DIN COMOARA POPORULUI

ŞTEFAN VODĂ

CEL MARE ŞI SFINT

ISTORISIRI şi CÎNTECE POPULARE

STRINSE LA UN LOC

DE

S. Teodorescu-Kirileanu

FOCSANI
Tipografia, Steriotipia şi Legătoria Gh. A. Diaconescu
1904

Prețul [illegible] lei

DIN «COMOARA POPORULUI»

ȘTEFAN VODĂ

CEL MARE ȘI SFÎNT

Ale tale
Dintru ale tale,
Ție aducem de toate
Și pentru toate.

ISTORÎSIRI ȘI CÎNTECE POPULARE

STRÎNSE LA UN LOC

DE

S. TEODORESCU-KIRILEANU

FOCȘANI
Tipografia „Aurora“ Gh. A. Diaconescu
1903.

Toate cărțile vor fi iscălite de culegător.

S. Teodorescu

Cine maĭ știe ș-a maĭ auzit istoriĭ din popor, care nu sînt scrise 'n cartea de față, îl rog ca să mi le trimată și de altă dată le-oiŭ pune și pe-acelea în rîndul istorlalte istorisirĭ.

Adresa mea este:

S. TEODORESCU-KIRILEANU

GARA ZORLENI.

Intru aducere aminte,

luĭ

Ştefan Vodă cel Mare şi Sfînt,

Semn de veşnică pomenire şi dumnezeĭască cinstire a sfîntuluĭ seŭ nume, din partea ţărănimeĭ.

CUVÎNT ÎNAINTE

Toate popoarele aŭ cîte un barbat în care aŭ întrupat idealul virtuţilor şi însuşirilor ce ar dori să găsască în Domnitorĭul lor; numele şi faptele acestor barbaţĭ îndumnezeiţĭ se fac o fală, o proprietate naţională şi, din neam în neam, din veac în veac' aureola de slavă ce 'ĭ încungĭură, creşte şi se sporeşte maĭ mult şi tot ce este, mare, frumos, vitejesc se datoreşte geniuluĭ şi braţuluĭ lor. Un asemenea barbat a avut şi Moldova, şi acesta este: **Ştefan cel Mare.**

*Nicĭ un Domn înaintea saŭ în urma luĭ n'a agĭuns la cinstea şi la pomina sa; nicĭ unul nu şĭ-a pastrat între Moldovenĭ, şi pot zice între Romînĭ un nume aşa de drag, aşa de curat, aşa de popular ca al luĭ; încă astăzĭ aproape de treĭ veacurĭ şi gĭumatate după moartea sa, Ştefan cel Mare este idealul poporuluĭ nostru; el întrupează patriotismul, vitejiea, dreptatea, bunătatea *), în sfîrşit toate însuşirile a*

*) *Pil dele de străşnicie ce aŭ fost nevoit să deecîte odată, nu 'ĭ pot întuneca bunătatea firească; veacul şi greua stare în care se afla trebuĭe să 'ĭ slujască de desvinovăţire. (Nota autoruluĭ).*

unuĭ mare Domn, a unuĭ geniŭ scutitor *). *Numele săŭ nu maĭ puţin răsună astăzĭ, de cît în frumoasele timpurĭ cînd steagurile sale fîlfîiaŭ falnic din vîrful Carpaţilor pînă la ţărmurile Dunăriĭ şi a Măriĭ Negre; încă şi astăzĭ pe înaltul munţilor şi în adîncul văilor, în oraşe şi în sate, în palaturĭ şi în bordee, pretutindene numele săŭ se pomeneşte cu mîndrie şi recunoştinţă de tot acela ce se zice* Romîn. *Locuitorul ce nu ştie rugăciunea Duminiciĭ, îţĭ va spune toate isprăvile sale; şi ce este maĭ mult, va datori luĭ tot ce 'ĭ pare maĭ ciudat, mare, vitejesc, şi chiar neînţeles în pămîntul nostru. Orĭ-ce cetate, orĭ-ce zid, orĭ-ce val, orĭ-ce şanţ, întreabă-l cine le-a făcut, el îţĭ va răspunde: Ştefan cel Mare. — Orĭ-ce pod, orĭ-ce biserică, orĭ-ce fîntînă, orĭ-ce curte saŭ palat vechiŭ, el le va datori eroului seŭ! Orĭ-ce bunătate, orĭ ce aşăzămînt a căruia rămăşiţă se maĭ tărăgănează pînă astăzĭ, orĭ-ce legiuire omenească, orĭ-ce punerĭ la cale înţălepte, Ştefan Vodă le-a urzit, îţĭ*

---

*) *Iată un fapt chiar din zilele noastre, din care se poate vedea cît de trainică este iubirea poporuluĭ nostru pentru acest sfînt a luĭ; ba încă ceva maĭ mult, cinstea asta aşa de mare să răsfrînge ş-asupra odoarălor din vremea luĭ Ştefan cel Mare: Cu prilejul inspecţieĭ ce-a făcut-o I. P. S. S. Partenie, Mitropolitul Moldoveĭ, în primăvara anuluĭ 1902, la maĭ multe mănăstirĭ şi bisericĭ, cînd a intrat în biserica din comuna Vînătoriĭ Neamţuluĭ s'a petrecut un fapt mişcător: Intreaga obştie, îndată ce a zărit pe marele Prelat,* a căzut in genunchĭ, cerînd să li se înapoieze strana Mareluĭ Voevod, Ştefan cel Mare, ce era aşăzată în acea biserică şi care, cu prilejul ridicăriĭ monumentuluĭ din Iaşĭ a fost dusă în capitala Moldoveĭ." *Strana, care-ĭ lucrată în lemn de teĭ şi sculptată cu nespusă artă, se află aşezată în pinacoteca şcoaleĭ Artelor Frumoase din Iaşi, în sala No. 11. «Universul» Coresp. provincie. An. XX No. 117, din 2 Maĭ 1902.*

va zice el, și iar Ștefan Vodă. In sfîrșit acest Domn, pentru Moldoveni cuprinde toate faptele istorice, toate monumentele, toate isprăvile și așazămintele făcute de cinci veacuri de atîța stăpînitori; precum Ellinii datoresc lui Ercul toate lucrurile de vitejie făcute de sute de eroi.

Mormîntul acestui mare Domn nu este mai puțin sfinţit de către Romînĭ de cât a lui Mahomed la Musulmani, și cinstirea (cultul) ce-i păstrează Romînii s'a întins pînă acolo, în cît mulți îi zic Sfîntul Ștefan *chiar și astăzi, întocmaica și Arabii, care aŭ îndumnezeit pe Napoleon, sub numele de* Bunaberdi.

Și în adevăr, Ștefan cel Mare, în nimic nu s'a arătat mai pe jos de ștrașnica sa pomină. El era adevĕrat căpitenie de noróde, adevăratul Domn în toată puterea cuvîntului. Nici una din însușîrile cu care poeții ș-aŭ plăcut a împodobi pe poroncitorii națiilor nu i lipsia: vitejie, duh mare (înalt), iubire de dreptate unită, cu o cuvenită tărie de suflet ca să însufle tot odată cinste și dragoste, adevarata înțelegere a duhului poporului și a treburilor sale; iubirea patriei mai mult ca iubirea tronului săŭ și în sfîrșit acele vîrtuți casnice și în sfîrșit, acea smerenie ce arată toate isprăvile nu șieși, ci D-zeului a Tot-Puternic, acea blîndeță ce pătrunde inima supușilor; acea dărnicie ce vine în agiutorul fieşte-cărui lipsit și pătimaș; istoria a 47 de ani a domniei sale dovedește cu fapte toate aceste drepte laude.

Numele săŭ din numele tuturor Domnilor Moldovei este síngurul, care, de către streini nu este mai puțin slăvit de cît de pămînteni. Papa Romei l-aŭ lăudat: valul creștinătății, *toți regii și stăpînitorii Europei în vieața 'i încă iaŭ mărturisit, 'i-aŭ cunos-*

cut meritul și puternica lucrare în alungarea barbariei turcești și prin urmare în apararea civilisației Europei.

Un scriitor de nație dușmană cu Moldovenii, Dlugoș, nu poate tăcea despre strălucitele fapte a acestui Domn și în entusiasmul său strigă: «O barbate vrednic de mirat, cu nimic mai pe gios de cît eroicii povățuitori de care noi atît ne mirăm, carele în vremile noastre, dintre toți stăpînitorii lumei, mai întâi 'ai cîștigat o biruință atît de însemnată asupra Turcilor. Tu ești cel vrednic după giudecata mea, căruia se cuvine **să ți se dea Domniea și povățuirea a toată lumea,** și mai ales vredniciea de Voevod mai mare împotriva Turcilor, după primirea și hotărîrea tuturor creștinilor, lăsând pe ceilalți împărați și prinți catolici, să se tăvălească în lenevire, desfrănări, sau în răsboaie civile!» *).

După V. Alexandri.

---

*) *Aceste rînduri sint scrise în* «Calendar pentru poporul romînesc» *pe anul 1845 fața 42—41 Iași, tip. Foiei Sătești, sub titlul:* Ștefan cel Mare în tîrgul Băiei, *fără a fi iscălit de cineva acest articol. Dionisie Olinescu in broșura sa:* Mormîntul lui Ștefan cel Mare, *Slatina 1898, începe studiul citind o bună parte din rîndurile de mai sus, scoase tot din acest calendar, și spune că ș-a lui V. Alexandri, ceea ce 'nsamnă că a știut de-anume de cine 's scrise. Eu am pus aceste rînduri drept cuvînt înanite, fiind-că nu se putea spune mai bine de cît de V. Alexandri, care știea adînc sufletul Romînului nostru.*

S. T. K.

I

FAPTELE ȘI VITEJIILE

LUI

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFINT

I

I. — Ştefan cel Mare şi Sfînt

Stefan cel Mare şi Sfînt, zice că nu era mare la statură, ci om mărunţăl, da-i vorba că era mare 'n cap: mare la minte şi cu chibzuială; era mare în sfat şi în fapte, cum n'a maĭ fost altul ca el şi... poate nicĭ n-a maĭ fi v-o dată [1]. — Deşi era mic la stat, da era ĭute amarnic în cît se batea cu 30 de oamenĭ de-odată fără să se teamă c'a fi bătut [2]. Uniea spun că era de 7 palme 'n frunte [3].

Cînd l-a făcut mă-sa, ursîtorile l-aŭ ursît: că ar să fie om mare şi vestit în toată lumea, şi multe fapte bune ar să facă şi pe mulţĭ duşmanĭ ĭ-a prăpădi — după cum a şi fost — şi ĭ-aŭ pus numele *Ştefan*.

De mic era frumos şi creştea ĭute, ca din apă. Incă de băeţel era ghiznovat şi unde găsea băeţi voĭnicĭ, se gĭuca cu dînşiĭ cu buzduganul.

La 15 anĭ împliniţĭ a ucis un urs, fără să aĭbă ceva în mînă.

---

[1] După celea ce-a auzît d. Ioan Bîrna din com. Vaca (Transilvania), de la un bătrîn de 80 anĭ care a fost în Romînia în tinereţile luĭ.

[2] După celea ce-a auzît d. Const. Baltă de la un bătrîn din Buhalniţa, ţinutul Neamţuluĭ.

[3] După celea ce-a auzît d. N. Trofin de la Vasile Morariŭ din satul Glodenĭ, com. Parpaniţa (Vasluĭ).

Cînd rătăcea prin păduri, că el îmbla mult de-a vînatuluĭ, zice că un înger i se arata și-l scotea la drum. Acela era îngerul luĭ, care ținea la Ștefan și nicĭ ca cum nu se deslipea de dînsul.

Odată cînd s'a fost rătăcit prin pădurĭ, a dat peste-o căsuță unde eraŭ 2 îngerĭ prefăcuțĭ în moșnegĭ, și aiștĭ 2 moșnegĭ l-aŭ dăscălit cum să trăĭască 'n lume, cum să se poarte înțelepțește și să facă fapte marĭ, pentru cinstea neamuluĭ și a țăriĭ. Ș-aicĭ a stat, Ștefan. în credința și frica luĭ Dumnezeŭ maĭ mulțĭ anĭ de-arîndul, pînă ce 'ntr'o vreme ducîndu-se el prin pădure numaĭ ce vede o pasăre măĭastră — care nu era de cît un înger prefăcut — și pasărea a prins a grăi luĭ Ștefan, ca să se 'ntoarcă în țară. Ștefan se duce la moșnegĭ, le spune ce ĭ-a zis pasărea și moșnegiĭ îl blagoslovesc dîndu-ĭ drumul.[4])

Cînd a agĭuns Domn în țara Moldoveĭ, după cum aŭ ursit ursitorile, și așa a vrut Dumnezeŭ, apoĭ de-atuncĭ a fost vaĭ și amar de dușmaniĭ țăriĭ și de păgînitate! Cîțĭ căpcînĭ și cîte lifte aŭ venit prin țară la noĭ, pe toțĭ ĭ-aŭ făcut prav și cenușă, că era viteaz în războĭ și ca dînsul eraŭ toțĭ voiniciĭ luĭ, vitejĭ, tot unul și unul.

Cînd se lupta Ștefan Vodă, în bătălie, totdeauna de-a dreapta luĭ era un arhanghel, cu o sabie de foc și pĭeraŭ vrajmașiĭ cîte de zece pașĭ înaintea luĭ Vodă, fără ca cine-va să-ĭ fi pălit orĭ pușcat; —vezĭ că pĭereaŭ de sabia cea de foc a arhangheluluĭ. De aceea și Ștefan cel Mare și Sfînt făcea bisericĭ și mănăstirĭ luĭ Dumnezeŭ, și Dumnezeŭ era tot în agĭutorul luĭ și nu-l părăsĭa.[5])

Orĭ și cine îndrăznea și se scula asupra luĭ, el îl învingea și-l făcea să poarte frica un timp îndelungat, că era omul luĭ Dumnezeŭ: smerit, îndurătorĭ, cu dreptate și totdeauna de cîte orĭ avea să poarte războĭ cu v'un dușman, nu să pornia de-acasă pînă

[4]) După celea ce-a auzit d. Th. A. Bogdan din Cîmpiea Ardealuluĭ. (Vezĭ *Ștefan cel Mare și îngeriĭ.*)

[5]) După celea ce a auzit d. I. Bîrna.

nu însura 24 de flăcăĭ și mărita 24 de fete, dîndu-le tuturor averĭ și făcîndu-ĭ pe toțĭ gospodarĭ.

Afară de asta, nu să pornĭa nicĭ odată la războĭ, pînă nu alegea maĭ înainte un loc oare unde de mănăstire, ca, întorcîndu-se de la războĭ biruitorĭ și deplin sănătoșĭ, să zidească mănăstire pe locul acela [6]).

El a alungat pe Turcĭ de pe aicĭ și noĭ se cuvine să batem matane și să rugăm pe Dumnezeŭ pentru hodina sufletuluĭ luĭ, că ne-a scăpat de dușmanĭ.....[7])

Pe cît era de vrajmaș (amarnic) în vreme de războĭ, pe atîta era de bun și blînd și cu dreptate în vreme de pace. Celor saracĭ le da banĭ și moșie, tot așa și celor vitejĭ și cu credință către Domn. Celor năpăstuițĭ și asuprițĭ le făcea dreptate, așa că'n țara luĭ era numa belșug și toate cele de mulțămită.

Singur Ștefan Vodă era gospodăros avînd podgoriĭ vestite în Cotnarĭ și la Ștefăneștĭ, și pe lângă toate curțile și la moșiile luĭ eraŭ gospodăriĭ ca acelea că nu maĭ aveaŭ părechе.

Doamnele luĭ eraŭ bărbătoase și gospodăroase, mă rog, eraŭ vrednice de însușîrele luĭ cele viteieștĭ și înțelepțeștĭ. Ele îl întovărășaŭ de obște, nu numaĭ în vremĭ liniștite, dar și în vremĭ grele, cum era în vreme de războĭ orĭ în alte cumpenĭ și năcazurĭ. Și cu vorba și cu fapta îndemnaŭ și alinaŭ pe năzdrăvanul lor soț, cât și pe vitejiĭ ostașĭ a nebiruituluĭ Domn.

*
* *

Lumea crede că Ștefan cel Mare și Sfînt n-a murit făr's-a'nalțat la cer cu trup cu tot, ca să-șĭ dee samă de faptele luĭ bune și creștineștĭ. [8])

Sufletul luĭ Ștefan cel Mare, după ce-a ĭeșit din cinstitul săŭ trup, întâĭ era vînt și pe urmă se pre-

---

[6]) S. Fl. Marian. *Tradițiĭ și pop. Romîne din Bucovina*, f. 115

[7]) După celea ce-a auzit D-na El. Voronca de la Petrea Beicu din Mihalcea, Bucovina.

[8]) După celea ce-a auzit de la d. T. A. Bogdan din Cîmpiea Ardealuluĭ.

făcu în chip de hulub, zburînd afară din curţile domneştĭ şi s-a pus pe streşina caseĭ celeĭ maĭ frumoase din tîrgul acela.

Acolo sufletul luĭ, cunoştea faptele cele bune a luĭ Ştefan, de aceea l-a vestit Dumnezeŭ, ca să zboare către cerĭ unde are locul de hodină.

In raĭ, sufletul luĭ Ştefan stăpîneşte toate sufletele cîte-s acolo şi în iad; şi maĭ are puterea de a descoperi şi a omorî pe hoţiĭ care fac moarte de om.[9]

Când a murit Ştefan cel Mare treĭ zîle şi treĭ nopţĭ ĭ-a ars o lumănare la mormînt, fără ca s-o fi pus cine-va acolo şi niminea nu o putea s-o stîngă.[10]

După moartea luĭ Ştefan cel Mare, cînd maĭ aveaŭ Moldoveniĭ bătăliĭ, el ştiea din mormînt şi începea să plîngă şi cum începea cu plînsul, îndată încetaŭ cu bătăliile şi era pace.[11])

Mormîntul luĭ îĭ la Mănăstirea Putna din Bucovina şi cîtă vreme a sta el în mănăstirea asta, Bucovina n-ar să fie supusă alteĭ naţiĭ.[12])

Duhul luĭ Ştefan Vodă îmblă cînd şi cînd pe pămînt, maĭ ales cînd naţiea noastră'ĭ în cumpănă mare. Aşa, zîce că la 77, cînd a fost bătăliea cu Turcul—la Plevna—Ştefan cînd a văzut că se strînge lume din munţĭ şi din cîmpiĭ, să pornească la războĭ, el s-a sculat din mormînt, şi duhul luĭ a cîrmuit şi a povăţuit oştirea noastră, de-a făcut pe Turc să maĭ simtă odată trecînd pintrînşiĭ spaima de altă dată.

Ş-aşa, daca nu era duhul luĭ, te mĭera de biruĭam pe Turc scăpînd ţara de sub stăpînirea păgînuluĭ şi să nĭ-o facă iar slobodă ca'nainte vreme.[13]

* * *

9) După celea ce-a auzit d. Const. Baltă de la un bătrîn din Buhalniţa (Neamţ).
10) După celea ce-a auzit d. I. Bîrna.
11) » » » » d. Const. Baltă.
12) » » » » d. Const. Paliuc din Volovăţ (Bucovina.
13) După celea ce-a auzit d. Gr. A. Tabacariu de la Ştef. Preda din satul Hemeuşĭ, com. Fîntînelele (Bacăŭ).

Peste care taberĭ zbura sufletul luĭ Ștefan, numaĭ acelea învingeaŭ totdeauna pe dușmanĭ. [14])

* * *

Stefan cel Mare și Sfînt ar să'nvie înainte de învierea cea de obște, calare pe calul luĭ și cu sabia în mîna dreaptă, țiind-o drept în sus,[15])—da atuncĭ trebue să fie mare nacaz pe neamul nostru. Alțiĭ zîc că duhul luĭ are să se întrupeze în alt trup omenesc. [16])

Bucovina se va întrupa iarășĭ cu țara Moldoveĭ, cînd Ștefan Vodă a scoate-afară din mormînt vîrful săbieĭ luĭ. Amu nu vra să se iște războĭ, da cînd l-a răzbi mila de traiul nostru între streinĭ, are să scoată vîrful săbieĭ de 3 degete afară din mormînt și are să se încaere la răsboĭ toțĭ împărațiĭ de pe fața pămîntuluĭ, că atuncĭ are să fie *războiul cel mare*. Locul răsboiuluĭ are să fie pe valea cea mare de pe apa Moldoveĭ la *Șese băĭ* și atîta vărsare de sînge ce-a se fie acolo, în cît caiĭ are se'noate în sînge pînă'n coame.

Războiul aista va fi *cel din urmă*, și după aceea n-ar se maĭ fie hotar nemțesc între Bucovina și Romînia. [17])

Atuncĭ cînd-a'nvie Ștefan Vodă, ar să vadă cum ne-am stăpînit și ne-am îngrijît bucățica noastră de pămînt, care ne-a lasat-o mîndră și îmbelșugată și pentru care s-a bătut el de 40 de orĭ cu vitejie și dragoste de moșie,

Toțĭ baniĭ și toate odoarele care sînt zîdite în temelia mănăstiriĭ Putna, la învierea luĭ Ștefan Vodă, are să-ĭ scoată și are sa-ĭ împărțască **celor care cred**

---

[14]) După celea ce-a auzît d. Const. Baltă de la un moșneag din Buhalnița (Neamț).

[15]) După celea ce-a auzît d. Ilie Veslovschi din Cîmpulung (Bucovina).—

[16]) După celea ce-a auzît d. Guță V. Arghir, normalist din Panciŭ, jud. Putna.

[17]) După celea ce-a auzît d. Gh. D. Manoliu, normalist, de la V. Logigan din satul Calafindeștĭ com. Sănăuțĭ, ținutul Siretiuluĭ (Bucovina).

faptelor luĭ, în legea creştinească şi în naţiea romănească. [18])

Norodul aşteaptă ca alt-ceva, învierea luĭ Ştefan Vodă, doară a maĭ curăţi ţara de spurcaţiĭ de jîdanĭ şi să dee pămînturĭ oamenilor. [19])

* * *

Numele luĭ Ştefan cel Mare şi Sfînt se pomeneşte pînă şi in descîntece ca putere de alungat duhurile rele şi felurite bolĭ primejdioase. Se maĭ pomeneşte şi'n strigăturĭ de gĭoc, după cum se poate vedea în cîntecele acestea:

Pe vremea de secerat,
Ştefan calŭ-a încălecat
Şi la Baea a plecat
·Pe Ungurĭ de ĭ-a secat.

Altul:

Ştefan, Ştefan puĭ de leŭ,
A mâncat pe locul meŭ:
Mîncat carne de buhaĭ,
Ş-a bătut pe şapte craĭ. [20])

In Bucovina, luĭ Ştefan Vodă cel Mare şi Sfînt, îĭ maĭ zic şi **împăratul Ştefan.** [21])

[18]) După celea ce-a auzît de Ilie Veslovschi.
[19]) După celea ce-a auzît d. Victor Popovicĭ de la un moşneag din tîrgul Paşcanĭ (Suceava).
[20]) După celea ce-a auzit d. Victor Popovicĭ din Paşcanĭ.
[21]) După cele ce-a auzît d-na El. Voronca din com. Mihalcea (Buovina).

2. — Prorociea despre Ştefan cel Mare şi Sfînt.

Se spune că într'o zi frumoasă de vară, pe cînd Ştefan cel Mare şi Sfînt era de tot tînăr, părăsi cetatea părintască din Suceava şi merse calare către tîrgul Siret, ca să vadă stînile care eraŭ pe şesul Horaiţa; şi fiind Ştefan trudit se puse la odihnă sub umbra unuĭ stejar.

Şi cum sta aşa a văzut ĭeşind din stejar o nălucă bătînd din palme şi rîzînd cu hohot; iar cerul a prins a se întuneca, a tuna şi a fulgera de-ţĭ era groază. Un trăsnet îngrozitor detună stejarul, şi numaĭ ţandurĭ sări din tulpina luĭ. Năluca însă nu era detunată, ea bătu iarăşĭ în palme, rîzînd maĭ tare de cît înainte.

Ştefan, apucă arcul şi săgeata, ţinti; şi un vaet dureros fu semnul că a nimerit năluca. In locul eĭ se văzu numaĭ o movilă mică de păcură.

Din departare veni către Ştefan un moşneag gîrbovit, cu părul alb ca omătul şi cu o barbă pînă la genunchĭ.

— Dumnezeŭ să te binecuvinteze, vorbi el şi se răzămă în toiagul luĭ. Băete norocos, astăzĭ sînt o mie de anĭ de cînd îs hotărît să omor duhul ista răŭ, care a samanat numaĭ sfadă şi nevoe în omenime. Toată munca mea a fost pînă acuma degeaba şi numaĭ ţie am să-ţĭ mulţămesc că sînt deslegat de gĭurămîntul meŭ. Tu aĭ isprăvit astăzĭ maĭ mult de cît mine într'o mie de anĭ. Ca mulţămire pentru fapta asta, să moşteneştĭ toată ţara asta mănoasă şi nicĭ o putere lumească să nu te poată învinge cîndva!

Aşa vorbi moşneagul şi se făcu nevăzut.

---

3. — Ștefan cel Mare și îngerii.

Cînd Ștefan Vodă era copil ca de vre-o cincĭ anĭ, s'a dus după fragĭ cu alțĭ copiĭ de sama luĭ.

Sara, ceĭlalțĭ copiĭ s'aŭ întors acasă, și bagară de samă că Ștefănuc, — după cum îl dezmerdaŭ eĭ — nu era. Necăjițĭ de întîmplarea asta, nicĭ nu se duseră pe acasă, ci fie-care se culcă pe unde l-a agĭuns somnul.

Ștefan după ce a ramas singur singurel în mijlocul codruluĭ, o luă la fugă, tot maĭ în spre mijlocul pădureĭ, crezînd că a da de margină. Intr'o vreme, vede la rădăcina unuĭ lemn gros, o lumină, care ardea fără să se miște, macar că vîntul și ploaia bătea cu toată puterea. Ștefan îndată ce o luă în mînă, mare ĭ-a fost mirarea luĭ cînd se văzu în mijlocul uneĭ căsuțe de lemn, în care nu vedea altă ceva de cît două măsuțe încarcate cu luminĭ de ceară, o iconiță mică, pe gĭumătate stearsă, răzămată de o carte groase și putredă de veche.

Căldura de acolo îl muia așa, că fără de voĭea luĭ, adormi cu lumina în mînă. Cînd era cam pe la mĭezul nopțiĭ, se trezi din somn, sîmțînd că ĭ-a smuls cineva lumina din mînă. Ișĭ deschide încet ochișoriĭ și se spăimîntă văzînd la cele două mese doĭ moșnegĭ maĭ bătrînĭ de cît orĭ care oamenĭ din lume; care de bătrînĭ ce eraŭ nicĭ genele nu și le maĭ puteaŭ rîdica. Bătrîniĭ se rugaŭ stînd în genunchĭ înaintea iconițiĭ.

— Bine că ne-a adus D-zeŭ pe acest copilaș, zise unul din bătrînĭ.

— Așa, maĭ mare bine nu am avut nicĭ odată. Era să murim de sete și de foame, neavînd cine să ne aducă cele trebuincioase. El ne-a aduce, așa neom putea ruga fericițĭ de aicĭ înainte, fără să maĭ avem grijă și de ale gureĭ.

— Așa e, dar cum ar să-l cheme, ce nume o să-ĭ dăm?

— Are el nume, și încă un nume frumos, care cu vremea are să fie nume sfînt pentru neamu luĭ.

— Și cum așa?

— Bine. El e un copil bun, cu frica și credința luĭ D-zeu, s-a purta bine, că numaĭ așa a să i se sfetească norocul, care de mult plînge de dorul luĭ.

— Dacă'ĭ așa cum zicĭ, fie. Și sculînd copilul îl mînară ca să le aducă niște rădăcinĭ de buruenĭ, din care îșĭ făceaŭ moșnegiĭ de mîncare, și ca răsplata, din cînd în cînd îĭ maĭ da și luĭ cîte o lingură de zamă ramasă pe fundul ceaunașuluĭ (căldărușei).

*
* *

Trecură v-o cîțĭ-va anĭ. de cînd Ștefan slujea moșnegiĭ, și în vremea asta, din mic și slăbuț ce era se făcu un băețandru voinic și spătos, mîndru și frumos de să te tot fi uitat la el.

Odată mergînd. ca de obiceĭŭ după rădăcinĭ prin codru, vede o pasere cum nu maĭ văzuse nicĭ odata. căcĭ de unde să fi văzut pasere cu clonțul de adiamant cu ochiĭ ca stelele, cu trupul ca de aramă, cu penele de aur și cu picioarele de argint.

— Bine că te am întîlnit făt-frumos, că'ĭ multă vreme de cînd te caut. Ștefan sta ca înlemnit, plin de spaimă, cînd a auzit-o grăind vorbe omeneștĭ.

— Nu-țĭ fie frică de nimic, că nu e nimenĭ pe aicĭ, care să ne vadă și să ne audă, numaĭ noĭ suntem singurĭ singureĭ, dinpreună cu D-zeŭ, care e în tot locul de față. Mergĭ și du moșnegilor tăĭ rădăcinele și spune-le că îngerul țăriĭ tale te cheamă într'agĭutor.

— Dar cine eștĭ tu, pasăre măĭastră, că de eștĭ arma sataneĭ, să te alung din codriĭ aceștĭa, unde satana nu a avut putere să intre: ĭar de eștĭ o stafie necurată, să mă ascund de la tața ta.

— Nu sînt nicĭ stafie, nicĭ arma sataneĭ. sînt norocul tăŭ și a țăriĭ tale învrăjbite. Mergĭ iețĭ ramas bun de la ceĭ doĭ moșnegĭ creștinĭ și cerîndu-le binecuvîntarea părintească, roagă-ĭ ca în rugăciunele lor să nu uite de tine și de draga ta țărișoară.

Ștefan făcu după cum l-a învațat paserea.
Moșnegiĭ auzindu-ĭ vorbele îĭ dară binecuvîntarea zicînd:
— Mic aĭ fost cînd aĭ venit aicĭ, mare te ducĭ, dar maĭ mare să te întorcĭ. Mare în fapte și în virtuțĭ, că atuncĭ și D-zeul părinților și al moșilor noștri ț-or binecuvînta pașiĭ tăĭ. Mergĭ, darul luĭ D-zeŭ te luminează în toate căile tale. Nu uita însă nicĭ odată, că nimic fără D-zĕŭ, și că unde primejdia e mare, acolo e și D-zeŭ maĭ aproape.»
Cînd ceĭ doĭ bătrînĭ sfîrșiră cu bine-cuvîntarea, casa se lumină și eĭ se făcură nevăzuțĭ, căcĭ nu eraŭ altcineva de cît doĭ îngerĭ anume trimișĭ de D-zeŭ, ca să'l îndrepte pe căile cele sfinte.
Intorcîndu-se Ștefan, fața îĭ sclipea ca lumina soarelui, iar paserea cea de maĭ înainte nu o maĭ găsi, ci în locul eĭ găsi o fată înaltă tocmaĭ cît el, și frumoase, ca și care nu maĭ văzuse nicĭ odată.
Luĭ Ștefan îĭ pică dragă. Fata înse îĭ zise:
— Ștefane, de vreĭ ca să 'mĭ fiĭ drag, și să 'țĭ fiŭ nevastă, trebue să bațĭ dușmaniĭ țăriĭ tale.
— Și cum? — întrebă Ștefan, căcĭ eŭ sînt sarac, fără de sprijin și fără de tistie.
— Sprijinul e la D-zeŭ, — iar eŭ îțĭ sînt norocul, care totdeauna te-oĭ duce pe căile cele bune. Roagă-te luĭ D-zeŭ, ca să-țĭ binecuvînteze pașiĭ tăĭ, și pune gĭurămînt sfînt inaintea luĭ, că-ĭ ținea toate poruncile luĭ.
— Așa să fie, zise Ștefan, și căzînd în genunchĭ se ruga a tot puternicului D-zeŭ, ca să-ĭ dee sprijinul luĭ cel D-zeesc, gĭurîndu-se că ĭ-a ține poruncele.
Atuncĭ auzi un glas din cer, înțeles, numaĭ de el prin care D-zeŭ îĭ binecuvîntă toțĭ pașiĭ luĭ.
Ștefan rădicîndu-se în picioare, întinse mîna feteĭ cele-ĭ frumoase și-ĭ zise:
— Ițĭ mulțămesc că m-aĭ scos din desișul codruluĭ; că mi-aĭ dat aceste învățăturĭ și mă rog, să nu mă uițĭ. Uite țara plînge de necaz, merg ca cu agĭutorul luĭ D-zeŭ și al tăŭ s'o scap din gura celor ce vreŭ s'o înghită.

Fata, sărutîndu-l pe frunte, se făcu nevăzută și așa nevăzută l-a însoțit în toate lucrurile, pînă ce Ștefan a fost chemat în ceea lume.

Lumea crede că el n-a murit, făr' s'a înalțat la cer cu trup cu tot, ca să-șĭ dee samă de faptele luĭ bune și creștineștĭ.

4. — Stejarul din Borzeștĭ.

A fost odată un timp pe cînd Molna și Prutul nu făceaŭ hotar între treĭ țărĭ surorĭ, pe cînd bourul moldovenesc era singur stăpîn pe o țară largă, îndămînatecă, locuită de un popor ager și drept pămîntean. De pe atuncĭ și pînă în zilele noastre, ramas'a vorba din tată 'n fiŭ, cum că se încinsese odată un gĭoc de copiĭ pe șesul Trotușuluĭ, nu departe de satul Borzeștĭ, pe un soare frumos de primavară. Ceata copiilor era împărțită în două tabere una înfațișa tabăra Tatarilor sub comanda luĭ Gheorghe, un copilandru cu plete negre și cu ochĭ de mure, iute și neastîmparat ca și Trotușul ce să prăvale de la munțĭ; ceealaltă era tabăra Moldovenilor sub comanda luĭ Stefan, un copilandru cu plete castaniĭ cu ochiĭ albaștri gînditorĭ și cu inima cutezătoare. Gheorghe era ficior de țaran și Ștefan fiŭ de Domn.

Amîndouă taberele înarmate pînă 'n dințĭ cu puștĭ de soc, cu săbiĭ de șindilă, cu sulițĭ de trestiĭ, se băteaŭ amarnic între ele, de clocoteaŭ văile Trotușuluĭ și se spăriaŭ toțĭ grauriĭ din tufărișurĭ. Iar comandanțiĭ călărĭ pe fugarĭ aprigĭ de nuele, alergaŭ cînd la aripa dreaptă, cînd la aripa stîngă a oștirilor înșirate, și-șĭ îmbarbataŭ soldațiĭ la luptă.

A ținut cît a ținut bătăliea nehotărîtă, dar în sfîrșit copilul cel cu ochiĭ albaștri gînditorĭ, care avea darul de a se răsboi moștenit de la tatăl sĕŭ, învinse pe Tatarĭ, prinse pe Hanul lor, pe neastîmparatul

Gheorghe, și'l legă de un stejar bătrîn martur de cea întăĭ isbîndă a viitoruluĭ Domn.

Apoĭ toțĭ hatmaniĭ și căpitaniĭ luĭ Ștefan se adunară împregĭurul stejaruluĭ și prinseră să gĭudece pe Hanul tătăresc, uniĭ pentru v-o minge furată, alțiĭ pentru vre-o cetate de hîrtie dărîmată, tot fapte rěle ce nu puteaŭ fi ĭertate; iar bietul Han, cu ochiĭ plecațĭ în gĭos, îșĭ aștepta osînda abia stăpînindu-se de rîs.

In sfîrșit Ștefan după ce ascultă părerea maĭ marilor oștirii sale, zise cu sprincenele încrețite:

— Porunca Domnieĭ mele este să'l spînzurațĭ de creanga cea de sus, ca să fie de pildă și altor neamurĭ!

Apoĭ nenorocitul Han a fost legat cu o frînghie de subsuoară și ridicat pe creangă în sus în salvele (focurile) puștilor de soc și în strigătele de bucurie a oștenilor învingătorĭ.

. . . .

Dar, o Doamne, ce se aude?... Ce clocot aduc apele Trotușuluĭ din sus?... Un vifor se stîrnește de puterea căruea se leagănă în văzduh micul Han tătăresc, și pămîntul prinde să se clatine și să sune parcă s'ar fi răsturnat stîncele cele marĭ de la obîrșiile Trotușuluĭ.

Iar în timp ce Ștefan și întreaga luĭ oștire stăteaŭ nedumerițĭ de vuetul ce se apropia, în timp ce micul Gheorghe în brațele văzduhuluĭ se gândea la ceĭ ce 's spînzurațĭ aevea, de odată se văzu o ceată nenumărată de adevarațĭ Tatarĭ venind în goana mare a călare spre dînșiĭ.... s'atuncĭ.... vaĭ!.... toțĭ copiĭ cuprinșĭ de groază, apucară la fugă care 'ncotro, uitînd pe micul Gheorghe, care atîrnat de creanga stejaruluĭ zimbia încă în nevinovăția luĭ, neștiutor de urgia ce'l aștepta. El zimbea încă.... dar a tot-văzătorul soare încetă a zimbi căcĭ în acel moment o sută de săgețĭ încă, o sută de sulițĭ se înfipseră în trupul luĭ. Ceriul se posomorî, frunzele și crăngile copaculuĭ patate de singe copilăresc se clătinară înfiorate.

Treĭ-zecĭ de anĭ aŭ trecut după această întîmplare, și micul Ștefan schimbînd sabia de lemn pe paloșul de oțel, se urcă de pe treaptă pe treaptă pe scara lumiĭ, pînă ce agĭunsese să fie numit la *Direptote* Domn țeriĭ Moldoveĭ, înscăunat și miruit de mitropolitul Teoctist. Ast-fel făcîndu-se însușĭ *țiitor peste toată țara* începu vieața grea și anevoioasă, *tot în răsboaie și osteneli,* căcĭ țara fiind bogată, largă și îndămînatecă deștepta setea tuturor vecinilor. Dar cu cît nevoile veneaŭ maĭ grele peste dînsul, cu atît inimoșia luĭ creștea; și a voit Dumnezeŭ ca el să meargă din biruință în biruință, și numele luĭ să se mărească tot maĭ mult, în cît să razbată peste hotarele Moldoveĭ, departe într'asfințit și să razbată pàtura veacurilor până la noĭ. Iar el, Domn drept credincios și pămîntean, de fie-care biruință înalță cite o biserică spre mărturie neperitoare de trăinicie a neamuluĭ nostru și de bunătatea luĭ Dumnezeŭ. Mulțĭ anĭ domni Stefan Vodă cel Mare, în care timp așeza cu nestrămutare temeliile stăpîniriĭ noastre asupra cîmpiilor Dunăreĭ, pecetluind și sfințind această stăpînire cu sîngele vărsat. — Dar tot nu era liniște.— Un gînd îndărătnic îl urmărea din copilărie, gîndul micului Gheorghe ucis de Tatarĭ; și orĭ unde s'ar fi dus, orĭ ce-ar fi făcînd, chipul cel oacheș și drăgalaș i se înfățișa necontenit cerîndu-ĭ parcă răzbunare.

Iată că într'una din zile i se aduce veste cum că o mulțime de oaste tătărască a năvălit în țară peste apa Nistruluĭ, pustiind pămîntul, răpind cîrdurile de vite, dînd foc satelor și girezilor de pîne, robind femeile și copiĭ.

Iute Ștefan îșĭ tocmi oastea și le eși înainte la satul Lipințĭ. — De data asta nu maĭ era ca acum treĭ-zecĭ de anĭ, pe șesul Trotușuluĭ, la stejarul din Borzeștĭ, era o adevărată bătălie cu Tatariĭ. Ștefan cel balan cu ochiĭ albaștri gînditorĭ, călărea nu ca atuncĭ pe o nuia de alun, ci pe un cal aprig de soĭ moldovenesc *) și alerga ca un fulger în toate locu-

*) „Nimic maĭ frumos de cît un tînăr Persan calare pe un cal moldovan“, proverb persienesc.

rile unde era batae, vîrîndu-se unde era primejdia maĭ mare.

Şi'n loc de săbiĭ de lemn se 'ncrucişaŭ acum săbiĭ de fer, şi 'n loc de puştĭ de soc, detunau tunurĭ de schijă, în cît se 'negrea văzduhul de fum, de une orĭ nu se maĭ vedea om cu om. Pînă 'n cer se înalţa răsunetul restrişteĭ de pămînt; iar tatărimea cuprinsă din două părţĭ să măcina şi se mistuia ca pleava într'un vîrtej de două furtunĭ ce se ciocnesc. Roş era soarele sus ca în timp de grea cumpănă, roş era pămîntul gĭos de sîngele ce gîlgîia. Dar sufletul bătălieĭ, acel ce vedea şi stăpînea toate: era chipul balan a luĭ Stefan care să arăta în tot locul ca o icoană de îmbarbatare, dînd inimă ostenilor luĭ şi făcîndu-ĭ să meargă cu încredere la biruinţă sigura.

Şi în adevĕr cu de-anume şi desăvîrsită a fost biruinţa Moldovenilor, căcĭ n'apucase a asfinţi soarele. şi întreaga urdie tătarască a fost sfaramata şi robită prinzîndu-se pe însuşĭ şeful lor, fiul Hanuluĭ tătăresc de peste Volga.

Iara Ştefan a dat laudă luĭ Dumnezeu şi a trimes sol de bucurie soţieĭ sale Evdochia, sora Ţaruluĭ Simeon.

Apoĭ nu trecu mult timp după aceasta şi auzind bătrînul Han de peste Volga despre nimicirea oştiiĭ sale la Lipinţĭ, trimese luĭ Ştefan solĭ încarcaţĭ cu odoară pentru răscumpararea fiuluĭ seŭ din robie, iar Ştefan raspunse solilor că'ĭ va da drumul dacă s-or învoi la aceasta maĭ mariĭ oştirilor luĭ, care vor fi adunaţĭ şi întrebaţĭ pe malul Trotuşuluĭ la satul Borzeştĭ.

Era o zi frumoasă, o adevarată zi de primavară, ziua în care Ştefan îşĭ aduna hatmaniĭ şi capitaniĭ pe malul Trotuşuluĭ sub bătrînul stejar unde micul Gheorghe fusese ucis de tatarĭ.

Trist părea acum copacul şi gîrbovit atît de povara celor treĭ-zecĭ de anĭ trecuţĭ peste creştetul luĭ, cum şi de dureroasa aducere aminte a faptuluĭ ce l'a însîngerat. De altfel nimic nu era schimbat: acelaş cîmp verde înflorit, aceleaşĭ ape iuţĭ şi neastîmparate

ale Trotușuluĭ, care curg fără odihnă pe așternutul lor de prund, acelaș soare dulce și zimbitor care a dezmerdat odinioară gĭocul cel nebunatec de copiĭ. De acelaș stejar sta acum leganat un adevărat Tatar, fiul Hanuluĭ Mengli Ghereĭ de peste Volga. și roată împregĭurul luĭ eraŭ maĭ mariĭ oștirilor luĭ Ștefan: Hatmanul Arbore, Hatmanul Sendrea, Aprodul Purece, Logotătul Tautu, Vornicul Boldur, și alțĭ mulțĭ oștenĭ și oamenĭ de frunte; iar în mijlocul lor, drept în fața Tataruluĭ sta însușĭ Ștefan copilandrul de altă dată peste capul căruia deasemenea trecuseră ceĭ treĭ zecĭ de anĭ ce aŭ gîrbovit stejarul. însă din mlădița de copil crescuse acum un alt stejar maĭ falnic, cu ramurĭ întinse de la munțĭ și pînă la mare, la umbra cărora să adăpostea un popor întreg de plugarĭ și de oștenĭ. Iar maĭ la o parte stăteaŭ soliĭ luĭ Mengli Ghereĭ cu darurile de peste Volga

— Voĭ hatmanĭ și căpitanĭ! zise Ștefan, încrețind din sprinceue; v'am adunat aicea ca să daŭ în gĭudecata voastră pe fiul Hanuluĭ tătărĕsc, și să hotărîțĭ voĭ înși-ve de i-se cuvine ertare orĭ pedeapsă. Sînt acuma treĭ-zecĭ de anĭ, eram mic și mă gĭucam sub acest stejar batrîn cu un copil, Gheorghe, din Borzeștĭ, cînd deodată năvăli fără veste asupra noastră Mengli Ghereĭ Hanul Tatarilor de peste Volga cu o urdie nenumărată, și ucisă fără milă pe nevinovatul Gheorghe. Iată că acum, cu agiutorul vostru și a luĭ Dumnezeŭ, fiul aceluiaș Han a căzut prins în mînele noastre, după ce și el ne-a calcat țara fără dreptate, a ars mulțime de holde și sate, a ucis mulțime de femeĭ și copiĭ. Părintele seŭ ne trimete solĭ și darurĭ pentru răscumpararea luĭ. Las la voia și înțelepciunea voastră să hotărîțĭ ce i se cuvine!

Atuncĭ toate frunțile se posomorîră, toțĭ ochiĭ se pironira asupra Tataruluĭ, care în momentul acela avu neauzita obrăznicie să stupiască asupra Moldovenilor, făcîndu-ĭ «cînĭ»; iar bătrînul Hatman Arbore zise următoarele:

— Măria Ta!... N'am avea ce face cu vieața acestuĭ Tatar, ce ne batgĭocurește, căcĭ țara s'a adăpat

cu îndestul sînge păgînesc, și sîngele unuia maĭ mult, n'ar spori întru nimic roada pămîntuluĭ nostru. Dar acest unul este fiul Hanuluĭ tătărĕsc, și Măria Ta, care te luptĭ de atîta anĭ pentru întemeierea neamuluĭ nostru, eștĭ dator să facĭ dintr'însul pildă. ca să meargă vestea peste cele patru hotare ale țăreĭ. cum că orĭ cine samănă moartea pe pămîntul nostru, moarte culege!

Atuncĭ toțĭ intr'un glas strigară: «la moarte, la moarte!...»

Iar Ștefan întorcîndu-se către soliĭ luĭ Mengli Ghereĭ le zîse:

— Duceți-vă cu darurĭ cu tot la stăpînul vostru și spuneți-ĭ: că atît de mult s'a scumpit capul fiuluĭ sĕŭ prin sîngele creștinesc ce a varsat, în cît el nu are îndestulă avere să'l poată rĕscumpara. Iar dacă vra să'l întîlnească în locul unde s'a dus. atuncĭ să să incumeteze, să ne calce hotarele.

Apoĭ după porunca luĭ, fiul vestituluĭ Han tătărăsc Mengli Ghereĭ de peste Volga, stăpînul Crimeeĭ și al Ucranieĭ, spaima Polonilor și-a Moscoviților, fu rădicat în sus cu mînile legate la spate și spînzurat de aceeașĭ creangă de care se legana altădată micul Gheorghe, cînd fu străpuns de săgețile tătăreștĭ; și atuncĭ surlele, trimbițile și darabanele îĭ făcură cinstea cea de pe urmă, și o salvă puternică de sînețe împrăștiind vestea morțiĭ luĭ, făcură să salte apele Trotușuluĭ.

Iar Ștefan gĭudecînd că bătrînul stejar și-a îndeplinit menirea. de oare ce frunzele și ramurile luĭ cu sînge aŭ fost spalate de sînge, a poruncit să i se dea foc, și 'n locu-ĭ a zidit, în amintirea tovarășuluĭ sĕŭ din copilărie, o biserică cu hramul Sfîntuluĭ Gheorghe.

De atuncĭ și pînă astă-zĭ multe s'aŭ întimplat. căcĭ patru sute de anĭ trecut'aŭ peste țară întovărășițĭ de voĭ și nevoĭ, dacă încă și astă-zĭ cînd merg călătoriĭ să vadă biserica cea neagră din Borzeștĭ. simt o tainică strîngere de inimă, aducîndu-șĭ aminte că pe acele lespezĭ de piatră a călcat odinioară piciorul

luĭ Stefan care a fost sufletul de vieață, chiagul neamuluĭ romănesc, și astă-zĭ încă ochiĭ lor parcă vĕd rĕsărind din întunecimea bolților, marea luĭ umbră care de acum va pluti peste noĭ în adînca viitorime ca un duh apărător.

---

5. — Gĭudecata luĭ Ştefan Vodă.

Cică 'n vremea de demult, un om agĭunge'n grea nevoe, era strîmtorat din partea paralelor de nu maĭ sciea ce să facă și 'ncotro să apuce!

Dă 'ncóce, dă încolo, cu mare ce găsesce un jîdan care să prinde să-l împrumute. Da jidanul tot jîdan! Iĭ cere o ocă de carne din trupul luĭ pe care s'o tae când s'a împlini sorocul....

Ce să facă omul? Cum are să poată rabda să-șĭ vadă cuțitul bagat în carnea luĭ?!

Da ursul nu gĭoacă de voe și nevoia-ĭ mare belea, de aceia bĭetul nevoĭeş să prinde s'o facă și asta!

* * *

Vine și vremea ceea.

Jîdanul, la om, nu că să-ĭ deĭe oca de carne.

Omul să pune de pricină și-ĭ dă de colo:

— «Haĭ la gĭudecător, să vedem ce-a zîce și el, iĭ cu dreptul trebușoara asta?

— «Haĭ!» iĭ dă și jîdanul.

Si aŭ mers eĭ la fel de fel de gĭudecătorĭ, și maĭ marĭ și maĭ micĭ, și maĭ înțelepțĭ și maĭ așa, însă de la toțĭ aŭ eșit cu acelașĭ cuvînt:

- «Dacă te-aĭ prins așa, trebue să te țiĭ de vorbă.»

Iar omul nu vedea pe unde merge de nacaz.

In sfârșit pornesc eĭ la împărăție să vadă cu ce-or ĭeși și de acolo? Da omuluĭ iĭ tremura inima 'ntrînsul gîndindu-se ca nu cum-va și împărăția să orînduiască ca și gĭudecătoriĭ.

Pe drum trec pe lîngă un cîmp mîndru, înverḑit, pe care niște copiĭ pășteaŭ vitele.

Ce să vadă drumeții acolo?

Băeții stăteaŭ roată cu căciulele 'n mînĭ iar în mijlocul lor pe niște brazde verzĭ puse unele peste altele în chip de tron ședea un alt băet cu chip de înțelept și le gĭudeca neînțelegerile lor, și care era vinovat, era închis înapoia tronuluĭ într'un ocolaș împrejmuit cu gărduț de bețișoare.

Omul, când a văzut una ca asta tare s'a maĭ minunat; și cum era el ca cel cu năduhul pe inimă de nu maĭ știea ce face, să gândește să-ĭ spue micu-luĭ gĭudecător pacostea de pe capul luĭ.

Băetul acela era Ștefan care maĭ pe urmă a fost domnitorĭul Ștefan cel Mare a Moldoveĭ.

Și Stefan îĭ dă:

— «Oamenĭ bunĭ, duceți-vĕ acolo unde gîndiți și dacă nu vețĭ rămînea mulțămițĭ cu gĭudecata, atuncĭ să trimetețĭ după mine, c'apoĭ cum v'oiŭ gĭudeca eŭ, lasă dacă nu vețĭ rĕmânea împăcațĭ.

A plecat omul maĭ învoioșat de vorbele minunatuluĭ copil.

Agĭung la împărăție.

Aice aŭ capatat acelaș răspuns ca și de la ceĭ-alalțĭ giudecătorĭ. Atuncĭ omul 'șĭ-a adus aminte de cuvintele luĭ Ștefan și zîce către împărat:

— Luminate Impărate, aĭ îndurare și ascultă o vorbă de la ticălosul de mine, să erte Luminata fața Măriei vóstre. Treceam pe lîngă un cîmp și era așa și așa — îĭ spune el — un băet care gĭudeca buclucurile între ceĭalalțĭ băețĭ ce ședeaŭ cu căciulele 'n mânĭ înaintea luĭ și-a spus ca să-l chemațĭ pe dînsul că lasă daca nu ne-a gĭudeca el cu dreptul.

Imparatul a dat poruncă să l cheme, nu că doar ar fi crezut așa ceva, ci maĭ mult să-l vadă cum a gĭudeca el.

Și Ștefan într'o clipală a fost față.

Intreabă el pe om cum le-a fost tocmala și la urmă zice către jîdan, rĕspicat.

— «Gĭupâne, ițĭ daŭ voe să taĭ din omul ista o

ocă de carne — jîdanul. bucuria luĭ —, da să taĭ tocmaĭ pe tocma, nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puțin, c'apoĭ te ducem la spînzurătóre.

— «Nicĭ un dram să nu'ntrécă, orĭ să n'agĭungă», adaugă Ștefan îndesat.

Când a auzit jidanul una ca asta, s'a lasat pagubaș și de banĭ, și de carne și de tot, și unde nu mi-o luat-o la sănătoasa de nu l-aĭ fi agĭuns nicĭ calare....

Și așa a scapat romînul.

* * *

Toțĭ aŭ ramas trásnițĭ de gĭudecata luĭ Ștefan și s'aŭ minunat de înțelepciunea luĭ; iar omul cît era de bătrân, a îngenunchiet și ĭ-a pupat mîna și s'a întors plin de chef la nevastă și copiĭ, povestind în toate părțile de gĭudecata asta, de s'a dus vestea.

Vezĭ că, *unul singur a fost Ștefan Vodă și dacă a fost să fie om mare, a dat semne de mic.*

---

6. — Ștefan Vodă.

Ștefan Vodă — spuneaŭ bătrîniĭ — când era băețel mic, nu știŭ cum a venit și de unde-a venit, destul atita că s'a rătăcit odată prin munțiĭ Voronețuluĭ.

Imblînd el maĭ mult timp și horhăind pe coastele și stîncele acestea, pe malurile Moldoveĭ și văile munților pustiĭ, că pe aceea vreme eraŭ pe aice numaĭ codri, orĭ unde te întorceaĭ și te uitaĭ cu ochiĭ nu era țipenie de om, și neputînd eși tînărul Ștefan pe unde va la v'un drum, saŭ cel puțin la v'o cărărușe calcată de ființă omenească, dete într'o vreme de-o lumină ce lucea printre crengile copacilor dintr'o chiliuță de lemn.

Spre chiliuța aceea își îndreptă Ștefan pașiĭ iuțĭ și plin de voioșie, pripuind că dacă acolo iĭ lumină trebuie să fie și v'un suflet de om.

Agĭungând el, după cale de v'o cîte-va ceasurĭ, cu mare greŭ pînă la chiliuță, bătu în ușă.

— Cine-ĭ acolo?! întrebă atuncĭ un călugăr evlavios, care se afla în nuntru cufundat cu totul în rugăciunıle sale, ce le aducea luĭ Dŭmnezeŭ fără încetare și din adîncul inimeĭ sale. — Cine mă împedică în rugăciunea mea și aicĭ în crierul munților, unde numaĭ fierele cele salbatice locuesc?

— Cine să fie!.... eŭ sînt! răspunse tînărul Ștefan plin de bucurie, că nu s'a înșalat în pripunerea sa, ci tot a dat de un pămîntean, care l-a feri de toate primejdiile.

— Eŭ sînt! — zise el maĭ departe, — un băețel, care de mult rătăcesc prin aceștĭ munțĭ pîrdalnicĭ și pustiĭ, neaflând nicăirĭ nicĭ o odihnă, de și alerg în toate părțile să daŭ de v'o ființă omenească, care să mă scoată la lume.

— Și acum să vede că numaĭ D zeŭ m'a îndreptat și mĭ-a aratat chiliuța aceasta, în care văd că lucește o rază de lumină prin ferestuica eĭ cea mică. Veniĭ la tine, orĭ cine veĭ fi, să'mĭ daĭ salaș, că îĭ destul de când rătăcesc și tremură inima în mine de slăbiciune și de foame, cît și de frica cea mare ce o am, de cînd rătăcesc prin acestĭ munțĭ fioroșĭ.

— Maĭ așteaptă puțintel, pînă ce mĭ-oĭ mîntui de zis rugăciunile, și poate te-oiŭ primi, răspunse atuncĭ sahastrul, căcĭ călugărul acela era un sahastru, un pusnic, ce se ferește de oamenĭ și trăește în rugăciunĭ și post, departe de lumea cea rea și stricată.

Ștefan ne maĭ putînd sta pe picioare de ostenit ce era, se puse gĭos lîngă ușa chiliuțeĭ și aștepta cu nerabdare, pînă ce i s'a deschide.

Sfîrșîndu-șĭ Sahastrul rugăciunile deschise ușa chiliuțeĭ și zise iarășĭ:

— Vină copile!..... vină să te văd.... Ștefan intră înăuntru

In chiliuță era o măsuță de lemn, pe măsuță o lumină și o carte, din care cetia sahastrul sfintele rugăciunĭ.

— Iac'aice aĭ odihnă, zise sahastrul, după ce tînărul Stefan intră înăuntru. Și fără de-al maĭ întreba de unde-ĭ, a cu-ĭ și cum de-a rătăcit prin acești munțĭ, ci numaĭ uitându-se la el din cap și pînă'n picióre și cunoscîndu-l de-un băeat bun și detreabă, îĭ zîse:

— Ce ni-a lipsi, Dumnezeŭ ne-a împlini..... Eŭ îți voiŭ fi ție ca un părinte și tu îmĭ veĭ fi mie ca un fiŭ al meŭ. Tu îĭ sta de acum aicĭ cu mine, pînă ce-ĭ crește maĭ mare, saŭ până ce un om pămîntean va rătăci ca și tine pe aicea, căruia să te încredințez ca să te scoată la țară, că eŭ nicĭ odată nu am datină să ies din aceste pădurĭ...... Eŭ nimica de lucru nu țĭ-oiŭ da ție, fără numaĭ ca să facĭ de mîncare de amează zi și să îngrijeștĭ chiliuța asta iară ce-lalt timp li-ĭ petrece și tu în rugăciune ca și mine, saŭ cu alte lucrurĭ trebuincioase, dar religioase.

— Așa aĭ cuvîntat, părinte sfinte! așa să fie.... eŭ așa voiŭ face!

Ștefan a și făcut toate, după cum îĭ zise evlaviosul Sahastru.

In toată dimineața se scula de-odată cu soarele și grija frumos chiliuța.

Cînd sosea ameaza, ospțul era gata pus pe masă. Tot celalalt timp îl petrecea și el în rugăciunĭ ca și îngrijîtorul săŭ.

Sahastrul însă în toată ziua des de dimineață se ducea din chiliuță și nu venea pînă la amează, de la amează nu venea iarăși pînă ce nu înopta.

Unde mergea el și ce făcea, nu-ĭ era cunoscut luĭ Stefan. Aceasta era un ascuns pentru dinsul.

De la o vreme însă pică Stefan pe gîndurĭ și se 'ntreba: oare unde să meargă Sahastrul în toată ziua, fără ca sî vie pînă la amĭază, pînă ce înoptează, nespuindu-ĭ nemică.... Ce face el in aceea vreme? se întreba Stefan totdeauna, de cîte-orĭ rămînea singur în chiliuță.

Și așa gîndind și întrebîndu-se îĭ veni odată în minte, cînd avea Sahastrul să se ducă de la chiliuță să meargă și el pe urma luĭ.

El se porni și mergînd o bucată de loc prin pădure, dete de un schitișor sapat într'o piatră, unde, uitîndu-se prin borta cheieĭ de la ușa schitișoruluĭ, care era închis; văzu doĭ inșĭ închinîndu-se.—
Era Sahastrul și un înger.
După ce a tras sama Stefan de asta, pe loc se întoarse îndărăpt la chiliuță.... Griji chiliuța ca și maĭ înainte..... Ospățul era gata numaĭ să vie Sahastrul. Insă el acuma nu puse pe măsuța cea mică. ca maĭ 'nainte, numaĭ o lingură, cu care mînca Sahastrul întotdeauna, ci doue, socotind că a veni și celalalt închinător a luĭ Dumnezeŭ.
Ingerul n'a venit. El a ramas acolo în schitișor. numaĭ Sahastrul singur a venit acasă.
Intorcîndu-se Sahastrul și văzînd două lingurĭ pe măsuță zise:
— Stefane, de cînd eștĭ tu la mine, asta nu mi-aĭ făcut-o, și cum de-aĭ cutezat acuma să mĭ-o facĭ? Cum de-aĭ pus două lingurĭ pe măsuță?
— Apoĭ dă! eŭ am mers pe urma Sfinției tale, și văzînd pe doĭ inșĭ închinîndu-vă în schitișor, care îmi era necunoscut, am socotit că, dă! ce să-țĭ spun!... am socotit că va veni și soțul de rugăciunĭ al Sfinției-tale, și de-aceea am pus două lingurițe pe masă: una pentru Sfinția-ta și una pentru dînsul.
Sahastrul auzînd asta, se uită cu ochiĭ seĭ agerĭ lung asupra luĭ Stefan și-apoĭ zise:
— Băete! faptura ta, căutăturile tale, istețimea și îndrăsneala ta arată cum că tu nu ieștĭ din oamenĭ proștĭ și sîngur încă n'aĭ să fiĭ om prost, aĭ să fiĭ un om foarte mare și însemnat, un viteaz... Dute dară de la mine, nu petrece timpul în zădar în aceștĭ munțĭ pustiĭ. Dute! căcĭ tu aĭ acuma destulă minte și noroc. care să te poarte.
Eŭ te binecuvîntez, și tu veĭ fi în scurtă vreme un viteaz foarte mare... veĭ fi *Vodă* peste această țară. și atuncĭ multe lifte rele veĭ birui, mulțĭ păgînĭ și căpcînĭ ți s'or închina ție în vieața ta. De aceea iaca-țĭ spun acuma, și-țĭ înseamnă cuvintele mele: totdeauna să cinsteștĭ pe Dumnezeŭ, totdeau-

na să-ĭ înalțĭ laudă de mărire, și orĭ ce lucru veĭ începe, fie ne 'nsamnat saŭ mare, totdeauna să-l începĭ cu gîndul la Dumnezeŭ, că.... numaĭ cu agĭutorul prea bunuluĭ și puterniculuĭ Dumnezeŭ veĭ aduce orĭ și ce lucru la un capăt bun. Și cînd ț-a fi ție maĭ greŭ în lume, cînd îĭ fi maĭ suparat și maĭ năcăjit, atuncĭ să-țĭ aducĭ aminte de cuvintele mele și să facĭ aceea ce-țĭ spun eŭ acuma. Și totdeauna, de cîte orĭ veĭ purta războĭ cu dușmaniĭ țăreĭ noastre cu păgâniĭ ceĭ neîmpacațĭ, care răsboae totdeauna le-ĭ cîștiga, tu totdeauna să facĭ cîte o mănăstire saŭ o biserică spre lauda și mărire luĭ Dumnezeŭ, de lacare veĭ primi, agĭutorul, puterea și virtutea vitejască, - și întru cinstea Sfinților, căcĭ numaĭ așa țĭ-ĭ a gĭunge ținta cea dorită de tine și de poporul, ce li-ĭ sub stăpînirea și scutul tăŭ.

Ține bine minte că, după ce-ĭ agĭunge pe scaunul Moldoveĭ, după ce te-or alege Domnitoriŭ și stăpînitoriŭ peste țara aĭasta, să facĭ și aicĭ, în munțiĭ aceștia o mănăstire spre veșnica aducere aminte că aĭ rătăcit odată prin aceștĭ munțĭ și aĭ fost scutit de mine!

— Sînt ascultător la toate, Sfinție părinte!- răspunse tînărul Stefan.. — Voĭ împlini ca o sfîntă datorie toate celea, ce mi le spuĭ sfinția-ta astă zĭ și mă sfătueștĭ ca să le fac, numaĭ dacă prea bunul Dumnezeŭ mi-ar agĭuta să fiŭ aceea, ce-mĭ proroceștĭ că voĭ fi....

După aceste cuvinte a sărutat mîna Sahastruluĭ, și luîndu-șĭ ramas bun de la dînsul, s-a departat iarășĭ pe lîngă niște stîncĭ urieșă, prin munțĭ pustiĭ, că trebue să știțĭ, că pe atuncea munțiĭ de pe-acolo, nu eraŭ ca acuma, ci salbaticĭ, că cu mare greŭ puteaĭ strabate pintrînșiĭ.

Incotro a mers și ce s'a făcut, după ce-a părăsit Stefan pe Sahastru, nu se știe nicĭ în ziua de astăzĭ.

Nu se știe cum și prin ce loc a eșit la șes, la țară între oamenĭ.....atîta să știe, că a eșit de odată, pe neașteptate, o faimă în țară, cum că Mol-

doveniĭ, adică Romînii din Moldova și Bucovina, că pe-acele vremurĭ amîndouă aceste țărĭ făceaŭ una şi se numiaŭ amîndouă *Moldova*, – adică l-aŭ ales pe Stefan, Domnitoriŭ, saŭ cum se zice Vodă peste toată țara, și de acolea înainte, Stefan a fost om, nu ceva!

El era voinic în toate şi la toate.

Trăgea cu arcul, că nu era altul să se masure cu dînsul.... Să lupta cu toate liftele cele rele, cu căpcînĭ, cu Turcĭ, cu Tatarĭ, cu Uugurĭ, cu Leşĭ, cu toată legea, și pe toțĭ îĭ învingea, că era voinic și meşter în bătălie.

Era un viteaz mare, un năzdrăvan, nu alta.—

Iacă cuvintele Sahastruluĭ împlinite!

Bătrîniĭ bătrînilor noștri istorisiaŭ, cum că Stefan, după ce s'a făcut Vodă peste toată țara Moldoveĭ, de multe orĭ îmbla ca Păunașul-codrilor, trecînd din Suceava în sus către Ardeal, să maĭ departeze și să maĭ sferme din ceĭ dușmanĭ, și-apoĭ iară să 'nturna 'ndărăpt, că nu-ĭ păsa de nime. —

Zeŭ nu-ĭ pasa de nime, că era nazdravanul nazdravanilor.

Odată însă a fost strîmtorit din toate părțile. Toțĭ împărațiĭ și craiĭ de primpregĭur s'a fost legat de capul luĭ, ca scaiul de oaie, în cît cu mica luĭ oștire îĭ era cu neputință să-șĭ apere țara de dușmanĭ.

Ce să facă acuma Ștefan?.... Cum să scape de dînșiĭ?.... Și așa cufundat în cugetele sale, îșĭ aduce de-odată aminte de Sahastru și de cuvintele luĭ..... Fără multă socoteală și întîrziere lăsă toate de-oparte și alergă iarășĭ în munțĭ.

Se zice însă că ducîndu-se el de adoua oară, n'a găsit pe Sahastru în munțiĭ Voronețuluĭ, ci în munțiĭ *Homoruluĭ*, chiar acolo unde-ĭ astă-zĭ *Mănăstirea Homoruluĭ*.

Era o noapte viforoasă și întunecoasă, cînd trecu Stefan cu puținĭ ostașĭ prin munțiĭ Homoruluĭ și dete cu ochiĭ de-o rază licurindă într'o chiliuță.

S'a dus acolo și bătu la ușă să-ĭ deschidă.

Sahastrul, care tocmaĭ atuncĭ era cufundat cu totul în rugăciunele, ce le-aducea luĭ Dumnezeŭ fără de'ncetare și din adîncul inimeĭ pentru scăparea țăreĭ, pe care o amenințaŭ dușmaniĭ cu perire, răspunse luĭ Stefan Vodă:

— Aibĭ bunătate și așteaptă puțintel pînă ce mi-oiŭ mîntui de zis rugăciunile, și-apoĭ te-oiŭ lasa se întri.

După cîtă-va vreme se deschide ușa chiliuțeĭ și Ștefan Vodă intră c'o față tristă, pe care era răspicată grija inimeĭ luĭ de primejdiea cea mare în care se afla țara.

Sahastru primi pe Domnitorĭ cu tot ce avea în saraca-ĭ chiliuță, apoĭ îl întrebă cum maĭ staŭ trebile țăriĭ.

Stefan îĭ răspunse:

—Cuvioase părinte! acum odată aŭ venit lucrurile pînă la atîta că nu pot avea nicĭ o nădejde de-am putea scapa și mîntui iubita-mĭ țară de cotropirea oardelor varvare.

Sahastru șĭ-ațîntise ochiĭ seĭ agerĭ asupra luĭ Vodă și cu'n glas apasat cam bănuitoriŭ, dar plin de încredere și însuflătoriŭ de curaj, zise luĭ Stefan Vodă:

—Inaltțate Doamne! se poate ca inima cea de leŭ a unuĭ Stefan Vodă să vie la niște simțiminte așa de nevrednice de dînsa? Se poate ca Măria ta să aibĭ așa de puțină încredere în Dumnezeul puterilor? Crede cuvintele mele, —nu uita ce-am spus încă cînd te-aĭ despărțit de mine,... știĭ cînd eraĭ mic? că veĭ fi un viteaz mare și nime nu te-a învinge,— că apărătoarea mînă atot puternică a luĭ Dumnezeŭ încă nu s'a depărtat de Moldova și o va mîntui chiar prin vitejia Măriеĭ-Tale, dacă 'ĭ face gĭuruință tare înaintea acestuĭ altar sfințit, că după ce-ĭ învinge pe dușmanĭ și-ĭ alunga, și-ĭ mîntui țara de păgînĭ, veĭ face în locul acesta o mănăstire în cinstea *Sîntuluĭ Gheorghe.*

Stefan făcu gĭuruință cu toată inima... Să depărtă apoĭ mîngîiet și începu a da războiŭ, curățind țara de toțĭ dușmaniĭ, iară după asta, avînd pace, a făcut *Mănăstirea Homoruluĭ.*

Şi nu numaĭ această mănăstire, ci el a făcut ma mult de 24 mănăstirĭ. Chiar şi'n satul *Voroneţ*, — acolo încă a făcut o mănăstire spre veşnica aducere aminte, cum că s'a perdut odată pe acea vale, cînd a fost mic, împlinind cuvintele Sahastruluĭ.

Unde-a fi fost schitişorul Sahastruluĭ acolo să află astăzĭ o mănăstire veche zidită de Stefan Vodă cel Bun şi Mare. Şi clopotele acesteĭ biserici şi pînă astăzĭ, trăgîndu-se, sună: «*Ştefan Vodă ne-aŭ făcut!*»

7. — Bătăliea de la Socĭ.

Bătăliea luĭ Stefan cel Mare cu Radu, Domnul Munteniei, spun unia c'ar fi fost în satul Socĭ din comuna Mirosloveşti, ţinutul Suceava. Unia spun că ar fi fost la Sociĭ din comuna Cîrligĭ din ţinutul Neamţ, iar alţiĭ maĭ spun că la satul Socĭ din ţinutul Rîmnicul-Sarat din ţara Muntenească.

8. — Bătăliea de la Baea.

Cît a trăit Stefan cel Mare şi Sfînt, numaĭ de duşmanĭ a avut parte: cînd întraŭ Turciĭ în ţară, pe la marea, cînd veneaŭ Leşiĭ prin pădurile şi dealurile din spre miază-noapte a Moldoveĭ, cînd năvăleaŭ Tătariĭ de la răsărit orĭ Unguriĭ din spre asfiinţit.

Aşa întrase odată Ungurul în ţară fără veste şi-l apucase pe Ştefan fără să fie gata cum se cuvine de bătălie.

Unguriĭ aŭ dat busna peste oastea moldovenească şi-a fugărit'o pe la Rădăşenĭ, ca doar a prinde pe

Stefan. Stefan Vodă dacă a văzut că nu-ĭ chip de scăpare, s'a tras în țîrgul Baea și acolo dacă a văzut nevoea, s'a suit într'un arin, ca să s'ascundă de vrajmaș.

Ungurii aŭ trecut și pe dedesupt și maĭ pe de lăturĭ de arin, da cuĭ le-a trăsnit prin gînd că Vodă stă ascuns într'un arin. După ce-aŭ agĭuns Ungurii în Baea, l-aŭ căutat fel și chip, în toate părțile pe Stefan Vodă și dacă aŭ văzut că n-aŭ avut noroc să pue mîna pe dînsul, de ciudă aŭ pradat casele oamenilor și s'aŭ dat pe băute și la petrecanii ca acelea.

Stefan cel Mare cînd s'a vădut scăpat de primejdie, s'a scoborît gĭos din arin, a mulțemit luĭ Dumnezeŭ, de-acolea ș-a strîns oastea împrăștietă, a tăbărît peste Ungurĭ în vreme de noapte și cum eraŭ eĭ morțĭ bețĭ și nu maĭ știeaŭ pe ce lume sînt, le-a tras o batae de gîndeaŭ Ungurii că-ĭ mîniea luĭ Dumnezeŭ și nu nimereaŭ pe unde să fugă maĭ degrabă.

După ce-a alungat, Stefan Vodă, pe dușmanĭ din țară, în locul arinuluĭ în care a scăpat cu vieață, a zidit o biserică, care se cheamnă și astăzĭ *Biserica Albă,* mulțemind luĭ Dumnezeŭ că nu ș-a primejduit vieața în bătălie și a scăpat țara de dușmanĭ.

Ostașiĭ care aŭ murit în bătăliea asta, a pus de ia 'ngropat în *Movila Bortoasă*, care se vede și în ziua astăzĭ. Iar uniea spun că s'a maĭ îngropat dintr'înșiĭ pe hotarele Băeĭ din spre satul Oprișenĭ unde este astăzĭ o mocirlă.

9. — Scările luĭ Vodă.

Din sus din satul Topile, din comuna Pașcanĭ, pe coama dealurilor împădurite, este un pisc de deal, care se cheamă *Scările luĭ Vodă.*

Iată ce se povestește de oameniĭ din partea locu-

luĭ despre Scările luĭ Vodă: Zice că Stefan cel Mare avea să se bată cu dușmanul luĭ, la Baea, și cînd a trecut Stefan cu oastea către Baia l-a tîmpinát sara prin Pașcanĭ și a poposît prin locurile aiestea păduroase. El să temea să nu-l zăpsască dușmanul și să-l bată orĭ să-l prindă în puterea nopțiĭ. Ce-a făcut Vodă? S-a suit pe dealul cel maĭ înalt, care să chema pe vremea aceea: «Bursucărie» și acolo a stat toată nopticica, să vegheze. Da dealul Bursucărieĭ iĭ așa de suiș că nu s'a putut sui Stefan Vodă dintr'o dată, ci–a pus de-a făcut niște scărĭ și de-acolea s–a suit Vodă pe vîrful dealuluĭ. Scările acelea s-a chemat de atuncĭ «Scările luĭ Vodă».

Valea de la poalele dealuluĭ Bursucărie, se chema *Valea Bursucărieĭ* și *Vatra*. Valea Bursucărieĭ i se zice pentru că eraŭ o mulțime de bursucĭ pe acolo și Vatră, pentru că pe valea asta a stat oastea luĭ Ștefan Vodă cînd a trecut el în spre Baea.

După ce–a străjuit Stefan Vodă toată noaptea pe vîrful dealuluĭ Bursucărieĭ, în zoriĭ zileĭ s–a coborît în pîrăul Conțasca și găsind un pod răŭ, pe care nu putea să treacă oastea luĭ, a pus de făcut altul din iznoavă maĭ bun și maĭ trainic, de–a trecut pe urmă cu toată oastea și pohoarĕle domneștĭ.

---

10. — **Mănăstirea Putna.**

Stefan Vodă cel Bun, multe războae a bătut, și așa se aude din oamenĭ vechĭ și bătrînĭ, că, cîte războae a bătut, atîtea mănăstirĭ și bisericĭ a făcut.

Cînd s'a apucat să facă mănăstirea Putna, a tras cu arcul Stefan Vodă dintr'un vîrf de munte, ce este lîngă mănăstire, și unde a agĭuns cu săgeata acolo a făcut pristolul în altar, și este mult loc de unde a tras pînă în mănăstire. Pus-aŭ și pe treĭ boerenașĭ de-aŭ tras, pe vatavul de copil și pe doĭ co-

piĭ din casă; decĭ, unde a căzut săgeata vatavuluĭ, de copiĭ a făcut poarta; iar unde a căzut săgeata copiluluĭ din casă, a făcut clopotnița; iar un copĭl din casă, zice, să fi întrecut pe Stefan Vodă și să-ĭ fi căzut săgeata într'un delușel ce se cheamă Sion, ce este lîngă mănăstire, și este semn un stilp de piatră; și zic, să-ĭ fi tăet capul (copiluluĭ) acolo; dar într'adevăr nu se știe; numaĭ oameniĭ așa povestesc.

Fost-a și bisericuță de lemn întru acel delușel, și s'a răsipit, fiind de lemn. Și așa a fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăveală, maĭ mult aur de cît zugrăveală, și pe dinăuntru și pe din-afară, și acoperită cu plumb.

Zic călugăriĭ să fi fost făcut și sfeșnicele cele marĭ și cele micĭ, și policandru și hora, tot prinse de argint și pe urmă să le fi luat un Domn și să fi făcut altele de spijă, care le-am apucat și noĭ; iară stricîndu-se un clopot mare la mănăstire și făcând călugăriĭ clopotul a doua oară, a pus aceste toate ce scriŭ maĭ sus. în clopot ca să fie maĭ mare.

Lăsat-a Stefan Vodă cel Bun la mănăstîrea Putna, după moartea luĭ, arcul luĭ și un pahar, ce vorbeaŭ călugăriĭ la mănăstire că este de iaspis, ce era în chipul marmoreĭ albe și al farfurieĭ, ca să fie întru pomenire la sfînta mănăstire; și arcul l-a fost trăgînd cu vîrtej. La vremea luĭ Constantin Cantimir Vodă, fiind răscoală, a venit niște Cazacĭ cu Leșĭ și Moldovenĭ Joimirĭ, vrînd ca să jăcuiască ce ar găsi în mănăstire. Decĭ fiind un turn cu bună tărie, nu puteaŭ să jăcuiască, decĭ aŭ zis călugărilor să dea turnul, că nu vor lua a mănăstireĭ nimică. Iară călugăriĭ necrezînd nu voiaŭ să dea turnul; iară Cazaciĭ și cu Leșiĭ și cu Moldoveniĭ, îndată aŭ aprins mănăstirea; iar călugăriĭ, văzînd că aprind mănăstirea, îndată aú dat turnul.

Atuncĭ îndată avînd puște de apă aceĭ Cazacĭ, Leșĭ și Moldovenĭ, aŭ stîns focul. Decĭ atuncĭ aŭ jăcuit tot din turn ce a fost a boierĭ și a negutitorĭ; iar a mănăstireĭ nu a luat nimică, fără numaĭ arcul

luĭ Stefan Vodă. Paharul a fost pînă la a treia domnie a luĭ Mihaĭ Racoviță Vodă. și scoțîndu-l din turn un egumen, anume Misail Chisăliță, și vrînd să se fălească, a băut la masă cu acest pahar a luĭ Stefan Vodă, cu niște slugĭ boereștĭ ce eraŭ zlotașĭ, și bînd mult cu acel pahar, s'a îmbatat, și fiind bețĭ aŭ stricat un lucru scump domnesc și de minune ca acela.

11. — **Stefan Vodă și Turciĭ.**

Stefan Vodă a fost un Domn, despre a căruĭ istetețime și vitejie s'a dus vestea, cum se zice: peste nouă țărĭ și nouĕ mărĭ. De cum s'a suit pe scaunul Moldoveĭ și pînă ce-a pus mînele pe pĭept, n'a avut maĭ nicĭ o zi de pace și odihnă, ca alțĭ oamenĭ, ci tot numaĭ războae peste războae. Nu apuca bine a se bate cu un împarat, craĭ, vodă saŭ ce era și iarășĭ trebuia să meargă în potriva altuia. Și poate nu s'ar fi bătut de atîtea orĭ, dacă craiĭ și împarațiĭ de prinpregĭur i-ar fi dat pace. Apucîndu-se dușmaniĭ țeriĭ luĭ maĭ întăĭ la sfadă cu dînsul, el fiind un om care nu suferia nicĭ odată pe nime să-ĭ sufle în borș, nu se lasa pînă ce nu-ĭ da fie-căruia cîte o batae de la roate, știĭ colea..... s'o ție'n minte cît a fi ș-a trăi.

Așa era Stefan Vodă, cine vre să știe: înțelept, isteț, inimos și viteaz cum n'a maĭ fost altul pe timpul luĭ, de-aĭ fi îmblat să cauțĭ lumea lungiș și curmeziș.

Cu mulțĭ anĭ înainte de a se urca Stefan Vodă pe scaunul Moldoveĭ, zice că împaratul Turcesc, a fost pus ochiul pe Moldova și de aceea căuta el toate chipurile cum ar putea pune mîna pe dînsa. Da nicĭ odată nu ș'a putut agĭunge ținta. După ce s'a suit Stefan pe scaunul domnesc, iarășĭ s'a cercat norocul. voind să-l răpuĭe și să-l facă ca

să plătească *haraciŭ*, după cum plăteaŭ și alțĭ Voevodĭ din alte țărĭ închinate de maĭ înainte.

Stefan maĭ degrabă s'ar fi dat capul, de cît ar fi închinat cuĭ-va țara de bună voe ș-ar fi plătit haraciŭ. De aceea înțelegînd el, de la cine-a fi înțeles, cu ce feliŭ de cugete prietenești se poartă Turcul, a chiemat într'o zi pe toțĭ sfetniciĭ luĭ, cum și pe mulțĭ alțĭ boierĭ și oamenĭ însemnațĭ la sine și ținînd cu dînșiĭ sfat le istorisi din fir în păr toate cele ce voește să înceapă și să facă Turcul. Iară după ce le istorisi îĭ întrebă:

— Spuneți-mĭ acuma boierĭ D-voastră ce ar fi maĭ cu cale și maĭ nimerit să facem? să'nchinăm țara Turculuĭ și sa-ĭ plătim haraciŭ, orĭ să nu-ĭ dăm nimica?

Sfetniciĭ, la întrebarea asta neașteptată, răspunseră:

— Ba! una ca asta n'am maĭ face-o nicĭ odată!... Moș din strămoșiĭ noștri n'aŭ plătit nimăruĭ haraciŭ, și acuma noĭ să fim aceia, care să-ĭ plătim? Aŭ doară banĭ, ce ar fi săĭ dăm Turculuĭ, n-avem noĭ. pe ce-ĭ întrebuința?

Luĭ Stefan îĭ plăcea foarte mult răspunsul acesta, căcĭ pare-că sfetniciĭ i l-ar fi cetit din inimă. Dar el nu se mulțemi numaĭ cu atîta, ci zise maĭ departe:

— Iĭ foarte frumos din partea D voastră că vă trage inima pentru țară și nu vă place ca să fie închinată și despoiată de păgînĭ. Da bagațĭ bine de samă, că împaratul Turcesc, văzînd că nu voim a-ĭ închina țara și a-l plăti haraciŭ, are să se mînie și să se scoale cu puterea asupra noastră, și atuncĭ ce-om face? Cum ne-om apara de dînsul, după ce noĭ Romîniĭ sîntem, așa zicînd, numaĭ o mînă de oamenĭ, pe cînd Turciĭ.... cît frunză și iarbă! Noĭ, după cum știțĭ avem puțintică oaste, pe cînd împaratul turcesc are o mulțime nenumărată. Nu știŭ dacă-om fi în stare să ne apărăm de dînsul, întîmplîndu-se să se ridice cu puterea asupra noastră. Decĭ încă odată vă fac luătorĭ de samă: ce-ĭ de făcut și de început, ca nu cum-va după aceea să se întîmple

zicala veche: «Dă-mĭ Doamne mintea Romînuluĭ cea de pe urmă».

— Dacă Turcul s-a rădica cu putere asupra noastră, — răspunseră sfetnicii — atuncĭ nicĭ noĭ n-om sta cu mînele în sîn ci-om căuta toate chipurile și mijloacele cîte ne vor fi cu putință ca să ne apărăm.

— Nu-ĭ vorbă că așa ar trebui să facă fie-care Romîn adevarat, cînd vede că Domnul săŭ îĭ primejdie și țara amenințată de-a fi cotropită de păgînĭ. Dar de una, drept să vă spun, că tot mă tem ca nu cum-va, cînd-oiŭ fi în dricul nevoieĭ, să mă lăsațĭ ca frunza pe apă!... Mulțĭ sînt, care înainte de războĭ, se arată ceĭ maĭ vitejĭ oamenĭ de pe fața pămîntuluĭ, iar cînd vine treaba la adică, atuncĭ daŭ dos la față și... pe icĭ încolo ți-ĭ drumul!....

— Cît despre una ca asta să ne ferească sfinții, că doară noĭ nu sîntem epurĭ să ne spăriem de toată nimica, ci Românĭ, ș'apoĭ Romînul, maĭ ales cînd îĭ vine mucul la deget, nu se lasă cu una cu două!

— Atîta am voit să știŭ, zice Stefan. maĭ mult nimică. Iar cît-oiŭ trăi nu voiŭ da Turculuĭ nicĭ o para chĭoară.

Și cum a zis Stefan Vodă, așa s'a și întîmplat, că ce zicea el odată, zis era.

Imparatul Turcesc însă, cum a prins de veste de hotărîrea luĭ Stefan Vodă s'a făcut foc și pară de mînie și i-a scris ca pe loc să-ĭ trimeátá haraciŭ orĭ dacă nu, va fi vaĭ ș'amar de capul luĭ. A cugetat pe semne Turcul în mintea luĭ că Stefan, cum i-a vedea scrisoarea, s'a vîrî în toate răcorile și îndată i-a trimite banĭ. Da s'a înșalat amarnic, că Stefan Vodă nu era unul de ceĭ ce se înspăimîntă așa degrabă.... El cum primi știrea asta a spus trimesuluĭ turcesc să se întoarcă înapoĭ de unde a venit și s'a spue stăpînuluĭ săŭ că dacă-ĭ trebue haraciŭ din Moldova, să vie singur să și-l iee.

Trimesul se întoarse și spuse stăpînuluĭ ce avu sá-ĭ spue.

Imparatul, văzînd că Stefan să împotriveşte, şi nu vra de bună voe să-ĭ trimeată haraciŭ îĭ maĭ scrise odată, şi înc'odată, şi tot aşa în v'o cîte-va rînduri, şi de cîte orĭ îĭ scriea, de-atîtea orĭ maĭ tare îl amenința.

Da Stefan nicĭ grijă n'avea. El tot deauna îĭ răspundea ca şi'ntăia dată, că dacă voeşte numaĭ de cît să aibă haraciŭ şi din partea Moldoveĭ să vie singură s şi-l iee, să vadă cum l-a lua... Iar cît despre dînsul, zicea că nu i l-a da de bună voe în vecĭ şi pururea, de ar şti că s'ar întîmpla nu ştiŭ ce să se'ntîmple.

Trimesul, ce era să facă? să se pue cu Stefan în poară? Atîta i-ar fi trebuit, maĭ mult nimică! Işĭ lua îndată catrafusele şi fără să maĭ zică v-un cuvînt se întorcea frumuşel înapoĭ de unde venise.

Stefan, cum petrecu cu nepusa'n masă şi cea de pe urmă oară pe trimes, văḑînd că nu poate cu una cu două s'o scoată la capăt cu Turcu, porunci ca să se adune degrabă toțĭ sfetnicii la un loc, spuind că are să le împărtăşească nişte lucrurĭ foarte cumpănitoare.

După ce se adunară le zise:

— Iaca, sfetniciĭ meĭ, ce voeşte împăratul turcesc să facă cu mine şi cu voĭ cu toțĭ; zice că are să vie cu oaste asupra Moldoveĭ ca să ne facă miĭ şi fărîmĭ, pentru, ca nu voim să-ĭ închinăm țara şi să-ĭ plătim haraciŭ. Si cînd Turcul zice una ca asta, să ştițĭ că nu ĭ lucru de şagă.... Ce a spus odată, îĭ spus. şi cînd să mînie îĭ varga luĭ Dumnezeŭ! V'am chemat ca să aud şi acuma, care îĭ părerea D-voastră? Implini-vă-vețĭ făgăduința, care mi-ațĭ dat-o acum cîte-va lunĭ? Şi dacă avețĭ de gînd s'o împlinițĭ, apoĭ ce ar fi maĭ bine sa începem şi să facem?

Toțĭ sfetniciĭ, cum şi ceĭa-lalțĭ boerĭ, care maĭ eraŭ strînşĭ impregĭurul luĭ Stefan, strigară într'un glas, că maĭ degrabă or muri pînă întru unul, de cît s-or lasa să fie cotropiți de pîgînĭ.

— Aşa am cugetat şi eŭ —zise Stefan.— De a-

cuma la lucru, că timpul îĭ scurt! Ca mînĭ a să ne trezim cu Turcul în țară!....

Și cum rosti cuvintele acestea și se despărțiră de la olaltă, atît Stefan Vodă, cît și sfetnicii luĭ începură din toate părțile a se găti din răsputerĭ de războĭ. Și uniĭ și alțiĭ rasculară și adunară poporul de prin sate, că pe timpul acela nu era, ca acuma, atîta oaste învațată, cîtă ar fi fost în stare să deie față cu oastea unuĭ împarat de pănura aceluĭ turcesc. ci maĭ mult poporul de la țară era apărătorul și scutitorĭul adevarat al țăriĭ. Și în cîte–va zile era o mulțime mare de oaste strînsă în Suceava, gata ca la cel dintăĭ sămn să se porniască în potriva păgînuluĭ.

Turcul, de altă parte, cum a auzit de la trimesul luĭ, că Stefan Vodă, nu numaĭ că nu voește să-ĭ închine țara și să-ĭ plătească haraciŭ, ci încă îl ie și peste picior, chiemă toată oastea cîtă o avea la un loc, și maĭ degrabă de cum s'ar putea cine va închipui se porni cu dînsa asupra Moldoveĭ. Și eraŭ Turcĭ de nu le maĭ știeĭ numărul și cînd agĭunse la marginile Moldoveĭ și intrară peste hotar; era mînia luĭ Dumnezeŭ ce făceaŭ.

Da las că și Romîniĭ nu sta cu mînele în șolduri să-ĭ aștepte ca să le scurteze vieața înainte de a sosi vremea. Eĭ cum prinsese de veste, că Turcul a intrat nepoftit în țară, sa porniră cu Stefan Vodă în frunte, înaintea lor, și cum sosiră față în față, unde nu începură a mi-ĭ lua la ochĭ cu săgețile și a se bate cu dînșiĭ ca niște leĭ înfurieți, cînd sînt amenințațĭ cu moartea în însușĭ culcușul lor. Se încinse o bătae pe vieață și pe moarte, de gîndeĭ că-ĭ prăpădenia lumeĭ, nu alta.

Da ce folos de toată bărbăția și vitejiea Romînilor după ce eraŭ poate pe zece părțĭ maĭ mulțĭ Turcĭ de cît dînșiĭ.

Era tocmaĭ așa ca și cînd ar sări un gĭurat[1]) la batae în potriva unuĭ sat întreg. Cum să învingă

1) In Bucovina la *consilierĭ comunalĭ* li se zic *gĭurațĭ*.

gĭuratul pe sat, fie acela chiar un urieș, dacă iĭ numaĭ unul singur?

Stefan Vodă, nu se lasa cu una cu două a fi spăriet și ca unul care se pricepea foarte bine la treburĭ răsboinice, văzînd că sînt atîța Turcĭ și că la șes iĭ peste putință să țiĭ pĭept cu dînșiĭ, o întoarse altmintrelea, începu adecă a se trage pe'ncetul cu oastea luĭ spre munțĭ, făcîndu-ĭ pe Turcĭ să creadă că el ar fugi de dînșiĭ.

Turciĭ, nicĭ visînd macar cu ce feliŭ de gîndurĭ se poartă Stefan, se luară la fugă după dînsul.

Da Stefan, după ce se trăgea cu oastea luĭ ca la vr'o cîte-va miĭ de pașĭ, de odată sta loculuĭ, să maĭ bătea cît să bătea cu dînșiĭ, apoĭ iarășĭ se trăgea, și tot așa făcu el în maĭ multe rîndurĭ, pînă ce-ĭ ademeni sub poalele munților.

Turcul, ca Turcul, se ținea morțiș de el, voind numaĭ de cît să pue mîna pe dînsul și să-l nimicească cu oaste cu tot. Și cum agĭunse sub poalele munților să încinse din noŭ lupta, însă de data asta, nu ca maĭ înainte, ci cu maĭ mare înverșunare.

Stefan se luptă și acuma ca un leŭ cu dînșiĭ, și pe mulțĭ iĭ trimese în cealaltă lume. Da ce folos de toată istețimea și vitejia luĭ, ce folos de toate ademenirile și apucturileă luĭ, că de la o vreme tot n'a fost in stare sà ție maĭ departe pĭept cu dînșiĭ, că ceĭ maĭ mulțĭ dintre voiniciĭ săĭ de frunte începînd de la stetnicĭ și pînă la cel din urmă ostaș de rînd, picară acum jertfă înfurietuluĭ și neîmpacatuluĭ păgîn.

Iar ceĭ ce maĭ rămase în viață, ne maĭ putîndu-se ținea pe picioare de vlăguițĭ și ostenițĭ ce eraŭ, temîndu-se ca să nu cadă și eĭ jertfă fară v-un folos pentru sine, pentru Domnul lor și pentru țară, începură a-da îndărăpt, a se împrăștie și a se ascunde prin desișurile munților și acolo sa aștepte apoĭ un timp, maĭ bun și maĭ potrivit ca să se poată iarășĭ scula în potriva dușmanilor.

Văzînd Stefan că nu-ĭ chip de învins, că ostașĭ

și țăranii, ce-l insoțiră în războiul acesta cumplit și care mai scapară teferi de urgia păgînilor, să rezletesc în toate părțile, să supără în adîncul inimei lui și nu știea singur ce să mai înceapă și să facă. Dar el, de supărat peste măsură și dus pe gînduri cum era, că una ca asta, să fie învins, de cînd s'a suit pe scaunul Moldovei, nu i s'a fost întîmplat, cum văzu că Turcii înving și că mai mult nu-i chip de scapare, începu a alerga încolo și încoace în fuga calului, ca și cînd ar fi voit să scoată din fundul pămîntului o oaste nouă, o oaste mai puternică și mai odihnită de cum era ceea ce s'a fost rezlețit prin desișurile și văgăunele munților, și așa, neștiind singur ce face, să porni prin pădurile de sub poalele munților și să duse, într'o fierbințală, cît timp s'a fi dus, pînă ce-agiuns într'o lucină nu departe de satul de astăzi, *Putna*. După ce a agiuns în lucina aceea, văzînd că bietul cal de asudat, de ostenit și de flămînd ce era, nu-l poate duce mai departe, i se făcu milă de dînsul, descălică și-i dete drumul ca să se mai odihnească, să pască și să mai prindă la putere. Apoi se puse și el să șadă pe tulpina unui copaciu. Și cum sta el aici, dus pe gînduri asupra celor ce i s'a întîmplat, privind din cînd în cînd încolo și încoace în întunericul nopții, că înserase acuma cînd agiunse în lucina aceeá, iată că la o departare de v'o cîte-va zeci de pași de dînsul se vede zarea unei lumine licărind prin crengile unor copaci. Voind să știe ce fel de lumină ii aceea și cine poate să locuiască în niște locuri așa de selbatice, cum era pe timpul acela locul, unde se afla el, prinse degrabă calul și se îndreptă în partea aceea dincotro se zărea lumina. Iară după ce se apropie, ce să-i vadă ochii?.... o stîncă mare, încungiurată de giur împregiur cu copaci cine știe de cîți veci, cu partea despre miază-noapte și răsărit împlîntat adîncă în coastele unui deal, iară cea despre amiază-zi și asfințit sapata de sus și pînă gios cu dalta, aflîndu-se în cea dintăi

treĭ ferestuicĭ micĭ, iar în cea din urmă o ușă întărită cu drugĭ de lemn. In una din cele treĭ ferestĭ ardea încă lumina, ce-a fost zărit-o el puțin maĭ înainte.

Aceasta era *Casa* saŭ *Chilia de piatră*, care și pînă în ziua de astăzĭ se poate vedea pe malul drept al pîrăuluĭ *Vițeul*, nu departe spre miază zi de satul Putna.

Stefan Vodă, cum văzu stînca astă și lumina ce lucea dintr'însa, îndată să pricepu că nu poate fi o stîncă de rînd, ci ea trebue să fie pe dinăuntru sapată și să locuiască cine-va într'însa. Decĭ legînd calul de creanga unuĭ copaciŭ, se duse maĭ aproape de stîncă, o privi de-amăruntul de giurîmpregĭur și cum se uită ĭată ca dă de-o ușă, și cum dete cu ochiĭ de ușa aceea se duce și bate într'însa.

După ce bătu, de v'o cîte-va orĭ, un glas din nuntru întreabă:

— Cine-ĭ acolo?

— Eŭ sînt! răspunse Stefan.

— Și cine eștĭ tu?

— Stefan Vodă.

— Nu se poate!

— De bună samă.

— Și dacă întru adevăr eștĭ tu Stefan Vodă, spune-mĭ ce cauțĭ prin aceste locurĭ pustiĭ, unde n'aĭ maĭ fost pînă acuma nicĭ odată?

Greŭ îĭ pica luĭ Stefan Vodă să răspundă la această întrebare neașteptată și maĭ multe minute stete în cumpănă: ce să facă?.... Să se mărturisească uneĭ ființe necunoscute, orĭ să încalece pe cal și să se ducă unde l-a duce el, numaĭ să n'aibă a rosti cuvîntul *învins*, care nu-l rostise nicĭ odată pînă atuncĭ. Dar întunericul nopțiĭ și urletul cumplit a unor lupĭ din apropiere îl făcură săʼșĭ calce pe inimă și să rostească cuvintele, care nicĭ prin vis nu i-aŭ trecut că le-a rosti v-odată.

El zise:

— Ce să caut? află, orĭ cine-veĭ fi, că sînt bătut

de Turcĭ, și acuma fug de dînșiĭ!.... Te rog dară, să fiĭ așa de bun și să mă primeștĭ de mas, căcĭ noaptea aceasta-ĭ întunecoasă, pare că maĭ întunecoasă de cît toate nopțile de pînă acuma și eŭ nu știŭ încotro s apuc și să mă duc prin codri în care am intrat...

— Stefan Vodă să fie bătut de Turcĭ? asta nu-ĭ cu putință, zi maĭ bine că eștĭ alt cine-va, iar nu Stefan Vodă cel viteaz și-atuncĭ maĭ degrabă te-oĭ crede și ț-oĭ da drumul în nuntru!

— Bine-ar fi, cînd altul ar fi aicĭ în locul meŭ, dar durere.... de data asta norocul m'a părăsit, și acuma mă aflu unde nicĭ n'am gîndit!

Sahastrul, căcĭ glasul ce a vorbit din nuntru era glasul unuĭ Sahastru, cum a auzit că streinul. ce a bătut la ușa luĭ îĭ, Stefan Vodă îndată i-a deschis ușa și l-a poftit înuntru. Apoĭ îl întrebă cum s'a întîmplat ca să fie învins de Turcĭ, care să fie pricina după ce maĭ înainte nime n'a fost în stare nicĭ odată să-l învingă.

Stefan îĭ istorisi de la început toate cum a cerut Turcul haraciŭ de la dînsul, cum s'a sculat cu putere asupra luĭ, cum a mers el cu Romîniĭ săĭ împotriva Turcilor și cum s'a bătut cu dînșiĭ. Maĭ pe scurt îĭ spuse toate din fir în păr cum s'a întîmplat de la început pînă ce-a fost nevoit să fugă de'naintea păgînilor.

— Nu fiĭ suparat. Măria Tata! — zise Sahastrul, după ce-a ascultat cu luare aminte. — Multe lifte varvare aŭ voit în curgerea timpuluĭ să stîngă pe Romînĭ de pe fața pămîntuluĭ și să răpue țara asta, însă Dumnezeŭ cel drept și puternic nu i-a lăsat să șĭ împlinească dorința, el nu te-a lăsa nicĭ pe Măria Ta să rămîĭ de rîs, ci maĭ degrabă de cum îțĭ poțĭ închipui aĭ să învingĭ cu agĭutorul luĭ pe Turcĭ și aĭ să-ĭ alungĭ cine știe unde peste hotarele țereĭ.

— De-a da Dumnezeŭ să fie așa da eŭ tare mă

tem că n-oiŭ maĭ agĭunge acele zile, maĭ cu samă că pe ceĭ maĭ aleșĭ voinicĭ i-am perdut!

—N'are a face!.... Dumnezeŭ îțĭ va da alțiĭ la loc! Și după ce rosti Sahastrul cuvintele aĭestea, pofti pe Stefan se șadă pe o muchĭe de stîncă sapată în chip de lăĭcioară, iar el ĭeși degrabă afară și adăposti calul într'un feliŭ de pivniță, care era dedesuptul chilieĭ luĭ sub o aripă a stînceĭ, că urletul lupilor, ce-l auzise Stefan, se apropie din ce în ce maĭ tare de stîncă. Apoĭ întră înnuntru, puse ce avu maĭ ales și maĭ bun de mîncare pe o mescioară rotundă, asemenea de piatră și pofti pe Stefan la ospăț.

Stefan nu să lăsă mult îmbiet. că trecuse maĭ bine de-o zi și gĭumătate de cînd nu luase nicĭ o fărmătură de pîne în gură. Și iată că, pe cînd sta el și cu Sahastrul la masă și ospata, vorbind despre întîmplările trecute, unde nu mi se pornește de o dată un urlet ca acela împregĭurul stînceĭ de să răsuna văile de prin apropiere.

Stefan, cînd auzi urletul lupilor, sări drept în sus de la masă. puse mîna pe sabie și zise înspăimîntat către Sahastru:

— Părinte! ne-aŭ încungĭurat lupiĭ, ce-i de făcut?

— Ce să facem, nemică! lasă-ĭ să urle cît le place, că noĭ și așa nu avem nicĭ un lăutariŭ, care să ne cînte la masă..... lasă încaltea se ne cînte eĭ!

— Știĭ că eștĭ cam hazliŭ. Dar să lăsăm acuma șaga la o parte; lupiĭ, după cum se vede, sînt mulțĭ, pot să străbată în nuntru, și atuncĭ nu știŭ zĕŭ cum om putea scapa de dînșiĭ?

— N'ave nicĭ-o teamă, căcĭ noĭ sîntem aicĭ întărițĭ maĭ dehaĭ de cît un împărat într'o cetate.

— Da calul meŭ?

— Nicĭ luĭ n'are să i se întîmple nimică, că și el îĭ tot atît de bine scutit, ca și noĭ!

Stefan, cînd auzi cuvintele aĭestea, se maĭ liniști puțin, se puse la masă și'ntre urletele lupilor, care se învîrtiră maĭ de multe orĭ prinpregĭurul și pe

deasupra chilieĭ, ospătă maĭ departe. După ce se sculă de la masă și după ce lupiĭ, văzînd că nu pot să pue labele pe prada, ce aŭ fost adurmecat-o, încetară de urlat și se departară prin desișul pădureĭ, Stefan se puse să se odihnească, că era foarte obosit de luptele, ce le avusese, cît și de drumul cel depărtat de pe cîmpul de războĭ.

A doua-zi demineața, cam pe timpul acela cînd intră preoțiĭ la utrine, Sahastru trezi pe Stețan din somn, ĭeși cu dînsul afară, se suiră amîndoĭ pe vîrful stînciĭ, în care era sapată chilia, și după asta arătînd cu mîna spre asfințit, îl întrebă zicînd:

— Uite-te în sus, vezĭ ceva?

— Nu văd nimică! răspunse Stefan cátînd spre locul arătat.

— Calcă pe picĭorul meŭ cel drept! zise Sahastrul.

Stefan la început nu prea vre, însă maĭ pe urmă tot a calcat pe picior să vadă ce are să se întîmple.

— Vezĭ acuma ceva?

— Văd!

— Ce vezĭ?

— Văd — răspunse Stefan, arătînd cu degetul — colo în mijlocul lucineĭ celeia un copacĭŭ mare, iar în copaciŭ văd arzînd o mulțime de luminĭ.

Copacĭul acela era un paltin foarte gros și înalt, se afla tocmaĭ pe locul, unde este astăzĭ *Mănăstirea Putna.*

— D'auzĭ ceva? întreabă iarășĭ Sahastrul.

— Nu aud nimică.

— Calcă pe piciorul meŭ cel stîng.

Stefan făcu și de data asta cum ia spus Sahastrul.

— Auzĭ acuma ceva?

— Aud!

— Ce auzĭ?

— O cîntare. Dar nu știŭ preoțĭ sînt aceia, ce cîntă, orĭ îngerĭ, că maĭ dulce, maĭ plăcută și maĭ frumoasă cîntare de cît asta n'am auzit de cînd sînt.

— Aciea nu sînt preoţĭ, ci îngerĭ, răspunse Sahastrul.

— Mi-am închipuit eŭ că aceea nu poate să fie cîntare de preoţĭ, ci numaĭ de îngerĭ.

— Ştiĭ una, Măria Ta?

— Ce să ştiŭ?

— Pune gînd la Dumnezeŭ că în lucina, unde se aude cîntarea, ce-aĭ auzit'o, îĭ face o mănăstire, al căreĭ *pristol* să fie tocmaĭ acolo, unde este acum copacĭul, în care ard luminile, şi lasă dacă te-ĭ căi v-odată! Şi dacă-ĭ pune acest gînd la Dumnezeŭ ţinîndu-te de cuvînt, poţĭ merge în voea cea bună să te baţĭ nu numa cu Turciĭ, care te-aŭ învins acuma, ci şi cu mulţĭ alţĭ duşmanĭ şi lasă dacă nu-ĭ veĭ învinge pe toţĭ.

Oĭŭ face toate, după cum îmĭ spuĭ, numa să-mĭ agĭute Dumnezeŭ ca să pot învinge pe duşmaniĭ ţăriĭ mele, care o ameninţă cu perzare.

— Amin..... Acum poţĭ merge fără frică în potriva ne'mpacaţilor Turcĭ, căcĭ maĭ înainte de cum îţĭ poţĭ închipui, aĭ să'ĭ învingĭ şi aĭ să curăţĭ ţara de dînşiĭ.

— Dar de unde să ĭaŭ eŭ atîta oaste, cu cît să-ĭ pot învinge?

— Ţara-ĭ mare,.... maĭ sînt încă destuĭ oamenĭ într'nsa, caută-ţĭ numaĭ oastea trebuincioasă şi-ĭ afla-o!

După asta, mulţămind Stefan Vodă din toată inima Sahastruluĭ de primirea, mîngîerea şi sfatul luĭ cel părintesc, îşĭ luă ramas bun de la dînsul, se scobori de pe vîrful stînceĭ, scoase calul din pivniţa în care l-a fost adăpostit Sahastrul de cu sară, se sui calare şi se porni ca să-şĭ caute oameniĭ cu care să pornească iarăşĭ în potriva Turcilor. Şi mergînd el aşa, cît timp a fi mers, şi ĭeşind la ţară, în puţine zile strînse o mulţime de popor pe lîngă sine şi cu aceştia se porni iarăşĭ în potriva Turcilor

Turciĭ, văzînd că Stefan nu se maĭ arată, iară oastea luĭ cîtă a maĭ rămas în vieaţă, s'a îm-

prăștiet în toate părțile ca puiĭ de potîrniche, socotiră că Moldova acuma îĭ a lor, că nime n'a maĭ cuteza să se scoale cu arma asupra lór, și de-aceea începură și eĭ a se împrăștie în maĭ multe părțĭ și a prăda țara, luînd tot ce le pica în mînă saŭ arzînd tot ce nu putea lua și duce cu dînșiĭ. Și bucuria lor era nespus de mare că s'aŭ descotorosit de un om îndărăpnic și primejdios ca Stefan Vodă.

Da zadarnică le-a fost toată bucuria, că tocmaĭ pe cînd nu visaŭ eĭ, iată că Stefan Vodă cu oameniĭ, care-ĭ strînsese din părțile despre miază noapte ale Moldoveĭ, adică din partea Rădăuțuluĭ și a Cernăuțuluĭ de astăzĭ, precum și cu ceĭ care maĭ înainte s'aŭ fost ascuns prin crieriĭ munților, se repezi pe neașteptate și cu o furie ne maĭ auzită asupra lor.

Și după ce-aŭ început Stefan a se bate cu Turciĭ, iată că a dat Dumnezeŭ un nour și o negură deasă și foarte întunecoasă în partea aceea unde eraŭ Turciĭ, că nu se vedeaŭ de feliŭ uniĭ pe alțiĭ, și din nour curgea ploae cu foc asupra lor. Și'n zăpăceala cea mare aŭ început acuma a se bate și-a se tăie eĭ între eĭ. Iar pe cînd să întîmpla această căsăpire ne maĭ pomenită de oamenĭ, o *basma roșă* ca para foculuĭ plutea în văzduh pe de-asupra lor.

Insă în partea aceea, unde era Stefan Vodă cu oamenii luĭ, era senin și frumos și oștiriĭ sale nime nu-ĭ tăcea nimica. Dar el și cu aĭ săĭ, bătea și tăia în Turcĭ ca'n curechĭŭ, și nu le da nicĭ de cum rînd ca să-șĭ vie cît de puțin în fire.

Și pe cînd zăpăceala și încurcala Turcilor era maĭ mare și maĭ înfiorătoare, pe cînd se tăieaŭ și se căsăpiaŭ maĭ cumplit, iată că scapă un Turc călare din mijlocul îmbulzeleĭ turceștĭ și văzînd cele ce se întîmplă, strigă în gura mare:

— Stațĭ fraților loculuĭ, că nu ne bate Stefan Vodă, ci ne bate Dumnezeŭ pentru răutatea și dauna cea mare, care am făcut'o țăriĭ acestea.

Turciĭ. auzînd glasul, care se vede că era a v-o unuĭ pașă, şi văzînd că nu-ĭ bine de dînșiĭ, bucuroșĭ ar fi încetat de-a se bate și s'ar fi împacat, numa dacă ar fi putut și ar fi avut cînd. Da de geaba, că ácuma, de-ar și fi voit orĭ cît să se împace, Stefan Vodă nu le da rînd, ci apucîndu-ĭ mereŭ din coaste și de la spate, nu se lasa, pînă ce pe ceĭ maĭ mulțĭ dintre dînșiĭ nu-ĭ trimesese pe ceialaltă lume iar pe ceĭ ce maĭ scăpară ca prin urechile aculuĭ de moarte, nu-ĭ îngădui nicĭ un pic pînă ce nu-ĭ alungă pe toțĭ peste Dunăre și curăți țara de dînșiĭ.

Și după ce a învins Stefan pe Turcĭ și a scăpat țara de dînșiĭ, s'a întors îndărăpt, unde a fost lupta maĭ înverșunată, a poruncit să se strîngă la un loc pe toțĭ ostașiĭ, cîțĭ aŭ căzut morțĭ în luptă, a spus să facă maĭ multe movile din dînșiĭ, să-ĭ prohodească ca pe niște voinicĭ și creștinĭ adevărațĭ sa-ĭ acopere frumos cu țărînă ca și pe orĭ care alt creștin.

Și cum a poroncit Stefan Vodă, așa s'a și făcut și el încă a stătut de față, pînă ce toțĭ s'aŭ înmormîntat cum se cuvine.

Iară după ce a împlinit și această datorie creștinească. a dat drumul tuturor oamenilor, care l-aŭ agĭutat cu atîta credință și bărbăție, ca să meargă fie-care pe la vetrele lor, și s'a întors și el plin de voe bună la scaunul luĭ din tîrgul Suceveĭ.

Da Stefan Vodă nu petrecu mult în Suceava, ci. voind a-șĭ împlini făgăduința, ce-a dat-o maĭ înainte Sahastruluĭ de la Chilia de piatră, porunci să adune maĭ mulțĭ meșterĭ zidarĭ și se porni apoĭ dimpreună cu aceștia, precum și cu maì mulțĭ boerĭ și curtenĭ aĭ luĭ spre locul, unde se află astăzĭ satul Putna și agiungînd acolo, puse să zidească *Mănăstirea Putna* tocma pe locul acela, unde a văzut luminile arzînd și a auzit îngeriĭ cîntînd, adică după cum l-a sfătuit Sahastrul de la Casa saŭ Chiliea de piatră, care mănăstire a rămas pînă în ziua de astăzĭ. Apoĭ s'a întors la scaunul luĭ din Suceava.

Și așa Stefan Vodă și-a ținut atît cuvîntul ce l-a dat Sahastruluĭ, cît și cela ce l-a dat sfetnicilor luĭ înainte de răsboĭ, că el cît a fost și a trăit, n'a plătit Turcilor nicĭ un ban ca *haraciŭ*.

---

12. — **Mănăstirea Putneĭ.**

Odată Stefan cel Mare a fost bătut într'o batălie și rătăcind prin țară a agĭuns în pădurea *Vițeul*. Acolo a dat peste un pustnic bătrîn, cu o barbă albă pîn'la brîŭ, care avea chiliea într'o stîncă despicată în două părțĭ: într'o parte a dispicăturiĭ dormea el și'nceealaltă îșĭ făcea rugăciunele luĭ.

Agĭungînd Stefan acolo se roagă să-l primească, fiind zdrobit de atîta trudă.

Pusnicul ĭ-a răspuns:

— De ĭeștĭ om pămîntean, intră; iar de ĭeștĭ ciuma păduriĭ să te ducĭ maĭ în fundul pădureĭ.

— Sînt om pămîntean.

— Dacă ĭeștĭ om pămîntean, cine ĭeștĭ și cum de viĭ pe locurile aestea părăsite și tocmaĭ la vreme de noapte?

— Eŭ sînt Stefan Vodă, îs bătut și rănit de pàgînĭ și am venit să-țĭ cer povață.

— Așa! Apoĭ intră.

Cînd a intrat Vodă, pusnicul i-a făcut loc să șadă pe o lăicioară de piatră.

Stefan se așeză și-ĭ istorisi pustniculuĭ toate pățăniile.

— Nu te întrista, îl încurajă pustnicul, Dumnezeŭ ț-a agĭuta. Și l-a rugat să ospăteze cu dînsul niște malaĭ măruntăl fiert cu apă curată și niște rădăcinĭ strînse de dînsul din pădure.

Pe urmă s-aŭ pus pe odihnă.

Drept la mĭezul nopțiĭ, ĭe pusnicul pe Stefan de mînă și-ĭ zice:

— Urmează-mă ș'aŭ ĭeșit amîndoĭ din chilie.

Agĭungînd într'un loc, pusnicul îl strînge pe Stefan de mîna dreaptă și îl întreabă:

— Vedĭ ceva?

— Nu văd nimica, răspunse Stefan.

Il strînse a doua oară și iar îl întreabă:

— Vezĭ ceva?

— Nu văd nimica.

Atuncĭ pusnicul îl strînge iar pe Stefan de mînă, călcîndu-l tot atuncĭ și pe piciorul drept.

— Văd, grăi Stefan.

— Ce vezĭ?

— Niște luminĭ.

— Hm, dragul meŭ, acelea nu-s luminĭ. aceia's îngerĭ, și locul acela-ĭ sfînt. Pune-țĭ în gînd, că-ĭ face acolo o mănăstire și așa-ĭ birui păgînii.

— După batac și cu agĭutorĭul luĭ Dumnezeŭ, am se fac, a giuruit Stefan și pe urmă amîndoĭ s-aŭ întors în chilie și se hodiniră pînă dimineața.

A douazi s-a strîns Stefan oastea cea rătăcită și cu alțiĭ cîțĭ ĭ-a maĭ găsit prin țară și aŭ bătut cumplit pe dușman.

Ca mulțămită luĭ Dumnezeŭ, Stefan pune de zîdește mănăstirea Putneĭ.

In temeliea mănăstireĭ din partea stîngă, Stefan Vodă a poroncit să zidească o caldare mare cu galbenĭ, aur mult și argint, și a afurisit, că nimenea pe lumea asta n'are să se atingă de comoara ceea de cît însușĭ Stefan.

El ar să scoată baniĭ aiştia, cînd a învie. Și el are să'nvie înainte de învierea cea de obște, călare pe calul luĭ și cu sabia în mîna dreaptă țiind-o drept în sus.

Toțĭ baniĭ și celelalte odoară care sînt zîdite în temelia mănăstiriĭ, are să le'mpărțască *celor care cred faptelor luĭ, în legea creștinească și în nația romînească!....*

---

13. — **Războiul de la Racova.**

Iși pusesă 'n gînd, Turcii, ca să răpue pe Stefan cel Mare și pe urmă să robească și țara Moldoveĭ. S-aŭ 'ntrarmat Turciĭ, ș-aŭ pornit la războĭ cu oaste cîtă frunză și iarbă, ca doară-doară l-a birui pe Stefan, că alt fel iĭ cam duceaŭ frica.

Stefan Vodă ș-a rădicat și el oaste, și le-a ĭeșit în cale numaĭ c-o mînă de oamenĭ, dar cu credință în Dumnezeul cel puternic, cu nădejde 'n brațele lor cele vînjoase și cu meșteșugul ostășesc moștenit din moșĭ-strămoșĭ.

Cînd a văzut Stefan pozderia cea de Turcĭ, n'a fost de chip să se bată fățiș și la loc larg, îndată a cotigit-o Stefan cu oastea în dărăpt. pe icĭ pe colea. Șî tot i-a tras pe Turcĭ, încet-încet, drept pe unde știea nasdravanul Moldoveĭ, că ĭ-a face chisăliță pe dușmaniĭ, care vraŭ să-ĭ închinăm țara cu voe orĭ fără voe.

Cu șîriclic i-a bagat pe Turcĭ într'o vale, încungĭurată numaĭ de codri marĭ și locurĭ fioroase, așa că te uitaĭ numaĭ în cer și'n pămînt, în colo nu vedeaĭ de cît codru salbatic, văĭ mocirloase, rîpĭ prăpăstioase și locurĭ întunecoase.

Turciĭ, care se bizuiaŭ pe ostașiĭ lor ceĭ mulțĭ, tot îl urmăreaŭ mereŭ pe Stefan, gîndind, că și'n borta șoareculuĭ dacă s'ar baga. tot ar să-l bată odată pe Stefan, să spue încaltea și morților de patima luĭ.

Oastea luĭ Stefan cel Mare știea prea bine locurile din Valea Racoveĭ și știind ce o așteaptă, îșĭ făcuse în pripă cetățuĭ de aparare, movile de priveghere și șanțurĭ de adăpost de gĭur împregĭurul Văiĭ Racoveĭ.

Așa pe vîrful dealuluĭ *Paiŭ* a fos cetățue, pe *Vale* a fost silistrărie de prav de pușcă, prin satele Porcăreț, Păuneștĭ, Valea-Ră și Poeana Cîrnuluĭ, a fost tot movilĭ și șanțurĭ.

Bătăliea s'a început în valea Simileĭ, pe dealul care se cheamă *Cetatea*, unde să văd și astăzĭ 2 *ta-*

bii (șanțurĭ); pe urmă la gura văiĭ Racova și de-acolea s'a tot bătut în sus pe apa Bîrladuluĭ, în *Bîrzeștĭ*, pe valea Rebriceĭ, și pînă la tîrgul Scînteia. pe șleahul cel mare, care merge spre Iașĭ, tot o batae a fost și-ĭ omora pe Turcĭ, ca cum iar fi luat din oală.

Pe unde-ĭ satul *Fundătura* a fost batălie amarnică: Ștefan îșĭ așezase oștirea pe dealul Măgura, care-ĭ cel maĭ înalt deal de pe acolo și trăgea'n Turcĭ de-ĭ potopea. Și astăzĭ sînt urmele de șanțurĭ și a unuĭ beci care-ĭ zic oamenii: *Beciul luĭ Stefan Vodă*. Pe șăsul Bîrladuluĭ. unde-ĭ astăzĭ satul *Stefan cel Mare*, a fost iar o bătălie cu Turciĭ. La *Podu Harapuluĭ* de peste pîrîul Racova—aproape de satul Chițocu—oastea luĭ Stefan a ucis un pașă harap și de acea să cheamă și podul: *Podu Harapuluĭ*. Podul aista a fost făcut de Stefan Vodă.

Și cîțĭ dușmanĭ aŭ perit și cîțĭ aŭ rămas ciolnavĭ pe cîmpiĭ. tot nu se lăsaŭ, că par-că răsăreaŭ din pămînt, așa de mulțĭ Turcĭ eraŭ.

Stefan dacă a văzut nevoia, a prins a se trage din calea lor. că-l urmăreaŭ să-l prindă.

Fiind strîmtorat de Turcĭ, s'a suit într'un stejar, care venea pe locul unde se află astăzĭ biserica din Scînteia și cum sta în copac, Stefan s-a rugat luĭ Dumnezeŭ.

— Doamne! scapă-mă de focul în care mă găsesc astăzĭ și în locul stejaruluĭ aistuia, voiŭ zidi un lăcaș dumnezeesc.

Turciĭ aŭ trecut înainte fără ca să-l zărească și Stefan a scapat cu vieață.

După întîmplarea asta, Dumnezeŭ i-a agĭutat și i-a bătut cu istovul pe Turcĭ, la *Podul Inalt*, care venea maĭ sus de satul Scînteia și pe urmă i-a alungat pe Turcĭ în gios spre Dunărea.

In ținutul Tecuciuluĭ iar i-a bătut amarnic pe Turcĭ, la un vad care de-atuncĭ i-a ramas numele: *Vadul Turcilor*.

Și așa a scapat țara de robie și oastea Moldovenească a făcut minunĭ de vitejie.

Cum a sfîrşit războiul, Stefan a poruncit să facă în Scînteia o biserică cu hramul Sf. Arhangelĭ Mihail şi Gavril şi a maĭ făcut şi un pod de pĭatră peste pîrăul Rebricea.

Morţiĭ cîţĭ aŭ căzut în vremea războiuluĭ cu Turciĭ, i-a ingropat în spre meazăzi şi răsărit de Pungeştĭ, în locul unde-ĭ zic oameniĭ: *Ţintirimul luĭ Vodă.* Iar celor care-aŭ trăit şi s'aŭ purtat vitejeşte in cumpăna asta aşa de mare, Stefan i-a răsplătit dăruindu-le pămînt, ca să aibă cu îndestulare neam de neamul lor.

Unora din căpitanĭ le-a dăruit chiar locurile unde s'aŭ arătat eĭ, faptele lor vitejeştĭ. Aş a fost la bătălia din satul Fundătura.

Răzăşiĭ din Bucătăria, Căntălăreştĭ, Chetreştĭ, Ciofenĭ, Coşeştĭ, Gîrcenĭ, Mirceştĭ, Telejna de sus, şi Tătătănĭ, toţĭ sînt împămînteniţĭ din vremea războiuluĭ de la Racova, pentru c-aŭ ştiut cum să-şĭ apere: *Crucea, Vodă* şi *Moşia.*

Ş'aşa, cu agĭutoriul luĭ Dumnezeŭ şi cu bărbăţiea ostaşilor Moldovenĭ, a scăpat Stefan Vodă, ţara de nacaz şi de închinare înaintea păgînuluĭ.

14.—Bătăliea de la Războienĭ.

Stefan Vodă cel Bun, bătîndu-l Turciĭ la Războenĭ, a mers să intre în cetatea Neamţuluĭ, şi fiind mamă-sa în cetate, nu l'a lasat să intre, şi i-a zis:

— *Paserea în cuibul săŭ piere.* Că, să se ducă în sus să strîngă oaste, că isbînda va fi a luĭ; şi aşa, pe cuvîntul mîne-sa, s'a dus în sus şi a strîns oaste.

Iară Impăratul Turcesc a venit cu toată puterea luĭ la cetatea Neamţuluĭ, şi a suit puştile (tunurile) deasupra unuĭ munte despre Moldova, şi a început a bate cetatea Neamţuluĭ foarte tare. Iară pe acea vreme era un Neamţ închis în cetate; şi văzînd că

bat cetatea, a zis păzitorilor să spue mameĭ luĭ Stefan Vodă să-l sloboadă de la închisoare și temniță pe dînsul, că el va mîntui cetatea de acel răŭ.

Decĭ, slobozîndu-l pe acel Neamț de la închisoare, s'a și apucat acel Neamț de a îndreptat puștile din cetate asupra Turcilor unde staŭ acolo în munte, şi a și lovit în gura uneĭ puște turceștĭ de-aŭ sfărămat-o; și a început a bate în corturile Turcilor, — cît și boldul de la cortul Impăratuluĭ l'a sfărîmat; decĭ, nu aŭ maĭ putut sta Turciĭ într'acel vîrf de munte, de unde avea cetatea nevoe, ci, numaĭ le-aŭ căutat a se da în lăturĭ de la acel loc.

Iară Stefan Vodă, mergînd de la cetatea Neamțuluĭ în sus pe Moldova, a mers pe la Voroneț, unde trăia un părinte Sahastru, anume Daniil, și bătînd Stefan Vodă în ușa Sahastruluĭ să-ĭ descue, a răspuns Sahastrul să aștepte Stefan Vodă afară pînă șĭ-a isprăvi ruga; și după ce a isprăvit Sahastrul ruga, l'a chemat în chilie pe Stefan Vodă, și s'a ispovedit Stefan Vodă la dînsul; și-a întrebat Stefan Vodă pe Sahastru: ce va maĭ face, că nu poate să se maĭ bată cu Turciĭ. Inchina-va țara la Turcĭ, aŭ ba?

Iară Sahastrul a zis să nu o închine, că războiul este a luĭ, numaĭ după ce va izbîndi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfîntuluĭ Gheorghe, să fie hramul bisericeĭ.

Decĭ a și purces Stefan Vodă în sus pe la Cernăuțĭ și pe la Hotin și a strîns oaste fel de fel de oamenĭ și a purces în gĭos. Iară Turciĭ, înțelegînd că va să vie Stefan Vodă cu oaste în gĭos, aŭ lasat și eĭ cetatea Neamțuluĭ de a o maĭ bate, și a început a fugi spre Dunăre; iară Stefan Vodă a început aĭ goni în urmă și aĭ bate pînă i-a trecut de Dunăre.

Și întorcîndu-se Ștefan Vodă, s'a apucat de a făcut mănăstirea Voronețul, și-a pus hramul bisericiĭ, sfîntul Gheorghe.

15.—Bătălia de la Valea Albă.

Ci-că Stefan cel Mare și Sfînt fusese învins de Turcĭ, la un loc ce-ĭ zice: *Valea-Albă*.

Ne maĭ agĭungîndu-l capul ce să facă, ca să scape țara de acești păgînĭ, se duce la un Sahastru, să-ĭ ceară sfat.

— Unde-s Turciĭ? îl întrebă Sahastrul.

— Intr'o vale, încugiurată de dealurĭ.

— Atuncĭ strînge degrabă o mie de oĭ, una de mieĭ, alta de vacĭ și încă una de vițeĭ. Apoĭ așază fie-care cîrd pe cîte un deal; dar așa fel, ca oile să fie față în față cu mieiĭ și vacile cu vițeiĭ. Maĭ pune la fie-care cîrd cîte un pîlc de oaste. Sue-te, pe urmă, pe cel maĭ înalt dintre dealurĭ, și începe a trîmbița și a da drumu la tunurĭ și apoĭ . . . îĭ face cum te-a învăța Dumnezeŭ.

Stefan făcu întocmaĭ cum îl învăță. Dar cînd începură trîmbițile să sune și tunurile să bubue, unde n'aŭ început vitele a rage, a zbera și a alerga mieiĭ în spre oĭ și vițeiĭ în spre vacĭ, de credeaĭ că-ĭ sfîrșitul lumiĭ, nu alt-ceva.

Turciĭ văzind una ca asta, să buimăcesc de tot; nu știea în cotro să dee și ce să facă. Dar cînd văzură pîlcurile de oaste că se apropie, îĭ cuprinse o spaimă strașnică și de frica celor ce se petreceaŭ, gîndeaŭ că tot ce aud și văd îĭ oaste de-a luĭ Stefan.

Turciĭ încep a alerga în toate părțile. O învălmășală mare se iscă: iar Stefan se răpede ca un trăsnet cu cele patru pîlcurĭ de oaşteĭ, cuprinde pe Turcĭ din toate părtile și începe aĭ bate vitejește.

Păgîniĭ răzbițĭ, o iaŭ la fugă, Stefan îĭ urmărește și-ĭ seceră mereŭ. mereŭ. pînă ce-ĭ trece peste Dunăre.

Și așa și de data asta tot Stefan iesă învingător.

16.—Cetaţuia.

In partea despre mează-noapte a comuneĭ Bozienĭ, ţinutul Neamţ, este un deal care se cheamă *Cetăţuia*.

Pe coastele dealuluĭ de gĭur împıegiur sînt şi astăzĭ urme de valurĭ care ne arată că a fost odată pe-acolo niște șanțurĭ și întăriturĭ de războĭ.

Bătrîniĭ spun că'n locul aista s-o tras Stefan cel Mare cu oastea zdrobită de Turcĭ, în războiul de la *Valea Albă*.

Pînă maĭ acuma cițĭ-va anĭ. dealul Cetățuia a fost îmbracat numaĭ în codri.

17.—O minune a luĭ Stefan cel Mare şi Sfînt.

Ci-că Stefan cel Mare și Sfînt, după bătăliea de la Războĭenĭ, a intrat într'un sat tocmaĭ cînd ducea popa un om la groapă. După năsăliea mortuluĭ nu era lume de loc; să vede că cel ce murise era sărac orĭ n'avea neamurĭ.

Stefan Vodă, cînd a văzut așa, a cumpărat răpede niște testemele de-a pus la prapur şi lumînărĭ. iar colaciĭ i-a pus într'un coș mare împletit numaĭ cu fire de aur. Coșu 'l ducea în urma mortuluĭ, însușĭ Vodă și cu un general de-a luĭ.

Oameniĭ cînd aŭ văzut colaciĭ ceĭ marĭ și frumoșĭ, aŭ început a se strînge ca de pe loc și eĭ, mergînd după săcriŭ zmerițĭ și cu capetele plecate.

Cînd aŭ agĭuns la biserică și după ce să sfîrși slujba, oameniĭ coboară săcriul în pămînt, preotul cîntă veşnica pomenire, și tocmaĭ cînd groparĭĭ vraŭ s'arunce întăiul hîrleț de țărînă, Stefan Vodă s'apropie de sicriŭ, suflă odată asupra mortuluĭ şi cînd a suflat întăĭ, mortul a mișcat din mîna dreaptă, cînd a suflat a doua oară, a mișcat și mîna stîngă, cînd

-a suflat a treia oară, mortul deschide ochiĭ, să uită împregĭur şi iar îĭ inchide pentru totdeauna.

Stefan Vodă începu să plîngă şi a se ruga pentru hodina sufletuluĭ luĭ; de-acolea a dat banĭ celuĭ ce sapase groapa şi colaciĭ îĭ împărţi preotuluĭ, dascăluĭ şi groparilor, iar celorlalţĭ oamenĭ nu le-a dat nicĭ o fărmătură de colac, pentru că n'aŭ venit din capul loculuĭ după mort, ci numaĭ de dragostea pomenelor.

18.—Bataliile pentru Cetatea Alba şi Chiliea.

Stefan Vodă cel Bun, luînd domniea Moldoveĭ, şi viind Turciĭ în zilele luĭ în Moldova, la Galaţĭ, i-aŭ bătut foarte răŭ pe Turcĭ şi a luat şi Cetatea Albă şi Kilia de la Turcĭ; apoĭ, maĭ pe urmă, iar le-aŭ luat Turciĭ aceste cetăţĭ; şi în cîte-va rîndurĭ s'a bătut Stefan Vodă cu Turciĭ; iar cînd s'a bătut la Războenĭ, atuncea s'aŭ aşazat Turciĭ cu Stefan Vodă şi le-a dat hotar şi olalt Bugeacul, şi aŭ făcut pace.

Turciĭ, apoĭ, aŭ adus Tatarĭ din Crîm şi i-a aşezat în Bugeac. care staŭ şi pînă astă-zĭ, precum a aşazat şi la Hotin. Lipcanĭ.

19.— Daniil Sahastrul.

In vremile vechĭ, zice că maĭ mulţĭ călugărĭ evlavioşĭ, care se strînseră într'un loc sînguratic şi încungĭurat cu pădurĭ străvechĭ, clădiseră o mănăstire. Eĭ îşĭ durară mănăstirea din bîrne groase din stejar trainic în apropierea şi spre asfinţit de satul *Vicovul de sus*, pe locurile luĭ şi o închinară *Sfîntuluĭ Laurenţie*.

Călugării se rugaŭ luĭ Dumnezeŭ Sfîntul pentru ĭertarea pacatelor lor și ale oamenilor. Ca să-șĭ agonisască cele puţine însă cu totul trebuincioase pentru nevoile vieţiĭ, lucraŭ călugăriĭ fel de fel de meșteșugurĭ.

Dintre aceștĭ vrednicĭ părinţĭ era *Ieromonahul Daniil* cel maĭ evlavios și iscusit. Șĭ el se îndeletnicea cu cioplirea de lingurĭ din lemn de paltin.

Lingurile le vindea prin satele învecinate și așa îșĭ agonisia el puţină pîne de toate zilele. Cele ce-ĭ maĭ rămîneaŭ ca prisos de la vînzarea lucruluĭ mînilor luĭ și din cele ce-ĭ aduceaŭ buniĭ creștinĭ ca răsplată pentru sviștăniĭ, deslegărĭ, cărţile luĭ Lazăr, cetaniĭ, ș. a. împărţia saracilor, văduvelor și orfanilor. Era un adevărat părinte duhovnicesc!

Auzise cuviosul Daniil. care de obiceĭ petrecea numaĭ în post și rugăciune, că în Sirete, care era al treilea sat de la Vicovul de sus, s'ar strînge oamenĭ într'o zi anumită din săptămînă ca să se desfacă de cele ce aŭ de prisos si-șĭ cumpară cele de trebuinţă. Șĭ avînd și Daniil o mulţime de lingurĭ gata, pe care nu le putea desface prin satele din apropiere, se hotărî să-șĭ cerce norocul cu marfa luĭ în Sirete.

Se duse decĭ pusnicul la stareţ să-șĭ ceară binecuvîntarea și posvolenia pentru călătorie, fără de care n'ar fi îndrăsnit el să facă, Doamne ferește, nicĭ un pas afară de mănăstire. Stareţul încredinţat de evlavia și statornicia luĭ Daniil îĭ dădu bun bucuros încuviiţarea cerută, hotărîndu-ĭ ca a treia zi să fie nesmintit în chilia luĭ din mănăstire.

Agĭungînd Daniil în Sirete, îșĭ vîndu îndată marfa ce-o lucrase și care o adusese într'o păreche de dăsagĭ în spate. Dară cu toate că-șĭ vîndu îndată lingurile, el de aice nu scapa cu una cu două. Creștiniĭ din partea loculuĭ și ceĭ de primpregĭur, auzînd că Daniil se află în mijlocul lor, nu-l lasară. Eĭ îl rugară, unul pentru o molitvă a Sf. Vasile, altul o sviștanie pentru un bolnav, celalalt pentru deslegarea și măsluirea uneĭ femeĭ ce trăgea de

moarte s. a. Vestea, că rugăciunile luĭ Daniil sînt primite înaintea luĭ Dumnezeŭ și că-ĭ de folos celor bolnavĭ, se dusese în toată țara Moldoveĭ, de aceea îl și îmbulziaŭ creștiniĭ. Și adecă ce avea să facă bietul călugăr, trebuia să le facă tuturor după dorință. Știa el, că ast fel să prea întîrzie și trece sorocul vremiĭ pentru care îl învoise staretul ca să fie înapoĭ, dară el nădăjduia în Dumnezeŭ și bunătatea proistosuluĭ săŭ. El să răsgîndi că este dator să agĭute celor ce sufăr de boale, să le alineze durerile trupeștĭ și sufleteștĭ și apoĭ, că din prisosul darurilor creștinilor va avea de unde agĭutora pe ceĭ saracĭ, așa că rămase pe la creștinĭ și zbovi o zi peste vadea.

Intorcîndu-se Daniil a patra zi acasă și ducînduse înaintea staretuluĭ, el fără se asculte desvinuirea luĭ, îl mustra aspru pentru întîrziere și-l opri de-a eși din mănăstire un timp îndelungat.

Bietul Daniil, de și se știea făra de oare-care vină mare, primi cu supunere mustrarea aspră a staretuluĭ și pedeapsa cea grea, dară se hotărî în sine, că pentru c'a calcat porunca staretuluĭ și întîrzîet cu o zi, aceea ce nu i să întîmplase nicĭ odată înainte, să se tragă pentru sfîrșitul vietiĭ în fundul munților, într'un loc cu totul neìmblat și pustiu și să se facă Sahastru. Și așa și făcu. Se trase adecă într'un codru necalcat de picior de om, care era între muntiĭ de la asfințit miază-noapte de la mănăstirea sfîntuluĭ Laurienție și într'o departare cade un ceas și maĭ bine.

Aicĭ află Daniil un locușor, ce-ĭ venea la îndămînă, fiind că una : locul era pustiu; al doilea : lîngă el curgea în vale un pîrăŭ cu o lingură de apă, și al treilea: că aice codrul era plin de stîncĭ urieșă. Și maĭ ales această de pe urmă însușire a loculuĭ să lovea cu dorința luĭ ca să se facă Sahastru. El adică să hotărî să-șĭ scobească într'o stîncă de aicĭ o chilie; unde să se poată adăposti de greul erneĭ, de ploĭ și de fierele cele răpitoare, Anĭ întegĭ

petrecu bĭetul Sahastru în genunchĭ cu dalta'n mînă și cioplind necontenit și din greŭ în vîrtoasa stîncă. După o muncă strașnică de grea, ostenitoare și îndelungată își văzu și el sfîrșită chiliea cu agĭutorul luĭ Dumnezeŭ la care nădăjduia mereŭ. Acestă chilie se poate vedea și astăzĭ în Putna.

Pe cînd petrecea Daniil într'o sară întunecoasă în fundul stînceĭ sale în genunchĭ și se ruga luĭ Dumnezeŭ, iară afară se auzea fiorosul urlet al lupilor și urșilor, zise că bătea cine-va la ușa chilieĭ. Daniil întrebă că cine-ĭ, iară de afară răspunse un glas, ca este Stefan Vodă, Domnul țăriĭ Moldoveĭ, care de la vînătoare de prin munțĭ a rătăcit de soțiĭ luĭ. Și fiind afară, grozav de întuneric nu poate afla cărarea, decĭ să roagă să-l primiască lamasă. Sahastru deschise ușa chilieĭ și-l primi bucuros pe Vodă să mîĭe. In acea noapte, zice-se, Daniil să-l fi înduplecat pe Stefan Vodă să rădice în acele locurĭ luĭ Dumnezeŭ un locaș și Dumnezeŭ îĭ va agiuta la toate treburile luĭ. Și Stefan Vodă primi voios sfatul Sahastruluĭ; era el doară un om evlavios și cu frica luĭ Dumnezeŭ ca rar altul și maĭ zidise și maĭ înainte maĭ multe locașurĭ Dumnezeeștĭ.

Incepu decĭ să zidească și aice o mănăstire talnică, care sfîrșindu-o, o numi a «Putneĭ» după pîrăul ce curge alăturea spre vale.

Cum se isprăvi mănăstirea Putna curseră la ea și o mulțime de călugărĭ de prin toate mănăstirile și schiturile din țară , așa și din cea a Sf. Laurenție din Vicovul de sus. Aceasta de acuma înainte rămase pustie și cu vremea clădirile eĭ începu să le răsipească. Biserica cea de stejar a mănăstireĭ zice să se fi mutat maĭ tîrziŭ în alt sat a căruĭ nume s'a uĭtat cu vremea cu totul. Așa că nu a rămas nimică din această mănăstire și nimene n'ar ști că ea cînd-va in timpurĭ a fost, dacă poporul nostru nu ne ar fi pastrat istoria și pentru acea poartă locul numele «Laura», scurtat din Laurenție.

Daniil zice-că să fi prorocit, că în satul Vicovul

de sus poporul ast-fel se va înmulți, că va fi lipsă ca biserica satească mereŭ să se adaoge și să se mărească de 3 orĭ cum era, ba că va veni vremea, cînd se va zidi chiar pe acel loc, pe care a fost mănăstirea Sf. Laurenție, o biserică sătească.

Sahastrul Daniil, după ce s'a zidit mănăstirea Putna și s'a urzit acolo un sătișor de 12 familiĭ, a părăsit chilia luĭ din stîncĭ și s'a făcut nevăzut. Se povestește că s'a așezat într'o pustietate și maĭ mare, precum își pusese el canonul cînd cu probozania stareţuluĭ, ca pînă la sfîrșitul vieţeĭ să petreacă în adîncă singurătate.

Zice-că el s'a statornicit pe un loc pustiŭ și sălbatic pe *pîrăul Voronețuluĭ* saŭ *apa Corbuluĭ*. Aicĭ petrecea ca și în chilia luĭ de stîncă de pe Putna, în post, rugăciune în învățarea celor ce veneaŭ la el. Aicĭ s'a maĭ întîlnit, Daniil cu Stefan Vodă după bătălie cu Turciĭ de la *Valea Albă* saŭ *Războní*. Stefan în nevoia luĭ l-a rugat pe Daniil să-l sfătuiască; Daniil iĭ zise, să-șĭ strîngă oastea, să se lupte cu dușmanul, că va învinge, dacă va făgădui să zideacă pe acele locurĭ un locaș luĭ Dumnezeŭ.

Stefan Vodă ascultă sfatul Sahastruluĭ, învinse pe Turcĭ și zidi pe apa Corbuluĭ (Voronețuluĭ) o mănătire frumoasă, numită a Voronețuluĭ ca, mulțumită pentru izbînda cîștigată cu agĭutorul luĭ Dumnezeŭ.

---

20. — **Cozminul și Dumbrava Roșă**

In satul Voloca, care vine către răsărit și miazăzí din Cernăuțĭ, alăturĭ cu satul Cuciurul-mare este un șes, căruĭa iĭ zic: *Șĕsul Cozminuluĭ*, care se intinde pîn' în apa Derehluĭuluĭ. Aicĭ spun oamenii că era tîrgul Cozminul, cu 12 bisericĭ, dar după o bătălie mare, ce-a fost aicĭ n'a maĭ ramas de cît 3 neamurĭ (familiĭ): Lupașcu, Pavelencu și Goardă;

aiştia s'aŭ dus în ţara ungurească, ş-aŭ stat acolo pîn, s'a făcut linişte în ţară şi cînd s'a întors înapoĭ, s-aŭ aşazat sus pe deal, s-aŭ întemeiet satul Voloca.

In Cucĭur şi'n satele invecinate, oamenii îş maĭ aduc aminte de bătăliea ci-a fost pe acolo, de duşman nu-şĭ prea aduc aminte cine-a fost, da maĭ mulţĭ cred că o fost Turcul. Asemenea aŭ uitat şi despre Domnul din vremea aceea.

Un moşneag[1]) din Mihalcea, sat învecinat cu Cucĭur, spuue: Turciĭ aŭ fost bătuţĭ şi alungaţĭ încă înainte de Mariea Teresia, de Cuciurenĭ de Volocenĭ şi de Huţanĭ. Eĭ aŭ tăiet pădurile pe dedesupt şi cînd aŭ intrat Turciĭ în pădurĭ, ĭ-aŭ ucis cu copaciĭ. Bătăliea aceea a ţinut 36 de anĭ. Oameniĭ din Cucĭur spun că: Ţiculeniĭ şi Tivilicheniĭ şi Săndulenii aŭ fost aciea care aŭ omorît pe Turcĭ cu pădurile de i-a făcut fleac. Turciĭ amu aŭ frică de dînşiĭ, iĭ aŭ însemnaţĭ, şi cînd a fi să maĭ vie Turcul pe aice, neamul lor iĭ gata; da amu nu maĭ vin, se tem...

Pe hotarul Mihălciĭ, în Spasca lîngă Revna, de demult eraŭ nişte şanţurĭ; un om odată săpînd pe acolo, a găsit o sabie.

In pădurea Revneĭ pe coasta munteluĭ Ţeţina, sînt nişte stejărĭ groşĭ că de abia-ĭ poate cuprinde omul; aiştia sînt crescuţĭ din ghindă samanată în locurile care le-a arat cu Leşiĭ.

In apropiere de stejăriĭ aiştia, este Roşa, o dumbravă de stejărĭ care-ĭ zic «*Dumbrava Roşă*», i se zice aşa, de la sîngele ce-a curs aicĭ, la un foc mare, la o bătălie ce a fost, aşa că pîrăul care curge pe acolo era roş de sînge.

Alăturea de Roşa este mahalaua Clueucica din Cernăuţĭ, care se întinde pîn'în Prut. De ceia parte de Prut este satul Lenţeştĭ saŭ Lencăuţiĭ, unde i-a lovit Boldur vornicul pe Leşĭ.

«Tot peste Prut, lîngă Cernăuţĭ, sînt nişte stejărĭ marĭ roşĭ, care's crescuţĭ din ghinda ce-a fost sa-

1) Stefan Pita

manată cu Leșiĭ. Stejăriĭ's roșĭ de sîngele lor și pe acolo cresc buruene deosebite».[1])

De-atuncĭ de cînd aŭ pățit-o Leșiĭ a ramas vorbă că Leșiĭ trăgeaŭ în jug și cînd îĭ croia cu bicele, se rugaŭ să-ĭ împungă cu lancea, și cînd îĭ împungea cu lancea se rugaŭ să-ĭ bată cu bicele.[2]).

In Linteștĭ de lîngă Hotin, este un loc care-ĭ zice *La cuțît*, acolo se găsesc maĭ mult lucrurĭ de războĭ în pămînt.

Astăzĭ în satele Cucĭur, Broscăuțĭ și cele de peste Prut unde sînt răzășĭ de-a luĭ Stefan cel Mare, s-aŭ făcut toțĭ rușĭ, chiar strănepoțĭ de-a logofătuluĭ Tăut!....

Cînd s'ar scula Stefan din mormînt și ar vedea ce s'a făcut Moldoveniĭ luĭ, ar fugi plin de jele iarășĭ înapoĭ de unde a ieșit!

21.—**Dumbrava Roșă.**

Stefan Vodă cel Bun și cu fiul săŭ Bogdan Vodă de multe orĭ aŭ avut războae cu Leșiĭ; și multe robiĭ aŭ făcut în țara Leșască, cît a pus pe Leși în plug de aŭ și arat cu dînșiĭ, de aŭ samanat ghindă, de aŭ făcut dumbrăvĭ, pentru pomenire ca să nu se maĭ acolesască de Moldova: Dumbrava Roșă la Botoșenĭ, Dumbrava Roșă la Cotnar. Dumbrava Roșă maĭ în gios de Roman; și Leșiĭ încă nu tăgăduesc, că scrie în cronica lor.

Și vorbesc oameniĭ că atuncĭ cînd a arat cu Leșiĭ, i-a împus cu strămurările ca pe boĭ, să tragă; iar eĭ se rugaŭ să nu-ĭ împungă, ce să-ĭ bată cu biciuștele; iară cînd îĭ băteaŭ cu biciuștele, eĭ se rugaŭ să-ĭ împungă.

1) Povestit de Mariea Neagu, răzășiță din Broscăuțĭ, căruia i-a povestit plîngind o leașcă, arătîndu-ĭ locul unde-aŭ arat Leșiĭ.

2) Spus de Mariea Reus, răzășiță ruteancă din Broscăuțĭ, care plîngea cînd povestea.

22.—Altă Dumbravă Roşa.

Dealul Dumbrava se întinde de la mează-noapte din comuna Ceplenița, trece în comuna Cotnarĭ și se sfîrșește în satul Hodora,—ținutul Iașĭ.—
Pe podișul acestuĭ deal; în partea de către mează-noapte, este o dumbravă numaĭ de stejărĭ, mare ca de 20 de fălcĭ, care se cheamă *Dumbrava roșă*.
Poporul spune că dumbrava asta își are începutul din vremea luĭ Stefan Vodă cel Mare, care a bătut amarnic pe Leșĭ pe podişul dealuluĭ și a prins o mulțime de robĭ, i-a îngĭugat la plug a arat tot podireul, ș-a semanat ghindă din care a crescut pădurea, care să vede și astăzĭ.
Bătrîniĭ, din comuna Vînătorĭ–Dumbrava roșă din ținutul Neamțuluĭ, spun că adevărata dumbravă roșă este între Tîrgul Neamț și Pașcanĭ.

23. Pusnicul Silvestru.

Stefan cel Mare a avut fel de fel de dușmanĭ, și păgînĭ și creștinĭ, că toțĭ aveaŭ cheful să puie stăpînire pe țara Moldoveĭ, care era mănoasă, frumoasă și cu oamenĭ vitejĭ.
Intre creștiniĭ care dușmăneaŭ mereŭ pe Moldovenĭ, eraŭ și Leșiĭ, din partea despre miază-noapte a țăriĭ noastre.
Odată Leșiĭ s-aŭ pus în minte, ca să-l prindă pe Stefan negătit de războĭ și cu șiriclicul acesta să-l bată.
Da Stefan a zăpsit hicleșugul Craiuluĭ Leșesc și din pricină că n'avea destulă oaste să ție piept de-odată la mulțimea oștirei leseștĭ, s-a tras frumușel din calea dușmanuluĭ, tot în spre țara de gĭos a Moldoveĭ, pînă ce-a agiuns în dreptul munților din apropierea Cetățiĭ Neamțuluĭ, după cum își isvodise el

un plan ca să tragă la urma urmeĭ pe Leși în capcană și să-i bată, ca pe dînșiĭ.

Leșiĭ tot l-aŭ urmărit pe Stefan, ba pe la cetatea Suceviĭ, ba pe la Cotnarĭ, unde-avea Stefan Vodă gospodărie amarnică; l-a maĭ căutat și prin alte părțĭ pînă ce-a dat de urma luĭ, că-ĭ tras către munțĭ și s-a luat după el.

Stefan cel Mare trimete anume ostașĭ ca să-ĭ tragă pe Leși în capcană, prefăcîndu-se că Moldoveniĭ fug de frică de dinaintea Leșilor.

După ce a pus toate în cale, Stefan Vodă s-a suit pe un cal și fără să oblicească cine-va, trece pe la izitura iazuluĭ de la Trapezariŭ, pe coasta schituluĭ Slătioru, pe la odaia Mănăstireĭ Albe (Bogoslavu vechĭ saŭ mănăstirea Neamțuluĭ cea veche), trece podul de pe Maghernița și să oprește la chilia vestituluĭ pusnic «*Silvestru din Croitoria veche*». Leagă calul de cheotoarea chilieĭ și intră încet la pusnic.

Chiliea întunecoasă era luminată puțin de focul din vatră. Pusnicul care ședea pe vatră curățînd usturoĭ, a simțit c'a intrat cine-va ș-a'ntrebat:

— Tu ĭeștĭ Stoene?

— Eŭ, a răspuns streinul. Da ce facĭ acolo?

— Ia curăț usturoĭ să fac ceva de-a mîncăriĭ, că am întîrziĭet cu pravila de la biserică și am maĭ cetit și la bolnavĭ. Da tu șezĭ pe laiță și spune-mĭ ce veștĭ aĭ maĭ auzit, orĭ dacă vreĭ, vînă să mîncăm amîndoĭ icĭ la foc. Am mîncare într'ales: uită-te cole, în căuș cîrmojĭ de pîne cu zamă de ehliță (anghelică), am și udătură, usturoĭ cu oloĭ de jîr și pe urmă dregem gustul cu chisăliță.

Cînd le-a pus pe toate în cale, pusnicul și oaspețul s'aŭ așezat pe scăuĭeșe lîngă vatră și aŭ prins a'nfulica la mîncărĭ ca acelea.

Din cînd în cînd maĭ vorbeaŭ încet și liniștit, de Vodă care le face biserică, de nacazul țăriĭ cu Leșiĭ și multe de toate și tocmaĭ într'un tîrziŭ cînd era maĭ gata mîncarea zice oaspețul:

— Nu țin minte de cînd sînt Domn în țara Mol-

doveĭ, să fi mîncat așa de bine, ca chisălița și usturoiul pusniciei tale!

Pusnicul, auzînd vorba: «de cînd sînt Domn» holbă ochiĭ la străin și odată căzu la picioarele luĭ Vodă.

— Iartă-mă, Măria Ta că, păcătosul de mine nu tĭ-a cunoscut. Eștĭ Măria Sa Stefan, ctitorul nostru. Blagoslovit să fiĭ veac de veac! Frumoasă mănăstire aĭ durat, numaĭ de ț-ar agĭuta Dumnezeŭ să o și îmbracĭ, că mare pomană ț-aĭ face pe lumea asta. Da ce vînt te-a adus, pe vremea asta la pacatele mele?

— Ia niște pîrdalnicĭ de Leșĭ, nu-mĭ daŭ ragaz, ci tot îmblă cu zurba asupra mea, de nu-mĭ pot stăpîni țara în liniște. Și amu am venit să mă rog, ca împreună cu toțĭ călugăriĭ tinerĭ și bătrînĭ să facețĭ în noaptea asta slujbă la sfînta biserică, ca doar mĭ-a agĭuta Dumnezeŭ Sfîntul să-ĭ snopesc mîne pe Leșĭ, după cum gîndesc eŭ și atuncĭ oiŭ îmbraca mănăstirea asta nouă, oiŭ închide valea cu zidurĭ puternice, drept mulțămită Domnuluĭ, iar oameniĭ să pomenească veac de veac cum că Stefan Vodă a mîncat aicĭ cîrmojĭ de pîne cu ehliță și usturoiŭ cu oloĭ de jîr, la pusnicul Silvestru.

— Să trăieștĭ, Măria Ta, ț-a agĭuta Dumnezeŭ cel mare și puternic, că doamne multe mănăstirĭ și bisericĭ aĭ făcut pe lumea asta. Noĭ ne rugăm totdeauna pentru Măria Ta și ne-om ruga și amu. Iaca amuș s-or strînge toțĭ părințiĭ, îi merge și Măria Ta și să fiĭ în pace, că mîne aĭ să fiĭ stăpîn pe argăsală.

Indată aŭ tras clopotele la biserica Bogoslov; Vodă s-a închinat și a pornit în treabă-și tot pe drumul pe unde venise de la Grajdurĭ, iar călugăriĭ s'aŭ rugat toată noaptea.

A doua zi, Leșiĭ care căzuse în capcană, ĭ-a bătut cumplit, Stefan Vodă, pe podișul din Braniștea care vine între Obreja Mare, Obreja Mică, și între piciorul munteluĭ Pocrov și grădina Donțuluĭ, după

cum arată chiar movilele unde s'a îngropat mîndria Leșască, care se văd și astăzĭ, grăindu-ne, în felul lor, de vitejia strămoșilor noștri, tarĭ în credință și ĭubitorĭ de neamul nostru.

24.—Logofătul Tăut.

Cînd a așezat pace Stefan Vodă cel Bun cu Leșiĭ, fiind Ioan Tăutul Logofăt mare, l-a trimes sol la Leșĭ, și a dăruit Craiul Leșesc Tăutuluĭ aceste sate la marginea țăriĭ: Cîmpul-Lung Rusesc, Putila, Răstócele, Vijnița, Ispasul, Miliea, Vilavcea, Carapciul, Zamostia, Văscăuțiĭ și Voloca. Toate acestea le-a dăruit Craiul Leșesc Logofătuluĭ Tăutu, și a pus hotar apa Cirimușuluĭ, într'o Duminică dimineața.

25.—Stefan Vodă și Unguriĭ.

Zice-că Stefan Vodă era, după cum am auzit istorisîndu-se din moș-strămoșĭ, omul cel maĭ înțelept, maĭ isteț, maĭ vestit și maĭ tare dintre toțĭ împarațiĭ și craiĭ de pe vremea luĭ.

In vieața luĭ s-a luptat cu multe lifte rele, cu mulțĭ capcînĭ, cu multe feliurĭ de limbĭ păgîne, care intraŭ în țară și cutreeraŭ șesurile întinse și mănoase ale Moldoveĭ, tocmaĭ ca niște lupĭ hămisițĭ.—El s'a bătut cu Turcĭ, Tatarĭ, Cazacĭ, Ungurĭ, Leșĭ și cu mulțĭ alțiĭ, dară pe toțĭ ĭĭ bătea, pe toțĭ ĭĭ biruia, că nime nu era așa de priceput și agĭuns de cap ca dînsul, și să știe ca dînsul rînduiala războiuluĭ.

Odată bătuse el pe toțĭ dușmaniĭ luĭ, băgîndu-ĭ în frică ca să-ĭ dee bună pace, dacă li-ĭ de lumea asta și li-ĭ dragă vieața.

Și o bucată de vreme nu-l năcăjise nime nicĭ din tr'o parte, și nicĭ un dușman nu se sculă asupra luĭ, ci-ĭ dădură toțĭ bună pace, temîndu-șĭ coșiĭ și ferindu-se de el, ca să nu-ĭ căptușască unde-va și să-ĭ sfarime cu totul; că.... să te ferească ceriul!.... Stefan Vodă, cînd să întărta, era mînia luĭ Dumnezeŭ... era maĭ răŭ de cît un leŭ,... știĭ! colea! Cînd îl stîrneștĭ din culcușul luĭ și-l zădăreștĭ... bătea și tăia în dușmanĭ ca în curechĭ, necruțînd pe nime, de-ar fi fost macar orĭ-și cine.... să fi fost chiar frate-săŭ, numaĭ să fi știut că-ĭ dușman.

In timp de pace sta Stefan pe lîngă curtea luĭ cea strălucită și măreață din Suceava, orînduind cele trebuincioase în țară, grijind de supușiĭ săĭ, ca să le meargă bine și să fie fericițĭ și îndestulațĭ atît în timpul domnieĭ, cît și după moartea luĭ; iară în zile de sărbătoare petrecea cu curteniĭ și sfetniciĭ săĭ, ieșea, cînd era serile senine, frumoase și călduroase, în grădina de lingă curtea domnească și acolo să primbla gîndind neîntrerupt la cele viitoare și la binele țăriĭ.

Dar... tocmaĭ cînd să socotea el să fie maĭ liniștit, că n'a să se maĭ lupte cu nime, ci a rămînea o bucată de vreme în pace, tocmaĭ atuncĭ îĭ sosește o veste la Suceava, că Unguriĭ se sculară iar asupra Moldovenilor și voiaŭ să intre cu toată oastea lor în Moldova, ca să-l bată și să-l răpue pe Stefan și în locul luĭ să rădice pe un alt domnitor.

Știrea asta nu-ĭ prea plăcea luĭ Stefan; da fiind-că n'avea încotro, trebuia să se gătească cît maĭ de grabă de bătălie și să plece el maĭ întăĭ înaintea dușmanilor, pînă a nu putea apuca să intre eĭ în țara luĭ. De aceea chemă îndată pe toțĭ sfetniciĭ săĭ și pe toțĭ căpitaniĭ de oaste și se sfătui cu dînșiĭ, ce să facă și cum să înceapă, ca doar or învinge ca și maĭ înainte pe dușmanĭ.

Sosind ceĭ chemațĭ, puse îndată în cale, ca să se adune toțĭ fecioriĭ ceĭ maĭ voinicĭ de prin țară, la Suceava, și de-acolea să pornească cu toțiĭ cît maĭ degrabă în preajma Ungurilor.

Ceea ce să sfătuiră eĭ, se și făcu.

Pînă în cîte-va zile o mulțime mare de ostașĭ era strînsă în Suceava. Feciorii ceĭ maĭ voinicĭ, maĭ iscusițĭ și maĭ istețĭ eșiră întru agĭutorĭ.

Care de care să îndesa maĭ înainte... care de care voia să agĭungă maĭ aproape de Domnul lor Stefan, ca la cel maĭ bun, maĭ scump și maĭ iubit părinte, și apoĭ să porniască alăturea cu el la războĭ și să dee fața cu Ungurii, ce cutezară a lăți faima, că vor să intre în țara Moldoveĭ și să le răpiască averele, precum o făcuse eĭ de multe orĭ,

Pe timpul acela feciorii eraŭ voinicĭ și inimoșĭ. nu ca feciorii (flăcăiĭ) din zilele noastre, care, cînd aud de v-o bătălie, socot că pică ceriul pe dînșiĭ.

Atuncĭ, cînd auzia că Turcii, orĭ Tatarii, orĭ Ungurii, orĭ alțĭ păgînĭ și dușmanĭ, aŭ intrat în țară și voesc să o prăde, heĭ! să-ĭ fi văzut numaĭ, cum apucaŭ securea (toporul), coasa, turcă de fier, saŭ orĭ și ce le venea în mînă și cît aĭ bate în palme eraŭ pe drum, gata de a da pieptul cu orĭ și cine și așĭ pune chiar și vieața pentru țară și legea lor, că pe atuncĭ mergea treaba alt-fel!... Romînul de pe timpul acela, nu se lasa, ca acuma, calcat în picioare de orĭ-ce venetic ticăit și flămînd și de cîțĭ prizărițĭ și bătuțĭ de Dumnezeŭ, ci spunea dușmanuluĭ odată și pentru totdeauna, să nu-șĭ facă de lucru cu dînsul, dacă nu i-ĭ voia să audă cîntîndu-ĭ la ureche cucoșiĭ din ceriŭ și dacă li-ĭ voia să maĭ vadă sfîntul soare.

Așa era Romînul de pe-acele vremĭ!

Și cum spuseĭ, toată oastea era strînsă în Suceava, gata de ducă, numaĭ una încă-ĭ maĭ lipsa luĭ Stefan Vodă, și apoĭ avea să porniască în preajma Ungurilor. Insă nime nu știea, ce e pricina, că Stefan tot trăgănează cu pornirea, și nu se maĭ aruncă odată pe calul săŭ cel sprinten ca șoimul... să se pue în fruntea voinicilor și apoĭ să porniască.

Stefan încă nu spuse nimăruĭ, cum că el n'are banĭ de agĭuns de cheltuială pentru oastea sa, ci

sta dus pe gîndurĭ: ce să facă?... de unde să maĭ scoată atîția banĭ? că visteriea țăriĭ să deșartase maĭ înainte, cînd avu de-a se lupta în aniĭ trecuțĭ cu cîțĭ și maĭ cîțĭ craĭ și împarațĭ.... de la cine să împrumute el atîta amar de banĭ, ca să agĭungă la oastea întreagă pe timpul cît ar fi să ție lupta?

La urma urmeĭ tot se înduplecă și spuse sfetnicilor săĭ pricina de ce să trăgănează atîta și nu se maĭ pornește:

Aceștia, auzind pricina, îndata mare deteră de știre în tot tîrgul, că doară s'ar putea afla oare-cine, să-l împrumute. Dar nu se afla în tot tîrgul nicĭ un suflet de creștin, nicĭ un boieriŭ, care să fi avut o sumă așa de mare de banĭ.

Văzînd asta, Stefan se cam supără... nu că doar i-ar fi trebuit luĭ banĭ.... dar maĭ mult pentru oaste, pe care o iubea ca ochiĭ din cap.

In aceste împregĭurărĭ dureroase, iată că i se înfățoșază un fecĭor voinic, îndrăsneț și cu creștere bună.

El cum agĭunse înaintea luĭ Stefan, zise:

— Măria Ta! după cum înțeleseĭ. te îngrijeștĭ de banĭ, că n'aĭ avea cu ce să ne țiĭ de cheltuială în vremea războiuluĭ? N'avea nicĭ o grijă, că doară oamenĭ suntem noĭ, nu nimicurĭ! . . știm noĭ cum să ne îngrijim și să ne agonisim cele trebuincioase. Dară dacă Maria-Ta aĭ numaĭ de cît lipsă de banĭ, apoĭ . . . ce maĭ atîta vorbă? . . . ce trebui să maĭ staĭ atîta pe gîndurĭ, ca și cînd ar peri lumea de dorul banilor . . .

Să mergem pe la noĭ prin *Drăgoeștĭ*, că pîrcalabul nostru îĭ putred de avut, . . . el te-a împrumuta. cu cîțĭ banĭ îĭ voi, chiar și cu maĭ mulțĭ dacă îțĭ trebue! Să ne grăbim, că Unguriĭ ne așteaptă ca earba de leac, ... iacă așa: cu sufletul în palmă și cu inima în dințĭ! . .

Stefan, auzind aceste cuvinte din gura îndrăsnețuluĭ fecior, ce sta față 'n față cu dînsul, zimți maĭ întăĭ a rîde, iară maĭ pe urmă, întrebîndu-l dacă într'adevăr are pîrcalabul din Drăgoeștĭ, atîta avere,

ca să poată fi în stare de a împrumuta atîția banĭ, cîțĭ îĭ trebue luĭ, și răspunzîndu-ĭ flăcăul că pîrcalabul lor e în stare cu baniĭ luĭ să ție toată oastea moldovenească chiar și un an întreg; porunci îndată ca să sune din bucium țîcnalul de pornire.

Abia a scapat acest cuvînt din gură, și toată oastea era în picioare.

Stefan, luîndu-șĭ ramas bun de la Doamna și de la copiĭ, s'aruncă pe calul săŭ cel sprinten ca rîndunica și porni înainte.

Și colea, cînd era soarele trecut de prînzul cel mare, un roĭ de feciorĭ mergea după Stefan în tocmaĭ ca și albinele, cînd ies dintr'un știubeĭ și să duc după matcă, încotro le duce ea.

Stefan Vodă, eșind cu oastea din Suceava pe la satul Arenĭ, care loc să chiamă astă-zĭ Podu-Arenilor, îșĭ îndreptă pașiĭ drept către satul Drăgoeștĭ, care va fi departare ca la vr'o 3 mile și giumătate, de nu și maĭ bine, spre asfințit de la Suceava.

Nu pot spune cu chiteală, cam pe unde a fi mers Stefan Vodă cu oastea sa, după ce a ieșit din Suceava, că sînt atîța anĭ de-atuncea și cu anevoe e să știĭ căile de pe vremea aceea, dar după cum se poate prubului, el a trebuit să treacă maĭ întăĭ prin țarinele, ce se chiamă astăzi Tinoasa și Frumoasa, apoĭ prin satul Litenĭ, saŭ între Litenĭ și satul Zăhărăștĭ, ca așa să agiungă maĭ lesne la Drăgoeștĭ, fiind că pe aicĭ îĭ calea cea maĭ dreaptă și maĭ scurtă.

Pe unde-a mers, pe unde n'a mers, puțin ne pasă —destul că, cînd era soarele cruce-amiază, oastea s'afla lîngă Drăgoeștĭ, iar Stefan și cu cîțĭ-va din căpitaniĭ săĭ abătură pe la *pîrcalabul Drăgoĭ* ale căruĭ curțĭ se aflaŭ pe atuncĭ alăturea cu partea despre răsărit a satuluĭ de astăzĭ, tocmaĭ pe locul, care acuma se chiamă Mitoc, unde și în ziua de astăzĭ să maĭ văd rămășițĭ de pietre și cărămizĭ a curților străvechĭ, precum și urma temeliilor și un păr urieș, martorĭ adevărațĭ aĭ vremurilor acelora.

Drăgoĭ, cum înțelese că Stefan vine la dînsul, de-auna îĭ eșî înainte și-l pofti în curte.

Vodă, intrînd în curțile boieruluĭ, mult să mieră, cînd văzu, cu ce fel de frumusețe și scumpete sînt împodobite încăperile (odăile) acestora, precum și de avuțiile ce eraŭ într'însele; iar după ce umblă puțintel încolo și încoace prin curte, zise luĭ Drăgoĭ:

— Am înțeles de la niște oamenĭ, cum că dumneta aĭ fi foarte avut, că aĭ o mulțime de avere și o comoară de banĭ; fiind-că eŭ tocmaĭ acuma trebue să pornesc la bătălie în potriva Ungurilor, care vraŭ să vie iară asupra noastră, și neavînd banĭ de agiuns pe drum și la razboĭ pentru toată oastea, de aceea fiĭ bun și-mĭ împrumută o pătrare de galbenĭ, pînă ce m'oiŭ întoarce îndărăpt și atuncea îțĭ voiŭ da-o cu mulțemită.

Drăgoĭ fiind, după cum am spus, un boier foarte avut, avînd toate bunătățile lumeĭ pe lîngă curtea sa, pe deasupra și o mierță de galbenĭ bine strînșĭ, nu se codi mult, ci-ĭ împrumută pătrarea cerută, maĭ cu samă că știea prea bine, cine-ĭ Stefan, și ce plătește.

După ce ĭ-a împrumutat Drăgoĭ pătrarea cea de galbenĭ, Stefan nu stătu mult la vorbă cu dînsul, ci îndată eși din curțile luĭ și se porni cu oastea în sus spre asfințit, trecînd prin pădurea Drăgoeștilor și a Corlățiĭ, pe la satul Capul Codruluĭ, saŭ, după cum se chema maĭ înainte București, apoĭ prin tîrgușorul Gura Homoruluĭ. și colea cînd însarase bine, agiunse nu departe de locul, unde se afla acuma monăstirea Voroneț.

Agiungînd acolo se întîlni, din întîmplare, c'un om. Stefan, cum îl văzu, îl și întrebă, dacă nu se află unde-va în apropiere v'un sătișor orĭ macar niște case, unde ar putea trage cu oastea peste noapte și de n'ar capata ceva de mîncare, fiind că-ĭ flămînd.

Omul îĭ răspunse:

— Nu departe de-aicea... colo între ceĭ doĭ munțĭ

înalțĭ, pe Valea Voronețuluĭ sînt v-o cîte-va bordeiețe, dar nu cred că te-ĭ folosi ceva cu locuitoriĭ că sînt niște oamenĭ, cum a dat Dumnezeŭ.,. nevoieșĭ și sarmanĭ ca vaĭ de dînșiĭ!

— Nu strică nimică, fătul meŭ! îndreptali-se-va și starea lor pe încetul cu voia luĭ Dumnezeŭ și cu agiutorul nostru, numaĭ de-am fi sănătoșĭ! — și zicînd aceste cuvinte se porni îndată spre locul aratat.

Agĭungînd el în Valea Voronețuluĭ dete din întîmplare maĭ întăĭ cu ochiĭ de o chiliuță, care era așazată sub poalele unuĭ munte înalt și stîncos într'o sîhlă deasă și întunecoasă, împanată din toate părțile cu molizĭ, pilipimĭ, bràdanĭ și făganĭ.

Cum agiunse el lîngă chiliuța asta, se opri puținel dinaintea eĭ socotind că a fi bordeiesul v-o unuĭ biet om sarman, după cum îĭ spuse maĭ înainte omul cel necunoscut și apoĭ trăgînd cu urechea, să vadă dacă nu este cine-va înuntru, bătu în ușuță.

Un glas răgușit din nuntru îĭ zise:

— Cine-ĭ acolo?... De eștĭ om pămîntean intră, dacă eștĭ hulă de pădure, intră maĭ afund în pădure!

— Om pămîntean sînt! Numele meŭ îĭ Stefan, Domnitoriul țăriĭ!

— Dacă eștĭ Stefan, Domnitoriul țăriĭ, poftim de intră înuntru!

Stefan Vodă, deschizînd ușuța și intrînd înuntrul chiliuțeĭ, mirarea luĭ n'a fost mică, cînd văzu înaintea luĭ pe un Sahastru bătrîn, bătrîn, gîrbov și cu barba albă și lungă pînă din gios de brîŭ, stînd dinaintea uneĭ mescioare și zicînd rugácĭunĭ dintr'o carte mare, cu foile pe giumătate rupte și cu păreții (tartajiĭ) roșĭ de carĭ, un semn cum că era foarte veche cartea aceea și întrebuințată mult.

Săhastrul întorcîndu-șĭ fața spre Stefan, îĭ zise:

— Șezĭ dacă aĭ venit la mine și maĭ îngădue o leacă, pînă ce mi-oĭŭ mîntui de zis rugăciunile, apoĭ mi-ĭ spune ce vînt te-aduse prin aceste locurĭ pustiĭ, pînă la chiliuța mea.

Stefan se puse p'un bolohan de piatră, care era în loc de scăunaș, și așteptă.

Nu mult după asta, Sahastrul sfîrși de zîs rugăciunile, începu aĭ povesti toate împregĭurările sale, ce vînt îl aduse prin codriĭ aceştia și unde are să se ducă.

Sahastrul îl ascultă cu luare aminte și din cînd în cînd clătina din cap, își netezia barba și niște cuvinte neînțelese eşiaŭ din gura luĭ.

In urmă îĭ spuse Stefan între altele cum că-ĭ și flămînd, și l-ar pofti să fie așa de bun, să-ĭ dee ceva de mîncare.

Sahastrul începu a se ruga de iertare, spuindu-ĭ, că nu are atîtea bucate, cu cîte să-l poată primi ca pe-un Domnitor. Iĭ spuse că are numaĭ un păstrăv proaspăt și alta nimica.

Stefan îĭ răspunse, că sînt la slujitoriĭ luĭ o bucată de carne anume pentru dînsul, să facă dară bine și să fiarbă păstravul și carnea, și acestea vor fi de-agĭuns de-o cină pentru amîndoĭ.

Săhastrul îĭ zise, că el are numaĭ o sîngură oală în toată chiliuța luĭ, în care fierbe cîte una alta... dar numaĭ bucate de post, și nu știŭ cum va fierbe peștele cu carnea..

— De-odată și la un loc nu se poate, că eŭ nu îndătinesc nicĭ-odătă să mînînc de frupt!... Pe rînd iar nu se poate, că atuncĭ mi se va înfrupta oala și-apoĭ mă voiŭ înfrupta și eŭ, decĭ spune-mĭ: ce să facem? Cum să fierbem noĭ carnea și peștele d'odată?

Stefan se uita la dînsul și strînse din umerĭ.

Văzînd Săhastrul, că nu-ĭ alt chip de făcut, puse păstravul să fiarbă cu carnea la un loc, iar după ce să fierbse de-agĭuns, zise către Stefan:

— Ce să facem acum? Eŭ ț-am spus maĭ înainte, că nu mînînc carne, peștele s'aŭ înfruptat, decĭ ce voiŭ mînca eŭ, ca să fim amîndoĭ sătuĭ și eŭ tot să nu mă înfrupt!

— Știŭ eŭ, ce veĭ face, sfinție părinte, uitîndu-se iară la Sahastru și dînd din umere.

— Dacă sîntem noĭ bunĭ și plăcuțĭ înaintea luĭ Dumnezeŭ, și a voi el, ca să mînînc eŭ carnea păs-

travuluĭ, atuncĭ se va face din ciolanelele luĭ alt păstrav.—Și cum grăi aceste cuvinte luă o carte în mînă, începu a ceti niște rugăciunĭ de-asupra strachineĭ și binecuvîntînd-o văzu,... minunea minunelor! că păstravul începe iară a se mișca și a înota prin apă ca și maĭ inainte, cînd îl prinsese în Valea-Voronețuluĭ. Atuncĭ cunoscînd eĭ, cum că amîndoĭ sînt bunĭ și plăcuțĭ înaîntea luĭ Dumnezeŭ, și că, cu puterea luĭ să prefăcură ciolanele iară în pește, se puseră amîndoĭ lîngă mescioară și începură a cina împreună din peștele și carnea ce fierbsese.

* * *

Stefan Vodă a fost pe vremea luĭ un om foarte vestit și lăudat de toată lumea. El s'a bătut cu douăzecĭ și patru de craĭ cu împarațĭ la un loc și pe toțĭ i-a învins. Orĭ și cine s'ar fi sculat asupra luĭ, de-ar fi fost macar orĭ și ce împarat, cît de mare și de tare, Stefan Vodă cu Romîniĭ luĭ. c'o mîna de oamenĭ, cu feciorĭ tinerĭ, istețĭ și veselĭ, dar verzĭ ca stejariĭ codrilor alesĭ, iuțĭ ca focul si tarĭ ca niște smeĭ nu se da biruit de nime odată cu capul.

Orĭ și cine îndrăznea și se scula asupra luĭ, el îl învingea și îl făcea să poarte frica un timp îndelungat, că era omul luĭ Dumnezeŭ, smerit, înduratorĭ, cu dreptate, și totdeauna, de cîte orĭ avea să poarte războĭ cu un dușman, nu să pornia de-acasă, pînă nu însura 24 de feciorĭ șl mărita 24 de fete, dîndu-le tuturor averĭ și făcîndu-ĭ pe toțĭ gospodarĭ.

Afară de asta nu să pornia, el, nicĭ odată la războĭ, pînă nu alegea maĭ înainte un loc oare unde de mănăstire, ca, întorcîndu-se de la războĭ biruitorĭ și deplin sănătos, să zidiască mănăstire pe locul acela.

Așa făcu și acuma.

El voi să zidească și pe locul acesta o mănăstire, atît spre aducere aminte de întîlnirea și petrecerea sa cu Săhastrul, cît și pentru acea ca Dumnezeŭ să-ĭ stee mînă de agĭutorĭ ca să poată birui pe dușmaniĭ seĭ, ce-ĭ amenințaŭ țara și voiaŭ să-l răpue din scaunul domnesc.

Decî cum s'a sculat de la masă a întrebat pe Sahastru, dacă nu să află v-un zidar pe acolo, adică prin ținutul Voronețuluĭ, care s'ar apuca și ar fi în stare să zidească o mănăstire.

Săhastrul nu știu ce să răspundă, pentru că el rar cînd se întîlnia cu oamenĭ.

Stefan însă dete îndată poruncă la niște ostașĭ a luĭ, ca să caute prin văile acelea, doară or putea afla pe cine-va, care să se apuce de zidit mănăstirea.

Căutînd ostașiĭ încolo și încoace deteră în urmă peste unul *Zapciu*. Acesta, fiind adus înaintea luĭ Stefan, se apucă, că el va zidi mănăstirea, și în scurtă vreme va fi gata. Stefan Vodă îĭ dete atuncĭ Zapciuluĭ ceva banĭ. spuindu-ĭ ca să înceapă a zidi cît maĭ de grabă și chiar pe locul acela, unde se afla chiliuța Săhastruluĭ, îșĭ luă apoĭ ramas bun de la dînsul și de la Săhastru, se întoarse la oastea sa, care peste noapte ramase pe locul ce se chiamă astă-zĭ Gura Voronețuluĭ, și colea pe la prînzișor se porni maĭ departe în preajma Ungurilor.

Cum agĭunse și cum dete față cu Unguriĭ, se încinse o luptă mare și crîncenă. Și Unguriĭ socotiaŭ în mintea lor, că nu-ĭ nime maĭ tare, că nime nu-ĭ poate să-ĭ învingă, așa că eĭ vor fi biruitorĭ.

Dar amarnic se înșelară, căcĭ să-l fi văzut numaĭ pe Stefan Vodă, ce făcu cu dînșiĭ... Se puse adică cu sabia scoasă în fruntea feciorilor luĭ și cînd se repeziră cu toțiĭ asupra Ungurilor, ți se părea, că a dat un cîrd de lupĭ într'o stînă de oĭ, așa fugiaŭ Unguriĭ în toate părțile mîncînd pămîntul.... Săgețile, buzduganele, lăncile și săbiile Romînilor îĭ mîntuiaŭ de zile și nu le da nicĭ macar atîta timp, cît să se răsufle...

Amare și dureroase eraŭ strigătele Ungurilor, și văzînd că nu-ĭ bine cu dînșiĭ, căutaŭ să fugă în cotro i-or duce ochiĭ și picioarele ; dar cine scapa cu fuga într'o parte, în ceealaltă parte închina steagul..

Și așa învinse Stefan pe aprigiĭ luĭ dușmanĭ, bătîndu-ĭ de la roate și tăind în eĭ ca în curechĭ și

trimețînd pe cea maĭ mare parte dintre dînșiĭ pe cealaltă lume, unde-ĭ așteptaŭ părințiĭ și alțĭ frațĭ de aĭ lor, pe care de bună samă iĭ trimesese Stefan maĭ înainte acolo, în alte bătăliĭ ce purtase cu dînșiĭ.

Așa s'a mîntuit bătăliea asta.

Iar după ce s'a sfîrșit bătăliea, Stefan Vodă poruncind maĭ întăĭ să se strîngă și să îngroape trupurile celor căzuțĭ în luptă, se 'nturnă cu oastea luĭ acasă sănătos și voios.

Ostașiĭ asemenea eraŭ veselĭ, că aŭ învins pe dușmanĭ. Uniĭ dintre feciorĭ cîntaŭ pe drum din fluere, alțiĭ din gură, iar alțiĭ chiuiaŭ și strigaŭ: *Să trăiască Stefan Vodă!*

In calea luĭ către Suceava se abătu iarășĭ pe la Sahastrul din Voronet, vorbi și cu Zapciu, care începuse acuma așĭ strînge oameniĭ la lucru, spuindu-ĭ ca să gătească mănăstirea cît maĭ degrabă.

Apoĭ, pornindu-se de aicĭ, se maĭ abătu și pe la pîrcalabul Drăgoĭ din satul Drăgoeștĭ, de la care împrumutase patrarea cea de galbenĭ, și pentru una iĭ dete acuma cu mare cinste și mulțemită două înapoĭ, și de-acolea, lăsînd pe pîrcalab în pace, se duse drept la Suceava.

Scurtă vreme, după războiŭ, se duse Stefan Vodă iarășĭ la Voroneț, să vadă gata-ĭ mănăstirea orĭ ba.

Zapciul ișĭ ținuse cuvîntul, căcĭ cînd veni Stefan, mănăstirea era gata zidită tocmaĭ pe locul acela, unde s'a aflat chiliuța Sahastruluĭ și care se poate vedea și în ziua de astăzĭ.

Stefan se bucură de sîrguința Zapciuluĭ și pentru asta iĭ plăti maĭ mult, de cît le-a fost tocmiala, și după sfințirea monastireĭ se întoarse voios la Suceava, mulțămind luĭ Dumnezeŭ pentru agĭutorul săŭ.

26.— Bătăliea de la Varnița.

Povestesc bătrînii, care maĭ știŭ multe din vremea veche, că Stefan Vodă a avut o luptă grozavă cu Tatariĭ pe cîmpul Varniţeĭ, care vine în hotarul Badeuţuluĭ, a satuluĭ Mare și lîngă cîmpul Ciortăriea și atîta ce s'a luptat Stefan cu dînșiĭ, în cît a rămas Stefan Vodă numaĭ cu un singur ostaș,

Dacă a văzut Vodă că numaĭ ĭeste chip să se bată, a fugit în spre munte și nu s-a oprit pînă la Putna. Acolo s-a așazat sub un tufarĭ, care era împregĭurat de maĭ multe tufe și a căzut Stefan Vodă în genunchĭ și a început a se ruga luĭ Dumnezeŭ ca să-l mîntuie de urgiea păgînească și să-ĭ agĭute să-ĭ biruiască.

După ce s-a rugat Vodă un răstîmp bun, numaĭ ce s-a pogorît un înger din cer și i-a zis:

— Nu te tîngui, ci crede în Dumnezeu cel mare și puternic, că el ț-a agĭuta, și pune tu gînd că îĭ zîdi o mănăstire pe locul aista și să știĭ că veĭ birui păgînătatea.

Stefan cel Mare a gĭuruit îngeruluĭ:

— Nu voiŭ zîdi numaĭ mănăstirea asta, ci cîte zîle's într'un an, atîtea bisericĭ și mănăstirĭ am să fac, numaĭ de-oiŭ birui pe dușmanul care-mĭ face zile fripte.

Ingerul dacă a văzut că Stefan a gĭuruit c-a face mănăstirea, l-a trimes să se ducă la Săhastrul Daniil și îngerul s-a făcut nevăzut.

Cît a fi îmblat Stefan cel Mare pîn'ce-a nimerit Săhăstriea luĭ Daniil, nu știŭ; știŭ atîta că dac'a dat de săhăstrie, a tocat în ușă ca să-ĭ dee drumul și Sahastru a'ntrebat:

— Cine-ĭ acolo?

— Eŭ, Stefan a Moldoveĭ.

— Maĭ îngăduie puțin, ca să-mĭ gat rugăciunea, și îndată cum ș-a mîntuit Sahastrul rugăciunea, i-a dat drumul înăuntru.

— Da ce vînt te a bătut, Măria Ta, ca să îmbli prin meleagurile aĭestea?

— Căpcînii de Tatarĭ m–aŭ făcut să pribegesc tocmaĭ pe aicĭ și i-a povestit ce–a pățit cu Tatariĭ, cum a fugit din calea lor, cum i s-a aratat îngerul și cum l-a trimes ca să vie la Daniil.

— Nu te scîrbi, Măria Ta, că Domnul este cu noĭ și ț-a fi într'agĭutor. Uite ce-aĭ să facĭ: iaca-țĭ daŭ fuiorul ista, aprinde-l și dute de'ncungĭură păgînătatea de giurîmpregiur de treĭ orĭ ș'apoĭ iĭ vedea ce-a fi cu dînșiĭ.

— D'apoĭ a agĭunge fuiorul aista ca să 'ncungĭureŭ atîta loc?

— Mă rog, ascultă ce-țĭ spun eŭ, nu te teme, că știŭ ce te învăț.

Stefan Vodă a luat fuiorul ș-a făcut după cum l-a povățuit Sahastrul.

Cînd a'nceput să 'ncungĭure Stefan Vodă pe Tatarĭ cu fuiorul aprins, a căzut din văzduh un fum peste păgînĭ în cît nu se vedeaŭ unul pe altul și nicĭ nu se cunoșteaŭ eĭ în de eĭ, așa că unde mi s-a'ncins o bătae strașnică între dînșiĭ, că se tăieŭ și se omoraŭ ca chioriĭ. Și s-aŭ bătut și s-aŭ bătut pînă ce la urma urmeĭ aŭ rămas doĭ frațĭ. Simțînd eĭ că sînt numaĭ doĭ, atuncĭ aŭ strigat unul cătră celalalt:

Cine ieștĭ, tu, acela?

— Eŭ 's cutare și i-a spus numele; dară tu cine ĭeștĭ?

— Eŭ sînt, măĭ frate și aŭ contenit din batae.

— Măĭ că mare urgie a căzut asupra noastră! Și urgiea asta n-a stîrnit-o Stefan Vodă, iĭ venită de la Dumnezeŭ. El ni–a bătut în feliu-aista, că n'am văzut nicĭ ostașĭ Moldovenĭ, nicĭ căpitanĭ de–a lor și nicĭ pe Vodă; orĭ măcar vorbă saŭ răcnet de Moldovan n'am auzit

Să vede că Stefan Vodă iĭ tare în credință și i-a stat într'agiutor.

— Apoĭ numa c'așa, că alt-fel tot noĭ îl bătem ș'amu. Și atîta vărsare de sînge a fost acolo, că de atuncĭ a ramas cîmpul Varnițeĭ roș ca cărămida.

După ce-a văzut, Stefan Vodă, și nacazul aista dat la spate a pus de-a zidit mănăstirea Putna, care este și astăzĭ și unde se află și mormîntul luĭ Stefan cel Mare și Sfînt.

27.—Gîrla Cazaculuĭ.

Intre Badeuțĭ și Satul Mare din Bucovina, este o gîrlă care se cheamă: *Gîrla Cazaculuĭ*, din pricină că acolo aŭ fost bătuțĭ Cazaciĭ și Tatariĭ, de Stefan cel Mare și Sfînt.

Gîrla asta a fost spartă de oastea moldovenească, ca să steĭe acolo tupilațĭ și să nu-ĭ vadă dușmanul.

Ca să se pomenească veac de veac, izbînda Moldovenilor și ca mulțămită luĭ Dumnezeŭ, Stefan a pus de-a făcut o biserică drept în locul aista.

28.—Bătăliea de la Ciortareĭ.

Stefan Vodă avea numaĭ 40 de ostașĭ cînd aŭ venit păgîniĭ asupra luĭ. El a fost pus gînd la Dumnezeŭ să facă o mănăstire și Dumnezeŭ a dat așa o pîclă, că Turciĭ nu se vedeaŭ unul pe altul, s-aŭ 'nceput a se tăiea între dînșiĭ; da un Turc de-a lor, zice:

— Statĭ voĭ fraților, să nu ne batem, că noĭ nu ne batem cu dușmaniĭ, da ne bate Dumnezeŭ.

Atuncĭ s'a înseninat și eĭ aŭ văzut că Stefan sta de-o parte cu oastea luĭ și Turciĭ aŭ fugit....

Stefan Vodă s-a luat după dînșiĭ și pe cîțĭ aŭ maĭ rămas i-a înecat în Dunăre și nu aŭ maĭ venit maĭ mult în țara Moldovenească.

Da zice că aŭ văzut atuncĭ oameniĭ cum a trecut un sfînt peste negura ceea, pe deasupra.—Zice că Sf. Onofreĭ mult i-a agiutat în războaie, luĭ Stefan

Vodă, de-aceea a și făcut mănăstirea sfîntuluĭ Onofreĭ în Mănăstioara, lîngă Siret.

Bătăliea asta a fost la Ciortăreĭ, un loc lîngă Badeuț, în Bucovina, că și amu pămîntu-ĭ crușit de sîngele cela ce s-a varsat atuncea.

29.— Bătăliea de la Zarija.

Impăratul Stefan a fost o dată bătut de Turcĭ și fugea.—

Mĕrgînd așa a agĭuns într'o pădure și a văzut o lumină la un schivnic;—schivnicul acela avea o chilie în piatră.

Stefan a trimĕs un ostaș să-l cheme să vie la el. Schivnicul a spus ostașuluĭ:

— Cît îĭ de la mine pîn la împaratul, atîta-ĭ și de la împaratul și pîn-la mine, să vie împaratul dacă vra.

O mĕrs Stefan la schivnic.

— Ce facĭ Stefane? a zîs schivnicul, că era năzdravan.

— Ia răŭ, fug de dușman!

—Și-îĭ fugĭ, ĭ-a zîs schivnicul. Da ĭa dă săgeata ceea cu arcul tăŭ încoace. Ș-a luat schivnicul ș-a tras.

— Vezĭ lumina ceea? a zis el. Acolo unde am nimerit eŭ să mergĭ mîne și să vezĭ, că-ĭ găsi săgeata într'un paltin și în locul acela să facĭ mănăstire., iar unde a fi paltinul sĕ facĭ pristolul.

Cînd a mĕrs Stefan a douazĭ, de-abia a găsit locul, și tăind copaciĭ n-a cunoscut care-ĭ paltinul ș-a făcut pristolul pe altul.— Stefan s-a tăĭet la un deget ș-a mers la schivnic de ĭ-a aratat:

— Uite cum m'am tăĭet părinte!

— Pentru că n'aĭ făcut pristolul cum ț-am zis eŭ.

— Ba acolo.

— Nu, că nu-ĭ paltinul acela, haĭ şi-ĭ vedea ;—'ĭ aista-ĭ. Ş-a pus schivnicul urechea la copac şi în el cîntaŭ îngeriĭ.

— Pune urechea pe picĭorul meŭ lîngă paltin.

Atuncĭ a auzît şi Stefan.—

— Vezĭ, ĭ-a zìs schivnicul, că nu ieştĭ bun la dumnezĕŭ! Ie şi fă altă mănăstire.

Stefan a strîcat-o pe-aceea, ş-a făcut alta unde era paltinul. Ş-a făcut 7 mănăstirĭ prin pădurĭ şi deacolo s-a dus la schivnic.

— Eĭ ce-aĭ maĭ făcut.

— Am făcut 7 mănăstirĭ.

— Ie-ţĭ 7 ostaşĭ şi porneşte după duşman, da se nu daĭ tu întăĭ.

A luat 7 ostaşĭ ş-a pornit. Iaca dă lifta cea ră de el:

— Aicĭ mi te ascuns Doamne?

— Nu mĕ ascund, haĭ să ne luptăm,

— Cu cine se încep; cu voĭ 7?

— N'a aveţĭ grijă, daţĭ?

Ş-aŭ dat păgîniĭ un foc şi s-a făcut pîclă, s-a început a se tăie duşmaniĭ între dînşiĭ, că nu a maĭ ramas nicĭ gĭumatate.—

— Stăĭ Stefane, haĭ să facem pace. Cînd se uită, duşmanul, da Stefan sta de-a parte pe un deal şi liftele s-aŭ căsăpit între dînşiĭ.

Un călugăr de la mănăstirea Putna, istoriseşte că Dumnezĕŭ a dat o furtună mare cu tunete şi pĭatră. şi Turciĭ nevăzîndu-se s-aŭ omorît eĭ în de eĭ.—

Bătălia asta a fost la *Zarija*, în Broscăuţĭ, ţînutul Strojinet din Bucovina (Cordun), iar în altă parte a satuluĭ Broscăuţĭ este-o văgăună, *Tăbărîştea*, unde-a stat tabăra moldovenească.

De-a tuncĭ a luat Stefan pămînturile aĭstea de la păgîn.—

30.—Stefan cel Mare și Sfîntul Georghe.

Intr'o vreme pe cînd Stefan Vodă era la Bender în Basarabia, s-a iscat un războiŭ cu Tatariĭ, în care Domnul Moldoveĭ a rămas învins; trecînd apoĭ, Vodă, Prutul și întrînd în Moldova a mers prin o pădure și a înoptat, dar văzînd de departe o zare de lumină la o casă de lîngă biserica din Dobrovăț, Stefan Vodă s'a dus acolo; călugăriĭ din-năuntru, aŭ întrebat:

— Cine este?

Stefan Vodă le-a răspuns:

— Om pămîntean.

Și deschizindu-ĭ ușa, a intat înăuntru și le-a zis slavonește (rusește):

— Dobrovecer, adică: buna sara.

Călugăriĭ i-aŭ răspuns:

— Dobrovăț; de unde a și rămas numele loculuĭ și pînă astăzĭ.

Intrebînd Stefan dacă se află biserică în acel loc, călugăriĭ i-aŭ răspuns că da, și ducîndu-se să se închine a adormit în biserică, și în somn i s'a arătat Sf. Gheorghe, care l'a întrebat:

— Ce eștĭ așa de înspăimîntat Stefane? Ia icoana mea și pornește spre Bahluĭ, că am să-țĭ agĭut să biruieștĭ pe Tatarĭ.

Stefan s'a sculat, se rugă din toată inima luĭ Dumnezeŭ cerînd agĭutorul St. Gheorghe, și a doua zi, strîngînd oastea, a luat icoana sfîntuluĭ, și a mers la Frumoasa, unde întîlnind pe Tatarĭ, care venise spre Iașĭ, s'a început lupta.

Stefan punînd icoana sfîntuluĭ înaintea vrăjmașuluĭ, l'a biruit și a alungat pe Tatarĭ pînă dincolo de Nistru.

Incetînd bătălia, Tatariĭ aŭ trimes solĭ la Stefan să-ĭ spună că nu i-a biruit el, ci un tînăr, care este vrednic împarat și asupra noastră (Tatarilor) și asupra voastră (Moldovenilor).

Atuncĭ Stefan a poruncit să iasă toată oastea din tabără să vadă care a fost acel ostaș de i-a biruit, dar solia Tatarilor n'a putut cunoaște pe nime.

Spuse Stefan să deschidă biserica să intre soliĭ în ea, și cum aŭ intrat, aŭ început a striga:

— Aceasta ne-a biruit pe noĭ, arătînd icoana Sf. Gheorghe.

După aceea, Stefan a trimes icoana, străbătută de gloanțe, la Sfîntul Munte la mănăstirea bulgărească Zograf, închinîndu-ĭ veniturile moșiilor Dobrovățuluĭ și Lipovățuluĭ din Moldova, precum și Chipriana din Basarabia.

Icoana să păstrează și se află și azĭ la mănăstirea Zograf din Sfîntul Munte.

31.— Valea lui Voda.

Intre dealurile Miroslava și Galata, din ținutu-Iașĭ, este o vale, și'n valea asta să povestește că Stefan Vodă s'ar fi tras oștirile luĭ, în vremea unuĭ răzl boiŭ și de-aceea să și cheamă Valea luĭ Vodă.

32.—Popa care stie carte.

Ci-că era odată în satul Bărbeștĭ [1]) un popă tare învățat, în cît grăia în treĭ limbĭ și cetea psaltirea ca «tatăl nostru» de-ĭ merse vestea învățăturiĭ luĭ de la răsărit pînă la asfințit de soare și de la miază noapte pînă la miază zî.

Tot satul, de la Șoltuzul [2]) Vrajbă, pînă la cel

1) Ținutul Roman, astăzĭ să chiamă Brăniștenĭ. Satul aista a fost a luĭ Miron Costin, cronicariul.

2) Șoltuz adică primarĭ și pîrgarĭ se zicea la consilierĭ comunalĭ.

maĭ bătrîn dintre ceĭ 12 pîrgarĭ, îşĭ luaŭ de departe căciula şi se ferea în lăturĭ din calea luĭ, maĭ dehaĭ de cum ar fi fost gĭupîn Pîrcalabu... Ba ce!... Păĭ ci-că venise lume de pe lume să asculte graiul cu miez a popeĭ şi să primească sfat la nevoe.

Numaĭ badea Gloanţă, porcarĭul satuluĭ nu credea ce spune lumea întreagă despre învăţătura părinteluĭ Onofreĭ, că aşa era numele de botez a popeĭ.

— Eĭ învăţat!,.. grăia Gloanţă. Ian tăcetĭ, oamenĭ bunĭ! Cartea popeĭ îĭ subţire de tot! Ian învîrteşte, gĭupîn Vrajbă, tăciunele ista maĭ stîns, numaĭ c-o scînteie de foc în vîrf, învîrte-l repede împregiur.... Vedeţĭ, oamenĭ bunĭ, ce roată de foc face scînteia? N-aţĭ zice că are în mînĭ un cogemite soare? O biată scîntee 'ĭ şi învăţătura popeĭ, da aşa o'nvîrteşte cu meşteşug înaintea satuluĭ, de vi se pare soare mare şi luminos! Nu, gĭupîne pîrgare, nu-ĭ învăţat popa Onofreĭ, ci-ĭ şîrăt mare!...

Vorbele luĭ Gloanţă nu schimbaŭ cursul gînduluĭ obştesc, că aşa-ĭ lumea: cînd apucă într'o parte, geaba-ĭ puĭ stavilă, că ea, ca şi pohoiul, să răpede la vale nepotolit. Ba încă Gloanţă era luat de răŭ, nu numaĭ de părintele Onofreĭ, da şi de tot satul.... Soltuzul chiar îĭ tot supţia simbriea care i-o plătea satul cu anul, după cum şi Gloanţă subţiea, cu vorba luĭ, cartea popeĭ. Iar pîrgariĭ, alegea luĭ Gloanţă, opincile de Sî-Medru[1]) şi Sf. Gheorghe, tot de cele putrede, de rămînea porcariul pînă 'ntr-o săptămînă numaĭ cu terfele de la măsa... Păĭ aşa-ĭ dacă te puĭ în poară cu domniile!.. Vaĭ de Gloanţă! că de zilele cele rele, şi de nacazurĭ agĭunsese slab şi galbăn, ca ciocanul de cucută, toamna; iar părintele Onofreĭ tot maĭ rotofeĭ de nu-şĭ maĭ încăpea în pĭele! Pălimariul chiar s-apuca ramaşag, că: de-a merge burta părinteluĭ tot înfoindu-se, încă o ĭarnă şi o primavară, apoĭ n-a să maĭ poată ĭeşi cu cadelniţa prin dverile micĭ, la leturghie. Pînă şi părintele Onofreĭ să spăriese şi crezînd că-ĭ vina coliveĭ şi a colacilor

1). Sf. Dumitru.

unșĭ cu miere și 'ncrestațĭ cu miez de nucă nouă, nicĭ că maĭ punea gura pe așa ceva... Da burta tot în spor mergea. Heĭ! traiul tihnit, lauda lumeĭ, mulțămirea, te'ngrașă maĭ dehaĭ de cît coliva și colacii.

Vestea de'nvățătura părinteluĭ Onofreĭ trecu de jîtărirea satuluĭ și din om în om, ea răzbătu pînă la Suceava și la Suceava răzbi pînă la urechea luĭ Stefan Vodă.

— Măĭ, ce-ĭ de popa de la Bărbeștĭ, zise Stefan Vodă în divanul domnesc, că i se'nchină lumea ca la popa cel maĭ cărturar.... Am să mă duc cînd-va la Bărbeștĭ să-l văd și eŭ.

Și iaca, mări, că sosi ziua ceea, cînd trebile țăriĭ duseră pe Stefan Vodă la Roman și Bărbeștĭ vin ca de-o zvîrlitură de băț departe din Roman. Numaĭ ce-ĭ dădu în gînd luĭ Vodă, să meargă într'o sară la Bărbeștĭ, să vadă pe părintele Onofreĭ cel vestit de carte multă.

Incălecă Măria Sa pe calul luĭ cel alb de țĭ se părea, cînd îl vedea-ĭ, că-ĭ un arhanghel, și fără de alaĭ, numaĭ cu 2—3 slugitorĭ porni în Bărbeștĭ.

Pe semne că Șoltuzul Vrajbă aflase că are să vie Vodă în Bărbeștĭ și așa chitea el, ca drept la dînsul ar să tragă Stefan Vodă. Numaĭ Vodă a tras drept la părintele Onofreĭ. Degeaba Șoltuzul așternuse plocăzĭ vargate, de-alungul în bătătura caseĭ, pe prispe și în cămărĭ, ca să se hodihnească Măria sa.

Buciumele zîceaŭ pe 'ntrecute cu scripcele închiotoarea bătătureĭ, lîngă pîrlaz și din colibele de scîndurĭ nouă, se urca'naltul ceriuluĭ fumul de la focurile unde gĭupineasa luĭ Vrajbă, fetele luĭ, nepoatele și vecinele cu mînecele suflecate pînă la coate, învîrteaŭ. unele frigărĭ, cu berbecĭ întregĭ, de se rumeneaŭ de dogoarea jaruluĭ și altele luaŭ sama de cuptĭorĭul cu malaĭ; pe cînd argațiĭ întorceaŭ teascul din care curgea oloĭ pentru masa luĭ Vodă. Toate eraŭ gata pentru ca să primească pe

Vodă cît se poate de bine, în casa luĭ Vrajbă; dar Vodă a zis Șoltuzuluĭ:

—«*Nu numaĭ cu pîne trăește omul, ci și cu cuvîntul luĭ Dumnezeŭ*». Du-mă la gazdă la părintele Onofreĭ, că nesecat izvor curge acolo: de sfat bun și graiŭ dumerit .....

Cît îl văzu Vodă pe părintele Onofreĭ, și-ĭ auzi graiul luĭ, nicĭ că-ĭ maĭ trebui să stee cu popa de sfat, pînă să se urce cloșca pe ceriŭ cale de maĭ multe sulițĭ, că Vodă-l știea pe popă de-a fir-a'npăr.

Atuncĭ Vodă, care nu iubea minciuna și ca unul ce era dușmanul celor ce li se ducea veste fără ca să fie ceva temeinic, se hotărî să deștepte satul din înșelăciune. Ce zîc: satul? Lumea'ntreagă s-o lumineze!

Și cînd era gata de pornit, grăi către popă:

— Părinte Onofreĭ, lumea 'ntreagă să'nchină Sfințieĭ tale ca la cel maĭ învățat preot din Moldova. Faima învățăturiĭ Sfințieĭ tale se luptă ca să întunece și pe-a Vlădicilor și pe-a Mitropolituluĭ.—Pentru ca toată țara și eŭ să ne plecăm cu umilință capul înaintea Sfințieĭ tale, ne-am hotărît să pun la cercare adîncimea mințeĭ Sfințieĭ tale. Treĭ întrebărĭ am să-țĭ pun, cinstite părinte si-țĭ pun vade o lună de zile ca să-mĭ răspunzĭ la cele 3 întrebărĭ. Azi-ĭ 15 Florarĭ, la 15 Cireșarĭ să viĭ la Roman. Acolo oiŭ fi eŭ cu tot divanul țăriĭ, la episcopie. Vină atuncĭ, intră în divan, la soarele a chindie... Dacă răspunzĭ bine numaĭ la o întrebare nu-ĭ fi spânzurat de calăŭ ci tăĭet...... Dacă raspunzĭ bine la 2 întrebărĭ, armașul cel mare te-a ucide cu buzduganul cel domnesc. Dacă răspunzĭ cum se cade la tustrele întrebările mele te fac Vlădică la Rădăuțĭ.

— Aud, Măria ta, grăi popa galbăn ca fuiorul de borangic și tremurînd ca para făclieĭ de la toiagul mortuluĭ, cînd îl duce la groapă pe vînt.

— Iacă 'ntrebările, părinte Onofreĭ: 1) Vraŭ să știŭ *cît prețuesc eŭ*? 2) Dacă Dumnezeŭ mi-a pus în mînă un paloș oțelit, cu care să răpuĭ neamurile, aș

vra să știŭ: *în cît timp puteu-aș agĭunge de la un capăt la altul a lumeĭ?* și 3) Mi-ĭ maĭ spune: *care-ĭ gîndul în care sînt greșit?. In breasla lingușitorilor din Divan nu pot găsi răspuns la așa întrebare. Un preot cu mintea luminată de învățătură, cum zice lumea că ieștĭ sfinția ta, îĭ găsi rĕspuns bun cu înlesnire.* — Așa că la 15 Cireșarĭ, cînd a fi soarele 'n chindie aștept să ne vedem la Roman, în Divan, cu răspunsurĭ bune ca de la un om cu carte; orĭ Vlădică la Rădăuțĭ, orĭ zpînzurat, saŭ tăiet....de nu buzdugănit. — Am zis!...

Eĭ, cu Stefan Vodă nu era de șuguit... Dacă varsasă adesa orĭ sînge omenesc pentru o greșală de nimica, cum era să maĭ nădăjduiască bietul popa Onofreĭ, că la 15 Cireșarĭ, l-a ierta Vodă, chiar dacă n-a da răspunsurĭ bune la întrebările luĭ? Intrasă părintele Onofreĭ în mare grijă, din ceasul acela. Nu i se maĭ alegea nicĭ de mîncare, nicĭ de hodină, cu cît treceaŭ zîle una după alta.

— Să vedețĭ oamenĭ bunĭ, zîcea porcarĭul, că n-are să știe da răspunsurile așteptate de Măria Sa Vodă. Nu vă spuneam eŭ că-ĭ subțire tare cartea popeĭ?

Și cu cît preotul Onofreĭ slăbia de grijă, cu atît să'ngrășa Gloanță, de bucurie, că ar să iasă mintea luĭ maĭ la lumină de cît a luĭ popa Onofreĭ.

Numaĭ 2 zile maĭ era pînă la 15 Cireșarĭ și părintele Onofreĭ nu dăduse de nicĭ un răspuns de Doamne agĭută! Și doară bietul popă, să făcuse luntre și punte, doar a da de unul... Cercase și la psaltire: o deschisese de 3 orĭ pe sfîntul pristol, cu ochiĭ închișĭ, boscorodînd de o 100 de orĭ: Doamne miluește! Dar ce să vezĭ? Pe fața psaltireĭ, cum era deschisă, la dreapta, bietul popă cetea: osînda luĭ.

Nu să lasă numaĭ cu atîta. El înșiră pe sfînta masă toate cărțile bisericeștĭ și de-acolea cu patrafirul pe cap, se'nvîrte de 3 orĭ în giurul jărtfelniculuĭ și pe dibuitele puse mîna pe cartea ce o nimeri. Era evangheliea. Dă patrafirul de pe ochĭ și cetește: »Fe-

riciţĭ ceĭ saracĭ cu duhul, că acelora este împărăţiea ceĭurilor», aşa era scris în locul unde era deschis.

— Vra să zică numaĭ în cerĭ îĭ scaparea mea! Ofta părintele Onofreĭ.

* *
*

In zîua de 14 Cireşarĭ, părintele Onofreĭ tot nu găsise răspunsurile căutate....

Iţĭ era zăŭ milă, să 'ntîlneştĭ pe bietul preot, slab şi deşîrat, de-ĭ cădea potcapul pînă peste urechĭ şi antereul îĭ era larg peste măsură, căutătura 'ĭ era painginită de veghiere şi păşia tot-deauna gînditor.

— De ce nu 'ntrebĭ, cinstite părinte, şi pe Gloanţă, îĭ zîse Şoltuzul Vrajbă, întîlnindu-l în ziua de 14 Cireşarĭ, făcîndu-i-se milă de bietul popă, care par-că era ca un mort. Intreabă-l zăŭ pe Gloanţă, că vorba ceea: nicĭ nu ştiĭ de unde sare ĭepurele!...

— Să'ntreb eŭ pe ciutul acela? Care nicĭ mort nu vra să se deie răpus din carte.

Numaĭ după ce să'ndepărtă Soltuzul, ce să gîndi popa? «Mă, dacă şi Soltuzul mă'ndeamnă, să cerc, de ce n-aş cerca? Gloanţă îĭ om nevoieş... cîţĭ-va zloţĭ tătăreştĭ, v-o putinică de miere, cîte-va părechĭ de opincĭ argăsite la Suceava, l-or face să nu maĭ spue nimăruĭ că i-am cerut sfat, luĭ, un porcar fără învăţătură. Păĭ ce ?... «*Dă din mînĭ Petre, că te'necĭ*» a strigat Mîntuitorul unuĭ coşgogemite Apostol... ian să mă 'ncerc şi cu Gloanţă. Păzitoriĭ iştea, chiuind toată ziua a lene prin munţĭ şi poenĭ se isteţesc mult şi se gîndesc la multe, de care noĭ cărturariĭ nicĭ nu bănuim. Haĭ într'un noroc şi la Gloanţă !»

* *
*

— Toată lumea spune, măĭ Gloanţă, că ieştĭ un prostălăŭ, grăi părintele Onofreĭ cătră porcarĭ care era 'ntr'un codru de stejar, unde ronţăiaŭ porciĭ cu nesaţ la ghindă din toamna ceealaltă. Toţĭ te socotesc prost, numaĭ eŭ nu. Aşa ziceam eŭ, ierĭ sară luĭ Sucilă pîrgariul: «Vreĭ să-ţĭ dovedesc pîrgare, că răŭ şi fără cale a-ţĭtot subţiet sîmbriea luĭ Gloan-

ță, că nu-ĭ om prost, ci om de sfat ales? Uite, dumneta și cu tot statul, credețĭ, că numa eŭ știŭ da răspunsurĭ la cele treĭ întrebărĭ a luĭ Vodă, da ian să auzîțĭ pe Gloanță, ce minunat știe să răspundă».

— Așa-ĭ fiule, că aĭ sti să spuĭ luĭ Vodă, dacă te-ar întreba: cît prețuește el? In cît timp ar ocoli el lumea cu sabiea luĭ vitează și care-ĭ gîndul luĭ cel greșit?

Așĭ! ț-aĭ găsît să'nșele părintele Onofreĭ pe Gloanță cu șiriclicurĭ de soiul aista? Nicĭ pe vorbă de clacă, nicĭ pe zlotĭ tătăreștĭ, nicĭ pe 10 vedre de miere, nicĭ pe 12 perechĭ de opincĭ noĭ argăsite la Suceava, nu primi Gloanță să-ĭ dee nicĭ un sfat părinteluĭ!

— Știĭ una părinte? Ce maĭ la deal, la vale... Dă-mĭ antereul, giubeaua și potcapul Sfinției tale să le îmbrăc eŭ, că tot nu-țĭ maĭ vin, c-aĭ slăbit de naçaz! Imbracă-te cu ițariĭ și cu sumanul meŭ și stăĭ colea 'n locul meŭ, la porcĭ. Oiŭ merge eŭ în locul Sfinției tale la Roman ș-oiŭ da răspunsurile luĭ Vodă; de nu i-or plăcea, pe mine m-a spînzura, orĭ m-a tăie, orĭ m-a buzdugăni.

Ce se gîndi popa? Maĭ bine-o zi porcarĭ tologit pe pajîște, de cît un hoit de popă, putrezînd de aleluia sub pajiște!

— Haide, măĭ Gloanță, dute tu, că eŭ, nu că mă tem de-a merge la divan, da am făcut un buboĭ la șele, de nu pot încăleca tretinul, să merg la Roman.

— Să viĭ sănătos și'ntr'un ceas cu noroc!

Pe urmă să mîngîe popa singur: după ce-a trece durdura asta, îmĭ ieŭ iar straele și Onofreĭ a fi tot la altar, poate și Vlădică la Rădăuțĭ, iar Gloanța tot cu ghioaga după porciĭ satuluĭ!

Straele popeĭ de pe vremea cînd era el rotofeĭ, venea amu leite luĭ Gloanță și ițariĭ cu sumanul porcariuluĭ, care-ĭ eraŭ strîmte de-o bucată de vreme i se potriveaŭ popeĭ ca teaca la cuțit.

* *
*

Sosî 15 Cireșarĭ. Stefan Vodă strînsese divanul în casa cea mare de oaspețĭ a Vlădicăĭ din Roman.

Vodă stătea măreț în fundul odăiei încungĭurat de sfetnicĭ la dreapta și la stînga, ca Dumnezeŭ la giudecata de-apoĭ. Sfetniciĭ își dădeŭ sfatul în trebile țăriĭ, cînd iata, la soarele chindie, se deschide ușa divanuluĭ și intră un preot.

— Popa Onofreĭ! zise cu mĭerare Stefan Vodă, care nu s-a aștepta să vie la sorocul hotărît. după ce-ĭ simțise Vodă cît îĭ de sarac de carte.

— Bine-aĭ venit la noĭ, părinte Onofreĭ, îl luă cu vorba Stefan Vodă, da ce eștĭ schimbat la față?

— Heĭ! Măria ta, grija schimbă fața omuluĭ...

— Eĭ, ce răspunsurĭ ne-aducĭ, părinte Onofreĭ?

— Măria ta aĭ zis: «cît prețuesc eŭ?»

— Așa-ĭ, să te văd că-mĭ răspunzĭ, că uite, sfetniciĭ meĭ spun că sunt fără preț.

— Păĭ, eŭ așa socotesc că boeriĭ să înșală, să am iertare înaintea Măriilor lor, fiind-că aŭ dragoste mare către Măria ta. Eŭ nu-țĭ daŭ maĭ mult de cît 29 de leĭ.— Cum așa? Intrebă Marele Logofăt îngrozit. Dacă Domnul Nostru Isus Hristos, a fost prețuit cu 30 de leĭ, apoĭ Măria ta nu facĭ maĭ mult.

— Bine, părinte Onofreĭ, aĭ scapat de mișeleasca spînzurătoare. Să-țĭ văd răspunsul la a doua întrebare.

— Cinstițĭ boerĭ D-voastră, nu-ĭ adevărat că Măria Sa Vodă îĭ soarele Moldoveĭ? Nu-ĭ zicețĭ măriile voastre cîte-odată: soare?

— Așa-ĭ! așa-ĭ! strigară boeriĭ pe întrecutele.

— Păĭ dacă-ĭ așa, luĭ Măria Sa Vodă, Soare, îĭ trebue 24 ceasurĭ ca să încungĭure lumea, că 'ntr'atîta timp soarele face zi și noapte....

Boeriĭ n-aveaŭ ce să zică cînd le spunea că-l cheamă pe Stefan: *Vodă Soare*!

Așa că hui casa de glasurile boerilor:

— Așa-ĭ!

— Da eŭ nu-s soare! cercă să zică Vodă, însă divaniștiĭ strigaŭ într'o gură și lăudaŭ răspunsul isteț a luĭ Gloanță.

— Fie, părinte Onofreĭ... cînd ițĭ zic 3 că eștĭ bat,

du-te și te culcă, dar cînd îți spune-o țară 'ntreagă că ești *soarele* eĭ, caută să crezĭ. Fie sînt soare vă 'ncălziți pe lîngă mine. Văd că răspunsul aista te-a făcut să nu fiĭ buzduganit cu buzduganul meŭ, Ian să aud și al trielea răspuns.

— Aĭ întrebat, Măria ta, care-ĭ gîndul greșit a Măriei-Tale.— Paĭ; chiar acum te 'nșelĭ în ceea ce gîndeștĭ.,.

— A pățit-o, șoptiră boeriĭ.

— Cum așa? strigă Vodă, de să răsună Divanul.

— Gîndul Măriei-Sale nicĭ odată nu-ĭ greșit, părinte, iĭ întoarse vorba Vornicul de țara de sus, care era cel maĭ lingușitor dintre sfetnicĭ.—

— Ba greșește gĭupîn Vornice, că și Vodă-ĭ om! Măria Sa crede acum că grăește cu popa Onofreĭ de la Bărbeștĭ...

— Eĭ și? strigă Vodă.

— Păĭ nu cu popa Onofreĭ stă de vorbă Măria Sa Vodă, ci cu...

— Ci cu porcarĭul Gloanță, strîgă din ușa divanuluĭ, șoltuzul Vrajbă. El iĭ îmbrăcat în straele popeĭ, ca să-l scape de moarte și popa Onofreĭ s-a îmbrăcat cu straele luĭ Gloanță și păzește porciĭ în locul luĭ în stejĕrĭște.

— Gloanță porcariul? se mĭeră Vodă. Iaca al treilea răspuns nu l-aĭ gîcit... Că eŭ nu, grăesc cu un porcar, cĭ cu *Prea sfînțitul Vlădică de la Rădăuțĭ!*... Că cine se cade să fie păstor al țăreĭ, de nu a fi unul cu mintea isteață și înțelept la stat? Onofreĭ rămîne păstor, dar nu la turma de oamenĭ, ci la aceea unde ș-a aflat scaparea vieței... Acolo să-l lașĭ șoltuz Vrajbă, auzîtu-m-aĭ? Și Prea sfințite părinte Ghelasie, Vlădică de Rădăuțĭ, ia loc dea dreapta Mitropolituluĭ, și luă de mînă pe Gloanță porcarĭul și-l așază pe scaunul de vlădică, în strigătele de bucurie și de mĭrare a tuturora....

Bĭetul Gloanță, acum părintele Ghelasie, plîngea și rîdea, din pricina fericireĭ neașteptate.

33.—Stefan cel Mare şi Porcariŭ.

Zice-că Stefan cel Mare era în tîrgul Roman şi se 'ntrarma împotriva Leşilor, care veneaŭ cu duşmănie asupra ţăriĭ. Tocmaĭ atuncĭ veni ştafetă că a murit mitropolitul de la Rădăuţĭ—ca pe vremea aceea era mitropolit la Rădăuţĭ—şi amu trebuĭa să aleagă pe altul în locul celuĭ care murise.

Boĭeriĭ şi toţĭ curteniĭ luĭ Vodă, aŭ pus vorbă pentru un preot văduoĭ din satul Porceştĭ, de lîngă Roman. Vodă s-a înduplecat şi l-a chemat să-l vadă şi el ce fel de vlădica vraŭ boieriĭ şi curteniĭ luĭ.

Indată i l-a adus pe popa din Porceştĭ şi l-a înfăţoşet luĭ Vodă.

Stefan cel Mare cînd l-a văzut, nu ştiŭ cum i s-a părut luĭ, că numa ce i-a zis:

— Părinţele, să-mĭ deslegĭ treĭ întrebărĭ ca să te fac Vlădică, iar dacă nu li-ĭ da de capăt, să ştiĭ că te pun în ţapă, să nu maĭ înşălĭ lumea.—Uite la ce aĭ să-mĭ răspunzĭ: 1) *In cîtă vreme voiŭ încung ura Moldova?*; 2) *Cît preţuesc eŭ ca Domn?* şi 3) *Ce gîndesc eŭ?* Haĭ, dute părinţele şi peste o săptămînă să viĭ cu răspuns orĭ pentru Vlădică orĭ la ţapă.

Popa să închină cu smerenie inaintea luĭ Vodă şi a cotigit-o inapoĭ, la Porceştĭ; iar Stefan s-a catat de treaba războiuluĭ.

Trecu 5 zile din săptămînă şi popa nicĭ că putea găsi v-o deslegare macar la un răspuns. Era vaĭ şi amar de capul luĭ: nicĭ hodină n'avea, nicĭ mîncarea nu-ĭ ticnea, nicĭ zi bună nu petrecea! Gătise pămîntul!....

Da el avea un argat, care păştea porciĭ şi cînd a venit cu porciĭ acasă în sara celeĭ din urmă zi din săptămîna sorocită de Vodă, nu a găsit mîncarea făcută şi cum era rupt în coş de foame l-a întrebat:

— Ce aĭ, taică, de ieştĭ scîrbit şi mîncare nu mi-aĭ făcut? Stăpînu-su crămăluit cu nacazul luĭ, tăcea.

Da pe porcarĭ nu-l rabda foamea şi iar l-o întrebat:

— Taică, spune-mĭ ce aĭ de ieştĭ aşa de berghe-

lit, că doară și eŭ hîlbetem,[1]) om sînt, te-oiŭ scapa de lean.

Popa cum era amărît, de voe, de nevoe, ĭ a spus porcaruluĭ de intrebarile luĭ Vodă și ceea ce-l aș-teaptă: orĭ se face vlădică orĭ să 'nalță în țapă, că cu Stefan Vodă nu era de șuguit!..

Cînd a văzut porcariu în ce cumpănă era stăpînu-su, i s-a făcut milă de dînsul și l-a sfătuit.

— Ascultă, taică: mîne dimineață, să facem schimb cu straele, eŭ să mă 'mbrăc cu cele popeștĭ și tu, taică, să 'mbrăcĭ pe-a mele să te ungĭ pe obraz cu ceva, ca să nu te cunoască și să ieĭ porci de dinapoĭ că eŭ m'oiŭ duce să mă puie 'n țapă în locul tăŭ, taică.

Popa cînd a auzit, una ca asta, se împlu de bucurie că l-a scapat porcariu din gura morțiĭ, fiindcă auzise de moarea luĭ Stefan Vodă, da amu era chiar s-o guste.

A doua zi de-dimineață, popa, porni cu porciĭ la cîmp și porcariŭ s-a îndreptat către tîrgul Roman. Ia fost greŭ pînă a nimerit unde stă Vodă și pînă ce-a răzbătut de-a intrat la el, iar cînd s a văzut în fața luĭ Stefan, a strigat din toată inima:

— Să traeștĭ, Măria ta! eŭ 's popa cu poruncile.

— Eĭ, părințele, ia spune-mĭ amu să văd unde te trimet, la Rădăuțĭ orĭ la calăŭ.

— La întrebarea întăĭ, adică: *în cîtă vreme aĭ încungĭura Moldova*, ce să spuu?! Soarele, că-ĭ soare care aleargă cu caĭ de foc și tot îĭ trebue o zi ș o noapte să'ncungĭure Moldova și Măria Ta nu ĭeștĭ soare, nicĭ n'aĭ caĭ de foc, așa că-țĭ trebue 7 zile bune să'ncungiurĭ Moldova calare.

— Brava, părințele, aĭ brodit-o bine.

— M'aĭ maĭ întrebat: *cît aĭ prețui Măria ta*, ĭată cum m-o luminat mintea mea cea proastă: Domnul Nostru Isus Hristos, împărat în cer și pe pămînt a fost prețăluit de jidanĭ cu 30 de leĭ, apoĭ Măria ta ca domn pămîntean prețuĭeștĭ numaĭ 28 de leĭ.

1) Lasă pe mine.

— Brava, părintele, zi 'nainte c'aĭ nimerit-o și asta.

-- Iaca și *ce gîndeștĭ Măria ta:* Măria Ta gîndeștĭ cum că grăeștĭ cu popa Ion din Porceștĭ și vorbeștĭ cu Ghelasie porcariŭ din Trifeștĭ.

Vodă fiind mulțămit și de răspunsul acesta, ĭ-a zis porcariuluĭ:

— Brava, Ghelasie, să trăieștĭ să-țĭ păstoreștĭ norodul cu înțelepciune după cum te văd că ți-ĭ firea și să te ducĭ de-amu la Rădăuțĭ. Și a spus logofătuluĭ să-l ducă la mitropolitul cel mare ca să-l pomăzuiască mitropolit la Rădăuțĭ.

Iaca așa Ghelasie porcariŭ din Trifeștĭ s-o făcut mitropolit la Rădăuțĭ.

---

34. — **Ciobanul.**

Aŭ fost odată 40 de călugărĭ la o mănăstire; eĭ bir nu plăteaŭ, moșiĭ aveaŭ, le mergea bine și buĭecĭaŭ; îĭ împinge pacatul într'o zi, să scrie pe o tablă, că: «N'aŭ frică de nime»; și pun tabla la poarta mănăstireĭ. Iată că trece pe acolo domnitorul și vede. Intră la dînșiĭ. «Voĭ ațĭ scris pe tablă cuvintele acestea? «Noĭ.» «Și cum adecă: nu vĕ temețĭ voĭ de mine?» «Nu.» «Nicĭ de D-zeŭ?» «Ba de D-zeŭ ne tememe.» «Dar de mine, care sunt stăpînul vostru, nu? Stațĭ c'am să vĕ învăț eŭ minte, cum să zicețĭ că nu vă temețĭ... Iată, vă daŭ timp de-atîtea lunĭ de zile, să pornițĭ care unde științĭ în lume și 'n cutare zi să'mĭ venițĭ cu răspunsul la întrebările acestea: Cîte stele sunt pe cerĭ? In cît timp poate un om încungiura țara Moldoveĭ? Incotro stă D-zeŭ cu fața, și ce face în ceasul acela D-zeŭ?... Acestea răspunsurĭ avețĭ să'mĭ aducețĭ unul din voĭ, saŭ cel maĭ mare; iar dacă la ziua hotărîtă nu'mĭ vețĭ aduce, la toțĭ 40 am să pun să vă taie capetele și am să vă pun în țapă». A zis acestea și s'a dus mînios.

Călugării aŭ fost sfeclit'o, aŭ fost dat toate pe una. Ce să facă acuma? Le intrase frica 'n oase; vreme nu era de pierdut; aŭ lăsat toate bunătățile și aŭ pornit care încotro în lume. Aŭ umblat eĭ, aŭ întrebat, dar nime n'a știut cum să'ĭ îndrepte la D-zeŭ, nicĭ ce sfat să le deie. Acuma sorocul dat de imparatul se apropiea. Trece un călugăr de aceia printr'o pădure și dă de un cioban. Se oprește să doarmă acolo, dar suparat tare.

Il întreabă ciobanul ce tot oftează? S'apucă călugărul și'ĭ spune după cum se obicĭnuise, ca să istorisască și la bun și la răŭ. «De asta ți-ĭ frică presfinție? Culcă-te și n'avea nicĭ o grijă. Cînd va veni ziua hotărîtă, mă duc eŭ la împaratul în locul Sf. tale și las' de'țĭ va fi ceva, voĭ răspunde eŭ!»

Cere ciobanul la călugăr să'ĭ dea hainele luĭ și călugărul să pască oile, iar ciobanul s'a luat un magar și a pornit la împaratul. Agĭungînd acolo și dînd de știre că a venit împaratul l'a chemat înuntru. «Eĭ, mi-aĭ adus răspunsurile? «Ț'am adus înalțate împarate.» «Aĭ fost la D-zeŭ.» «Am fost, înalțate împarate!» «Cîte stele sunt pe cer?» «Eŭ vă voiŭ spune, dar chiemațĭ tot statul împărătesc să asculte. să vadă dacă spun adevăr saŭ nu...» Imparatul a chiemat tot statul și l'aŭ ascultat. Cîte stele sunt pe cer? întrebă iar împaratul. «Să se aducă aice magariul meŭ și vă voiŭ spune, înalțate împarate.» L'aŭ adus. «Stele pe cerĭ sunt atîtea, cît păr este pe el; punețĭ să numere părul și vețĭ ști. Eŭ am fost în cerĭ și le-am numarat și taman, atîtea sunt.» «Luațĭ bre și duce-tĭ magariul afară; să vedem maĭ departe ce'mĭ va spune: In cît timp poate încungĭura un om țara Moldoveĭ? «Un om voinic c'un cal bun, o poate încungiura într'o zi și într'o noapte; cînd eram eŭ tînăr în acest timp o încungĭuram». «Cum să poate acestea; e o minciună! In timpul acesta de-abia poțĭ să încungiurĭ districtul, dar nu o țară, nime nu e în stare să facă aceasta!» Ba vă voiŭ arata că să poate: Soarele nu încungĭură în 24 de ceasurĭ toată

lumea?!» Atuncĭ toțĭ aŭ stat și s'aŭ uitat la el. «Eĭ bine, cu mincĭuna asta ți s'a trecut, dar acuma să'mĭ spuĭ, în care parte stă cu fața D-zeŭ?» «Aduceți-mĭ o luminare, ș'o pîne, ș'un pahar de vin. I-aŭ adus. Pînea a luat'o ș'a pus'o pe masă, luminarea a înfipt'o 'n pine ș'a aprins'o, iar vinul l'a băut. «In care parte stă cu fața luminarea asta?» «In toate părțile,» i s'a răspuns. «Tot ast-fel și D-zeŭ e pretutindene cu fața!» «D-zeŭ stă la masă întinsă, cu făclii aprinse și.... Mă vețĭ crede, ce vă voiŭ spune?“ «Te vom crede, aŭ strigat cu toțiĭ!» D-zeŭ vra ca să fiŭ eŭ pe un ceas, în scaunul acesta împarat. Vețĭ face voia luĭ D-zeŭ?» «Voĭ face a zis împaratul·» S'a scoborît din scaun și s'a suit cĭobanul.— «Santinea!»...a strigat cĭobanul la santinelă. Iea-ĭ capul D-sale și arată pe împaratul. Santineaua a scos sabia și face hîrșt.... împaratuluĭ capul! și a ramas ciobanul împarat. Călugărul a ramas cĭoban la oĭ, iar ceĭlalțĭ s'aŭ dus înapoĭ la mănăstire; D-zeŭ așa a vrut că aŭ scapat.

35.— Stefan cel Mare și baba Tudora

Sînt maĭ bine de 400 de anĭ, de cînd pe vîrful dealuluĭ Dumbrava din munțiĭ Vranceĭ era o căsuță în care ședea o babă, care-o chema *Tudora Vrâncioae.*

Intr'o sară, baba ședea pe pragul ușeĭ și torcea. Stînd așa, zărește în departare un călăreț venind in goana caluluĭ. După ce-a trecut Dealul Lupuluĭ, se oprește în lunca celor 7 munțĭ, ca să maĭ răsufle calul, voinicul îșĭ aruncă ochiĭ împregĭur și pornește către căsuța babeĭ.

Cînd a agĭuns dinaintea căsuțiĭ, întreabă pe babă:

— Aĭ unde să mă primeștĭ în bordeĭ și să-mĭ daĭ apă la cal?

— Cum nu, voinice. Poftim, și-ĭ ospata la noĭ, cît ț-a trebui, iĭ bea cît ț-a fi gustul și te hodinește ca acasă la dumneta. De cal, să n'aĭ grijă, c'oiŭ căuta de el, cum trebue.

Străinul să dă gĭos de pe cal, îșĭ mîngîe calul plin de spumă de atîta alergătură și oftă adînc.

- Da ce aĭ voinice, de oftezĭ așa din greŭ? Ț-a murit tătucu-tu, mămucă-ta orĭ nevasta?

— Cum să nu oftez, dacă țara-ĭ prada Turcilor, și-ĭ povesti cum Turciĭ aŭ năpădit în țară și i-a bătut oastea, împrăștiind o....

— Cum s'ar zice, ieștĭ Domnul Moldoveĭ, Stefan cel Mare?

— Adevarat. Și de cît aș fi-agĭuns vremea asta, maĭ bine rămîneam și eŭ printre ceĭ morțĭ.

— Nu te scîrbi Măria ta, fiĭ cu inimă și nu face pe voia dușmanuluĭ. las că-ĭ învinge. Dacă-ĭ țara 'n cumpănă, iaca-țĭ daŭ pe ceĭ 7 teciorĭ aĭ meĭ, care-s voinicĭ ca niște zmeĭ și sînt cinstea și sprijinul bătrîneților mele. Eĭ ț-or sta într'agĭutor și cu puterea luĭ Dumnezeŭ ș'a Maĭciĭ precurate, iĭ birui pe păgînĭ

Vorbele babeĭ îl îmbărbatară pe Stefan și o'ntrebă:

— Cum te chĭamă, mătușă?

— Tudora.

— Să fiĭ sănătoasă mătușă și-țĭ mulțămesc de vorbele dumitale. Adă-mĭ pe ceĭ 7 voĭnicĭ și-țĭ făgăduesc să-ĭ fac ceĭ de'ntăĭ din țara Moldoveĭ.

A doua zi cum s'a zorit de ziuă, Ștefan Vodă întovărășit de ceĭ 7 Vrănceni, porni prin țară; a strîns oastea rîsipită, a maĭ chemat și alțĭ muntenĭ și aŭ tăbărît pe Turcĭ.

Singur Stefan s-a luptat înfricoșat cu păgîniĭ. Ceĭ 7 frațĭ tot alăturĭ cu Vodă, se luptaŭ de-avalma, ca niște leĭ-paraleĭ.

Turciĭ cădeaŭ ca frunzele, toamna și toată cîmpiea era numaĭ grămezĭ de morțĭ și cu agĭutorul luĭ D-zeŭ, a răpus Stefan pe Turcĭ.

După ce-a biruit pe Turcĭ, Stefan a chemat la dînsul pe ceĭ 7 frațĭ.

— V'ațĭ purtat vitejeşte flăcăĭ, ferice de mama care v-a făcut și v-a crescut! Iaca pentru agĭutorul și vitejiea voastră, vă daŭ ceĭ 7 munțĭ din Vrancea, cu vale cu tot.

Să trăițĭ, să vă gospodărițĭ și să stăpînițĭ voĭ și tot neamul vostru în veac de veac, locurile care vi le-am dăruit.

Voinicii s-aŭ dus și s'aŭ ales fie-care cîte-un munte, la poalele cărora s-aŭ întemeiat maĭ tîrziŭ satele: Negrileștĭ, Tulnicĭ, Păuleștĭ, Spineștĭ, Bîrseștĭ, Năruja și Nereju și fie-care sat ș-a luat numele după numele stăpînilor celor șepte munțĭ,

Unìea spun că Stefan cel Mare, venind prin locurile acestea, a fost primit de feciorii Vrăncioaeĭ în muntele care se cheamă *Masa luĭ Bucur*, unde este scris pe piatră numele luĭ Stefan Vodă și a luĭ Bucur. Atuncĭ Stefan Vodă ar fi dăruit pămîntul Vranceĭ feciorilor Vrăncĭoaeĭ, ca răsplată pentru primirea cea bună ce i s-a făcut.

Fecĭorul cel maĭ mare a întemeĭet satul Budeștĭ, numindu-se după numele luĭ: Budescu; cel de al doilea a întemeiet Păuleștiĭ după numele luĭ Paul.

36.—Mănăstirea Căpriana.

In Basarabia este o mănăstire veche urzită și înzastrată de ĭeromonahul *Chiprian Mușat-Vodă*, un moș a luĭ Alexandru cel Bun și de aceia i s-aŭ zis mănăstireĭ: *Mănăstirea Chipriana*.

Mănăstirea Căpriana a fost de multe orĭ tocmită, înoită și înzăstrată de mulțĭ Domnĭ aĭ Moldoveĭ, între care a fost și Ștefan Vodă cel Mare și Sfînt, cu tot neamul luĭ.

Aicĭ petrecea Stefan Vodă, vara cîte-o bucată de vreme cu toată familiea luĭ domnească. Așa, odată, sosise Stefan la mănăstirea Căpriana și într'o zi s'a

dus la vînat prin pădurile dinpregĭurul mănăstireĭ. Vînătoriĭ şi ostaşiĭ care-l însoţiaŭ aŭ vînat fel de fel, de animale, da Vodă a prins singur o căprioară vie, mîndră şi pestriţă cu pete albe şi suriĭ. Toţĭ vînătoriĭ, ostaşiĭ şi oaspeţiĭ care îl întovărăşaŭ pe Domn. cînd aŭ văzut căprioara se minunaŭ de chipul ghibacĭ cum a prins-o Vodă şi de petele care le-avea, nicĭ maĭ micĭ nicĭ maĭ marĭ de cît un gologan de zece banĭ; cum nu se maĭ văzuse aşa fel de căprioară.

Vodă, Doamna, copiiĭ, femeile de casă cu toţĭ curteniĭ şi străiniĭ nu se maĭ puteaŭ sătura uĭtîndu se la dînsa. Mulţĭ mieraţĭ de cele ce auzeaŭ despre capră, veneaŭ din depărtări, ca s'o vadă şi să se minuneze; iar uneia întrebaŭ:—«De unde şi cum de se află aşa căprioară pe locurile acestea?»

Toţĭ lăudaŭ ghibăcia şi fapta luĭ Stefan şi credeaŭ că-ĭ o minune Dumnezeiască.

Cînd a adus, Vodă, căprioara la mănăstire, a dat-o în sama unuĭ ţigan.

—Panuş! ochiĭ şi capra; Şoldan să-ţĭ fie de-agiutor.

Panuş şi cu Şoldan o îngrijaŭ cum ştieaŭ maĭ bine şi capra se făcea din ce înce maĭ frumósă, în cît era de-a minunea. Aşa că s'a dus vestea şi povestea de capra asta şi din care pricină mănăstirea luĭ Chiprian s'a numit şi *mănăstirea Căpriana*.

In vremea cînd se afla Stefan Vodă la mănăstirea Căpriana, Doamna luĭ era îngreunată şi a făcut un copil, care i l-o moşit Pănuşoaie, ţiganca luĭ Panuş, cel care îngrija de căprioară.

După ce Doamna s'a rădicat din lehuzie, sănătósă şi cu plodul voĭnic, Vodă şi Doamna aŭ mulţămit şi ţĭganuluĭ Panuş, car avea în samă căprioara, şi ţiganceĭ, că ĭ-a moşit bine copilul.

Doamna le-a dat darurĭ din casă, iar Vodă ia dat luĭ Panuş şi Pănuşoaeĭ: ĭertare de robie, ca să fie slobozĭ totdeauna; le-o dat o moşie pe apa Jijieĭ, din care să trăiască fericiţĭ şi i-aŭ luat la curtea Domnească ca să îngrijească de copiiĭ domneştĭ.

Zice-că de la țiganul acesta—Panuș se trage tot neamul boierilor Panuș din Basarabia și din Moldova.

37 — Cetatea Tatarilor.

Pe lângă țărmurile Mării-Negre, prin Bugiac, și mai știŭ eŭ pe unde, viețuia mai de mult un popor foarte neastîmpărat și răsboinic. Plăcerea cea mai mare a acestuĭ popor era de a năvăli în țările învecinate, de a le prada de toate averile și bunătățile, de ale pustiĭ fără cruțare, și de a omorî fără milă pe toțĭ copiiĭ ceĭ nevinovațĭ și oameniĭ cei încărcațĭ de bătrînețe, care numaĭ le pica în mînă, iar pe tineret: fete și feciorĭ (flăcăĭ), fără deosebire, îĭ prindea și-ĭ lega ca pe niște vite unul de altul și-'ĭ ducea în robie.

Acest popor fără de Dumnezeŭ, aceste lighioae nesățioase de muncă streină și de sînge omenesc, după cum ne istorisesc bătrîniĭ noștrĭ, eraŭ *Tatariĭ*.

Nu era an, ba!.... ce zic eŭ? de multe orĭ nu era nicĭ macar o lună lăsată de Dumnezeŭ, în care să nu fi intrat Tatariĭ într'o parte saŭ în alta a Moldoveĭ și să n'o fi pradat... să n'o fi pustiit. Și cu toate că Romîniĭ nu odată le da cîte-o scărmănătură, de care să ducea vestea nouă țărĭ și nouă mărĭ, tot, Tatariĭ învățațĭ și dedațĭ fiind, a trăi numaĭ din prădăciunĭ, nu se puteau răbda, să nu între în Moldova și după aceia. Ba! nu-ĭ destul cu atîta!.... une orĭ așa de tare se oțăriaŭ eĭ, așa se 'nfuriaŭ și mîniaŭ pe Romînĭ, că cu mult maĭ mare și maĭ strașnică putere se aruncaŭ asupra lor, de țĭ se părea, că pe toțĭ a să-ĭ măture de pe fața pămîntuluĭ.

Pe cît însă de mult și înfiorătoare eraŭ năvălirile și prădăciunele Tătarilor înainte de Ștefan cel Mare, pe atîta se curmară ele după suirea acestuĭ Domn Viteaz pe scaunul Moldoveĭ

Acuma Tatarii nu puteaŭ întra, ca maĭ înainte, în Moldova ca un cîrd de lupĭ într'o turmă de oĭ fără păstorĭ....... Stefan Vodă ca şi altor duşmanĭ de pănura lor, în maĭ multe rîndurĭ li-a venit de hac...· el maĭ de multe orĭ li-a tras cîte o bătae de li-a mers vestea.

Da vorba ceea: *naravul din nascare leac bun nu maĭ are.....* Tatariĭ şi pe timpul luĭ Ştefan cel Mare nu se puteaŭ desbara de prădăciunele lor. Pîndiaŭ ce pîndeaŭ, ca şoarecul pe mîţă. pînă ce Ştefan se încurca în vre-un răsboiŭ cu alţĭ duşmanĭ şi se ducea cu voiniciĭ seĭ de acasă, s'atuncĭ, intrînd în Moldova, voiaŭ să se răsbune asupra gospodarilor pentru toate bătăliile ce le căpătase maĭ înainte.

S'acuma eĭ o chitise cînd Ştefan Vodă iară nu era acasă, s'a fost dus la bătălie în potriva Ungurilor, care întraseră în ţară şi voiaŭ s'o coprindă şi să se facă eĭ stăpînĭ peste Moldova.

Hanul Tătăresc, auzind de aceasta, nu stătu mult pe gîndurĭ, ci folosindu-se de un prilej aşa de potrivit după mintea luĭ, strînse degrabă o ceată de Tatarĭ, toţĭ unul ca altul, îmbrăcaţĭ în strae verzĭ ca iarba ca să nu-ĭ poată cunoaşce nime, cînd vor trece prin cîmpiile cele înverzite, şi călărĭ pe nişte caĭ mititeĭ sprintenĭ, vînjioşĭ şi cu nările despicate în două, anume ca să nu osteniască nicĭ odată şi cît de mult ar fi avînd să fugă...... se puse apoĭ în fruntea aces-teĭ cete sălbatice, care era dorită de tot felul de prădăciunĭ şi omorurĭ, şi năvălind în partea despre miază-noapte a Moldoveĭ, începură a o prada şi a o pustii din toate părţile.

Tot prădind şi aprinzînd satele şi, cîmpiile, omorînd pe copiĭ şi pe oamenĭ ceĭ bătrînĭ, iară pe fete şi feciorĭ prinzîndu-ĭ şi legîndu-ĭ unul de altul cu curele crude, croite din piele de vită şi mînîndu-ĭ cu zcîrbacele, ca pe nişte oĭ la căsăpie, ajunseseră Tătariĭ pînă nu departe de pîrăul Molna saŭ Molniţa care desparte astă-zĭ Bucovina de Moldova.

Aicĭ, după ce poposiră puţin şi-şĭ puseră în rîn-

duială toată prada de prin sate, pe unde s'aŭ abătut cică zise Hanu către ceata luĭ: — Acuma a sosit,' voiniciĭ meĭ! timpul cel de mult dorit, ca să ne răsbunăm şi noĭ odată asupra ghiauruluĭ fălos, care stăpînesce ţara aceasta, şi de la care multe am avut de suferit! Ştefan Vodă îĭ incúrcat în luptă cu Ungurií, trebue să ne grăbim cu o zi maĭ înainte de-a se întoarce el.....să luăm Suceava cu puterea şi, dac'a fi să nu rămîe acolo unde s'a dus, dac'a fi să se maĭ întoarcă înapoĭ, cum s'a întoarce să punem mîna pe dînsul..... să curăţim lumea de un necredincios, şi apoĭ să ne facem noĭ stăpînĭ pe aceste cîmpiĭ întinse şi mănoase!

— Ura!.... să trăiască Hanul nostru! răspunseră toţĭ Tătariĭ într'un glas.

Şi cum ziseră de odată trecură cu toţĭ părîul Molna şi se îndreptară spre tîrgul Siretuluĭ cu gîndul, că după ce vor prăda. şi acest tîrg străvechĭ de bunătăţile şi odoarele, ce socotiră eĭ, că se vor fi aflînd într'însul, să meargă drept spre Suceava, să coprindă tîrgul unde sta Ştefan Vodă şi apoĭ să se facă şi eĭ domnĭ şi stăpinĭ peste Moldova.

Gospodariĭ de prin apropierea Siretuluĭ prinzînd de veste că hanul, dimpreună cu o mulţime mare de Tătarĭ, vin spre satele lor, că toate le pradă şi le pustiesc, şi ştiind că Domnul Ştefan cu voiniciĭ seĭ îĭ dus într'altă parte, în potriva Ungurilor, luară cu dînşĭ în grabă ce putură şi avură maĭ scump şi se traseră spre Codru Cosminuluĭ unde socotiră că maĭ lesne vor putea scăpa cu vieaţă de naintea acestor fiare salbatice.

Cum ajunseră Tatariĭ lîngă satul Tereblecea, care nu este departe de tîrgul Siretuluĭ, nu găsiră suflet de om într'însul. Uniĭ, după cum am spus apucaseră spre codrul Cosminuluĭ, iară alţĭ şi maĭ ales ceĭ ce se simţeaŭ în putere şi care nu odată s'aŭ cercat tăiuşul cuţitelor, coaselor şi a securilor, vîrful suliţilor şi a furcilor de fier în capurile şi coastele Tătarilor, se strînsese din sus de sat pe o culme, care

astă-zĭ se chiamă *Cetatea Tătarilor* și aicĭ, întăria du-se de toate părțile cu șanțurĭ și cu cele trebuincioase de apărare așteptaŭ cu curaj pe neînpăcațiĭ Tatarĭ să vie și să dea peptul cu dînșiĭ.

Sosind toată urgia tătărească lîngă Tereblecea pe unde îĭ era trecerea, și văzînd că satul iĭ pustiu că nime nu se află pintrînsul, ca și cînd n'ar fi fost nicĭ odată locuit de oamenĭ, Hanul se înturiă ca un leŭ și zise către ceata luĭ.

— Iată ce pot nemerniciĭ de ghiaurĭ! simțind că ne apropiem de satul lor aŭ tulit-o cu toțiĭ la fugă numaĭ ca să nu dee fața cu noĭ! Dar dacă n'aŭ rămas eĭ, nicĭ satul lor să nu rămie! Foc acestuĭ cuib afurisit!

N'apucă bine a rosti Hanul aceste cuvinte și din maĭ multe părțĭ satul a fost aprins. Din maĭ multe părțĭ îĭ dădură foc. Cît aĭ clipi din ochĭ o mulțime de case începură a arde. Fumul ce eșea din șurile și strînsurile bieților gospodarĭ, începuse a se lăți pe șesul Siretĭuluĭ ca o negură de cele tomnatice, mare și întunecoasă.

Dar pe cînd se afla satul în cea maĭ mare pară pe cînd nime n'ar fi cutezat să treacă pe o uliță fără ca să-șĭ pue viața la mijloc, pe cînd Tatariĭ se desfătaŭ c'o bucurie diavolească, privind cum se preface satul în cenușe, pe atuncea o copilă de gospodar, o fetișoară în floarea vieței, pătrundea cu greutate prin mijlocul flacărilor, ducînd în spate pe tatăl săŭ, un moșneag foarte bătrîn și pe lângă aceasta încă și bolnav, din care pricină nu pute să fugă singur dinaintea Tatarilor. Biată copilă !fiindu-ĭ milă de tatăl eĭ, gîrbovit de anĭ și de boală, care-l apăsa, nu se'ndură să-l lese singur și să fugă cu ceialalțĭ oamenĭ, ci rămase lingă tatăl săŭ socotind că poate Tătariĭ vor încungiura Tereblecea și se vor duce într'altă parte. Dar cum nu, ț-aĭ aflat oameniĭ! Maĭ putea cine-va să scape de dînșiĭ! Văzînd ea, că Tatariĭ aŭ aprins satul, că din toate părțile ceea ce rămîne neruinat și nepustiit de foc, ruinează și

pustiesc eĭ și știind prea bine că nicĭ căsuța lor n'are să scape de pârjol, luă cum putu pe tatăl săŭ în spate și apucînd spre partea despre miază-noapte a satuluĭ se 'ndreptă cu dînsul spre cetate, unde știea ea din auzite că sunt strînșĭ oameniĭ din sat.

Nu apucă însă biata copilă a eși din sat și numaĭ ce auzi în urma eĭ un glas înspăimîntător răsunînd:

— Iacă, măĭ, iacă! tot a maĭ rămas un cîne de creștin în acest cuib afurisit. Pe dînsul copiĭ! Intr'o mică de cias să mi-l aduceţĭ încoace, ca să mă răsbun asupra luĭ pentru toțĭ ceialalțĭ ghiaurĭ, cîțĭ aŭ fugit de aice!.....

Tatariĭ, care se aflară în apropiere și auziră aceste cuvinte, n'așteptară să le maĭ spue încă odată Hanul: ce aŭ să facă, că Hanul era cel ce strigase, ci ca niște turbațĭ se luară la fugă după copilă.

Copila, văzînd ce o așteaptă, fiorĭ de ghiață iĭ cuprinse toate mădulările. Dar nu-șĭ perdu curagĭul și nădejdea în Dumnezeŭ, ci îndoindu-șĭ cît iĭ era cu putință puterile și iuțînd pașiĭ, fugia ca o căprioară urmărită de o potae de lupĭ spre culmea unde se aflaŭ strînșĭ oameniĭ.

Fugea ea, dar și Tatariĭ nu mergeaŭ după dînsa numaĭ în pașĭ! Abia agĭunse la gĭumatatea culmiĭ și un Tatar maĭ-maĭ era să pue mîna pe dînsa...

Copila, cum îl văzu că iĭ așa de aproape de dînsa, zice că o cuprinse o groază strașnică de mare șî strigă din răsputerĭ:

— Dumnezeule prea sfinte! fie-țĭ milă de noĭ și ne mîntuește de Tatarĭ!

Atîta putu să rostească biata copilă, și maĭ mult nimic. Puterile o părăsiră cu totul, una: de povara cea grea ce-o purta pe spate în al doilea: de groaza Tatarilor, care eraŭ cît pe ce să pue mîna pe dînsa.

Tatariĭ care o urmăriaŭ, auzind strigătul și rugăciunea eĭ prinseră a rîde în hohote. Dar atuncĭ, nu se știe cum și din ce parte, destul atîta numaĭ că de-odată sbură vre-o cîta-va săgețĭ, care iĭ culcară la pămînt cu un strigăt și maĭ înfiorător de cît a copileĭ.

Copila, auzind acest răcnet şi deşteptîndu-se din leşinul ce o cuprinsese, se uită înspăimîntată în tóte părţile şi văzînd pe ceĭ-ce-o urmăreaŭ rostogolindu-se pe pămînt ca nişte găinĭ cînd le taĭ, întrebă pe tatăl săŭ:

— Ce'nsemnează aceasta, tată?

Bătrînul, care încă se înfiorase de groaza Tatarilor şi nu ştiea singur ce-ĭ cu dînsul, răspunse:

— Ce'nsemnează?.. pedeapsa luĭ Dumnezeŭ peste liftele, ce ne urmăreaŭ, copila mea!

Copila, pricepîndu-se abia acuma, care îĭ pricina, îşĭ veni iară în orĭ, şi luînd pe tatăl săŭ în spate, prinse a fugi iarăşĭ şi nu se opri pînă la cetate, unde se aflaŭ ceĭ maĭ multĭ din oameniĭ satuluĭ.

Cu mult maĭ înainte de a se petrece cele istorisite pînă aicĭ, un fecior din Tereblecea, cum prinse de veste, că Tatariĭ vin spre Siret şi nu sînt departe de Molna, şi ştiind prea bine cu ce gînd vin aceştiea, nu stătu mult pe gîndurĭ: ce să'nceapă şi ce să facă ci încălecînd pe un cal, care era maĭ sprinten şi maĭ bun de fugă şi dîndu-ĭ pintenĭ, porni de-a dreptul peste dealurĭ şi văĭ, prin pădurĭ şi dumbrăvĭ şi nu se opri pînă la Suceava. Cînd a agĭuns aĭcĭ, iarăşĭ nu stătu mult pe gîndurĭ, ci se duse de-a-dreptul la Stefan Vodă, ca să ĭ dee cît maĭ degrabă de ştire despre năvălirea Tatarilor şi despre pustiirea ţăriĭ de către aceştia de cum aŭ intrat pe pămîntul romînesc.

Stefan Vodă, care tocmanĭ atuncĭ se inturnase de la bătălie, ce-o avuse cu Unguriĭ şi cărora li-a tras o batae de li-a mers colbul şi i-a alungat departe peste hotarăle ţăreĭ; voind ca să se maĭ liniştească puţin, eşise la primblare prin grădina sa cea domnească.

Iată că şi feciorul nostru dă atuncĭ cu ochiĭ de dînsul, şi fără ca să maĭ întrebe de cine-va: orĭ de va putea vorbi cu Vodă orĭ ba, se duse ţintă la eĭ.

Stefan cum îl zări, îl 'ntrebă:

— Ce voeştĭ, voinice? Cum de-aĭ intrat tu aicĭ, fără să-mĭ daĭ maĭ întăĭ de ştire?

— Apoĭ dă, Măria Ta! să am iertare, n'am avut timp. Cînd căpcînii de Tatarĭ ne calcă țara și ne-o pustiesc, cuĭ iar maĭ plesni prin minte, să bată pe la ușele tuturor boerilor, cîțĭ sînt pe la curtea domnească și să-ĭ maĭ poftească, ca să-țĭ dee de știre! Cine are acuma timp, ca sa se închine pe la toate icoanele? Am venit singur pe unde am putut și cum am putut de-a dreptul la Măria Ta, să-țĭ spun, că.... iaca... nu-ĭ bine! O mulțime de Tatarĭ dimpreună cu Hanul lor aŭ străbătut pînă aproape de Siretiŭ tot prădînd și pustiind satele, chinuind și omorînd pe toțĭ creștinii, ce le pică 'n mînă!

— Adevarat să fie ceea ce spuĭ flăcăule? întrebă Stefan plin de mierare, fiind-că el n'auzise încă nimică despre această neașteptată năvalire a Tatarilor.

— Maĭ adevarat nicĭ că nu se poate! și tocmaĭ pentru aceasta am venit eŭ în fuga caluluĭ, ca să-țĭ daŭ de știre.... să-țĭ fie Măria Ta, milă de noĭ și să nu ne leșĭ pradă păgînilor! Fă ce-ĭ face, și ĭ alungă din țară!

— Și cam cîțĭ Tatarĭ socoțĭ tu, că vor fi?

— Asta nu ț-oiŭ pute-o spune, Măria Ta! dar gĭudecînd după zisa unor gospodarĭ, care aŭ fugit de răul lor și aŭ trecut prin satul nostru spre Codrul Cosminuluĭ, trebue să fie cam mulțișorĭ... se vor fi urcînd la v'o cîte-va sute!...

— Și fac eĭ marĭ blăstămățiĭ, pe unde trec?

— Mîniea luĭ Dumnezeŭ ce fac!... ți se urcă părul în vîrful capuluĭ!

Stefan, văzînd și cunoscînd că feciorul nu glumește, se 'ntoarse degrabă în curte și porunci ca să se strîngă toțĭ căpitaniĭ.

Și ca de cînd vă istorisesc, toțĭ cupitaniĭ și toată oastea, care abia sosise de la bătăliea cu Unguriĭ, se afla în picioare, gata numaĭ ca să se supuie porunceĭ domneștĭ.

Stefan, cum se strînse oastea la un loc, nu se maĭ puse pe gîndurĭ: ce-ar fi să înceapă? nu maĭ făcu

nicĭ un plan de bătălie, că nu era cînd, ci aruncîndu-se pe calul săŭ, să puse în fruntea uneĭ ciete voinice de călărețĭ întrarmațĭ din cap pînă'n picióre și dimpreună cu aceștia apucă tot într'o fugă drumulspre Siretiŭ.

Cum va fi mers Stefan cu oastea luĭ, cît de iute și pe unde a fi apucat, nu vă pot spune, dar destul că, cum agĭunse aproape de tîrgul Siretiuluĭ, împărți oastea sa în v-o treĭ cete și-ĭ poronci apoĭ, să-ĭ nainteze degrabă spre Tereblecea și de-odată să'ncungĭure dușmanul de maĭ multe părțĭ.

Tatariĭ, care nicĭ nu visaŭ, că Stefan ar fi în apropierea lor, știindu-l dus în potriva Ungurilor, dupá ce le scăpă din mînă copila și tatăl eĭ, și după ce căzură morțĭ fîrtațiĭ lor, care urmàriaŭ pe fugarĭ, se repezira c'o furie mare asupra oamenilor din cetate și se'ncinse apoĭ o luptă înverșunată între dînșiĭ și între Romînĭ.

Cînd agĭunse Stefan pe muchea Horaițuluĭ din sus de Siretiŭ și pe cînd împărția el oastea sa, pe atuncĭ Romîniĭ din Tereblecea și ceĭ de prin apropiere, cît să maĭ putură strînge, eraŭ în îngălmăcială și lupta cea mare... Toatá Tereblecea era în flacărĭ... Iară la cetate se auzia sute de glasurĭ: unele răcnind de-țĭ luaŭ auzul, iară altele văetîndu-se de-țĭ era maĭ mare mila să le asculțĭ... Era o încurcătură ca aceea, de care să te ferească Dumnezeŭ!.. Și Romîniĭ macar că eraŭ cu mult maĭ puținĭ de cît Tatariĭ, se luptaŭ ca niște leĭ din toate răsputerile și nu se daŭ învinșĭ odată cu capul. Nicĭ pe un Tatar nu-l lăsa să calce teafăr în cetate... care cum se apropia închina steagul....

Chiar și fetișoara noastră, cum se văzu agĭunsă în deal și după ce așază pe tată-săŭ la un loc adăpostit, apucă de la un Romîn căzut o coasá și cu aceasta începu apoĭ și ea a se lupta cu Tatariĭ, tăind într'înșiĭ ca'n iarbă verde.

Dar ce folos!... Tătărimea era multă, și de aceea Romîniĭ cît pe ce eraŭ să fie învinșĭ și uciși cu totul!...

Stefan, sosind la timp și văzînd starea cea dureroasă, în care se aflaŭ Romînii, porunci degrabă ostașilor săi să încungiure pe Tatarĭ... Ostașii Romînĭ în frunte cu viteazul lor Domn se repeziră ca niște smeĭ asupra Tatarilor și cît aĭ clipi din ochĭ se'ncinsă o luptă pe moarte orĭ pe vieață.

Tatariĭ, văzînd că nu-ĭ bine, că și Stefan Vodă a venit pe capul lor, se luptaŭ și se aparaŭ din toate răsputerile, ca omul cînd se vede la strîmtoare și nu-ĭ chip de scapare. Dar degeaba!..· Voiniciĭ luĭ Stefan îĭ cuprinsese din treĭ părțĭ, iară Tereblecenii din a patra parte, și mi ți-ĭ găteaŭ de zile... Sageţile sburaŭ ca pasările într'un lan de grîŭ... Buzduganele se învîrteaŭ de-asupra capetelor ca niște îmblăciĭ în mîna îmblătitorilor într'o zi de iarnă geroasă. cînd îmblătesc trifoiŭ... Zecĭ de capete se rostogoliaŭ de-odată la pămînt.... Strigăte asurzitoare se auziaŭ din toate parțile... Stefan Vodă, calare pe un cal sprinten ca șoimul, se'nvîrtea cu sabia scoasă pintre dușmanĭ ca un Făt-frumos din poveste... Vaĭ și amar de Tatarul, pe care îl puneaŭ pacatele să iasă înaintea luĭ!... gata era!...

Hanul tătărăsc, care cu puțin maĭ inainte se bătea cu gîndurile, ca să răpue pe Stefan și apoĭ să se facă și el stăpîn peste Moldova, se văzu acuma în cea maĭ mare încurcală, și dacă nu s'ar fi furișat pintre mulțimea îngălmăcită și n'ar fi apucat-o la sănătoasa, avea să plătească cu capul cutezarea sa... Aceasta a fost adică așa: că pe cînd Stefan se afla cu ostașiĭ săĭ de o parte a cetățiĭ, Hanul, scutit de fumul ce s'a fost lățit peste toată culmea și de întunecimea nopțiĭ, care se apropiese, dete dos la față și apucînd drumul îndărăpt pe unde a venit... a tuns-o la fugă cu v'o cîțĭ-va Tatarĭ, care aŭ maĭ putut scapa teferĭ.

Romîniĭ care prinsără de veste de fuga Hanuluĭ, se luară pe urma luĭ, îl fugăriră cît îl fugăriră, maĭ omorîră v'o cîteva lifte rele, iară după ce pe ceialalțĭ îĭ scapară din mînă, se'ntoarseră îndărăpt soco-

tind că vor maĭ avea de lucru la cetate... Dar ș'aicĭ se gătise treaba! Cițĭ Tatarĭ maĭ rămăsese, ramașĭ aŭ fost în vecĭ și pururea! Oștenii și ceialalțĭ Romînĭ de mult i-aŭ fost trimes pe ceialaltă lume!

Ș'acuma Stefan Vodă după ce învinse pe Tatarĭ și după ce toată oastea sa să strînsese la un loc, chiemă la dinsul pe copila, care cu atîta bărbăție a văzut-o luptîndu-se cu Tatariĭ, și o întrebă:

— Din ce sat ĭeștĭ, draga mea?

— De-aicĭ, Maria Ta! din Terèblecea, raspunse copila plecînd ochiĭ în gĭos.

— Aĭ tu părințĭ?

— Are, Maria Ta, are!—răspunse atuncĭ părintele eĭ, care încarcat de bătrîneță și slăbie de abia se trase pînă lîngă Stefan ca să-l vadă încă o-dată înainte de-așĭ da sufletul în mînele Domnuluĭ.

— Are! — zise el lăcrămînd— un biet tată slăbănog, care-ĭ c'un picior în groapă și cu unul afară, maĭ mult mort de cît viŭ, și acel tată sînt eŭ!.. mă cunoștĭ Măria Ta?

— Te-așĭ cunoaște, moșule, și nicĭ prea! răspunse Stefan, căutînd lung la moșneagul, ce se apropiase acuma de dînsul,—mi se pare că te-am văzut odată, dară nu mi-aduc bine aminte unde, în ce loc!

— Apoĭ dă, Măria Ta! zăŭ! maĭ că nu mi-ĭ cunoaște, pentru-că.... ce se-țĭ spun?... sînt acum mulțĭ anĭ de cînd mă număram și eŭ între luptătoriĭ de frunte aĭ Mărieĭ Tale... Heĭ! unde sînt acele timpurĭ, cînd învîrtiam și eŭ buzduganul ca un Fătfrumos, cu care multe titve de Tatarĭ am maĭ zdrobit... s'aŭ dus ca și cînd nicĭ n'ar maĭ fi fost!... și am ramas acuma sarcină acesteĭ copile, ca ea să mă hrănească și să mă apere de dușmanĭ! Și nu știŭ, zeŭ! ce s'ar maĭ alege de mine, sarmanul, cînd n'aș avea și pe asta?!

—Puternic și bun îĭ Dumnezeŭ, moșule!—răspunse Stefan înduioșet de cuvintele bătrînuluĭ. El, care poartă grijă de toțĭ, va purta și de dumneta și de copila dumitale!..—Dar cine-ĭ feciorul, care mi-a dat

de ştire despre năvălirea Tatarilor?—întrebă Stefan-Vodă pe oamenii, care s'aŭ fost strîns împregĭurul luĭ și se uitaŭ la dînsul ca la un Făt-frumos din poveste.

— Acela!—răspunse mulţimea, care auzise despre feciorul, ce a dat de știre,—acela-ĭ un fecior tot de-aicĭ din sat, fără părinţĭ, dară de altmintrelea om cinstit, detreabă, bun şi foarte sîrguincios!

Stefan chiemă la dînsul pe feciorașul orfan și pe copila moșneaguluĭ și le zise:

— Voĭ, care v'aţĭ luptat atît de voinicește cu dușmanul ţăriĭ noastre, care aveţĭ o inimă așa de bună şi un curaj atît de mare, sînteţĭ vrednicĭ de laudă şi rasplată. De aceea drept parere de bine și mulţemire pentru această faptă, iată că vă dăruesc de la mine locurile cutarĭ şi cutarĭ, să traiţĭ să le stăpîniţĭ! — Şi le-a spus pe nume, care locurĭ le dăruește.

— Voĭ sînteţĭ o pereche potrivită! zise maĭ departe Stefan — așa cred eŭ, că și moșul vă va bine-cuvînta, să fiţĭ una pînă la moarte!

— Dumnezeŭ să-ĭ binecuvînteze!—răspunse moşneagul lăcrămînd.

Iară mulţimea, gospodarĭ și ostașĭ, care eraŭ de faţă şi auziră cuvintele luĭ Stefan Vodă, strigară toţĭ într'un glas:

— Amin!... Să trăiască Măria Sa!

Tinerii, care nu știeaŭ singurĭ, ce s'a întîmplat cu dînșiĭ, care eraŭ acuma maĭ îngălmăciţĭ de cît înainte de lupta cu Tatariĭ, se uitaŭ amîndoĭ cînd unul la altul, cînd la Măria Sa Vodă.

Stefan Vodă însă maĭ vorbind cîte ceva și cu ceialalţĭ gospodarĭ, mingîindu-ĭ pentru cele pierdute și dăruindu-le banĭ, ca să-șĭ poată iară face case și celelalte acareturĭ trebuincioase pentru gospodărie, care le-aŭ fost strîns focul, se aruncă pe șoimul săŭ, porunci bucĭmătorilor săĭ să bucine ţîcnalul de drum și așa învingător și de la această luptă se inturnă acasă la Suceava.

Oameniĭ cîţĭ ramaseră în vieaţă, căutară de ceĭ morţĭ, îĭ strînseră pe toţĭ şi-ĭ îngropară, și-apoĭ s'apucară de ale gospodărieĭ.

Și așa pățiră Tatarii, care aŭ socotit în mintea lor că vor răpune pe Stefan Vodă și se vor face eĭ stăpînĭ peste întinsele și mănoasele cîmpiĭ ale Moldoveĭ.....

După ce aŭ îmblat, aceea aŭ și aflat!

Cine sapă groapa altuia, pică singur întrînsa. Iar groapa, în care aŭ fost ceĭ maĭ mulțĭ dintre dînșiĭ îngropațĭ, iĭ cetatea de lîngă satul Tereblecea, care de-atuncĭ încoace s'a numit și se maĭ numește încă și acuma *Cetatea Tatarilor*, și din care, în vremea de azĭ, nu se află numaĭ niște rămășițe.

38.— Stefan cel Mare și Căpcîniĭ

Venit-aŭ maĭ de mult căpcîniĭ și alte felĭurĭ de limbĭ păgîne și calcat-aŭ locurile noastre și dus-aŭ cu eĭ toate bogățiile ce le găsiaŭ lăsîndu-ne săracĭ lipițĭ pămîntuluĭ. Casele ni le ardeaŭ, pădurile ni le aprindeaŭ, turmele le duceaŭ, de nicĭ urma nu le-o găsiam. Așa era maĭ de mult. După atîtea zile grele și vremurĭ rele, trimesu-ne-a D-zeŭ și un om viteaz de i se duse vestea și povestea peste văĭ și mărĭ, în întreaga lume de viteaz mare ce era. Toată lumea se minuna de vitejia și hărnicia luĭ.

Armadia luĭ îl iubea și-l grijia cum îțĭ grijeștĭ ochiĭ din cap, că și el era un suflet de om căruia nu-ĭ dase D-zeŭ soție (păreche).

Pizmașiĭ luĭ însă îl pizmuiaŭ, dorind ca cu orĭ ce preț să-i ieĭe țărișoara «cuib de vulturĭ»,—după cum îĭ ziciaŭ eĭ. El însă nu o da nimănuĭ, căcĭ care cum vinia să i-o ĭeie, îndărăpt nu se maĭ întorcea sănătos.

Așa odată pornit-aŭ în potriva luĭ sute și miĭ de pizmașĭ înarmațĭ pînă în dințĭ de suna pămîntulde armele lor, și era greŭ pămîntul de plumbiĭ, ce-ĭ duceaŭ cu eĭ.

Stefan cel Mare, care era craiul Romînilor pe vremea aceea, dat-a strașnică poruncă, că pe care strein, cum îl va întîlni, să-l trimeată pe ceea lume.

Oamenii lui Stefan așa și făceaŭ, omorînd tot cele pica în cale, ori le venia în mînă. Străinii văzînd isprava oamenilor lui Stefan, mînieatu-s'aŭ foc, și pornit-aŭ cu mic cu mare, ca să-l prindă de ar fi ascuns chiar și în fundul pămîntului. Dar gîndul lor nu s'a împlinit, căci D-zeŭ trime-s'aŭ boli grele asupra lor, de murit-a tot al treilea om. Căpcînii, cari pe atunci eraŭ cei mai mari pizmași a lui Stefan, văzînd bătaia lui D-zeŭ strînsu-s'aŭ cu toții și aruncatu-s'aŭ asupra lui Stefan, dar D zeŭ nu le-a agiutat, căci perit-aŭ cu toți, pînă la unul, sub loviturile buzduganelor romînești.

Stefan drept mulțămită lui D-zeŭ, a făcut o mănăstire frumoasă, unde ziua-noaptea se roagă 100 de călugări, mulțămînd lui D-zeŭ, că i-aŭ aparat de mîniea vrăjmașilor.

Locul unde a fost bătaia nu se știe, că de atunci e mult și oamenii aŭ uitat. Atîta se știe, că fetele cele de căpcîni aŭ fost duse într'o poiană, unde aŭ trăit mai multe sute de ani, fără asi înmulți neamul neavînd barbați. Așa a perit neamul cel mai primejdios din lume.

39.—**Dealul Leahului.**

Zice-că în timpurile vechi aveaŭ Romînii foarte mult de suferit nu numai din partea păgînilor, ci și din partea creștinilor vecini, și mai ales din partea Ungurilor și a Leșilor, care nu odată voia să pue mîna pe Moldova și să se facă stăpîni peste dînsa.

De-aceea Romînii de multe ori nu știeaŭ ce să mai înceapă și să facă de răul acestor popoare neastîmparate și făloase, care, intrînd ni tam ni sam în Moldova, de care se ținea pe acele timpuri și Bucovina, nu numai că o pradaŭ și o pustieaŭ din toate părțile, ci adeseori luaŭ și pe locuitorii săi, care nu

voiaŭ de bună voe să se supue și să li se închine și-ĭ duceaŭ cu dînșiĭ în robie.

Dar... nu totdeauna sînt Paștile!... de multe orĭ le trăgeaŭ și Romîniĭ cîte-o sfîntă de batae, de care se ducea vestea, cum se zice, peste nouă țărĭ și nouă mărĭ și pe care neam de neamul lor n'o maĭ putea apoĭ uita.

Așa într'un an, intrînd iarășĭ Leșiĭ în Moldova, acuma din care pricină și pentru ce vor fi intrat, numaĭ eĭ și Dumnezeŭ eraŭ în stare să știe, destul atîta că intrînd în Moldova și îndreptîndu-se spre Suceava, o prădaŭ și o pustieaŭ peste tot locul pe unde treceaŭ, de li se rumpea inima și-ĭ umplea cea maĭ mare jele pe bieții Romînĭ, cînd iĭ vedeaŭ ce fac. Și așa tot prădînd și pustiind, agĭunseră eĭ pînă aproape de Rădăuți.

Auzînd Stefan Vodă, Domnitorĭul de pe atuncĭ a Moldoveĭ, că Leșiĭ iarășĭ aŭ intrat în țară și că vin drept spre Suceava s'a pornit în grabă cu oaste în potriva lor. Și cînd agĭunseră Leșiĭ în apropierea Rădăuțuluĭ și anume, în partea de răsărit a satuluĭ Horodnicul-de-jos, iată că și Stefan Vodă le esă înainte, și unde nu începe a mi-ĭ lua la rătuială, colea, după cum știe el să-Ĭ iee pe fie-care dușman, care îndrăsnea a intra cu gînd rău în țara sa.

Leșiĭ, cărora, de cum aŭ intrat în țară, nime nu îndrăsnise pînă în vremea aceea să li se împotrivească, să dee pĭept cu dînșiĭ și să cuteze să ĭ alunge îndărăpt, și care se bucuraŭ acuma că, ne maĭ avînd mult pînă la Suceava, or merge și vor lua-o și pe aceasta. Văzîndu-se pe neașteptate încungĭurațĭ și bătuțĭ de Stefan Vodă, și știind prea bine cine-ĭ și ce poate omul acesta, deteră dos la față și începură a fugi îndărăpt. Insă eĭ nu fugiră pe unde aŭ venit, ci apucară pe Colnicul, care se află în partea despre asfințit a satuluĭ Horodnicul-de-gĭos, și care pe-aceia vreme era acoperit cu pădure deasă, trecură pîrăul Munteanca, eșira în Brădet și de-aicea se îndreptară spre Voitinel.

Stefan Vodă, văzînd că Leşiĭ nu vraŭ să stee la luptă dreaptă cu dînsul, ci se trag şi intră în pădure, nu-ĭ lasă în pace să facă ce le place, ci trimesă degrabă o parte din oastea sa ca să le iasă înainte, iar el cu ceialaltă parte de oaste se luă în urma lor şi pe care Leah cum îl agĭungea şi unde îl agĭungea, acolo îl şi mîntuia de zile.

Iar cînd aŭ agĭuns Leşiĭ pe un deal din apropierea satuluĭ Voitinel, unde se opriră ca să poposască şi să se maĭ odihnească puţin, Stefan Vodă puse harmăţĭ pe Dealul Slatineĭ şi pe Dealul Horodniculuĭ şi dîndu-le apoĭ foc a început aĭ bate din două părţĭ de-odată.

Leşiĭ, văzîndu-se din noŭ încungĭuraţĭ, căutară din răsputerĭ să se apere şi să scape cu vieaţă. Insă zadarnică le-a fost toată încercarea şi apararea, căcĭ Stefan Vodă nu era om, care, dacă l-aĭ zădărît odată şi i-aĭ încăput în mînă, să-ţĭ dee cu una cu două drumul, ci cum a pus mîna pe tine îndată te şi trimetea pe ceealaltă lume, ca să nu-l maĭ zădăreştĭ şi năcăjeştĭ de altă dată.

Aşa a făcut şi el şi cu Leşiĭ aceştia... Cum i-a încungĭurat şi i-a prins în capcană, aşa de-avan şi de cumplit i a bătut, că numaĭ foarte puţinĭ aŭ putut scapa cu vieaţă din mînele luĭ şi să se întoarcă în ţara lor de unde aŭ venit. Toţĭ ceialalţĭ căzură în luptă.

Şi pentru-că maĭ tot dealul, unde s'a întîmplat lupta aceasta, era acoperit cu trupurĭ de Leşĭ, care îşĭ aflară moartea pe dînsul, de-aceea dealul acesta a început de atuncĭ încoace a se numi *Dealul Leahuluĭ*, şi tot aşa se cheamă el şi astăzĭ.

Iară după ce a învins Stefan Vodă pe Leşĭ, după ce pe ceĭ maĭ mulţĭ dintre dînşiĭ i-a trimes pe ceialaltă lume, şi nu maĭ avea acuma teamă că l-or maĭ supara v'odată, a poruncit ca să strîngă toţĭ morţiĭ, să se facă maĭ multe grămezĭ dintr'înşiĭ, să se acopere cu ţărînă, şi aşa se'ĭ înmormînteze.

Şi cum a poruncit el, aşa s'a şi întîmplat... S'aŭ

făcut cincĭ movile în partea despre răsărit a satuluĭ Horodnicul-de-jos, şi anume, pe locul unde le-a eşit Stefan Vodă Leşilor înainte ş'a prins întăia oară aĭ bate, iară cinsprezece de-alungul Colniculuĭ.

In movilele acestea, care se numesc de către Romîniĭ din împrejurime şi maĭ ales de ceĭ din Horodnicul-de-jos: *Uricele luĭ Stefan*, zac Leşiĭ, care cutezaŭ a intra pe timpul luĭ Stefan Vodă în Moldova, a o prada şi a o pustii, fără să fi avut vre-o pricină.

Iar Stefan Vodă, după ce a poruncit ca să se înmormînteze ceĭ morţĭ, s'a întors cu oastea sa îndărăpt la Suceava.

40.—Ştefan cel Mare şi Hatmanul Peştĭovicĭ.

Să zvonise în ţară că vin Unguriĭ, să ne prăde şi să jăcuiască bĭata ţară. Şi vorba ceĭa: «vorba ră merge ca plumbul» aşa că a agĭuns, în pripă, pînă la urechea luĭ Ştefan.

Cînd a auzit el de una ca asta, nu s'a încrîncinat de loc, ci îndată a trimes pe hatmanul luĭ *Peştĭovicĭ*, om credincios şi cu multă trecere, ca să iasă în pripă înaintea Ungurilor, să le tae pofta de prădăcĭunĭ şi să 'ĭ alunge 'napoĭ pe unde-aŭ venit.

Pestĭovicĭ, îndata'ş mare, a pus pe cale oastea, a trecut degrabă Siretĭŭ şi a apucat cu oştile către munţĭ, gîndind că'ĭ-a strîmtori, cum-va, şi să le tragă Ungurilor un puĭ de bate, de să le meargă peticile.

S'aŭ mers pînă ce-aŭ agĭuns la un boer mare, bogat şi înţelept, căruia îĭ dăduse Ştefan multe moşiĭ, pentru slujbele ce făcuse ţăreĭ şi luĭ Vodă.

Dar boerul acesta de o bucată de vreme, nu să prea înţelegea cu Vodă, ci maĭ pe lesne să înţelegea cu duşmaniĭ luĭ Vodă.

Cum a agïuns Peştïovicĭ aicĭ, a poposit cu oastea şi hatmanul a tras în gazdă la boer.

Boerul să înţelesese din bună vreme cu Ungurii, că de-a trimite Ştefan v-o oştire şi de-a veni pe la dînsul, el să facă ce-a face şi să ungă ochiĭ hatmanuluĭ, cu darurĭ şi cu plocoane orĭ cît ar fi de scumpe, numaĭ să isbutească şi Ungurii să bată pe neînvinsul Vodă a Moldoveĭ, căcĭ cu puşca şi cu lupta făţiş nu să bizuïaŭ c'or fi vitejĭ.

Dar socotiala de acasă, nu să potriveşte cu cea din tîrg!

Cît s'a muncit, boerul, şi cît s'a năcăjit ca să'l celuiască pe Pestïovicĭ, da nicĭ că'l putea; pînă nu i-a dat banĭ de aur, de s'a prea îndestulat. Că nu degeaba dice Romînul: «banu-ĭ ochiul draculuĭ» ţ'a apucat a face cu ochiul, toate le-aĭ dat pe una şi nicĭ aceïa nu-ĭ bună.

Şi cum era pe vremea secerişuluĭ, Peştiovicĭ, a dat poruncă că toată oastea să lese puştile la o parte şi să dea boeruluĭ o clacă de secerat, căcĭ cele ce s'aŭ zvonit nu-s adevărurĭ.

Ostaşiĭ luĭ Stefan, nu s'aŭ pus de pricină, ba încă le părea bine la o samă, că i-a păzit Domnul de prădăciunĭ şi cîte stricăcïunĭ şi unde, măĭ tată, s'aŭ dat flecăiĭ noştriĭ la secerat, că cum ştiaŭ să poarte cu ghibăcie puşca, aşa ştieaŭ să poarte şi secerea şi coasa şi plugul, căcĭ acestea eraŭ jucăria Romînuluĭ şi uneltele de traĭ şi vitejie.

Boerul pe de altă parte, a luat puştile şi s'a apucat binişor de le-a descărcat pe toate, şi hatmanul nicĭ cu spatele nu ştiea de treaba asta.

Hăt pe urmă, boerul s'a făcut a ïeşi şi el la clăcaşĭ, care să purtaŭ şi aicĭ voiniceşte.

Uniĭ seceraŭ de nu le zăriaĭ mînile, alţiĭ legaŭ snopĭ cît aĭ clipi din ochĭ, alţiĭ făceaŭ clăĭ marĭ ca cît aĭ bate'n palme, alţiĭ trăgeaŭ cîte un cîntec de voïnicie de te lua fiorĭ, mă rog era o treabă şi un chef de'ţĭ curgea ochiĭ la eĭ şî nu te-aĭ maĭ fi deslipit de dînşiĭ.

Hatmanul, într'o vreme, îşĭ aruncă ochiĭ în zarea dealuluĭ de către munţĭ şi cînd colo ce să vadă? Unguriĭ veneaŭ cît puteaŭ în goana cailor asupra săcerătorilor.

Ostaşiĭ noştriĭ, fără zăbavă, iaŭ puştile şi fuga înaintea Ungurilor, dar cînd să dee foc .... pacĭ! iar Unguriĭ pătuleaŭ la pămînt oastea moldovenească de te lua groaza.

Nu multă vreme aŭ trecut la mijloc şi Unguriĭ aŭ împrăştiet pe Moldovenĭ şi s'aŭ dat la pradat şi jăcuit pînă cînd s'aŭ săturat şi pe urmă s'aŭ dat cu toţiĭ pe petrecute, făcînd chef şi bucurie.

Ştefan cel Mare a auzît de scîrba asta şi îndată a trimes alte oştĭ şi cu agĭutorul luĭ Dumnezeŭ ĭ-a bătut pe Ungurĭ, de numaĭ hoiturĭ de-a lor era pe unde săcerase oastea noastră, şi cîţĭ aŭ maĭ rămas teferĭ n'aŭ ştiut pe unde aŭ trecut munţiĭ în ţara lor.

Oblicind Ştefan, că Peştĭovicĭ a fost nechibzuit şi lacom de aur· a poroncit, ca în faţa luĭ, să'ĭ toarne aur topit pe gît ca să se sature în vecĭ şi pururea de aur, dacă n'a vrut să se sature de vitejie, după cum îĭ dat Romînuluĭ.

41.— Cum scapă Ştefan Vodă de Tătarĭ printr-o minune

Odată năpustise Tatariĭ ĭar în ţară. Stefan Vodă auzînd de treaba asta, le-a ĭeşit în cale cu ostaşiĭ luĭ vitejĭ şi cum s-a'ntîlnit cu păgîniĭ, că s'a şi iscat o bătălie cumplită. Ce-aŭ făcut, ce n-aŭ făcut ostaşiĭ luĭ Ştefan, dar de la o vreme văzînd că nu pot izbuti în potriva mulţimeĭ Tătarilor, apucară la sănătoasa.

Nu mult după asta, cerĭul se'ntunecă şi Ştefan Vodă care era în fruntea oştireĭ, văzu nourul care întunecase lumina soareluĭ şi temîndu-se de o primejdie mare, îndată a dat poruncă la oaste, ca să iee

cîte-un snop de pae de pe miriștea care era în apropiere și să-ĭ înplînte în vîrful sulițelor, și atuncĭ cînd s-a apropia nourul de dînșiĭ să dee foc la snopĭ.

Cînd s-a apropiet nourul de oaste, toțĭ aŭ dat foc la snopĭ.

Nourul nu era nour de ploaĭe, ci nour de furnicĭ și partea aceia de nour care să lăsase pe oastea luĭ Ștefan aŭ ars toate furnicile, iar celelalte care s-aŭ lăsat în tabăra Tătarilor iaŭ pișcat și iaŭ mușcat așa de tare, în cît iaŭ prăpădit cu totul.

Și așa aŭ scăpat Ștefan Vodă de urgiea Tătarilor.

42.— Bataliea cu Tatarii de pe Valea Berheciului

Maĭ în sus de satul Vultureni, pe valea Berheciuluĭ, ținutul Tecuciuluĭ în niște rîpĭ, să așăzasă acolo Tătariĭ, ca la dînșiĭ acasă și nu să dădeaŭ dușĭ, căpcîniĭ; gîndeaŭ c-aŭdat peste țară fără stăpîn.

Ștefan Vodă, tocma'n vremea aceea nu prea avea de unde să strîngă atîta oaste ca să alunge Tătariĭ, cu ne pus în masă; orĭ să vede că nicĭ nu ș-a bătut capul să maĭ stîrnească atîta lume pentru niște Tătarĭ.

Și ce-a făcut Stefan Vodă? I-a hăituit cu meșteșug: Ș-a luat Stefan numaĭ v'o cîțĭ-va ostașĭ vrednicĭ și bunĭ de gură și toțĭ călărĭ. Cu dînșiĭ a strîns o gireadă de boĭ la un loc cu vacĭ, cu vițeĭ, cum s-a'ntîmplat și a pus maĭ pe toate vitele: clopote, tălăncĭ, clopoțeĭ. și le-a luat la goană, cît ci puteaŭ fugi, în spre vetrele tătăreștĭ.

Tatariĭ cînd aŭ audit huitul clopotelor, tropotul vitelor, mugetul lor holca oștașilor, nu știaŭ ce urgie și mînie a luĭ Dumnezeŭ vine peste dînșiĭ ca să-ĭ prăpădească. Și n-aŭ maĭ așteptat să vadă ce-ĭ și cum, aŭ luat-o la picior, care cum a putut, lăsînd toate'n pămînt numaĭ ca să scape macar cu sufletul.

Și ĭ-a fugărit Stefan într-o părere, pîn'ce-a socotit că nu le-a maĭ fi pofta, altă dată, să maĭ poposească Tatariĭ prin țara Moldoveĭ.

Astăzĭ încă se maĭ găsesc, pe Valea Berhecĭuluĭ oale pline cu oase, tocmaĭ din vremea Tătarilor acelora.

43--Locul Războiuluĭ

In satul și comuna Vîrfu-Cîmpuluĭ, ținutul Dorohoĭ care se cheamă: *Locul războiuluĭ*, și unĭea îĭ maĭ zic și *Cîmpu-Lupteĭ*; numele îĭ acesta pastrat din vechime, tocmaĭ de cînd s-a întîmplat strașnica sfărămătură a oștilor Leșeștĭ, cîrmuite de Craiul Albert și a oștilor moldoveneștĭ, în frunte cu Stefan cel Mare.

După biruința Moldovenilor, de la Locul-războiulu și Ionășenĭ, Viteazul Moldoveĭ, s-a tras în tîrgul Dorohoĭ ca să se hodinească puțin și a făcut prăznuirĭ mare, mulțemind luĭ Dumnezeŭ, în biserica făcută de dînsul cu hramul St. Neculaĭ.

Și astăzĭ, cînd vine Siretul mare, rupe din malurile dinspre Dobronăuțĭ și descopere osămintele luptătorilor căzuțĭ în acest războĭ.

44— Valea Groazeĭ

In ținutul Iașĭ, este o vale-în marginea căruia se sfîrșește dealul Hodura—care se cheamă *Valea Groazeĭ*.—

Bătrîniĭ spun că în vremea luĭ Stefan cel Mare Moldoveniĭ aveaŭ o bătălie cu Turciĭ și în valea asta, Turciĭ le-a tras o groază (frică, spaimă) strașnică, Moldovenilor și de atuncĭ i-a ramas văiĭ, numele de *Valea Groazeĭ*.

45—Bătăliea de la Poiana Dealuluĭ Mare

In spre asfinţit de satul Ungurenĭ, din comuna Găiceana, ţinutul Tecucĭ, pe vîrful Dealuluĭ Mare, este o poiană, care se cheamă *Poeana Dealuluĭ Mare.* Aicĭ să văd urmele uneĭ cetăţĭ şi sînt o mulţime de şanţurĭ.

Spun, bătrîniĭ, că Stefan cel Mare a bătut aicĭ pe Tatarĭ, care aşezase tunurile în dealul Popeştĭ, unde să văd şi astăzĭ urme din cetate cu întăriturĭ.

46—Tabăra

Pe dealul Tabăra, din comuna Grănieştĭ, ţinutul Dorohoĭ, se află un loc unde se văd multe săpăturĭ, care se cheamă: *Tabăra.*

Aicĭ, spun bătrîniĭ, că a stat oştile ungureştĭ şi leşeştĭ, în vremea luĭ Stefan cel Mare.

47—Sîngerĭ.

Stefan cel Mare, zic bătrîniĭ, că'n necurmatele bătăliĭ ce le-a avut cu noroadele streine, ci că s-a 'ntălnit odată cu duşmanul, în satul Sîngerĭ din comuna Gropniţa, ţînutul Iaşĭ şi s-a făcut acolo atîta varsare de sînge, că şi satuluĭ i-a ramas numele *Sîngerĭ.* ca să se pomenească veac de veac de întîmplarea Moldovenilor,

---

48 - **Cerdacul lui Stefan Voda**

Pe culmea care încungĭură tîrgul Huşĭ, se află un pisc care se cheamă: *Coţoiŭ.* Numele şi-l trage de la unul *Coţoiŭ,* care-a stăpînit locu-acela.

Pe vîrful dealuluĭ acestuia. Stefan cel Mare, Domnul Moldoveĭ, avea locul sĕŭ de pravăt în spre partea de mează-noapte şi asfinţit a tîrguluĭ, unde este un loc deschis şi aicĭ năvăleaŭ duşmaniĭ; din pricina asta, piscul purta numele de «*Cerdacul luĭ Stefan Vodă.*» Din locul acesta se vede în spre Prut şi pînă cine ştie unde peste Prut.

De-aicĭ Stefan cel Mare după ce-a răpus hoardele Turceştĭ şi Tătărăştĭ, a tras el cu arcul către mează-noapte şi unde s-a oprit săgeata, poronci să se clădească o biserică, pentru pomenire Domnuluĭ Dumnezeul nostru.

Biserica asta venea drept în ograda curţilor domneştĭ şi după ce-a trecut maĭ o sută de anĭ, s'a făcut Episcopie a Huşuluĭ,

Piscul Coţoiŭ, amu scade din pricină că poalele dealuluĭ din-spre tîrg, se dărîmă în vremea ploilor, îndelungate.

49. **Cetaţuia şi Valea lui Stefan Vodă cel Mare.**

In pădurea din comuna Moşna, ţinutul Fălciuluĭ. să văd nişte şanţurĭ şi ridicăturĭ de pămînt şi locu, luĭ acestuia îĭ zîc oameniĭ: «*Cetăţuia luĭ Ştefan Vodă cel Mare*»

Aicĭ este un loc drept şi larg, maĭ ca o falce şi-ĭ încungĭurat împregĭur de-un şanţ adînc, cam de un stat de om, după cum se vede astăzĭ, iar lărgimea vine maĭ doĭ stînjenĭ. Sanţul se sfîrşeşte în partea despre asfinţit, unde se şi cunoaşte bine locul de poartă.

Intr'o parte, a șanțuluĭ, se află o ruptură de pămînt, adîncă în chipul uneĭ bolte, aicĭ eraŭ ușile uneĭ tainițe, care se vedea pînă maĭ aniĭ trecuțĭ.

In partea de răsărit a loculuĭ închis cu șanț, este o movilă, anume făcută de tras sama în depărtărĭ. Movila vine în partea despre asfințit a cetățiĭ

Aştăzĭ Cetățuia luĭ Stefan Vodă cel Mare, iĭ încungĭurată de pădure şi pe movilă a crescut copacĭ grozavĭ de marĭ.

Movila se vede chiar în capătul dealuluĭ Cetățuia, a căruĭ înălțime este foarte mare.

Partea din spre meazăzi a dealuluĭ, în vîrful căruia se află movila, aicĭ este o tiharae (prapastie) care împiedică suișul în cetate.

Intre dealurile Morilor și Bohotinul, pînă la *Stîlpul luĭ Roșca* se întinde o vale care se cheamă *Valea luĭ Stefan Vodă.*

50. **Masa luĭ Stefan Voda.**

In fața satuluĭ Tazlăŭ (ținutul Neamțuluĭ) cătră amiază, este un munte înalt, acoperit peste tot cu pădurĭ, iar poalele munteluĭ îs udate de pîrăul Tazlăuluĭ! Muntele aista se chiamă Măgura. In vîrful Măgureĭ este o podină (poiană) mică și în mijlocul eĭ este o pĭatră mare, netedă șî în patru colțuri, drept par-c'ar fi o masă. Stînciĭ aiștia iĭ zic oameniĭ din partea loculuĭ: *Masa luĭ Stefan Vodă.* .

Iaca ce povestesc oameniĭ despre Masa luĭ Stefan Vodă :

Moșiea Tazlăuluĭ era moșie domnească, în vechime şi pe aicĭ trecea Stefan Vodă de multe orĭ cătră satul Borzeştĭ, că ĭ plăcea amarnic valea Tazlăuluĭ.

Odată, a avut o bătălie cu Unguriĭ și ca mulțămită luĭ Dumnezăŭ, s-a pus în gînd să facă mănăstirea Tazlăuluĭ, pe valea care-ĭ era luĭ dragă. Și cît a îmblat pe vale ca să caute un loc potrivit

Sfîntuluĭ lăcaş, nu a găsit din pricină că era pădure pe vale, iar în locul unde era schituleţul făcut de bunicŭ-su, Alexandru cel Bun, nu-ĭ plăcea, că era într'o coastă de munte. Şi tot a căutat el în sus şi în gios, chitind ba icĭ, ba colea şi tot nu putea să hotărască.

Dacă a văzut aşa, o stat în faţa schituleţuluĭ şi a zîs către ceĭ ce eraŭ cu dînsul:

— Să mergem în vîrful Măguriĭ, de-acolo om vedea maĭ degrabă locul cel maĭ potrivit şi maĭ frumos de mănăstire.

Şi suind pe-o cărăruşă, călăuzit de călugăriĭ schituluĭ a flămînzit grozav pînă în vîrful munteluĭ, da nicĭ c'a vrut să mînince pînă nu ş-a înplini dorinţa de-a afla locul mănăstireĭ.

Cînd a agiuns în vîrful Măgureĭ s-a suit pe stînca din poĭană şi s-a uitat în vale şi'n sus şi'n gios, ş-a ales locul potrivit către răsărit de unde era schitul ca la 200 stînjenĭ, înt'un podiş mic la un cot din gura pîrîuluĭ Peştĭosu.

După ce-a ales locul, a vrut să însemne chiar unde să fie altarĭul şi a zis Ştefan Vodă:

— Altarĭul, acolo va fi, unde a voi Maica Precista să pue săgeata arculuĭ meŭ, ş-a tras cu arcul în vale către locul hotărît.

Săgeata s-a împlîntat într'un teĭ bătrîn. Şi de şi nu s-a văzut unde-a căzut săgeata, dar s-a hotărît că acolo unde s-a găsi să fie altarĭul.

După asta Ştefan Vodă a spus ca să-ĭ aşăze de mîncare pe stînca din vîrful măgureĭ şi a stat cu toţiĭ la mîncare fiind chefoşĭ şi mulţămiţĭ că le-aŭ agĭutat Dumnezeŭ de aŭ aflat locul de mănăstire.

Cînd s'aŭ scoborît din munte, aŭ găsit săgeata înfiptă într'un teĭ şi chiar pe rădăcina teiuluĭ aceluĭa s-a făcut pristolul.

51.—Movila cu gloanţe.

Multe maĭ sînt amintirele din vremile vechĭ despre care ni povestesc bătrîniĭ. Multe din acestea se povestesc de unele locurĭ.

Așa să află în dosul bisericei din satul Mănăstioara, districtul Siretuluĭ în Bucovina, un dîmb, care se numește *Movila cu gloanțe.*

In movila aceea se găsesc o mulțime de bucățĭ de gloanțe încă din timpurile vechĭ.

Se povestește că în locul acesta a fost odată o bătălie strașnică între Stefan Vodă și Turci.

52.— Cuvîntul de moarte a lui Stefan Voda.

Cînd a murit Stefan Vodă cel Bun, a lasat cuvînt fiuluĭ săŭ, luĭ Bogdan Vodă, să închine țara la Turcĭ, iar nu la alte neamurĭ; căcĭ neamul Turcilor sînmaĭ înțelepțĭ și maĭ puternicĭ; că el (Bogdan) nu o va putea ținea țara cu sabia ca dînsul.

53.— Prorociile lui Stefan Voda cel Mare și Sfînt.

Stefan cunoștea tare bine firea și tăria fiște-căruĭ popor. Și cînd i s-a apropiet sfîrșitul, porunci să-ĭ facă o ladă de fier. cu încuetoare pe dinăuntrul (cu broască). Apoĭ făcu el o hartă mare, care cuprindea țările tuturor națiilor din Europa, și pe fiecare țară, însamna soarta poporuluĭ ce-l așteaptă; adică, dacă va fi slobod ori nu și anume căruĭ popor are să fie supus.

După ce făcu asta, încuė lada și porunci s-o îngroape în Suceava; cheia o aruncă.

Toate neamurile ci că știŭ de această hartă, dar li-ĭ frică să desgroape lada, căci se tem de noroadele cele slobode: poate îs sorocite să fie supuse; iar ceie supuse să fie slobode. Și de ar fi așa, atuncĭ s'ar stîrni răzbóae crîncene. De aceea maĭ bine lasă lada îngropată.

II

DOAMNELE

LUI

STEFAN CEL MARE ȘI SFINT

54. — Casa Doamneĭ

Stefan cel Mare a avut Doamne vrednice pentru însușirile luĭ vitejeștĭ și înțelepțeștĭ. Ele îl întovărășaŭ de obște, nu numaĭ în vremĭ liniștite, dar și în vremĭ grele cum era în vreme de războĭ, orĭ în alte cumpenĭ și nacazurĭ. Și cu vorba șî cu fapta îndemnaŭ și alinaŭ pe năzdravanul lor soț, cît și pe vitejiĭ ostașĭ, a nebiruituluĭ Domn.

Odată se stîrnisă războiŭ, cu Turcul. Stefan ridicase oaste și s-a dus înaintea dușmanuluĭ, ca să le arăte cine's Moldoveniĭ.

Locul bătăieĭ era pe șesul cel frumos dintre Bașăŭ și Prut, aproape de tîrgul Stefăneștĭ din ținutul Botoșanilor, unde se văd și astăzĭ o mulțime de gropĭ, care le numesc oameniĭ: *Burcĭ!* Moldoveniĭ aŭ făcut gropile astea, ca să fie îndosîțĭ de bataea tunurilor vrăjmașilor și în mijlocul șăsuluĭ aŭ maĭ făcut un șanț lungăreț în patru colțurĭ (dreptunghiular), încungiurat cu alte două șanțurĭ pe din-afară. Din loc în loc, șanțurile aveaŭ cîte-o spărtură, unde eraŭ așazate tunurile, iar în mijlocul șanțurilor eraŭ carăle cu hrană și o parte din oștire.

Așa s'așezasă Stefan și amu Turciĭ vra să-l bață. Da nu le-a agiutat Dumnezeŭ.

Și maĭ cătră coada șăsuluĭ pe dealul Stînca. Stefan Vodă avusese de grijă ca să sape o bortă în stînca din malul Prutuluĭ, în forma uneĭ odăĭ și cu niște ușĭ de fier, și aicĭ aŭ stat Domnița și mama luĭ Stefan cel Mare, toată vremea cît a ținut războiul.

Zice-că 'ntr-o zi. mama și Domnița luĭ Stefan Vodă, ședeaŭ afară pe un colț de stîncă, cosînd, și deacolea urmăreaŭ cu ochiĭ, lupta, și ca și cum ar fi fost în vîrtejul bătălieĭ; sufletul și inimele lor să zbuciumaŭ cînd de bucurie, cînd de îndoĭală, după cum vedea că se desfășoară lupta.

Un dușman, de peste Prut, zărește chipul măreț și frumos a Domniței, întinde arcul și-ĭ împlîntă o săgeată drept în numele tataluĭ; și ea ș-a dat sufletul în mîna Celuĭ de sus!

Bătrîna înspăimîntată, a fugit și s-a'nchis în stîncă și n-a ĭeșit de-acolo pînă ce a venit Stefan s-o ĭee.

De-atuncĭ stînca aceea să cheamă: «*Stînca Doamneĭ*» saŭ «*Casa Doamneĭ*».

Uniea maĭ spun că a ramas din vremea aceea — în stîncă—cincĭ buțĭ de galbenĭ pe care-a pus stăpînire ucigă-l toaca și cine 'ndrăznește să se bage 'năuntru, necuratul 'l aruncă în Prut.

In Casa Doamneĭ, aŭ stat, maĭ pe urmă, și Sahaștrĭ.

După ce-a bătut Stefan pe Turcĭ, a făcut în Steăneștĭ o biserică cu hramul «Cuvioasa Paraschiva».

55.— Catelina

In Cotnarĭ, pe șăsul Bahluiuluĭ, este un deal mare și rotund drept ca un stog de fîn. Dealul aista, pînă amu, nu de mult, era plin de podgoriĭ cu viĭ, crame (zămnice) ca acelea, grădinĭ frumoase, ba și case eraŭ; și oameniĭ îĭ zic dealuluĭ aistuia *dealul luĭ Vodă*, adică a luĭ Stefan Vodă cel Mare și Sfînt.

Tot în Cotnarĭ este un deal mare și lungăreț, parcă'ĭ o gireadă mare de grîŭ și pe poalele luĭ eraŭ pădurĭ, viĭ, iar pe vîrful luĭ era o cetate, împregĭurată în spre miază noapte de două pogoară: Pogorul mare, despre Steclărie și Pogorul mic cam aproape de dealul Porculuĭ. Dealul aista să chiamă

Dealul Catilineĭ saŭ *Dealul Doamneĭ*, de la o Doamnă a luĭ Stefan cel Mare, care-o chema *Catelina.*

Catelina asta, zice că era o Domniță și sta cu șederea în cetatea de pe Dealul Catelineĭ și Vod' stătea în curțile luĭ Domneștĭ de pe Dealul luĭ Vodă.

Amu, ci că din una din alta s-a împricinat Stefan Vodă cu Domnița ceĭa și s-a luat la sfadă. Ciudă și mîuie ca aceea și nu știŭ cum să făcea că Stefan n-o putea răpune și rămînea rușinat. De voe de nevoe, s'aŭ împacat -chipurile—da Stefan Vodă nu era slobod să se ducă în cetatea Domniței, ca doară nu i-a afla tainele cetățiĭ și pe urmă s-o iee el în stăpînire.

Luĭ Vodă nu-ĭ venea la'ndămînă învoiala cu Domnița:

—Cum, adică? De mine nu ș-a bătut gĭoc în chipu a'sta împarațĭ în toată legea și craĭ vestițĭ, și amu un cap de muĭere să mă rușineze pînă 'ntratîta? Barbat îs eŭ? Ș-a căzut Vodă pe gîndurĭ.

Da Dumnezeŭ l-a scos și din beleaua asta, care era maĭ s-o pățască.

Pe-atuncĭ podgoria luĭ Stefan Vodă din Cotnarĭ era vestită, de vinurile cele bune, că nu maĭ avea potrivă în toată țara; și Domnița Catelina a trimes la Stefan ca să-ĭ deĭe și eĭ vin de-acela, lăudat și vestit.

Amu venise vremea luĭ Stefan ca s o răpue pe Catelina, că-ĭ trăsnise prin cap un șiriclic potrivit drept pentru dînsa, s-a apucat ș-a'ncarcat 50 de buțĭ marĭ și le-a pornit cu mare halaĭ.

Cînd a agĭuns la poarta din Pogorul cel mic li-a deschis porțile, tot așa și cele de la cetate, de aicĭ oamenii Domnițeĭ lĭ-a legat ochiĭ cărăușilor luĭ Stefan Vodă, ca să nu vadă și să afle tainile cetățiĭ.

După ce-a tras carele în ograda cetățiĭ, toțĭ curteniĭ și Domnița s aŭ strîns în gĭurul buților, aŭ dat cep la butea cea de'ntăĭ și tot aŭ gustat vinul, ba unul. ba altul, pînă ce s-a chetăluit cu toțĭ, de nu știeaŭ ce-ĭ cu dînșiĭ.

Peste noapte din 48 de buțĭ, care gîndea Domnița

că-s cu vin, aŭ ĭeşit ostaşĭ într'armaţĭ şi s'aŭ împrăştiet ca furnicele în toate părţile întărite ale cetăţiĭ, aşa că dimineaţa Domniţa cînd s-a văzut răpusă, s-a închinat de bună voe luĭ Stefan Vodă, că n'avea încotro.

Iar Stefan cel Mare, cînd a văzut că o femee ca asta, era maĭ-maĭ să-l răpue, a luat-o de nevastă; că aşa-ĭ placea şi luĭ să aibă o femee bărbătoasă şi cu inimă de voinic.

De-acolea Stefan Vodă s-a pus pe treabă, ca să'ntăriască cetatea şi maĭ şi. In partea despre miazăzi, a tăĭet dealul dea curmezişul ş-a făcut un şanţ adînc maĭ ca de şepte stînjenĭ şi l-a lungit către asfinţit şi miazăzi, prin satul Horodiştea pînă la satul Cîrjoaĭa, sfîrşindu-se la *Fîntîna Doamneĭ;* fîntîna zice c-a făcut-o Doamna Catelina. A maĭ făcut un şanţ (canal) pe sub pămînt de la cetatea Cateliniĭ, pînă la curtea Domnească din Hîrlăŭ. A zîdit o biserică cu hramul Sf. Stefan şi Doamna Catelina a făcut şi ea o biserică în Cotnarĭ, da biserica eĭ era pentru ceĭ care ţin de legea catolică, adică de o lege cu Doamna Catelina. La biserica Doamneĭ, veneaŭ Ungurĭ din satul Iosupenĭ, care eraŭ împămînteniţi de Stefan cel Mare.

După ce s-a dărîmat biserica făcută de Stefan Vodă, zidăriile le-a carat unul Grigore Radu, de-a făcut mitocul mănăstiriĭ Neamţuluĭ.

---

56 – Bătăliea de la Cetatea Hotinuluĭ

După moartea luĭ Stefan, Turciĭ iarăşĭ aŭ cuprins Moldova, luînd şi Hotinul.

Cînd aŭ vrut să iee Turciĭ cetatea Hotinuluĭ, ea a fost aparată chiar de Doamna răposatuluĭ Stefan Vodă.

Vizirul care era cîrmuitorul oştilor turceştĭ a în-

cungîurat cetatea de toate părţile şi cu prilejul unei lupte, în care aŭ fost bătuţĭ, a văzut pe frumoasa Doamnă văduvă cum îndemna şi povăţuia cu mult curaj şi bărbăţie pe apărătoriĭ cetăţiĭ şi vizirul s-a amorezat de frumuseţa eĭ şi i-a plăcut şi curajul care-l avea.

Indată a trimes solĭ ca s-o ceară ca soţie adevărată şi să-ĭ făgăduiască că i-a pune la picioare tot ce va cere şi ce are maĭ preţios.

Văduva vitează s-a învoit să fie soţia vizirului, dacă oştirile luĭ s-or trage dimpregĭurul cetăţiĭ, şi dacă vor sapa în gĭurul eĭ un şanţ adînc întărit cu tunurĭ.

Vizirul a primit să împlinească dorinţele Doamneĭ şi-a departat oştirile, după ce-a sapat şanţul.

Luînd atuncĭ Moldoveniĭ şanţul în folosinţa lor, vizirul s-a mîniet straşnic, a poroncit un asalt grozav şi a cucerit cetatea.

Doamna, văzînd că de-amu nu maĭ are chip de scapare, s-a aruncat din turnul Hotinuluĭ în valurile Nistruluĭ.

---

57 — Domniţa Săsoaĭcă

Pe vremea luĭ Stefan Vodă, în Baea şi pe înpregĭurimĭ eraŭ o mulţime de Saşĭ, cîţĭ veniţĭ înainte, cîţĭ aduşĭ de Stefan-Vodă. Intre Sasiĭ aiştea era o domniţă frumoasă, frumoasă şi cu fire, după care îmbla mult Stefan-Vodă, da ea nicĭ că vra să se dee cu dînsul.

In Baea pe atuncĭ eraŭ 3 bisericĭ, şi una dintre acelea 3 era catolică, unde se ducea şi săsoaĭca cea frumoasă. Şi la biserica aceea era pe pereţiĭ de dinafară, fel de fel de animale făcute pe pĭetre: boĭ, caĭ, urşi, lupi ş. a.

Odată ce i-a venit în gînd domniţiĭ aciea, ca să se ducă şi la biserica noastră moldovenească, făcută

de Stefan Vodă. Si cît a stat în biserică, a văzut răgulă bună: oamenii ședeaŭ frumos, se închinaŭ liniștit. da nu ca la catolici să ste gios pe scaune și să ducă la biserică după ce aŭ mîncat. De acolea a văzut pe popa slujînd frumos, mă rog i-a plăcut toată rînduiala de la biserica moldovenească mai mult de cît la ceea a Sașilor, și din vremea aceea a dat mîna cu Stefan Vodă și pe urmă ĭ-a fost doamnă, de o lege ș-o credință cu noĭ.

De acolea nici că s-a mai dus la biserica sasască ceĭ cu fel de fel de dobitoace pe pereții bisericĭ. Azĭ numaĭ este biserică săsească. Lespezĭ de acelea cu dobitoace s-aŭ găsit pînă maĭ dăunăzĭ.

58 — **Nouraș și Doamna Ileana**

Stefan Vodă era credincios, nevoie mare. Dar nu avea credință de acea mincinoasă și înșelătoare; ci era suflet cu adevărată iubire către cele sfinte și drepte. Că cine ca dînsul toată isprava lucrărilor o da luĭ Dumnezeŭ? cine maĭ mult asuda ca să nu lase nimic dintr'acele, ce omenească silință ar putea face? Cînd era trebuință de sfat bun, gata era să 'l asculte pe a tuturora Cînd era de folos, graba, somnul nu 'l prindea, odihna nu 'l încîlcea, zbura ca o pasere. Iară la îndrăsneală de agiutor, viața nu-șĭ cruța, cu sabiea 'n mînă însășĭ moartea înfrunta. Așa dar cu picioarele de-a pururea pe piatră agiutoriuluĭ de sus, măselele vrăjmașuluĭ zdrobia.

Da aceia la fie care izbândă ce făcea, ridica în lauda Domnuluĭ cîte o biserică orĭ mănăstire. Iară din toate mănăstirile, acea care-ĭ plăcea luĭ maĭ mult era mănăstirea Putna. Acolo 'șĭ rădicase niște palaturĭ frumoase și cînd în vreme de pace trebile domnieĭ îĭ da ragaz, acolo se ducea de-și maĭ îndulcea amarul lumeĭ aceștia mincinoase.

Aicĭ în fața luĭ Dumnezeŭ și în liniștea sufletuluĭ gîndea și născocea la planurĭ pentru fericirea Moldoveĭ. Și nicĭ aicĭ nu scăpa de ispite, că iată ce se 'ntîmplă într'o zĭ. pe cînd era la mănăstirea asta:

Stefan Vodă avea in casa luĭ, pe lîngă alțĭ curtenĭ și pe un flăcăuaș, care 'l chema: Nouraș. Băetanul aista era tare frumos și voinc, de vorbea lumea de dînsul. In bătălie era totdeauna alăturea cu Vodă și nu vra nicĭ odată să se lese maĭ pe gĭos de cît dînsul în vitejie. Era om vioĭ șagacĭ, grăia minunat de frumos și știa să dobîndească dragostea orĭ și cuĭ. Și pe deasupra mai avea și un glas (vers) îngeresc și de asta-l ĭubea strașnic Vodă, și adesa-l punea să-ĭ cânte. Se culca într'o odae cu dînsul și or încotro se ducea era nedeslipit de Vodă

Curteniĭ ceĭlalțĭ, cum sînt curteniĭ, îl pizmuiaŭ și-î purtaŭ sîmbetele ca să mi l răpue. Gurile bîrfitoare ziceaŭ că era fiŭ din florĭ a luĭ Stefan Vodă. Si fiind că pismașĭ luĭ Nouraș nu știaŭ cum să'l ponegrească înaintea luĭ Vodă, scorniră că ar fi îndrăgostit cu Doamna. Și căutaŭ vremea cu prilej să mi-l prăpădească.

Cînd într'o zi, vine un pizmatareț și spune luĭ Stefan Vodă. că Nouraș moare de dragoste după Doamna și dovadă pentru nelegĭuirea asta o po rtă'n sin unde a găsi'o numaĭ să'l caute. Pe semne că Nouraș găsise chiar in dimineața aceea, prin grădină, o naframa care o prăpădise Doamna și n'apuse încă să i-o dee.

Stefan Vodă cînd auzĭ de una ca asta se făcu foc și pară de mînie. Se coborî în grădină, întâlnește pe Nouraș care tocmaĭ atuncĭ vra să urce treptele palatuluĭ și-l întreabă: ce are în sîn. Ceala fără să se gîndească la ceva, scoate naframa Doamneĭ din sîn și i-o arată. Stefan nu zise nicĭ un cuvînt, însă îĭ împlîntă de odată hangerul în pĭept.

Nouraș abia maĭ putu îngăna:

— Mor, Doamne, dar mor nevinovat! Pe cinstita fața Maiceĭ Domnuluĭ, că spun adevărul. Și căzu gîlgăind sîngele din el ca dintr'un dobitoc.

Doamna, văzînd pe Vodă întorcîndu-se galben ca turta de ceară și cătrănit de supărare, cum nu-l maĭ văzuse, îĭ trecu un fior rece prin inimă de frică și temîndu-se să 'l întrebe; ce are; se scoborî repede în grădină pe-o scară din dos, unde credea să afle de ce-ĭ Domnul așa de mînios.

Cînd colo găsește pe Nouraș dîndu-și sufletul, cu hangĭerul în pĭept și cu naframa eĭ în mînă. Se duse lîngă dînsul, îl cercetă, socotind de odată că la ucis ùn vrașmaș: cînd s'a uitat la hangerĭŭ, îl cunoscu. Pricepu totul. Nouraș nu maĭ putuse se-ĭ spue nicĭ un cuvînt.

Se vede că simția ea în inimă ceva pentru Nouraș, dar el nu știa nimic și o cinstea ca pe-o Doamnă a luĭ. Văzînd trupușorul acel gingaș scăldat în sînge zbătîndu-se în gura morțeĭ, o coprinse o jale grozavă. Pe lîngă asta o luă un tremur de asprimea Domnuluĭ eĭ gîndind că n'ar să 'ĭ creadă ce i-a spune ea și tulburîndu-i-se mintea, trase hangierul din pĭeptul luĭ Nouraș și 'l împlîntă, întrînsa, căzînd grămadă peste Nouraș.

Stefan Vodă pătruns pînă 'n rărunchĭ de mîhnire cînd îĭ văzu morțĭ, poruncĭ de 'ĭ îngropă chiar în locul unde-șĭ dădură sufletele, iar pe pîrător porunci să-l spînzure în poarta monastiriĭ.

In loc de cruce călugăriĭ aŭ pus un mesteacăn, care și prinse rădăcinĭ. La o sută de anĭ alt mesteacăn se pune în locul aceluia care putrezește. Si din veac în veac se schimbă mesteacănul pînă în ziua de astăzĭ, pentru pomenirea sufletelor lor, ca să nu se uite nevinovăția lor și să nu rămîe cu țărîna in gură.

60.— Nourel și Calapod Paharnicul.

Nour, Nourel,
Nourel cu jăle
Drag inimeĭ mele,
Mult te-am învățat
Nu m'aĭ ascultat:
Noapte'aĭ'ncălicat
Pe uliță'aĭ apucat,
Tot răcnind, boncăluind,
Toate străjile'ngrozind;
Și la mine c'aĭ venit

De departe c'aĭ strîgat:
— Of Doamnă Ileană.
Ia ieşĭ pîn'afară.
Eŭ la tine c'am ieşît
Binişor te-am ocrotit
Ca pe-un copilaş mic.

Iară Vodă că venea
Toate străjile strîngea,
Pe boerĭ mi-ĭ întreba:
— Und-ĭ Nourel? S-a dus?
Iar o strajă, de colea.
Drept luĭ Vodă răspundea:
—Nourel cel cu dreptate
Cu soţia mnitale era,
Trupuşoru'şĭ dezmĭerda.
Şi noapte că'ncăleca
Pe uliţă apuca
Tot racnind, boncăluind,
Toate străjile'ngrozind;
De departe că strîga:
—Of Doamnă Ileană
Ia ieşĭ pîn'afară.
Inaintea luĭ ieşĭa
Pe Nourel ocrotĭa
Inimioara'ş răcorea.

Atuncĭ Vodă trimetea
Şî din gură'aşa zîcea:
— Măĭ Pavele, armaş mare
Pe Nourel să mi-l ieĭ
Şi capul luĭ să mi-l taĭ:
În grădina cu florile
Unde sunt miroznele.
Duminică Dimineaţa
Vodileasă trimetea
In grădină să ducea
Pe Nourel mort găsea.
Inapoĭ să'nturna
Cuţîtu'n mînă lua
Şî'n gura mare strîga:
—Nourel cu jăle
Drag mĭ-aĭ fost inimeĭ mele.
Şi eŭ mult te-am învăţat
Şi tu nu m-aĭ ascultat
Podhodnic aĭ încălicat
Pe uliţĭ aĭ apucat.
Tot racnind, boncăluind,
Toate străjile'ngrozînd.
Şî la mine c'aĭ venit
De departe c'aĭ strîgat:
„Of Doamnă Ileană,
Ia ieşĭ pîn'afară.„
Eŭ la tine c'am ieşît
Binişor te-am ocrorit,
Ca pe-un copilaş mic.
Cînd l-a gătit de mustrat
Cuţitul şi l-a bagat,
Lîngă el gios a picat!

Vodă să supăra,
Nu multă vreme trecea,
Toţĭ boieriĭ mi-ĭ strîngea
Şi din gur'aşa zicea:
—Cînilor, boĭerilor,
Şi ĭar voĭ cĭocoilor;
Da voĭ bine c'aţĭ ştiut
Cum pe Nourel oĭŭ prăpădi
Pe mine m'oiŭ văduvi
Copiiĭ mi-oiŭ săraci.—
Ş'apoĭ iară, cînelor, boĭeri-[lor
Şi iar voĭ cĭocoilor,
Toată noaptea n'am dormit
De-un sîcret de cobuz;
De cobuz de os
Cîntă mîndru cu folos,
Şi cu strunele de-alamă
Cîntă mîndru peste samă.

Nimene nu cuteza
Luĭ Vodă cuvîntu-aĭ da,
Făr'o strajă de cole;
—Of Doamne, Măria Ta
Iaca cine c-a cîntat:
Calapod Paharnicu;
Toată noaptea a cîntat,
Cu fiică-ta'mbrăţîşat,
Atuncĭ Vodă aşa a zîs:
- Măĭ Pavele, armaş mare,
Maĭ ĭeţĭ v-o doĭ armăşeĭ
Armăşeĭ maĭ mititeĭ,
Pe Calapod sămi-l aduceţĭ
In ce strae li-ţĭ găsî
Intr-acelea li-ţĭ porni.
Pe Calapod aducea;
Da Vodă mi-l vedea
Din gura mi-l întreba:
—Calapoade, dumneta
Cel inel încornăţăl
Care'l văd amu la tine
Par'c a fost şi la mine?
—A fi fost, Măria Ta,
Că mi l-a dat fiică ta,
Să mă iubesc cu dînsa;
Pînea, sărea ĭ-am mîncat
Şi m'am temut de pacat.
—Calapoade Paharnice
Cel gugiuman roşîor
Care-l văd amu la tine
Par'c-a fost şi la mine?
—A fi fost, Măria Ta
Că mi l-a dat fiică-ta
Să mă ĭubesc cu dînsa;
Pînea. sarea ĭ-am mîncat
Şi m'am temut de păcat.
—Calapod Paharnice,
Cel caftan roşîor
Care-l văd amu la tine
Par'c-a fost şi la mine?
—A fi fost, Măria Ta,
Că mi l-a dat fiică-ta
Să mă ĭubesc cu dînsa;
Pînea, sarea i-am mîncat
Nu m-am temut de pacat.
Chiar un an şi gĭumătate
A fost dragoste curatî,
Dară Vodă că zîcea:
—Aŭ Pavele, armaş mare
Maĭ ĭeţĭ v-o doi armăşeĭ
Capul luĭ Calapod să-l luaţĭ,
La scara talharilor
La stîlpul boĭerilor.
Pe Calapod mi-l lua
Şi pe scărĭ mi l cobora;
Da Calapod să ruga:
—Măĭ Pavele, armaş mare
Ia trimete dumneta
Adă-mĭ sîcretul de cobuz,
Ca eŭ din el oiŭ cînta
Doauă vorbe de-oiŭ vorbi
Şi cine a auzĭ
Mîndru cîntec a stărni.
Da armaşu îngăduea
Şi cobuzu'ĭ aducea
Şi din gură el zicea;
—Legea ta, mă cobuz
Tu cobuz de os
Cîntă mîndru cu folos,
Cu strunele de alamă
Cîntă mîndru peste samă.
Mîncăĭ capu moşu-meŭ
Şi 'ncă ş-a tatîne meŭ
Şi vreĭ să mînîncĭ ş-a meŭ
Nu-ţĭ agiute Dumnezeu!
Cînd de pămînt îl trîntea
Ţăndărĭ din cobuz sărea.
Da Domniţa auzea
Şi la Vodă se ducea,

Şi din gur'aşa grăia:
— Cum pe Calapod mi-ţî
[prăpădi'
Indată m oî giunghea
Singură cu mîna mea!
Vodă scurt că trimitea
Pe Calapod aduce

Foarte bine că'ĭ părea
(luĭ Vodă
Pentru că nu l prăpădea
Şi îndată mi-l cunuua
Mîndră nuntă ridica
De toţî boeriĭ gĭuca

61 — Domniţa unguroancă

Pe vremea prăşituluĭ a trecut Stefan Vodă pe Valea Mare, ţinutul Bacăŭ. Tocmaĭ atuncĭ, o fetiţă curăţică aducea apă într'o cofiţă luĭ tată--seŭ, de la Kalomkuttyătol [1]). Vodă cum a văzut'o că vine, a stat pe loc si cind a agĭuns în dreptul luĭ, a 'ntrebat–o: «nu ĭ-a da oleaca de apă?»

— Bucuroasă, ĭ-a respuns fata. Ia dat cofiţa şi el a băut dintr'însa s-a lăsat un inel în cofă, pe urmă s'a dus în treaba luĭ.

Fata agĭungînd la tat-su s-a aşazat gĭos. A stat şi moşueagu din lucru şi a venit lîngă dînsa, s'a pus de mîncat şi cînd a băut din cofiţă a găsit inelul ce l-a fost lăsat Stetan, Tat-su a 'ntrebat'o atuncĭ:

— Ce-ĭ asta? Ce-aĭ făcut? -

— Nu ştiŭ. nu mă pricep ce'ĭ, nicĭ nu 'l cunosc pe streinul acela, eŭ i-am dat cinstit cofiţa c-a cerut să bea şi cînd o fi pus inelul ista, eŭ n'am văzut.

— Eĭ fata mea, nu ştiu ce a ĭeşĭ dintr'asta!

Cînd ia venit feteĭ vremea de măritat, Vodă a venit ĭară şi s-a dus la tatu feteĭ şi el la primit bine.

— Daţi-mĭ întăĭ inelul, a zis Stefan.

Eĭ i l-aŭ dat şi atuncĭ a maĭ zis;

— Acu să mĭ daţĭ şi fata sub mîna mea şi să mergem.

De acolea s-aŭ dus de acolo şi a'nceput gospodăria

1) Nume de localitate

amîndoĭ s-aŭ făcut bisericĭ multe unul într'o parte iar altul în ceealaltă. Soția luĭ Stefan a făcut cu două maĭ multe de cît barbatu-su.

62 — Fîntîna Doamneĭ

In comuna Rîpile, din ținutul Bacău este un loc în satul Borzeștĭ, care se cheamă : *Fîntîna Doamneĭ.*

Aicĭ este o fîntînă făcută cu cheltuiala *mameĭ luĭ Ștefan cel mare.*[1])

Tot în satul Borzești, pe dealul Găureanu, eraŭ viile luĭ Stefan Vodă cel Mare și Sfînt.

63 — Altă Fîntîna Doamneĭ

Zice că pe timpul luĭ Stefan cel Mare locurile unde se află astă-zĭ Mănăstirea Dragomirne și satele Mitocul Dragomirneĭ și Lipoveniĭ. eraŭ toate înpanate cu pădurĭ de fagĭ, paltinĭ, carpenĭ, mestecinĭ, ulmĭ și ștejari iar unde și unde se afla pintre dînsele și cîte o poiană de o frumusețe rară.

Si fiind-că locurile acestea nu sunt tocmaĭ departe de tîrgul Suceava iar aerul dintr'însele era curat și sănătos de aceia locuitoriĭ Suceveĭ și maĭ cu samă boeriĭ de divan și ceĭ de pe lîngă curtea domnească eșeaŭ foarte adesea orĭ în Duminicĭ și sărbătorĭ la primblare în aceste părțĭ. Și uniĭ eșeaŭ în trăsurĭ, alțiĭ călărĭ ceĭ maĭ mulțĭ inșĭ însă pe gĭos, adică care cum îĭ plăcea și cum putea.

Maĭ ales în ziua de *Arminden* și la *Duminica mare* vedeaĭ sute de inșĭ tinerĭ și bătrînĭ, bărbațĭ și muerĭ feciorĭ și fete, toțĭ îmbrăcațĭ ca de sărbătoare eșind

1) Am adăogat aicĭ istorisirea asta pentru ca să se vădă cum nurorile eĭ au avut pildă în faptele lor pe soacră.

ca un roĭ de albine din Suceava și îndreptându-se spre locurile acestea. Și uniĭ aveaŭ mieĭ friptĭ, copturĭ și alte mîncărĭ cu dînșiĭ, alțiĭ felurite vinurĭ și lăutarĭ, și după ce agĭungeaŭ la starea loculuĭ se puneaŭ pe iarbă verde la umbra copacilor întindeaŭ bucatele și vinul pe fețe de mese și apoĭ prindeaŭ a mînca, a bea și a se înveseli. Iar după ce se săturaŭ de mîncat și de băut se apucaŭ la gĭoc, care de multe orĭ dura pînă după mĭezul nopțeĭ cînd se înturnaŭ apoĭ cu toțĭ spre casă.

Cînd țara era în liniște și pace, cînd neînpăcațiĭ dușmaniĭ n'o amenențaŭ cu pustiirea, atuncĭ se zice că Stefan Vodă singur, nu odată eșea la plimbare în aceste părțĭ ca să maĭ uite din cele grijĭ, ce-l frămîntaŭ, și maĭ ales ca să bee apă din isvoarele cele minunate ce se aflaŭ într'însele.

Că trebue să știțĭ că apa din isvoarele acestea era ca și acuma, vestită de bună și sănătoasă. Și Stefan Vodă tot timpul cît petrecea în Suceava nu bea nicĭ odată altă apă, ci numaĭ din isvoarele acestea pentru că apa din Suceava era și pe atuncĭ tot așa de rea ca și în ziua de azĭ. Și cînd avea timp nu se mulțămea numaĭ cu atît, că i-se aducea apă de aceasta de băut, ci se ducea el singur cu mîna sa s'o scoată și s-o bee la starea loculuĭ.

Insă nimănui nu-ĭ plăcea aceste locurĭ frumoase așa de tare, ca *Doamneĭ Ileana* soția luĭ Stefan cel Mare, nimene n'avea o plăcere atît de mare de a eși așa de des la primblare pe locurile acestea, ca dînsa. Și maĭ cu seamă îĭ plăcea forte mult să petreacă într'o poeniță răsfățată și presurată cu tot felul de florĭ care se afla în partea despre miazănoapte a mănăstireĭ de astă-zĭ.

De multe orĭ petrecea ea în poenița asta vreme îndelungată,

Și fiind-că pe timpul acela măcar că eraŭ maĭ multe isvoare din care curgea o apă limpede ca lacrăma rece ca ghiața și foarte bună de băut, nicĭ unul nu era îngrijit cum se cade ci cum le-a lăsat

Dumnezeŭ, de aceia a pus ea oamenĭ ca să curăţească şi să îngrijească isvorul din poeniţă unde petrecea ea adesea orĭ şi din care isvora cea maĭ bună apă, să facă un fel de fîntînă dintr'însul şi după aceea să-'l zidească şi să 'ĭ pue ghizdele şi un acoperiş de lespezi de-asupra.

Şi oamenii puşĭ cum a spus ea, aşa aŭ făcut şi de atuncĭ isvorul acesta care se poate vedea şi astă-zĭ a început a se chema *Fîntîna Doamneĭ* şi tot aşa se numeşte şi acuma. Şi nicĭ o apă nu este aşa de limpede de rece şi de bună la băut în toată înpregiurimea cum îĭ apa din acest isvor.

63 — Incă altă Fîntîna Doamneĭ

In satul Cîrjeoaia din comuna Băicenĭ ţinutul Iaşĭ este în partea despre asfinţit şi miazăzĭ a satuluĭ o fîntînă — acum ruinată — care se chiamă: *Fîntîna Doamneĭ*, din care isvoreşte apa care dă în iazul Grădina.

Fîntîna asta zice că-ĭ facută de Doamna Catelina a luĭ Stefan cel Mare.

64. Vieriţa cea Frumoasă.[1]

Nişte fete culegeaŭ poamă, într-o vie, şi între fetele acelea era şi Mărgarinta, nepoata viereţeĭ, care era tare frumoasă.

Fetele se gîucaŭ de-a ursîta cu fire de bosuĭoc.

Mărgărinta de-odată ţipă, iar fetele şi flăcăiĭ, întrebînd: «ce este?» se strînse în gîurul eĭ, să-ĭ vadă bosuĭocul, dacă-ĭ verde şi mirositor, că atuncĭ ursîtul are să-ĭ fie tînăr şi bogat.

1). In şirul istorisirilor despre Doamne am crezut nimerit se pun şi celea a ibovnicilor luĭ Stefan Vodă.

Cînd colo bosuïocul era verde și plin de mirozuă maï de haï de cît toate firele de bosuioc de la toțĭ flăcăiĭ și toate fetele. Băetaniĭ încremeniră și fetele se'nciudară că era cea maï frumoasă dintre fete.

— Cĭudat lucru! Cine-a lua-o așa de calică? zise o fată care-avea o zestre de cîte va sute de leĭ proștĭ.

— Ticăloasa! eŭ sunt și frumoasă și am zestre 2 vacĭ, de geaba-ĭ că busuĭocul meŭ iĭ veșted... grăi amărît fata vorniculuĭ.

Flăcăiĭ îngînaŭ și zădăraŭ fetele, iar fetele iĭ lua în rîs pe flăcăĭ și cu toțiĭ se'ndesaŭ tot maĭ aproape de Mărgărinta.

Mărgărinta care era făr'de mamă și tată, tăcea și se uita la bosuĭocul care-ĭ aratase norocul și stîrnise cĭuda fetelor.

Un flăcaŭ zise Mărgărinteĭ:

—Măgarință hăĭ. noĭ gîndim că bosuĭocul nu s-a uscat, că li-ĭ fi udat hojma cu apă, de-aceea am hotărît să-l tragem la noroc și căreĭ fete a cădea bosuĭocul aceea ț a da o mînzată de zestre.

— Așa, Așa! strigară toțĭ.

— Dragostea nu se vinde, grăi Mărgărinta, da dacă vrețĭ numaĭ de cît, daŭ bosuĭocul aceluia care-a găsi maĭ întăĭ o alună cu sîmburile îngemănat.

Fetele îndată strîng alune, le sfarmă și cînd colo, tot Mărgărinta găsește maĭ întăĭ!

-- Cum se poate!?

— Minciunĭ! șĭ nimenea nu se'mpaca cu norocul Mărgărinteĭ.

— Incă odată.

Iar strîng alune, iar le farmă și cine-a găsit întăĭ sîmbure îngemănat?

— Iar Mărgărinta!

Ș-a treĭa oară tot Mărgarinta a avut noroc!

Fetele mînioase, care de care o hropsiaŭ cu vorbe rele:

— S-o iee naiba!

— Iĭ fermăcătoare!

Alta să țigănea:

— Dă-mĭ bosuiocul mie?

— Așa, așa, dă-il. strigaŭ altele și toate fetele se repeziră să-ĭ iee bosuiocul cel fermecat.

De-odată s-auzi lîngă zaplaz. o holcă mare de bucĭume și toți căzură de-odată cu fețele la pămînt, cuprinșĭ de spaimă, că se prăpădește pămîntul.

De unde le era frica asta?

Era tocma'n vremea luĭ Stefan Vodă, cînd un popă —Chirilă—prorocise sfîrșitul lumeĭ. Și de aceea flăcăiĭ și fetele cînd aŭ auzit bucĭumurile sunînd. gîndeaŭ că arhangheliĭ daŭ de veste: *sfîrșitul lumeĭ*.

De-aceea să trîntise la pămînt și stăteaŭ încremenițĭ și așa ar fi stat cine știe cîtă vreme, dacă unul n-ar fi strigat: «In picioare, tonților!»

Fricoșiĭ, aruncară cîte-o căutătură pe furiș și cunoscură că eraŭ doĭ bucĭumașĭ de la oaste și nu îngerĭ, după cum li se năzărise.

— Aicea-ĭ viea luĭ Ureche? întreba un bucĭumaș.

— Aicĭ.

Atuncĭ s'apropie un buciumaș și scoase din sîn o iconiță pe care era zugrăvit chipul uneĭ fete. așa de frumoase: ca din poveștĭ. Amîndoĭ ostașiĭ îmblaŭ după fete, oprindu-se la fiște care, ca să vadă daca nu cumva samănă aĭevea cu chipul de pe iconiță.

Le văzuse maĭ pe toate, cînd unul din ostașĭ grăi:

— Imblăm degeaba ș-aicĭ!

— Ba nu. răspunse celalalt. uite colo încă o copilă și arăta pe Mărgărinta, care ședea de-oparte cu bosuiocul în mînă.

Fata pricepu îndată ce grăesc eĭ și-șĭ plecă capul rușinată.

— Ea'ĭ ceea care-o căutăm de-atîta vreme și'ngenunchieră cu cinste mare dinaintea Mărgărinteĭ.

După asta, bucĭumașiĭ i-aŭ adus treĭ lăzĭ: în una era numaĭ aur; alta era plină de pietre scumpe și ceealaltă era plină numaĭ cu cămeșĭ de borangic cu altițe de aur și tote ca acelea, de care nu se maĭ aflaŭ.

— Pentru mine-s toate aceste bogățiĭ? grăi fata cu sfială.

— Da, Doamnă, mîne îĭ ştí cine ţi le-a trimes.

Fata uimită peste măsură, se uita şi ea buimacă, la lăzĭ fără se poată zice nimica.

Flăcăiĭ şi fetele văzînd norocul Mărgărinteĭ aŭ prins a gĭuca şı ea deschise lada cu pietre scumpe şi impărţi la fete. A luat şi din lada cu aur ş-a dat vorniculuĭ ca să plătească birul saracilor.

De-acolea Mărgărinta se'ndreptă cu ostaşiĭ, în spre cramă, unde şedea mătuşă-sa.

Da flăcăiĭ, care de care o cereaŭ de nevastă.

Bosuiocul mĭ-a arata la noapte ursîtul meŭ şi acela mi-a fi barbat lasat de la Dumnezeŭ, grăi fata ruşinoasă.

Flacăiĭ şi fetele se'mprăştieră, fişte care gîndindu-se la ursitul Mărgărinteĭ. — Flăcăiĭ îşĭ frămintaŭ mintea, cum ar face fie-care dintr'înşiĭ se ĭ se arăte ca ursitul feteĭ care se'nchiaburise 'ntr'o clipală. Aŭ alergat pe sub ascuns la o vrăjitoare şi fie-care'ĭ da ce-avea şi pe de-asupra'ĭ făgăduia cîte şi maĭ cîte, numaĭ doar a fi el ursîtul Mărgărinteĭ.

Afară de flacăĭ s-a maĭ pus în gînd şi vornicul satuluĭ, un om văduoĭ, ca de 55 de anĭ, şi s-a dus şi el la vrăjitoare,

Baba i-a sfătuit pe fişte-care: unul să se'nbrace ca stafiile, altul ca strigoiĭ, celalalt ca haiducĭ, şi tot aşa în strae negre. albe şi fel de fel, da pe vornic îl sfătuise să se 'mbrace în chip de înger.

După asta, toţĭ aşteptaŭ miezul nopţeĭ.

Mărgărinta după ce se'ntorsese în cramă, cînd s'a văzut singură, iar se uită la odoarele celea, şi deschise lada cu straele, şi să'mbrăcă cu nişte strae ca acelea, de n-o maĭ cunoşteaĭ: nu maĭ era Mărgărinta cea cu cămăşĭ de fuior, amu era par-că o zînă aşa era de frumósă.

— Cine sa-mĭ fi dat darurile aĭeste?

Ostaşiĭ, care-o păziaŭ, nu-ĭ spunea alta decît că-s de la o fată boĭerească, care ş-a căutat ursîta şi 'ĭ s-a aratat o fetişcană, drept ca cea de pe iconiţă. Boĭeriul necunoscînd ursîta a trimes bucĭumaşi ai-

știa incalțațĭ cu opincĭ de fier și cîrje de oțăl, ca sa vînture țara în lung și'n lat, doară i-a găsi ursita lui.....

Da fata era nerăbdătoare ca să știe anume: cine-ĭ acela? Frumosu-ĭ? Voinic? Tînăr? Bătrîn?

— „Fie și Vodă», gîndi Mărgărinta în sînea ei, «da de mi-a arata bosuiocul un ursît slut, ticăit și prost, degeaba mi a trimes darurile, că maĭ bine să mor, de cît să mă mărit cu așa om.»

Cucoșiĭ cîntase, Mărgărinta puse bosuĭocul și 2 crengĭ de răchită într'o ulcică nouă, plină cu apă ne'ncepută și puind-o sub căpătîĭ, se culcă îmbracată cum era, de-acolea boscorodi un descîntec, ca să i să arăte ursîtul.

Nu trecu maĭ mult de cît aĭ zîce «Tatăl nostru» se'ntunecă, Mărgărinta tremura și numaĭ ce-auzi dupăit de pașĭ în toate părțile.

— Dumnezeule! Cîte picioare are ursîtul meŭ? îngînă fata înfricoșată. Abia grăi vorbele acestea și bordeiul se lumină. Atuncĭ Mărgărinta văzu de-odată o mulțime de matahale albe și negre, săltînd fel și chip la lumina luneĭ.

Fata înspăimîntată s-a'ntors capul în altă parte, și zări un înger bătînd din aripĭ.

— Aista-ĭ ursîtoriul meŭ! și alergă în brațele luĭ ca s-o apere. Cînd colo cine era? Ghĭujul de vornic! Mărgărinta țipă de groază și căzu la pămînt, în nesimțire.

Cînd a țipat fata, buciumașiĭ care se uitaŭ printr'o crăpătură a ușeĭ, buciumară și răcni:

— Pe dînșiĭ!

Ciea apucară la fugă, strîgînd înspăimîntațĭ de bucĭume și răcnete:

Gĭudecata de-apoĭ!

Ostașiĭ i-aŭ fugarit pînă'n munțiĭ îndepartațĭ și cînd s-aŭ întors înapoĭ, în zoriĭ zileĭ, Mărgărinta era tot în nesimțire.

Drept în luminatul zileĭ sosî c'un buciumaș un alt ostaș mîndru, mic la stat, dar făcut bine și calare pe-un cal sîrep, alb ca omătul.

Buciumașul agîută călărețuluĭ să descalice și-ĭ arătă locul unde era Mărgărinta.

Voinicul cel frumos se repezi la Mărgărinta, o luă 'n brață și strîngînd-o prinse a o dezmierda:

— Vină-țĭ în fire, puiculița mea.

— Dumnezeule, par-că ar avea glas frumos, degeaba-ĭ că-ĭ bătrîn și cum era, 'ntunerec, nu putea ca să-l cunoască.

Luna lumină iar și Mărgărinta zări pe voinic rîzînd de busuiocul eĭ din mînă.

— Iaca ursîtul meŭ! și-șĭ duse Mărgărinta bosuiocul ca să-l sărute. Da voinicul vru să l sarute deodată și busuiocul aluneca de pe buzele feteĭ, așa că sa sărutară amîndoĭ de-abinelea.

— Mărgărinta mea! o dezmierdă voĭnicul.

Da fata cînd a văzut că străinul nu-ĭ umbră ursitoriul, ci-ĭ ursîtoriŭ adevarat, care o strîngea mereŭ la pĭept și-ĭ auzea inima bătînd, atuncĭ se zmunci repede, zicînd:

— Iĭ om!.. Cine ĭeștĭ, flăcăule?

— Stefan Vodă... Să nu te mierĭ de loc: dacă am fost nevoit ca să daŭ coroană domnească alteĭ femeĭ de neam mare, ție dragă, vraŭ să-țĭ daŭ inima mea și fericire... Vină dar în brațele celuĭ ursît de la Dumnezeŭ.

Mărgărinta să lăsă, fără să-șĭ dee samă, în brațele luĭ Stefan cel Mare, sărutînd bosuĭocul și grăind:

— Dacă așa a fost de la Dumnezeŭ: ca să iubesc ursîtul meŭ fără ca să mă poată lua...fie cum vra el.

Cîțĭ-va anĭ, după întîmplarea asta, la viea luĭ Ureche să rîdicase o căsuță mîndră. Acolo adesa, putea întîlni orĭ-cine, pe Stefan cel Mare alinîndu-șĭ nehodina bătăliilor și a nacazurilor în dezmierdările și sărutările Mărgărinteĭ și a luĭ Petrică, copil isteț și frumos, făcut din dragostea lor, care maĭ pe urmă a agĭuns se poarte coroana Moldoveĭ.

65.—Stefan cel Mare și mama luĭ Petru Rareș.

Zîc bătrîniĭ, că Tîrgu-Frumos, îșĭ trage numele, de la o negustoreasă frumoasă, minune, de loc din Hîrlăŭ, care se întîlnea aicĭ cu Stefan cel Mare

Negustoreasa asta o fost maĭ pe urmă mama luĭ Petru Rareș.

66.— Cîntecul Ileneĭ.

Zice că Stefan Vodă a avut o ibovnică, care o chema Ileana, iar alțiĭ spun că o chema Ioana ș-a ținut-o ascunsă 3 anĭ de ḑile în chiliea staretuluĭ de la mănăstirea Tazlăŭ. Unia zic că era fata unuĭ boer mare din țara de sus, ĭar alțiĭ spun că era fata uneĭ vădane de la Cașîn. Iaca și cîntecul feteĭ aceleĭ după cît se maĭ ține minte în vremea de astăzĭ:

Stefan Vodă-'n bătălie
Face treabă ca o mie,
Vodă Stefăniță
Iar Ileana plînge-acasă
De-țĭ pare că ploua-varsă
Vodă Ștefăniță
Și-ĭ pacat, că-ĭ prea frumoasă,
Că în lume veste-aĭ mearsă,
Vodă Stefăniță

. . . .

Ieșĭ Ileană la portiță
Că îțĭ vine Stefăniță
Vodă Stefăniță

67. Obîrşia Cĭangăilor din Faraoani.

In vremea luĭ Stefan Vodă s-a întîmplat un războĭ mare în țara asta (Moldova), Vodă era *Romîn* și era tînăr. El să temea să nu fie otrăvit ș-a venit aicĭ (în ținutul Bacăuluĭ) și schimbîndu-șĭ straile, s-a tocmit cĭoban, la un popă *tot romîn*, care ședea lîngă Valea Mare. Slujind el acolo, odată n-a găsit acasă pe stăpînu-su, cînd s-a'ntors cu oile de la păscut. Preuteasa ĭ-a dat de mîncare și el a scris pe masă: «Stefan a fost ș-a mîncat aicĭ.»

Maĭ tîrziŭ, venind popa acasă, vede scrisoarea de pe masă:

— Cine-a fost aicĭ? întreabă popa.

— Nimenea. Numa cĭobanul, el a mîncat la masă.— Cum să fie cĭobanul Vodă?!

Ș-a mers vestea despre asta pînă la Iașĭ[1]) — Maĭ tîrziŭ, într'una din ḑile, popa se trezește c'o ceată de călărețĭ că'l încungĭură casa și cer să le arăte scrisoarea de pe masă.

— Uitați-vă! le spuse popa; și eĭ îndată cunoscură a cuĭ fusese scrisoarea.—

Și de-aicĭ s-aŭ dus cu toțiĭ la Faraoanĭ, pe unde cĭobănise Vodă. Acolo, aŭ tras la unul Ianuș Faraon, care-avea 2 fete frumoase-coz. Vodă, maĭ la urmă, ĭ-a spus gazdeĭ, că el nu se duce de la eĭ pîn'ce n'a lua cu el una din fete. Faraon n'a avut încotro ș-a trebuit să-ĭ facă pe plac.

Stefan a fost pus apoĭ în scaun domnesc, cu mare alaĭ; ĭar feteĭ ĭ-a daruit inel și avere multă ș-a făcut-o domniță. Insă fiind-că ea era unguroancă, s-aŭ înțeles între dînșiĭ așa: dintre copiiĭ lor, băețiĭ să fie romînĭ—fetele, unguroance: ĭar pentru gardă, domnița a cerut să fie păzită cu flăcăĭ ungurĭ.— Vodă ĭ-a împlinit dorința.—

1). Aicĭ de bună samă este o greșeală a folkloristuluĭ ungur Rubinyi Mozes; fiind-că Cĭangăul povestitor n-a știut să-ĭ spue numele capitaleĭ luĭ Stefan și el, maĭ deștept, a scris de la dînsul «Iași».

După o bucată de vreme domnița ĭ-a'ntrebat:
— Ce să vă daŭ pentru-că m'ațĭ slujit bine!
— Ia o bucată de pămînt, ĭ-aŭ răspuns eĭ, ca să ne putem așeza pe ea.— Și le-a dat lor, atuncea, tot cuprinsul de pe-aicĭ, iar preoțiĭ,[1]) l-a luat și noĭ am ramas numa cu bucățica asta....

---

2). Nu se spune anume care preoțĭ, căcĭ ortodoxĭ nu sunt pe acolo.

III

CÎNTECE

DESPRE

STEFAN CEL MARE SI SFINT

68.—Cîntecul lui Stefan Vodă cel Mare si Sfînt.

Ștefan, Ștefan Domn cel
(Mare
Samăn pe lume nu are,
De cît numaĭ mîndrul soare!
Din Suceava cînd el sare,
Pune pĭeptul la hotare
Ca un zid de aparare!
Brațul luĭ fără 'ncetare
Bate oardele Tatare,
Bate cetele Maghiare,
Bate Leșĭ din fuga mare
Bate Turcĭ pe zmeĭ calare'
Șî-ĭ scutește de 'ngropare,
Lumea 'ntreagă stă in mĭe-
(rare.
Țara-ĭ mică, țara-ĭ tare
Și dușmanul sporĭ nu are.

69.—Alt cintec a lui Stefan cel Mare si Sfint.

Ștefan, Stefan Domn cel
(Mare,
In Suceava cuibu 'șĭ are
Ca un Șoim voinic și tare.
Din Suceava cînd el sare
Zî și noapte, de calare,
Se bate în patru hotare.
Pe Tatarĭ îĭ căsăpește,
Pe Ungurĭ îĭ pîrjolește,[1])
Și pe Turcĭ îĭ răsipește;
Iar pe Leșĭ cu chica tare
Iĭ avîntă 'n spînzurare,
Si-ĭ îngĭugă ca să are [2])!

70. —Hai frați ....

Haĭ frațĭ, haĭ frațĭ, la na-
(vală dațĭ,
La navală dațĭ, **țara** v'apa
(rațĭ!
Haĭ frațĭ, haĭ frațĭ. la na-
vală dațĭ,
La navală dațĭ, **crucea** v'apa
(rațĭ,
Haĭ frațĭ, haĭ frațĭ, la na-
(vală dațĭ,
La navală dațĭ, **steagul** v'a-
(aparațĭ!.

1) Cum i-a fost ars la *Baea*.
2) Cînd aŭ arat la *Dumbrava Roșă*.

71.—Stefan Voda si Şoimul.

Ştetan :
—Şoĭmanule, şoimuţ uşor
Fă-te roată sus în sbor;
Ce se vede la hotare,
De s'aude sgomot mare?
Şoimanul :
—Ştefane ! viteazul meŭ !
Zeŭ ! de altul c'ar fi rĕŭ,
Iar de tine mult e bine
Că tu eştĭ Şoiman ca mine,
De gĭur împregĭurul tĕŭ,
Năvălesc duşmanĭ mereŭ !
Te calc Unguriĭ făloşĭ
Şi Lifteni necredincioşĭ;
Te calc haniĭ tătăreştĭ
Şi urdiele Turceştĭ !
Ştefan :
—Las' să vie, las' să vie,
Să se deĭe pradă mie !
Moartea-ĭ paşte ca o turmă,
Pacatu-ĭ mînă din urmă.
Mulţĭ aŭ maĭ venit la noĭ,
Puţinĭ s'aŭ dus înapoĭ ;
Că-s Romîn cu patru mînĭ
Si am leacurĭ de păgînĭ :
De Tatar, am o săgeată,
De Turcĭ, pala mea cea lată,
De Liftenĭ, un buzdugan
Şi de Ungurĭ, un arcan.

72.—Movila lui Burcel.

Intr'o zî de sărbătoare
Intr'o zî cu mîndru soare,
Care lumea 'nveselia
Şi cu aur o'nvelea,
Iată mări se ivia
Ca alt soare strălucea
Domnul Stefan cel vestit,
Domnul cel nebiruit !
El pe cal încăleca
Şi cu mulţĭ voinicĭ pleca
De la scara curţeĭ luĭ
La biserică 'n Vasluĭ.
Clopotele răsuna,
Steagurile-ĭ se'nchina
Armasariĭ spumega
Frîele şi le muşca,
Iar poporul tot striga :
—Să traeştĭ Măria ta!
Cînd aproape de intrare,
Ce s'aude'n departare?
Glas de om ce strigă tare:
—Hăĭ, ho, ţa, ho, Bourean
Trage brazdă pe tapşan !
Stefan Vodă se opria
Şi din gură aşa grăia:
—Auzît-aţĭ, auzit
Glas de Romîn necăjit ?
Intr'o clipă să-l găsiţĭ
Şi cu el aicĭ să fiţĭ.
Cincĭ panţirĭ se alegea,
Pe Vasluĭ în sus mergea
Pîn'zărea într'o movilă

Un Romîn arînd în silă
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiuind:
—H'ĭ, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan!
Ceĭ panţirĭ descăleca
Pe Romîn îl fereca,
La Vasluĭ îl aducea
Şi la Domnul mi'l ducea:
—Măĭ Romîne, să n'aĭ témă
Spune nouë cum te chiamă!
— Teamă n'am, că sînt (Romîn!
Teamă n'am, că-mĭ eştĭ (stăpîn!
Tu eştĭ Stefan Domn cel (Mare
Care'n lume samăn n'are,
Şi eŭ sînt Şoiman Burcel
Puişor de voinicel!
— Să trăeştĭ, dacă n'aĭ teamă!
Dă-ne nouă bună samă
Cum de te-aĭ păcătuit
Să te apucĭ de plugărit,
Tocma'n zî de sărbătoare
Tocma'n timp de închinare?
—Doamne pun mîna la pept
Şi mă gĭur să-ţĭ spun cu (drept.
Pîn'a nu-agĭunge plugar
Aveam falnic harmasar
Şi o ghioagă nestrujîtă
Cu piroane ţîntuită,
Care cînd o învîrtiam
Proaşcă prin duşmanĭ fă- (ceam,
Cîte opt pe loc turtiam!
Aleleĭ! pe cînd eram
Om întreg de mă luptam
Mulţĭ păgînĭ am maĭ stricat!
Multe capete-am farmat
De Tatarĭ şi de Lifteni
Şi de falnicĭ Ungurenĭ!
Iar în foc la Războenĭ
Mĭ-a căzut ghioaga din mînă
De o sabie păgînă;
Dar n'a căzut numaĭ ea
A căzut şi mîna mea
Cu păgînu-alăturea!...
De atuncĭ n'am ce să fac
C'am agĭuns un biet sarac.
Nicĭ n'am casă, nicĭ n'am (gĭug,
Nicĭ gĭuncanĭ casă-ĭ îngĭug!
Toată vara m'am rugat,
De bogaţiĭ ceĭ din sat,
Să-mĭ dea plugul ca să ar...
Mĭ-a fost ruga în zadar.
Atuncĭ, Doamne, mă'ntorseĭ
La Tatarĭ că mă duseĭ,
Un plug mare că prinseĭ
Şi cu-un boŭ îl îngĭugăĭ
Şi de lucru m'apucăĭ,
Că săracul n'are soare,
Nicĭ zile de sărbătoare!
Domnul Stefan l'asculta
Şi din gură cuvînta:
—Măĭ Burcele, fătul meŭ!
Iată ce hotărăsc eŭ:
Ie-ţĭ un plug cu şase boĭ,
Şi mergĭ bogat de la noĭ.
Ie-ţĭ movila răzăşie
Ca s'o aĭ de plugărie,
Dar în vîrfu'ĭ să te-aşezĭ
Ca stejar să privighezĭ,
Si Tatariĭ de-ĭ vedea
C'aŭ intrat în ţara mea,

Tu să strigĭ cît ce-ĭ putea:
—Saĭ Stefane, la hotare
C'a intrat sabia în țară!
Atuncĭ eŭ te-oiŭ auzi,
Ca un smeŭ m'oĭ repezi
Și nicĭ urmă-a rămînea
De Tatarĭ în țara mea!

73.—**Bucă Bucăleț.**

Stefan Vodă cel vestit
Cum nu s'a maĭ pomenit,
Treĭ Divanurĭ mĭ-a urzit,
Toțĭ boeriĭ țereĭ
Țereĭ Moldoveĭ,
Numaĭ Bucă n'a venit
Numaĭ Bucă n'a sosit
—Bucăleț slugă bătrînă
Ce mĭ-a fost chiar dreaptă (mînă,
Slugă dreaptă
Și'nțeleaptă ;
Nu știŭ tare a sărăcit,
Galbenĭ mulțĭ orĭ c'a făcut,
A domni orĭ a poftit,
La divan de n'a venit!
Pînă vorba mĭ-o sfîrșea,
Iată Bucă că'mĭ sosea,
La divan el că intra,
Stefan Vodă că'ĭ grăia :
—Ale! Bucă slugă dreaptă,
Slugă dreaptă
Și'nțeleaptă,
Orĭ tu tare-aĭ sărăcit,
Orĭ mulțĭ galbenĭ aĭ făcut,
A domni orĭ mĭ-aĭ poftit,
La divan de n'aĭ venit?
Bucă-atuncĭ la Domn privea
Și din gură îĭ grăia :
— Aleĭ! Doamne Domn (vestit,
Tare eŭ n'am sărăcit,
Nicĭ mulțĭ galbenĭ n'am făcut,
Nicĭ a domni n'am poftit;
Mie Doamne mi-a venit
Vremea de căsătorit,
Ceea ce-am și îndeplinit.
Socrul meŭ mi-a dăruit,
O eapă ș'un mînz rotat.
Eapa lupiĭ mi-aŭ mîncat!
Cînd vestea că mi-a venit,
La herghelie am pornit,
Mînzușoru 'n car l'am pus,
Și acasă l'am adus.
Binișor că l'am crescut
Cal de vrîstă l'am făcut,
Ia să'l vezĭ, Doamne săl vezĭ
Să-l vezĭ și să numaĭ crezĭ!
La esle șede legat,
Inșeoat și' ncăpăstrat,
Par-că'ĭ un porumb rotat!
Stefan Vodă 'l auzea
Pusă'n gînd ca să îl ĭa.
După Bucă el pleca.
La grajdĭ tocmaĭ cînd intra
Mare întuneric era.
Dar și Bucă ce făcea?

Drept la mînz că să ducea,
La ureche îĭ șoptea:
—Aleĭ! mînzușorul meŭ,
Tu ce eștĭ un puĭ de leŭ!
Eŭ pe tine te-am crescut
Cal de vrîstă te-am făcut,
Domnul vra să mi te ia,
Ca să-mĭ rupă inima!
La tine cînd a veni,
La tine cînd a privi,
Din urechĭ să cĭucĭuleștĭ,
Din coadă să'mbățățeștĭ,
Din picĭoare să'mĭ loveștĭ,
Mare taină ca sa'mĭ facĭ
Și cu glasu'țĭ tu să tacĭ
La Domnul să năvăleștĭ,
De pĭept să mi-l forfeceștĭ
Și el dacă s'a spăria
De cujban[1]) l'o mdezbraca
De cujban
Și de caftan.
Ce îĭ dat de'mpărăție
Cu el să stea în domnie
Domnul la el să ducea,
Mînzușorul ce'mĭ făcea?
Din urechĭ el cĭucĭulea,
Și din coadă 'mbătoșa,
Cu piciorușul bàtea,
Mare taină că făcea;
Domnu'atuncĭ la el privea
Cu mîna mi-l netezea
Calul la el năvălea
Și de pĭept mi'l forteca,
Bucă din gură 'ĭ grăia:
— Stefan Vodă, Domn vestit
Cum nu s'a pomenit!
Calul nu te-a cunoscut,
Să'l încalecĭ, de n'a vrut.
Leapădă, Doamne cujbanul,
Maĭ leapădă și caftanul,
Să mă'mbrac, Doamne cu (ele
Ca cu mîndre priminele
Pe el oiŭ încăleca,
Miros de haine-a lua,
Și așa l'oĭ înșela,
Să te poțĭ încăleca!
Hainele le dezbraca,
Bucă mi se îmbraca,
Sabia mĭ-o încingea,
Pe cal el încăleca.
—Să-țĭ arăt, Doamne um- (bletul
Ce țĭ-ĭ drag ca sufletul.
Incepu a să primbla
Calu'n buestru[2]) umbla,
La Stefan Vodă mergea;
Basma el i-o așternea,
De galbenĭ el i-o umplea
Si din gură îĭ grăia:
—Rămîĭ, Doamne sănătos,
Ca un trandafir frumos!
La mînă că m'aĭ avut,
Si din mînă m'aĭ perdut!
Nicĭ n'aĭ cal, să mă go- (nească,
Nicĭ voinicĭ ca să'ndrăs- (nească!
Stefan Vodă îl privia
Si din gură îĭ grăia:
—Aleĭ! Bucă, Bucăleț
Om viclean și îndrăsneț,
De te-oiŭ prinde
Orĭ și unde,
Amar te-oĭ maĭ socoti,
Si cu capu'mĭ veĭ plăti.

1) Un fel de haină.
2) Umblet.

74. — Stefan Vodă şi Giricuţa.

La masă de os de peşte
Beaŭ boeriĭ voiniceşte,
Eĭ tot beaŭ, se veselesc
Pe Dumnezeŭ pomenesc,
Numaĭ Domnul Ştefan Vodă
Nicĭ bea, nicĭ mînîncă,
Nice face voe bună
Cu ceia-l'alţĭ dimpreună.
Iară unul din eĭ
Vechiŭ boer a Moldoveĭ,
Afară mi-a eşît
Frumos glas mi-a auzît;
Un glas frumos de voinic,
De voinic, de paharnic.
Şi un verş frumos de cobuz
Dulce sunînd la auz,
Cum glasul l-a auzît
Inuntru s'a repezît
Şi din gură a grăit:
—Doamne, Doamne Stefan (Vodă
Nice beĭ, nice mînîncĭ,
Nicĭ te ducĭ ca să te culcĭ,
Nicĭ facĭ o voie bună,
Cum e datina romînă!
Ştefan Vodă cuvînta:
—Cum oiŭ bea,
Cum oiŭ mînînca?
Şi în pat cum m'oĭŭ culca?
Că de-acasă cînd plecaĭ
Eŭ numaĭ că imĭ uitaĭ
Al meŭ paloş în fereastra
Cu-ascuţitul către casă,
Cu mănunchiul către masă,
Şi-am un sfăt
Neînţelept,
Ce cu paloşul de-a'mbla,
Verde ĭarbă n'a calca!
Abĭa vorba şĭ-a sfîrşit,
Către cocis[1]) a grăĭt:
—Pune-mĭ şaua pe murgul,
Cel cu părul ca corbul
Şĭ ĭute ca fulgerul.
Cocişul mi'l asculta,
Iute'n grajd că se baga
Pe murgul că mi'l scotea,
La fîntînă mi'l ducea,
Cu cersala 'l cersala,
Cu şaua mi'l înşăua,
Cu chinga mi'l închinga,
Cu frîul mi-l înfrîna,
La scărĭ mi'l alătura;
Iar Stefan din curţĭ eşia
Şi pe murg mi s'asvîrlea
Şi-apoĭ pintenĭ îĭ dădea
Şi ca vîntul se ducea:
Peste plaiurĭ, peste luncĭ,
Peste văĭ, peste prelucĭ,
Peste munţĭ şi rîurele,
Cîntînd doina luĭ de jele...

Cînd acasă a sosît
La faţă a'ngălbinit
La frunte s'a încreţit
Si din gură a grăit:
—Giricuţă, draga mea,
Ceva eŭ te-aş întreba...!
Giricuţa'ĭ se'nchina
Si din gură cuvînta:
—Pofteşte, Măria ta...
Ceia-ce mi'ĭ întreba
Stiŭ eŭ sama cum mi-oiŭ da
Atuncĭ Stefan cuvînta:
—Giricuţă, draga mea.

1) Surugiŭ.

Ce ţiĭ patul dişternut,
Căpătîiul tîrnuit?
Orĭ doară te-aĭ bolnăvit
Si cu patul te-aĭ sfădit?
Giricuţa'n loc stătea
Si cu jale'ĭ răspundea:
—Sănătos, Măria ta...
Eŭ nicĭ m'am bolnăvit,
Nicĭ cu patul m'am sfădit;
Ci m'am dus pînă'n gră-
(dină
După apă la fîntînă.
Pîn'de-acolo am înturnat,
Un Sfăt aicĭ a intrat
Şi in pat mi s'a culcat!
—Bine, bine dulcea mea,
Dacă e treaba aşa,
Adă-mĭ tu cheiţele
Să-mĭ deschid pivniţile
Să văd ce'ĭ într'însele!
Giricuţa'ĭ răspundea:
—Cheile nu ţi li-oiŭ da,
C'a venit un Sfăt din sat,
Cu cheile s'a gĭucat
Si în foc le-a aruncat!
Stefan răŭ s'a suparat
Si din graĭ a cuvîntat:
—Adă-mĭ tu cheiţele
Să-mĭ deschid pivniţile,
Să văd ce'ĭ într'însele,
Că orĭ cît veĭ şovîrca
De mine nu veĭ scapa!
Giricuţa'ĭ cuvînta:
—Sănătos, Măria ta....
Cheile nu ţi li-oiŭ da
Orĭ şi cît mi'ĭ întreba,
C'a venit un Sfăt din sat,
Cu cheile s'a gĭucat
Sĭ'n fîntînă le-a ţipat!
Stefan oamenĭ s'a năimit
Si fîntîna o-a stîrpit,
Da cheile nu le-a găsit;
Apoĭ din graĭ a grăit:
—Giricuţă, draga mea,
Ascultă-mĭ rugarea mea
Si-mĭ caută cheiţele
Să-mĭ deschid pivniţele,
Să văd ce'ĭ într'însele;
Că dacă nu mi li-ĭ da,
A fi vaĭ de pelea ta!
—Sănătos, Măria ta....
Eŭ cheile ţi le-aş da,
Dar îmĭ tem vieaţa mea,
C'am făcut un lucru mare
Fără de asamanare:
Am închis adecă un Sfăt
Si mă tem să ţi'l arăt.
Da de-mĭ spui, că mi'ĭ ierta
Eŭ cheile ţi le-oiŭ da.
Stefan Vodă cuvînta:
—Giricuţă, dulcea mea,
Adă-mĭ tu cheiţele
Să-mĭ deschid pivniţile
Să văd ce'ĭ întrînsele.
Giricuţa'l asculta
Si cheile i le da.
Pivniţile deschidea
Si acolo îmĭ găsia:
Un Sfăt sprinten şi voinic
Din viţă de paharnic,
Stefan cum de el a dat
Pe loc mi l'a intrebat:
—Spune-mĭ aicĭce-aĭ catat?
Că de mine'ĭ fi ertat!
—Ştefane Măria Ta..
Asta nu e vina mea,
Că'ĭ vina la fata ta,
Că ia m'a închis aicea.

Dar mă rog Măria ta...
Să-mĭ daĭ drumul de-acolea
Că de-am făcut v-un rău,
Nu-mĭ agĭute Dumnezeŭ!
Atuncĭ Stefan cuvînta:
—Bine, bine te-oĭ ĭerta,
Dacă tu cuvînt mi-ĭ da,
C'aicĭ maĭ mult nu-ĭ întra!
—Stefane Măria ta...
Eŭ mă gĭur pe legea mea,
C'aicĭ maĭ mult n'oiŭ întra
Pînă'ĭ lumea de asta!
Atuncĭ Stefan cuvînta:
—Eŭ te ĭert, supusul meŭ,
Dar de-aĭ făcut ceva rău
Nu ţĭ agĭute Dumnezeŭ
Că mi-aĭ fript obrazul meŭ!
Sfătul mult n'a aşteptat
Şi de-aicea s'a carat...
Şi cum el s'a departat,
Din gură a cuvîntat:
—Rămîneţĭ Domnĭ sănătoşĭ
Dacă n'aţĭ fost putincĭoşĭ
S'aveţĭ parte şi noroc
De-un voinic tînăr frumos;
Rămîneţĭ Domnĭ în domnie
Eŭ mĭerg, unde-mĭ place
(mie...!

Dacă el s'a departat
Stefan Vodă-a cuvîntat:
—Giricuţă, draga mea,
Ce moarte'ţĭ vraĭ acuma:
Săgetată
Orĭ puşcată,
Orĭ în temniţă bagată?
Orĭ în treĭ sărĭ mi'ĭ lumina,
Pînă ce eŭ oiŭ cina?
—De cît să fiŭ săgetată,
Orĭ de puşcă, împuşcată,
Orĭ în temniţă bagată;
Maĭ bine ţ'oiŭ lumina
Treĭ sărĭ pînă ce'ĭ cina!
Abia vorba şi-o sfîrşia,
Stefan Voda trimetea,
Răşină de aducea
Si pe dînsa mi-o punea
Intr'un steşnic de Anglie.
Ca dînsa să nu maĭ fie
Si apoĭ o-a picurat
Pînă pară a lasat,
Apoĭ din graĭ a strigat:
— Sfătule
Mişelule!
Vină stinge lumina,
Că îţĭ arde puicuţa!
Iară ea aşa zicea:
—Sănătos, Măria ta...
Nu striga pe nimenea
Că aşa e soarta mea!

75.—Stefan Vodă si Turciĭ.

Foilean'a bobuluĭ
Pe apa Bîrladuluĭ.
Toat'oştirea mi să lasă
Si prin codru mi să'ndeasă!
Pe cel drum, pe cea carare,
Se zăreşte mare pară:
Vin Turciĭ de prăpădesc
Pămîntul moldovenesc!
Stefan Vodă Domn cel Mare
Ca un zmăŭ şăde calare
Si mereŭ mi-ĭ tot pîndeşte
Si pe noapte mi-ĭ coseşte!
Si mi-ĭ bate, şi-ĭ omoară
De se duce vestea'n ţară!

76. — Stefan Vodă si Ungurii.

Foileana a bobuluĭ
Pîn'n pĭeptul murguluĭ
Curge singe păginesc,
Păgînesc, moldovenesc!
Si mereŭ, Stefan să'ndeasă
Cu oştirea luĭ aleasă,
Si ucide, spîrcuĭeşte
Si păgînul dovedeşte!
Foileana baraboĭ
Fuge Unguru'n zăvoĭ,
Ş-aşa de tare fuge
Că pămîntul nu-l atinge!
Da şi Stefan mi-l agĭunge,
S-apoĭ, Doamne, cum l'a-
(gĭunge,
In bătăĭ mi-l coseşte
Si de zile mi-l gateşte;
Neam de neam să pome-
(nească,
Bataea moldovenească!

77.—Ştefan cel Bun si Mare.

Sînt Stefan Vodă, cel Bun
(şi Mare,
Orĭ care-a fost-am şi m'am
(luptat;
Orĭ cît de duşmanĭ, orĭ de
(varvarĭ
Că prin Moldova s'aŭ stră-
(curat:
Ungurul falnic, Osmanul
tare,
Crolnul (Leahul) mîndru,
(cruziĭ Tatarĭ,
De noĭ adesa bătuţĭ cu
toţiĭ, aŭ fost amar!

78.—Colindul luĭ Stefan cel Mare si Sfînt

Ale cuĭ sînt ceste curţĭ,
Florile dalbe [1])
Aşa'nalte măestroase,
Din afară poleite,
Din lăuntru zugrăvite,
Jeţurĭ scrise
Mese'ntinse?
Dar la mese cine şede?
Şăd, zăŭ, boeriĭ ţăriĭ
Şi tot beaŭ şi veselesc
De Domnul nu pomenesc.
Vin pe masă cine-aduce?
Duce maica luĭ Stefan [2])
Vin pe masă aducea

1) «Florile dalbe» să zice după fiie-care vers.
2) Aicĭ să pune numele copiluluĭ, căruia e închinată colinda.

Şi din graiŭ aşa grăia:
—«Beţĭ, boerĭ, şi ospătaţĭ
Si pe Dumnezeŭ rugaţĭ,
Să-mĭ crească Stefănel mare
Să-l văd mîndru şi voinic
Pe bun cal încălecînd,
Haine mîndre îmbrăcînd,
Arme scumpe încingînd,
Pană albă strălucind,
Pintenĭ galbenĭ zdrăncănind,
Buzduganul ridicînd,
Ceată mare rînduind
Si oştirea înfrîngînd,
Cum frîng juniĭ fetele
Pîn'le iaŭ inelele.
June, să te veseleştĭ
Mare şi frumos să creştĭ [1])

79 — Nani-nani.
(cîntec de leagăn)

Nani-nani copilaş,
Dragul mameĭ fecĭoraş!
Că mama te-a legana
Şi mama te-a căuta:
Ca pe-o floare drăgălaşă,
Ca pe-un îngerel în faşă.
Nani-nani cu mama,
Că mama te-a descînta:
Să te facĭ un viteaz mare.
Ca domnul Ştefan cel Mare.
Să fiĭ verde la războĭ,
Să scapĭ ţara de nevoĭ!
Nani-nani, puĭul meŭ,
Fericite-ar Dumnezĕŭ!
Să fiĭ oacheş şi frumos
Ca un soare luminos.
Fetele să te'ndrăgească,
Florĭ în calea ta să crească!

1) Acest colind este scos din *50 de colinde adunate de şcolariĭ de la şcoalele mediĭ romîne din Braşov, sub conducerea luĭ And. Bîrsan*, ed. II Braşov, 1903, faţa 60; cînd am dat peste el m'a isbit mult acea urare care să potrivea cu viteazul Stefan, pe urmă ni-l dă chiar numele: «*Ştefănel*» şi întîmplarea asta să petrece tocmaĭ în copilărie, cînd: «de Domnul nu pomenesc» fiind-că nu eraŭ în scaun domnesc şi doreaŭ asemenea lucru, macar luĭ *Ştefănel*. Afară de aceste pripusurĭ, maĭ am altul: după cum numele luĭ Traian a ramas în *urăturĭ (pluguşor)* se poate ca numele acestuĭ nazdravan moldovan să fi ramas în *colindă* şi cu vremea numele de Stefan să se înlocuiască pe icĭ pe colea, ca un semn de închinare unuĭ alt tînăr.

IV

CURȚILE DOMNEȘTI

A LUI

STEFAN CEL MARE SI SFINT

80—**Curtea domnească din Cotnarĭ**

In vremea luĭ Stefan cel Mare și Sfînt, Cotnariŭ era tîrg în toată legea. Numele luĭ zice că i se trage de la vorba: *Cot-n'are*, adică n'are cot de cotit vasele; că pe atuncĭ vinul se măsura cu hîrgăul și de la vorba hîrgău zice că se trage numele tîrguluĭ Hîrlăŭ.

Aicĭ la Cotnarĭ avea Stefan Vodă curțĭ domneștĭ, încungĭurate de-o gospodărie mare și frumoasă; că Stefan Vodă era gospodar în toată regula și era dornic să vadă în țara luĭ, numaĭ sate marĭ și bogate, grădinĭ de pomĭ, dealurĭ cu podgoriĭ, ĭazurĭ cu peștĭ, munțĭ plinĭ de fel de fel de vite de soĭ și frumoase. De-aceea dăruia mereŭ pămînt și făcea răzășĭ pe oamenĭ vitejĭ și cinstițĭ, ca să trăĭască din belșug și să-l pomenească veac de veac, c-a fost cu priință asupra lor.

El avea podgorie pe dealul Mîndruluĭ, de la vale de biserica săsască și Stefan Vodă zice c-ar fi răsădit întăĭ și întăĭ vie în Cotnarĭ. Da podgoriea domnească nu era tocmaĭ soĭ, așa că dealul Mîndruluĭ nu-ĭ da vie mîndră și nicĭ vin mîndru. Eraŭ alțĭ cotnărenĭ care aveau vie cu poamă într'ales și făceaŭ vinurĭ bune, maĭ de haĭ ca Vodă; cum era viea luĭ Zlaciŭ și a altor podgorenĭ.

Stefan cel Mare nu s-a lasat să fie de rîsul podgorenilor, ci s'a apucat ș-a adus niște poamă ungurească, de soĭ bun, că nu se maĭ afla așa soĭ de poamă bună în toată țara Moldoveĭ. Uniea spun că a adus-o de la sfîntul Munte și ĭată cum: Stefan cel Mare în tinerețа luĭ a învățat la Țarigrad meșteșugul turcesc de a se război, și acolo s-a împrietenit cu niște călugărĭ de la mănăstirea Zugravuluĭ din sfîntul Munte. După ce s-a făcut el Domn, lĭ-a trimes

călugărilor de la sf. Munte în maĭ multe rîndurĭ o mulțime de banĭ și călugăriĭ auzînd că viea luĭ Stefan Vodă de la Cotnarĭ nu-ĭ tocmaĭ soĭ, i-aŭ dăruit din partea lor v-o 5000 de butucĭ aleșĭ din viile cele maĭ vestite, în ciubere cu pămîntul de pe loc și așa ĭ-a trimĕs în Moldova.

Stĕfan Vodă a primit darul cu multă bucurie, și a pus de i-a răsădit cum a știut maĭ bine, s-a dat Dumnezeŭ de s-a prins și s-a rîdicat niște vițe lungĭ, și butucoasă și cu niște strugurĭ marĭ cu bobițele mașcate, și la gust eraŭ sălciĭ ca merele hultuite în răchită. Mustul era tot sălciŭ și așa era pînă la un an, de-acolea, după ce se 'nvechea se făcea de-o bunătate strașnică, în cît nu se maĭ găsea vin de potriva luĭ toată țara Moldoviĭ, da nicĭ în țările megieșe cu țara noastră. Vinul din podgoria domnească de la Cotnarĭ, era căutat amarnic și era floare ospețelor domneștĭ și boereștĭ.

Orĭ cine cerca să răsădească cîrligĭ din viea luĭ Vodă; nu izbutea de fel, că nu-ĭ priea locul; pentru-că în podgoria domnească fie-care butuc avea pămînt din locul de unde a fost adusă viea.

Cu vremea viea luĭ Stefan cel Mare a agĭuns pe multe mînĭ, s-a căutat-o fie-care după cum s-a priceput și a putut, așa că după ce-a stăpînit-o vesternicul Neculaĭ Roseti-Roznovanu, viea a pĭerit și locul a ramas în paragină.

Pe când petrecea Stefan cel Mare la Cotnarĭ, maĭ pe toțĭ gospodariĭ de prinpregĭur, ĭ-a făcut răzășiĭ și le-a dat de toate cu îndestulare ca să trăească mulțumițĭ: Le-a dat celor din satul Domneștiĭ-marĭ, care făceaŭ felurite slujbe la curte, de hăituit la vînătorĭ, cu caratul pîinilor și a lemnelor la curtea domnească, de-aceea se și chemaŭ *oameniĭ domneștĭ*, iar satul s-a numit Domneștĭ și cu vremea s-a schimbat numele în *Dumești*.

Gospodarilor din satul Gropnița, tot Stefan cel Mare ĭi-a dat pămînt, că aveaŭ ș'aiștea slujbe la

curtea domnească, Unul Cĭohodariŭ din Gropniţa îngrijea de încălţările domneştĭ şi din viţa luĭ sînt urmaşĭ şi 'n ziua de astăzĭ.

* *
*

Pe dealul din partea de răsărit a satuluĭ Scobinţĭ din comuna Badeni, Stefan cel Mare a avut altă curte domnească.

81—**Casele domneştĭ din tîrgul Ştefăneştĭ.**

Tîrgul Ştefăneştĭ, din ţinutul Botoşenĭ, îĭ întemeĭet de Stefan cel Mare, şi de la dînsul ĭ-a rămas şi numele. Moşiia Stefăneştĭ era a Domnuluĭ.

Aicĭ a zidit, Stefan Vodă biserica Cuvioasa Paraschiva, care se vede şi astă-zĭ, căĭ făcută în chip bătrînesc. In biserică sînt două sfeşnice de piatră, care sînt din vremea luĭ Stefan cel Mare.

Impregĭurul dealuluĭ Stînceĭ, unde este casa Doamneĭ, pe cînd stăpînea Stefan Vodă locurile acestea, zîce că eraŭ întăriturĭ cu sanţurĭ, iar pe muchea dealuluĭ eraŭ case marĭ domneştĭ. Temelia caselor domneştĭ le ţineaŭ minte oamenii bătrînĭ din ziua de astăzĭ. In peştera din Stîncă era un palat şi pe Stînca Stefăneştilor era o biserică făcută de Stefan Vodă.

Viţa de vie de pe dealul Stînca, îĭ de soĭ bun—«poamă grasă»— această viţă e pusă de Stefan cel Mare, odată cu viţa cea de la Cotnarĭ.

Tot la Stefăneştĭ, este-o iziturǎ mare pe pîrăul Başăuluĭ, aşa că toată valea Başăuluĭ spre asfinţit de Stefăneştĭ, era un ĭaz straşnic de mare. In mijlocul ĭazuluĭ era o movilă şi deasupra. pe movilă, era un foişor.

Stefan cel Mare cînd avea ragaz ca să se maĭ desfete, se ducea de îmbla cu luntrea pe ĭaz orĭ se ducea la vînat, pe ĭaz, şi cînd se ostenea, poposea în foişor, de'mpreună cu slujitoriĭ domneştĭ.

Se vede şi astăzĭ izitura, ĭar din foişor n'a ramas de cît o movilă sînguratică în mijlocul şesuluĭ Başăŭ.

82 — **Curtea Domnească din Rădiu**

Pe dealul *Rădiu lui Vodă* din satul Bahnarĭ, comuna Rădiŭ ţinutul Vasluĭ, zice că ar fi avut Stefan Vodă curte domnească de stat în vreme de vară, de aceea şi dealul şi pădrea se zic : *a lui Vodă.*

V

OSTAȘI VITEJI

DIN VREMEA LUI

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFINT

83 — **Aprodul Purice**

Stefan Vodă cel Bun cînd s-a bătut cu Hroiot Ungurul, precum zic uniĭ la Caşin, iară letopisețul scrie că s'a bătut la Şchee, pe Siret, a fost căzut calul cu Stefan Vodă în rĕzboĭ; iară un Purice aprodul ĭ-a dat calul luĭ; şi nu putea în grabă încăleca Stefan Vodă, fiind om mic.

Şi a zis Purice aprodul:

— Doamne, eŭ mă voĭŭ face o moviliță şi vino de te sue pe mine şi încalecă!

Şi s'a suit Stefan Vodă.

— Sărace Purice, de oĭŭ scăpa eŭ, şi tu atuncea ți-ĭ schimba numele, din Purice, *Movilă.*

Şi a dat Dumnezeŭ şi aŭ scăpat amîndoĭ, şi l-a şi făcut boer, armaş mare, pe Purice, şi dintru acel Purice aprodul s'a tras neamul Moviliştilor, de aŭ agĭuns de-aŭ fost şi Domnĭ dintru acel neam.

Aşa trebue şi acum să se afle slugĭ să slujiască stăpînului, şi stăpînul să miluiască pe slugă aşa.

---

84. — **Avram Huiban.**

In vremea războĭuluĭ de la Rahova, un ostaş de-a luĭ Stefan cel Mare —Avram Huiban— a fost trimĕs după nuele de corn, ca să facă arcurĭ dintr'însele.

Huiban şi ceilalțĭ care-l întovărăşeaŭ, aŭ nimerit în Cornişul Lungăşieĭ, din gĭos de unde-ĭ astă-zĭ satul Avrămeştĭ.

Pe-atuncĭ locurile din părțile acelea eraŭ numaĭ pădurĭ şĭ pustietate, da luĭ Huiban ĭ-aŭ plăcut mult şi ĭ-aŭ ramas în gînd locurile acelea.

După asta Huiban s-a bătut amarnic cu Turciĭ, la Rahova, în cît purtarea luĭ vitejască ĭ-a plăcut și luĭ Stefan Vodă, așa că, după ce-a alungat pe Turcĭ cătră Bîrlad de ĭ-a scos afară din țară, Vodă l-a răsplătit pe Huiban, dîndu-ĭ răzășie după cum s-a ales el pe valea pîrîuluĭ Văeĭ Măruluĭ; drept locul acela care ĭ-a plăcut luĭ Huiban cînd a fost la nuĭele de corn. Și ca cinste maĭ mare, Stefan a hotărît ca să nu maĭ fie ostaș din oastea care îmblă pe gĭos, ci să fie în oastea calarașilor alăturea cu boeriĭ țăriĭ.

Hotărniciea s-a făcut în primăvară de-un aprod, însămnînd din Tutova, la gura Mărășeștilor, cătră mĭază-noapte pînă în zarea Tuleștilor, unde-a așezat o icoană într'un stejar bătrîn. Urmele stejaruluĭ tot se maĭ cunosc și astăzĭ, în hotarul păduriĭ, moșieruluĭ Iorgu Constandache.

Pe vremea aceea moșiele se măsuraŭ în lungiș și se puneaŭ hotară, ĭar în curmeziș se întindea pînă unde agĭungea o vită păscătoare în șese lunĭ de zile, așa că răzășiea luĭ Avram Huiban, cătră asfințit era pînă în zarea Zeletinuluĭ de azĭ, și cătră răsărit, venea pînă în zarea Tutoveĭ.

Avram Huiban s-a așezat în Poĭana dealuluĭ, unde-ĭ azĭ biserica sf. Neculaĭ-noŭ. Aicĭ s-a făcut eĭ casă, cu femeea luĭ Safta și ficioru-su Ghiorghe. Casa ș-a 'ngrădit-o cu cĭoate de copacĭ și pe lîngă celelalte ale gospodărieĭ, s-a făcut, ș-o prisacă, fiind-că eraŭ florĭ multe de teĭ și de buruiana avrămeasă care le place albinelor.

Impregĭurul caseĭ luĭ Avram tot ș'aŭ făcut gospodăriĭ, feciorĭ, ginerĭ și argațĭ de-a luĭ și tot s-aŭ înmulțit casele pînă s-a facut sat de-a binelea. Deacolea aŭ făcut cu toțiĭ o bisericuță de lemn, cu hramul Sf. Neculaĭ, căriea i se zicea și «biserica luĭ Avram».

Satul Avrămeștĭ își trage numele de la Avram Huiban și de la buruĭana «avrameasa».

Ghĭorghe Huiban s-a însurat cu Irina de la Neamț și tată-su ĭ-a dat zestre dealul Merilor, întemeind un sat numindu-l Mărășeștĭ, după porecla «Mărăscu» care o purta Ghĭorghe, din pricină că avea mere multe.

85 — **Stroe**

Stefan cel Mare și Bun trecînd odată de la Hîrlău spre Neamț, a poposît pe podireul (platoul) unde'ĭ astă-zĭ satul Stroeștĭ, din comuna Vașcanĭ, ținutul Suceviĭ, și ĭ-a plăcut tare locurile acestea.

Moșiea ne fiind a nimăruĭ, el o făcu danie luĭ Stroe, unul dintre căpitaniĭ seĭ vrednicĭ și cu credință.

Căpitanul Stroe, a întemeiet satul *Stroestĭ*, pentru pomenirea și cinstea celuĭ ce l-a miluit cu atîta cinste.

86 — **Șoiman**

Numele satuluĭ *Șoimăreștĭ* din comuna Drăgăneștĭ ținutul Suceviĭ, și-l trage de la un vestit căpitan de oaste; *Șoĭman* căruia Stefan cel Mare, pentru vrednicia ostășească, i-a hărăzit această moșie, pe care a întemeĭet satul.

87 — **Dobîndă.**

Moșiea Pogorăștĭ din comuna Comîndăreștĭ, ți nutul Botoșanĭ, să zice că a fost dată de Stefan ceĭ Mare unuĭ oștean vrednic, care pentru vitejiea lui s a și numit *Dobîndă*.

Urmașiĭ luĭ aŭ început să se cheme *Pogor*, adică pogorîtorĭ (coborîtorĭ) din acea veche familie vitejască.

---

88 — **Stan Posatnicul.**

Comuna Grumăzoaea din ținutul Fălciuluĭ, în vechime s-a chemat *Plopenĭ* și zic oameniĭ că ar fi fost așazat maĭ în gĭos de unde se află astă-zĭ.

Numele de Grumuzoaea vine de la un vechĭ răzăș *Andreĭ Grumază*.

Această moșie spun oameniĭ că a dat-o Stefan cel Mare — cu hrisoave — unuĭ oștean care-l chema *Stan Posatnicul*, în urma uneĭ vitejiĭ desfășurate într'un războĭ.

---

89 — **Crasnaș**

Moșia Dolheștĭ din satul și comuna Dolhescĭ ținutul Fălciuluĭ alcătuea în vechime un trup cu moșiile Crăsnița și Brădiceștĭ sub numele de «*Crasna*».

Această moșie mare fiind loc domnesc, Stefan cel Mare a dăruit-o unuĭ ostaș viteaz a luĭ, care-l chema *Crasnaș* de la care a luat și locul numele de *Crasna*.

---

90 — **Tofin Doleanu**

Dealul *Delenĭ* din satul și comuna Delenĭ ținutul Fălciuluĭ s'a luat numele de la un căpitan de osteni a luĭ Stefan cel Mare anume *Tofin Deleanu* care, a avut în stăpânire acest deal.

---

91 — **Stîlpul luĭ Roşca**

Pe locul unde se sfîrşeşte «Valea luĭ Stefan Vodă» în valea pîrăuluĭ Moşna, este aşezat în pămînt un stîlp de piatră.

Stîlpul iĭ ieşit afară din pămînt ca de un metru şi-ĭ scris pe dînsul ceva, dar nu se poate ceti.

Bătrîniĭ spun că sub stîlpul acesta iĭ îngropat un căpitan *Roşcă*, care a căzut mort într'o bătălie de-a luĭ Stefan cel Mare, pe Valea luĭ Stefan Vodă.

Acest stîlp se află în comuna Moşna ţinutul Fălciuluĭ

---

92 — **Micşuna**

Locuitoriĭ din satul Deleni, comuna Deleni, ţinutul Fălciuluĭ, sînt răzeşi vechĭ. Bătrîniĭ spun, că se trag din treĭ vadane şi anume; *Mala, Malina* şi *Maruşca*, a căror barbaţĭ aŭ murit într'un răsboĭ de a luĭ Stefan cel Mare, precum şi dintr'un alt oştean numit *Micşună* a căruĭ parte de moşie se numeşce şi astă-zĭ *Micşureştĭ*.

---

93 — **Bibire**

Satul Bibireştĭ din comuna Letea, ţinutul Bacăŭ, este întemeiet de unul *Bibire* şi el moştenind acest loc de la un strămoş a luĭ care a trăit pe timpul luĭ Stefan cel Mare, de la care primise în dar acest loc pentru vitejia ce a arătat-o într'un răsboĭ.

---

94 — **Craciun**

Satul *Crăciuneștĭ* din comuna Drăgușenĭ, ținutul Vasluĭ ișĭ are numele de la un oștean care-l chema *Crăcĭun*.

Aceste locurĭ i le-a dăruit Stefan cel Mare ca răsplată pentru vitejiile luĭ.

---

95 — **Tabîșca si Nicora**

Moșiea *Tăcmăneștĭ (Călugărenĭ)* din comuna Bîrzeștiĭ, ținutul Vasluĭ zice că ar fi fost dată de Stefan cel Mare la doĭ căpitanĭ; *Tăbîșcă și Nicora.*

---

96 — **Darman**

Numele comuneĭ *Dărmăneștĭ* din ținutul Bacăŭ vine de la un viteaz căpitan de-a luĭ Stefan cel Mare *Darman* căruia i-a dăruit locurile acestea.

Tot în comuna Dărmăneștĭ este un sat *Plopu.*

Numele satuluĭ acestuia vine de la un plop urieș, și spun bătrîniĭ că este răsădit de pe vremea luĭ Stefan cel Mare.

Plopul este și azĭ înalt și falnic așa că se vede cine știe de unde.

---

97 — **Hatmanul Grosav**

Satul *Grozăveștĭ* din comuna Nicoreștĭ ținutul Tecucĭuluĭ îșĭ trage numele de la vestitul hatman *Grozav,* a luĭ Stefan cel Mare.

Sînt și astă-zĭ familiĭ care păstrează acest nume.

---

98 — Talabà

Moşiea *Talabasca* din comuna Fundeni, ţinutul Tecucĭ, ìşĭ trage numele de la un slujbaş a luĭ Stefan cel Mare care 'l chema *Talabà*. Pentru slujbele luĭ ostăşestĭ Vodă i-a dăruit moşiea asta unde a întemeiet Talaba două sate: Branişte şi Pielegoală, care din pricina revărsării Siretuluĭ, şi-ĭ maĭ zăhăiau şi varvariĭ năvălitorĭ — pe vremile acelea — satele s'aŭ stricat şi nu se maĭ cunosc, astă-zĭ nicĭ urmele lor.

99 — Ipota

In vremea luĭ Stefan cel Mare şi Sfînt a fost un viteaz mare hatmanul (general)*Ipota* şi pentru vitejiile luĭ, Vodă i-a daruit o bucată de moşie din comuna Ţepu, ţinutul Tecucĭ. Aci a întemeiet Ipotă un sat *Ipotesti*, după numele viteazuluĭ ostaş Ipotă.

Din pricină că satul era în calea varvarilor Tătarĭ şi Turcĭ, care cutreeraŭ pe atuncĭ des ţara noastră şi oameniĭ nepuîtnd suferi atîtea prădăciune şi nacazuri, aŭ părasit satul şi aŭ întemeiet alt sat maĭ spre sfinţit într'o poiană din mijlocul unuĭ codru.

Si a luat unul o ţăpuşă ş-a zis;

— Aicĭ să ne facem satul ca să scăpăm de prădăciunile varvarilor, ĭar satul să se cheme *Ţepu* şi a implîntat ţăpusa în pămînt. Şi astă-zi se numeşte satul aşa.

Alţĭ gospodarĭ care n-aŭ avut loc în poiană, aŭ găsit maĭ spre miază-noapte un loc potrivit ş'aŭ întemeiet un alt sat maĭ mic pe care l'au numit «*Ţepu de sus*» şi satul cel maĭ din gĭos s-a numit «*Ţepu de gios*».

Strămutarea satuluĭ Ipotescĭ s-întîmplat cu v-o 300 de ani maĭ înainte.

Si astă-zi este o vălcea şi un părău în partea despre răsărit a comuneĭ Ţepu care poartà numele de *Ipotesti*.

100 — **Bals**

Satul Perchiŭ din comuna Huruești, ținutul Tecucĭ, îĭ întemeiat din vremea lui Stefan cel Mare.
Locul aista a fost dat unui viteaz de a luĭ Stefan Vodă, anume *Balș*, care împreună cu un cumnat de a luĭ a întemeiat satele; Perchiŭ, Nedelcu, Fărcășeștĭ și Sendrești.

101 — **Vultur si Tăvădar**

După bătălia luĭ Stefan cel Mare cu Unguriĭ la Scheea, doĭ ostașĭ anume *Vultur* si *Tăvărdar* s-aŭ lasat în spre țara de gĭos și unul a întemeiet satul *Vulturenii* din comuna Vultureni, ținutul Tecucĭ și celalalt a întemeiat satul *Tăvădărești*, tot în ținutul Tecucĭ.

102 — **Cudalb**

Numele satuluĭ *Cudalbilor*, zic oameniĭ, că vine de la unul *Manolache Cudalb*, ostaș din vremèa luĭ Stefan cel Mare, căruia pentru vitejia luĭ i-a dat aicĭ loc de sălășluire și de hrană.
In partea de gĭos a satuluĭ este un drum care se cheamă *drumul luĭ Manolche*.
Tot oameni maĭ spun că odată cu Manolache Cudalb aŭ maĭ fost împămînteniţĭ de Stefan Vodă și căpitaniĭ *Bețivu* și *Obreja* care s'aŭ așezat tot în satul Cudalbĭ.

103 — **Bîrsan.**

Intro-zi de primavară trecea Stefan Vodă pe zarea din luminișul Bîrseștilor, cu o ceată de voinici. Colindase toată ziua călări, toți muniții, să strîngă ostași, că Stefan fusese bătut de Turci în ținutul Neamțului.— Sara se urcară pe un tapșan aproape de piscul Vulturului. Acolo descalecară și-aŭ făcut un foc mare. Scoase din desagi, ce mai aveaŭ de-ale mîncării, ospatară și s-aŭ pus pe hodină.

In drumul lor pînă acolo nu 'ntîlnise țipenie de om și de-acolo de pe munte nu zăreaŭ nici o scîntee de lumină și nu se auzea de cît hămăitul cînilor ciobănești din valea Putnei, de la poalele muntelui. — Fiind-că le eraŭ urît, trîmbițașii scoase surlele și sunaŭ de huiaŭ văile.

Ciobanii care eraŭ cu turmele, cînd auzîră surlele se minunaŭ cine se cinte 'n munți și cînd aŭ mai văzut și nn fum gros acoperind vîrful muntelui, aŭ alergat cu ciomegile și cu dulăii într'acolo.—

Ieșise stelele de-abinelea pe cer, cînd aŭ agiuns ciobanii la focul domnesc.

Cind i-a văzut Vodă, i-a 'ntrebat:

— Cine sînteți voi?

— Sîntem ciobanii boierești.

— Nu vă temeți, că și noi sîntem oameni buni; veniți să vă spunem cine sîntem și ce căutăm pe-aici. Și le-a povestit cum aŭ intrat Turcii 'n țară, cum l-aŭ bătut și amu îmblă să strîngă oștire ca să bată pe dușman și să-l alunge afară din țară.—

— Lasați, oameni buni, toate în pămînt și haideți după mine, să învingem păgînătatea și-ți fi răsplătiți pentru vitejiea voastră.

Flăcăii cum auzîră aceste vorbe din gura lui Vodă, s-aŭ legat cu giurămînt că nu s-or despărți de dînsul, numai cînd ș-or da sufletul.

Unul dintre dînșii, care-l chema *Bîrsan*, ceru calul de la un arcaș și se rugă lui Vodă să-l aștepte pîn'ce-a veni el.

Bîrsan cutreeră toţĭ munţi de pe-acolo şi a doua zi sara se 'nfăţişa luĭ Vodă cu o ceată mare de flăcăĭ voĭnicĭ. unul şi unul.

Stefan Vodă se bucură de treaba asta voinicească. De-acolea s'aŭ gătit de drum, frigînd cîţĭ-va mieĭ, ospatară şi aŭ luat-o la drum.

Pe valea Putneĭ Bîrsan, fiind-că umblase peste măsură, de mult, l-a agĭuns truda şi ş-a dat sufletul în braţele tovarîşilor luĭ.

Cu toţiĭ aŭ zăbovit şi l-aŭ îngropat pe malul drept a Putneĭ, lîngă Coza. La cap ĭ-aŭ pus o piatră mare, cĭoplită la două capete, care se vede şi astă-zĭ. Alăturea de mormînt este o fîntînă, care a făcut-o Vodă cu voiniciĭ luĭ. Fîntîna se chĭamă şi astăzĭ «*Puţul luĭ Bîrsan*». Are apă multă, da nu tocmaĭ rece, din pricină că-ĭ amestecată cu lacrimile celor ce l-aŭ ingropat.

După întîmplarea asta toţĭ s'aŭ legat fraţĭ de cruce şi Vodă în pomenirea luĭ Bîrsan le-a dăruit tot muntele şi locurile dinpregĭur să fi a lor de vecĭ.—

Apoĭ sunînd din surle porniră înainte, chĭemînd pe toţĭ argaţiĭ şi flăcăiĭ care-ĭ găseaŭ în cale. Şi cînd aŭ dat faţă cu turcul, l-aŭ bătut şi ĭ-aŭ scos din ţară.

Flăcăiĭ, care fusese tovarăşĭ cu Bîrsan şi care scapase teferĭ din bătălie, s-aŭ întors iarăşĭ la turmele lor şi la căsuţele din munte, ş-aŭ întemeĭet pe locul dăruit de Vodă, satul *Bîrseştĭ*, şi muntele s-a chemat *Bîrsan*, de la flăcăul Bîrsan, care-a murit *slujindu-şĭ ţara şi pe Vodă !* —

---

104 — **Totoiescu**

Din neamul Totoĭeştilor, care sînt în Bucovina (Cordun), povestesc iştia ce trăesc, că într'o bătălie a luĭ Stefan Vodă, unuĭ Totoĭescul era totdeauna la îndămîna luĭ Vodă şi într-o primejdie mare, Stefan a zîs :

— Tot tu ĭeşti? şi de atuncĭ le-aŭ ramas numele «*Totoĭescu.*»

VI

DANII

DE LA

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT

---

105. — **Purcel**

Stefan Vodă cel Bun, vrînd să meargă la biserică într'o Duminică dimineața la liturgie, în tîrg în Vasluĭ, a auzit un glas mare de om, strigînd să aducă boiĭ la plug. Și mirîndu-se ce om este acela că ară Duminica, îndată a trimes în toate părțile ca să-l găsiască pe acel om, să-l aducă la dînsul; și l-aŭ aflat pe om în sus, pe apa Vasluiuluĭ, cale de patru ceasurĭ, arînd la o movilă ce să chiamă acum «*Movila luĭ Purcel*; că pe acel om încă îl chema *Purcel*.

Și ducîndu-l pe acel om la Stefan Vodă, l-a întrebat Stefan Vodă, el a strigat așa tare, și pentru ce ară Duminica?

El a zis, că a strigat el să aducă boiĭ la plug, și ară Duminica, că este om sarac, și într'alte zile n'a vrut frate-seŭ să-ĭ dee plugul, și acum Duminica iă dat,

Decĭ Stefan Vodă a luat plugul frateluĭ celuĭ bogat și l-a dat frateluĭ celuĭ sarac să fie a luĭ.

106.— **Movila luĭ Burcel**

Ci că eraŭ doĭ frațĭ, unul bogat și celalalt sarac. Cînd să ducea cel sarac la cel bogat ca să-ĭ dee plugul, cel bogat nu se îndura să-ĭ dee plugul să are și el, de cît numaĭ Duminica și sărbătoarea.

Așa într'o Duminică cel sarac vrînd să are, s-a suit pe vîrful moviliĭ ș-a prins să strîge la frate-su, ca să-ĭ trimată plugul cu boiĭ.

Drept atuncĭ a trecut pe-acolo Stefan Vodă și cum l-a auzit, a și trimăs să-l aducă la dînsul.

Cum l-o adus, Stefan l-a'ntrebat:

— Măĭ creștine, de ce arĭ sărbătoarea?

Burcel a spus pricina și Domnul cum a auzit, a poruncit:

— Plugul frăține-tu, de-amu a tăŭ să fie, și eŭ îțĭ dăruesc *movila* să fie a ta vecĭ de vecĭ, ca să fiĭ și tu în rîndul gospodarilor chiaburĭ.
Movila luĭ Burcel îĭ în comuna Miclești, ținutul Vasluĭ.

107.—**Gîrceanu**

Locuitoriĭ satuluĭ Gîrcenĭ, din comuna Gîrcenĭ, ținutul Vasluĭ, sînt răzeși din vremea veche.
Să trag dintr'o familie *Gîrceanu*, care-a fost împămîntenit de Stefan cel Mare și de la acesta a și ramas numele satuluĭ *Gîrcenĭ*.

108.—**Văsoĭ**

Gĭumatate din siliștea de pe Bîrlad, anume *Fundenĭ*, din partea de gios. în ținutul Tecucĭ, o fost dăruită de Stefan cel Mare, unuia *Văsoĭ*, pentru-că l-a slujit pe Vodă, cu credință și cu dreptate.
Siliștea asta vine în .comuna Buceștĭ, din ținutul Tecucĭ.

109.— **Paisie**

Intemeietorul satuluĭ *Păisenĭ*, din comuna Malinĭ ținutul Suceviĭ, a fost unul Paisie, căruia i-a dăruit moșiéa Păisenĭ, Stefan cel Mare, pentru că l-a găzduit o noapte.

110.—Corlat

Satul și comuna *Corlătenĭ*. din ținutul Dorohoĭ, îșĭ trage numele de la unul *Corlat*, boĭer de credință a luĭ Vodă Stefan cel Mare. Vodă i-a maĭ dăruit moșiea Berchiseștĭ din Bucovina, și Corlat a dăruit-o în urma mănăstireĭ Moldovița, din Bucovina.

Pe moșiea Corlătenĭ, făcuse Stefan cel Mare un iaz, care a fost prefăcut și întemeiet iarășĭ de boierul Haret.

111.—Portar-Bașa

Satul *Portariĭ-de-gĭos*, din comuna Zăpodenĭ, ținutul Vasluĭ, zice că s-a luat numele de la unul: *Portar-Bașa*, care-a slujit pe Domnul Stefan cel Mare și Vodă i-a dăruit satul aista, pentru credința luĭ în slujba ce-a avut.

112.—Frațiĭ Mirceștĭ

Gospodariĭ din satul Mirceștĭ, comuna Mircești, ținutul Vasluĭ, sînt răzeși, care se trag din *frațiĭ Mirceștĭ*, aŭ capatat locul acesta din vremea luĭ Stefan cel Mare.

De la frațiĭ Mirceștĭ, a ramas și numele satuluĭ.

113.—**Roman.**

Satul *Romăneştĭ* din comuna Movilenĭ, ţinutul Iaşĭ s-a luat numele de la o familie veche răzăşască, care-o cheamă *Roman* şi din care maĭ sînt şi azĭ urmaşĭ.

Ceĭ de'ntăĭ răzăşi de pe vremea luĭ Stefan cel Mare, aŭ fost aşazaţĭ cu satul pe dealul Poşteĭ, către apa Bahluiuluĭ şi din pricină că satul era aproape de drumul mare, eraŭ drept în calea năvălitorilor Tatarĭ şi Turcĭ, de-aceea locuitoriĭ s-aŭ tras maĭ spre mează-noapte, între dealurile: Fundătura, Holmul, Romăneştĭ şi Cimitirul, şi aşa s-aŭ aşezat în valea cea mare.

114.—**Bucium**

Moşiea Răcăuţu din comuna Oneştĭ, ţinutul Bacăŭ, a fost moşie domnească pe vremea luĭ Stefan cel Mare.

Această moşie a fost dăruită de Stefan Voda luĭ *Bucium*, a căruĭ moştenitorĭ o stăpînesc pînă astă-zĭ.

115.—**Ghiorghiţă**

Odată Stefan Vodă pornise spre Ardeal, pe valea Moldoveĭ şi se opri cu oştirea la Vama[1]) Satul Vama era cel maĭ întemeiet din toate cîte eraŭ în împregiurimĭ. Aicĭ se vămuiaŭ toate mărfurile care se aduceaŭ din ţara ungurească şi din Ardeal şi din pricina asta s'a chemat şi satul *Vama*.

[1]). Sat în Bucovina, ţinutul Câmpulung.

De-aicĭ, înainte, nu maĭ putea merge oștirea, că nu era de cît o carare și locurile strașnic de rele.

Stefan Vodă ca semn c-a poposit în Vama, a pus un stîlp, care se vede și'n ziua de astăzĭ.

Pe vremea aceea în Cîmpulung nu era de cît cîte-va case și de-acolo spre Dorna, cale de-o zi, nu maĭ întîlneaĭ casă omenească, fără numaĭ codri marĭ și pădurĭ ne calcate de picior de om.

Unde-ĭ amu Dorna, între ape, era o singură gospodărie: casă bună, cu colibă, grajdĭ, cotunĭ și toate cele de trebuință la o gospodărie cu temeĭ: care eraŭ a unuia *Gheorghiță*, hoț vestit și iscusit, și vînător fără pereche.

El prada la depărtărĭ marĭ și nicĭ odată nu a fost prins.

Aista croi și lărgi cararea care lega gospodăria luĭ cu tîrgurile de prin pregĭur.

Drumul trecînd pe dinaintea caseĭ luĭ, orĭ ce drumeț, boierĭ orĭ țaranĭ, de la Vlădică pînă la opincă, tragea'n gazdă la dînsul unde era primit bine și nu aveaĭ grijă că ți s'a 'ntîmpla ceva, ca și cum aĭ fi fost acasă la tine, de nu maĭ de haĭ. Celor maĭ de samă dintre oaspețiĭ luĭ, le da oameniĭ credincioșĭ, care să-ĭ călăuzască și să-ĭ apere de orĭ-ce primejdĭe. Așa că i s-a adus vestea 'n lume, de treaba asta.—

Cu femeea de'ntăĭ Gheorghiță n-a avut nicĭ un copil și cu învoirea eĭ, îșĭ maĭ ĭe o femee cu care dă Dumnezĕŭ de are treĭ băețĭ: Gheorghe, Ioniță și Grigore.

Pentru fapta asta— că trăia cu 2 femeĭ— și pentru o pradăciune, dar nedovedită, Ghiorghiță, a fost dus ca să-l gĭudice divanul domnesc, la Suceava.

Ghiorghiță intră în Suceava încarcat cu fel de fel de blănurĭ și cînd l-aŭ văzut ceĭ care-ĭ ospatase și 'ngrijise de eĭ, izbutesc nu numaĭ să-l îndreptățască în fața luĭ Vodă, ci i-l înfățoșeră ca pe un adevĕrat făcător de bine.

Vodă drept rasplată, îi dărui tot locul și pădurile cîte le cunoaște el, din gĭurul gospodărieĭ luĭ, și așa s-a întemeiet răzășiea Dorneĭ.

116 — **Logofătul Negrilă.**

Zice că'n locul care se cheamă *Negrileștĭ*, din comuna Doagele, ținutul Vasluĭ, ar fi fost în vremea luĭ Stefan cel Mare, un tîrgușor.

Numele tîrgușoruluĭ vine de la un logofăt de-aluĭ Stefan Vodă, care-l chema: *Negrilă*:

Și astă-zĭ, cînd ară oamenĭ maĭ adînc, cu plugul, cărămizĭ și pĭetre marĭ, ceĭa ce adeverește spusa bătrânilor.

117 — **Broșteanu**

Zice că se pornise Stefan cel Mare la un războĭ și i-a fost trecerea prin comuna Drăgușenĭ, ținutul Suceava ș-a poposit cu oștirea pe locul, care se chema și astăzĭ, Holmul.—

Un păzitor a iazuluĭ din apropiere, unul *Broșteanu*, i-o dus luĭ Stefan Vodă, poclon, un buhaĭ gras.

— Ce mulțămită să-țĭ daŭ, măĭ creștine? l-á întrebat Vodă. —

El a cerut pămîntul dinpregĭurul iazuluĭ și a schituluĭ — astăzĭ biserica satuluĭ. —

Dorința i s'a împlinit și așa a fost începutul satuluĭ *Broștenĭ*, care ș-a luat numele de la Broșteanu.

Uniea spun alt-fel: Zice că, atuncĭ cînd a fost bătut Stefan cel Mare la Valea Albă și l-a alungat mă-sa de la Cetatea Neamțuluĭ, el a tăbîrît într'o Vinerĭ cu oastea care-o maĭ avea, în satul Broștenĭ din ținutul Suceviĭ. Satul aista îĭ numaĭ din țiganĭ cor—

cițĭ cu de-anoștrĭ și n-a avut hrană de-agĭuns ca să îndestuleze atîta om și bulibașa din Brusturĭ a trimes pe niște țiganĭ în satul Purcileștĭ, care-ĭ zice astă-zĭ Stolnicenii Prajesculuĭ, ca s'aducă de-a-le mîncăriĭ ce-or găsi, orĭ c'or vra să dee orĭ nu. Țiganilor, care aŭ îmblat după merinde, lĭ-a dat Stefan pămînt și ĭ-a făcut răzeșĭ. —

De-acolea a maĭ mas o noapte în locul care se cheamă azĭ : *Buhaĭu luĭ Vodă.* Aicĭ zic că unu: *Stanu Perjariŭ*, ĭ-a adus luĭ Stefan un Buhaĭ gras și niște pește, iar Vodă l-a răsplătit dăruindu-ĭ 7 fălcĭ de loc și iazul din rîpile dealurilor Homița ; care vine între satele Cristeștĭ și Drăgușenĭ.

Iazul anu dă semne că ar se săce.

VII

RĂZĂȘII

DE LA

STEFAN CEL MARE SI SFINT

---

118 — Răzășii de la Stefan cel Mare și sfînt. —

a). Răzeșiĭ din satul *Conteștĭ-Răzășĭ*, comuna Ruginoasa, ținutul Suceava spun că aŭ răzășiile de la Stefan cel Mare.—

b). Moșiea *Ciuru* sat din comuna Ostopcenĭ, ținutul Botoșanĭ este răzășie a locuitorilor și se zice, că ar avea-o din vremea luĭ Ștefan cel Mare.

c). Moșiea *Delenĭ*, din comuna Delenĭ, ținutul Botoșanĭ, a fost dată răzășie locuitorilor de Stefan cel Mare.—

d). Moșiea Hîrlăuluĭ se zice că ar fi fost dată tîrgoveților, de Stefan cel Mare, printr'un hrisov.—

e). Locuitoriĭ din satul *Căputeștĭ*, comuna Ivăneștĭ, ținutul Fălciuluĭ, sînt răzeșĭ vechĭ. avînd și hrisoave de pe vremea Mareluĭ Domn. Stefan Vodă.

f). Cea maĭ mare parte din locuitoriĭ satuluĭ *Pîhna-veche* din comuna Tirziĭ, ținutul Fălciuluĭ, sînt răzășĭ vechĭ, împămîntenițĭ de pe vremea luĭ Stefan cel Mare.

g). Satul *Vineteștĭ*. numit și Ivineștĭ din comuna Vineteștĭ, ținutul Fălciuluĭ, zice că este foarte vechĭ și că locuitoriĭ sînt răzășĭ de baștină. Eĭ stăpînesc moșiea de la moșĭ și strămoșiĭ lor, care-aŭ capatat-o din vremea luĭ Stefan cel Mare.

Cea de'ntăĭ familie care s-a așazat aicĭ, este a vorniculuĭ *Simeon Bute*.—

h). Satul *Pustieana* din comuna Scorțenĭ, ținutul Bacăŭ, zice că este întemeiet de Unguriĭ adușĭ ca robĭ, de Stefan cel Mare, în urma uneĭ bătăliĭ ce-a avut-o cu Mateĭ Corvin. Parte din locuitorĭ sînt Sașĭ.

i). Satul *Săcuienĭ* din comuna Săcuenĭ, ținutul Bacăŭ, povestesc bătrîniĭ că-ĭ întemeiet de pe vremea luĭ Stefan cel Mare. Ca dovadă că-ĭ adevĕrat, este că, *pămîntul de hrană a gospodarilor, îĭ împărțit pe stînjenĭ de-a luĭ Ștefan cel Mare.* Numele satuluĭ se trage de la un Săcuĭ împămîntenit de Stefan Vodă.

j). Locuitoriĭ din satul *Săcăreştĭ* din ţinutul Iaşĭ — sînt răzeşĭ din vremea luĭ Ştefan cel Mare, după cum spun bătrîniĭ, şi chiar aŭ hrisoave care dovedesc adevărul.

l). Locuitoriĭ satuluĭ *Oşeştĭ*, comuna Oşeştĭ, ţinutul Vasluĭ, sînt răzeşĭ din vremea luĭ Stefan cel Mare.

m). Satul *Valea Satuluĭ* din comuna Valea Satuluĭ ţinutul Vasluĭ, a fost dat de Stefan cel Mare, ca răzăşie unuĭ oştean de a luĭ.

n). Satul *Dobrăvăţul-Ruşĭ*, din comuna Dobrovăţ, ţinutul Vasluĭ, îşĭ trage numele de la o ceată de Mazurĭ rusnacĭ aduşĭ şi aşazaţĭ aicĭ din vremea luĭ Stefan cel Mare.

o). *Brusturiĭ*, îĭ cel maĭ vechĭ sat din comuna Drăgăneştĭ, ţinutul Suceava. Oameniĭ sînt răzeşĭ şi moşiea le-a fost dată de Stefan cel Mare în urma războiuluĭ de la Valea Albă, loc nu departe de aicĭ.

p). Răzăşiile din *Leţcanĭ*, ţinutul Suceava, aŭ fost capătate de la Stefan cel Mare în urma războiuluĭ de la Valea-Albă.

VIII

BISERICI ȘI MĂNĂSTIRI

INTEMEIETE DE

STEFAN CEL MARE SI SFINT

---

119 — Biserici și Manastiri întemeiete de Sfefan cel Mare si Sfînt

a). Uniea spun că cel întăĭ întemeietor a bisericeĭ din satul Hărmăşeştĭ. comuna Vaşcanĭ, ţinutul Suceveĭ, ar fi fost Stefan cel Mare.

b). Biserica sf. Voevozĭ din comuna Stroeşti, ţînutul Suceveĭ, zice că-ĭ făcută de Stefan Vodă.

c). *Biserica sf. Neculaĭ*, biserica veche. de la Mănăstirea Poĭana (Probota), ţinutul Suceava din ţîntirimul Sahăstrieĭ din vale, zice că a fost făcută de Stefan Vodă. Acum nu maĭ este.

d). Biserica sf. Gheorghe saŭ biserica domnească, e zidită de Stefan cel Mare, cînd a făcut curţile de piatră din Hîrlăŭ.

e). Biserica sf. Invierea de la Mănăstirea Doamneĭ din satul Doamna, de lîngă tîrgul Botoşanĭ, a fost făcută de Stefan Vodă.

f). Biserica din comuna Dimăchienĭ, ţînutul Dorohoĭ, iĭ urzita foarte din vechime. Bătrîniĭ spun că a fost. făcută de Stefan Vodă, cînd şi moşiea era domnească ; dar din pricina împregĭurărilor grele, biserica s-a stricat.

După ce moşiea a'ntrat în stăpînirea *Halmanuluĭ Balica*, el a prifăcut biserica, dimpreună cu *curţile domneştĭ*, care eraŭ aicĭ.

— In Dorohoĭ este biserica Sf. Neculaĭ, făcută de Stefan cel Mare pentru mărirea luĭ Dumnezeŭ şi pentru înfrîngerea purtată asupra Polonilor, pe cîmpiile Siretuluĭ la Vîrfu cîmpuluĭ şi la Ionăşenĭ.

(Aicĭ sînt portretele Voevodului Stefan cel Mare în strae scumpe (asemenea celuĭ de la biserica sf. Neculaĭ din Iaşĭ) a soţieĭ sale, Doamna Mariea şi a fiilor : Bogdan. Stefan şi Petre.)

g). In comuna Dealul-Noŭ, din ţînutul Bacăŭ, pe locul numit «Şiliştea» zice că ar fi fost o mănăstire de călugărĭ, întemeietă de Stefan cel Mare.

h). Biserica cea de la ţîntirimul din cîmp, din comuna Valea Mare, ţînutul Bacăŭ, se zice că este făcută de Stefan Vodă cel Mare.

i). Mănăstirea Socola a fost întemeietă de Domnul Stefan cel Mare. In vechime a fost schit de călugărițe.)

j). In locul unde-i Mitropolia din Iașĭ, era o biserică, numită: *Biserica Albă*. cu hramul «Nașterea Sf. Ion Botezătorul», care-a făcut-o Stefan cel Mare.—

k). In margina pădurii Țibăneștilor, ținutul Vasluĭ este-o bisericuță. care a fost mănăstire de călugărĭ Această bisericuță ar fi fost făcută de Stefan cel Mare. Pe aicĭ se văd urmele unor șanțurĭ, care ar fi fost ca întăriturĭ ostășeștĭ. făcute tot de Stefan Vodă.

l). *Mănăstirea Dobrovățul*, din ținutul Vasluĭ îĭ făcută de Stefan cel mare. în anul morțiĭ.

m). *Biserica sf. Paraschiva* saŭ *biserica domnească* din satul Fîntînele, comuna Nicoreștĭ, ținutul Tecucĭ, îĭ făcută de Stefan cel Mare. după cum s-a găsit pe-o peatră, care se află acum sub sfînta masă.

n). *Biserica sf. Arhidiacon Stefan*. făcută de Stefan Vodă, în chip de paraclis mic pentru curtenĭ în colțul despre mĭază noapte, în Cetatea Neamțuluĭ.

o), *Mănăstirea Bisericanĭ* a fost împodobită cu o mulțime de odoară, de către Stefan cel Mare și sfînt și fiul luĭ. Bogdan.

(La 9 August. în fie-care an se face pomenirea luĭ Stefan Vodă cu tot neamul luĭ).

p). Biserica din satul *Măscăteștĭ*, comuna Dobrenĭ, ținutul Neamt, este întemeietă de Stefan Vodă.

r). In urma biruințeĭ Moldovenilor în potriva Craiuluĭ Albert (Albrecht) al Polonieĭ, Stefan cel Mare a pus de a făcut la mănastirea Neamțuluĭ o biserică —puțin maĭ în sus de unde fusese biserica veche.—

s), Stefan Vodă a dat călugăruluĭ Simion, banĭ, de a clădit la Pîngarațĭ din ținutul Neamț, o biserică de lemn, cu hramul sf. Dumitru.—In vremea războiuluĭ de la Valea-Albă a ars biserica cea de lemn, iar Călurul Simion cu toțĭ călugăriĭ aŭ trecut în țara Ungurească la cetatea Gurgia și s-aŭ sălășluit în Mănăstirea Kașiva, pînă după potolirea războiuluĭ.

t). Stefan cel Mare a zidit biserica din Războienĭ, ca locaș sfînt pentru aducerea aminte de cei căzuțĭ în războiul pentru apărarea țăriĭ. A dăruit bisericeĭ

și o bucată de moșie și din venitul eĭ ca să se grijască de biserică și să se grijască și de pomenirea ostașilor îngropațĭ acolo.

Cu vremea biserica s-a prifăcut în mănăstire de călugărĭ.

u). *Mănăstirea Tazlău*, din ținutul Neamț, iĭ zîdită de Stefan cel Mare, pe locul unde era maĭ înainte mănăstirea veche.

v). Alăturea de biserica *Mănăstireĭ Bistrițeĭ* din ținutul Neamțuluĭ, este un paraclis, o clopotniță și un clopot, toate-acestea 's făcute de Stefan Vodă.

z). *Mănăstirea Pătrăuțĭ* din Bucovina, iĭ zîdită, ca să slujască de spital pentru ostașiĭ neputincioșĭ.

x). Clopotul de la Mănăstirea Zamca, iĭ din vremea luĭ Stefan Vodă și clopotul aista-ĭ nazdravan, că se trage sîngur cînd are să se 'ntîmple ceva în țară (Bucovina): bătălie, foamete, boliște mare s. a. —

y). «Ințăles-am și noĭ din oamenĭ bătrînĭ, lăcuitorĭ de aicĭ din țară, cum se trage cuvîntul din om în om, că o biserică de lemn din Olovăț (în Bucovina), să fie făcută de Dragoș Vodă, și acolo zic să fie îngropat Dragoș Vodă. Și acea biserică de lemn aŭ mutat-o Stefan Vodă, de o aŭ clădit la Mănăstirea Putna, unde stă pînă acum; iara în locul bisericeĭ de lemn, la Olovăț, Stefan Vodă a zidit biserica de piatră».

w). Intre multe alte darurĭ a luĭ Stefan Vodă cel Mare și sfînt, sînt și la *Mănăstirea Vatra-Moldavițeĭ* niște clopote, împotriva furtuneĭ. Ele sînt sfințite și menite anume de-a împrăștiea orĭ-ce furtună, care s-ar ivi în partea loculuĭ saŭ prin împregiurimĭ.— O-dată aŭ fost furat Tatariĭ clopotul cel mare dar nu l-aŭ putut duce nicĭ cu *6 caĭ*. Văzînd că nu-l pot duce, l-aŭ lasat în dealul Sucevițeĭ. Acolo l-aŭ găsit Romîniĭ și l-aŭ dus iarășĭ îndarăt, într-o trăsură cu *un cal*, așăzîndu-l în clopotnița Mănăstireĭ Vatra Moldavițeĭ, unde-ĭ și 'n ziua de azĭ, scutind pe locuitoriĭ de acolo de orĭ ce cumpănă mare.—

Insamnare: N-am pus aicĭ toate bisericile și mănăstirile făcute de Stefan Vodă, fiind-că așĭ fi ieșit din marginele legendare. Aceleașĭ vorbe le-aș putea spune și despre **odoarele** din vremea luĭ Stefan.

IX

CRUCI, FÎNTÎNI, CIȘMELE, IAZURI, PODURI, MOVILI ȘI RUINI

DIN VREMEA LUI

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFINT

---

120 — **Crucĭ**

a). *Crucea de piatră* saŭ Borzeştĭ-Răzeşi sat în ţinutul Bacaŭ. In vechime purta numele Bobu după numele dealuluĭ pe coasta căruia este aşazat.

Oamenii spun că crucea cea de piatră, înaltă de un stat de om, a fost pusă de Stefan cel Mare, pe mormîntul unuĭ neam de a luĭ. Pe cruce să vad urme de scrisoare, care pare să fie făcută în slavoneşte.

121 — **Fîntînĭ şi cişmele.**

b). In satul Vericanĭ, comuna Litenĭ, sînt urmele unuĭ pod de piatră şi o fîntînă, care spun, oamenii că ar fi făcute de Marele Stefan.—

c). Numele satuluĭ Cişmeaua din comuna Popontĭ, ţînutul Botoşanĭ, zice că vine de la cişmeaua (fîntina) zidită în partea dintre asfinţit şi miază-noapte a satuluĭ, care ar fi făcută de Stefan cel Mare, Domnul Moldoveĭ.

Oamenii spun că pe dealul Cişmeleĭ, pe cînd eraŭ eĭ micĭ, s-aŭ găsit cuţite cîte 3 într'o teaca; bucăţĭ de sabie şi arme întregĭ.—

d). In apropierea bisericeĭ din satul şi comuna Şipotele, ţinutul Iaşĭ, este o fîntînă şi oamenii localnicĭ, îĭ zic: *Fîntîna luĭ Stefan Vodă*, adică ar fi făcută de Stefan cel Mare, Domnul Moldoveĭ.—

122 — **Iazurĭ.**

e). *Iazul domnesc* de pe moşiea Dimăchenĭ din com. Dimăchenĭ, ţînutul Dorohoĭ, spun bătrînii că acest iaz, a fost făcut din porunca luĭ Stefan cel Mare, pe cînd *moşiea era domnească*. Maĭ tîrziŭ, moşiea fiind stăpînită de Hatmanul Balica, el a tocmit iezătura, care se stricase.

f). Podișul Ciomag, care nu e de cît o prelungire în lat a podișului Cioranii-Rușĭ, táiud moșiea Belceștilor dinspre miazanoapte către miazăzĭ; începînd de la hotarul Hodorei— sat din comuna Cotnarĭ - și se întinde pînă în șesul Bahluiuluĭ, pe o lungime cam de 45 de prăjinĭ, unindu-se în partea despre meazăzi cu dealul Bahluĭ prin o ezitură veche și se face o vale adîncă pe care. a fost în vechime un iaz.

Sa povestește că iazul acela alcătuit din apa Bahluiuluĭ, — avea *iezitura făcută din pămînt amesterat cu lînă și* să întindea din satul Belceștĭ, pînă din sus de tîrgul Hîrlăŭ, departare maĭ de-o poștă și iezîtura asta a fost făcută de Stefan cel Mare, ca să impedice, prin strînsura apeĭ, năvălirea littelor păgîne cătra *vechivl scaun domnesc din tîrgul Hîrlăvluĭ.*

Cum că a fost iazul atîta de mare, nu se poate spune. astăzĭ, cu de-anume ; că a fost în adevarat strașnic, de mare, asta se dovedește din rădicătura iezitureĭ, care se află și astăzĭ, în margina despre asfințit a satuluĭ Belceștĭ și care are o lungime maĭ bine de 100 de prăjinĭ, așa că a putut să ție apă pe-o întindere de-aproape o poștă.

123 — **Podurĭ.**

g). Peste pîrăul Cîrjoaea, care izvorește de sub dealul Cîrjoaea. din ținutul Iașĭ, maĭ în gĭos de satul Cîrjoaea se află un pod mare boltit, care se zice că ar fi făcut din vremea luĭ Stefan cel Mare.

h). In partea despre răsărit a satuluĭ Bădiuțĭ din comuna Stefăneștĭ, ținutul Botoșanĭ, se află un pod de peatră foarte vechĭ, peste Bașăŭ, acesta-ĭ făcut de Stefan.

i). Peste pîrăul Valea-Rà, din comuna Bogdana, ținutul Bacăŭ, este un pod, care spun oameniĭ, că ar fi făcut de pe vremea luĭ Stefan cel Mare.—

124 — Movili.

j). In comuna Ardeoanĭ din ținutul Bacăŭ, pe dealul Hemeĭenĭ este o movilă, care se cheamă *movila Ilieştĭ*. Zic bătrîniĭ că-ĭ rădicată de Stefan cel Mare, ca să ție piept Ungurilor, maĭ cu ușurință. Cu v-o 40—50 anĭ maĭ în urmă, s-a găsit o mulțime de arme vechĭ, săgețĭ, lăncĭ, săbiĭ.— Pe unelea din ele se vedea scris: «*Stefan Vodă-Mare*» «*Moldova*».—

k). In satul Războenĭ din ținutul Neamț, este o movilă, unde sînt îngropațĭ vitejiĭ care aŭ căzut în războiul de la *Valea Albă*.

l). In partea despre miază-noapte a tîrguluĭ Agiud, sînt maĭ multe movilĭ din vremea războaelor luĭ Stefan cel Mare.

m). *Movila Roșă* din comuna Șuleta, ținutul Fălciuluĭ, spun bătrîniĭ, că'ĭ rădicat de Stefan cel Mare.

n). *Movilița* din comuna Scheĭa; ținutul Vasluĭ, care-ĭ făcută din pămînt și pĭetre sfărămate de Stefan cel Mare, cam odată cu biserica din Scînteĭa. Movila asta a fost făcută să slujască de pază, ca cînd or veni varvariĭ să se dee de știre din bună vreme.—

o. Aproape de satul Soleștĭ, com. Soleștĭ, ținutul Vasluĭ sînt 2 movile, care ar fi din vremea luĭ Ștefan Vodă pentru paza de varvarĭ—

125 — Ruini.

p). In satul Dărmăneștĭ din comuna Gîrcina, ținutul Neamț, este o clădire (casă) mare, veche de tot, și după spusa bătrînilor iĭ de pe vremea luĭ Stefan cel Mare.—

X

ODOARELE

DIN VREMEA LUI

ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFINT

126.— Odoară din vremea luĭ Stefan cel Mare și Sfînt.

a) O sabie din vremea lui Stafan cel Mare. Cînd s'a făcut șușaua (soseaua) Vasluĭ-Docolina, în comuna Delenĭ, în malul Bîrladuluĭ sub rădăcina unuĭ stejar, s-a găsit o sabie, care după forma eĭ, zice că ar fi din vremea luĭ Stefan cel Mare.

Odorul acesta să păstrează în muzeul din Bucureștĭ

b). Evanghelia de la Mănăstirea Neamțului. — La Mănăstirea Neamțuluĭ este o evanghelie scrisă cu mîna pe piele (membrană) tocmaĭ din vremea luĭ Stefan cel Mare.

Așa-ĭ de mare cartea asta, că în timpul slujbeĭ nu o poate purta un singur diacon.

c). Două steagurĭ din vremea lui Stefan cel Mare se păstrează la Mănăstirea Zograf din sf. Munte, avînd pe dînsele zugrăvit icoana sf. Gheorghe.

ADAOS

127 — **Cetatea Neamțului.**

Aicĭ, la Cetatea Neamțuluĭ, cînd a vrut Stefan cel Mare sĕ între înăuntru, că venise în țara Moldoveĭ, Turciĭ cîtă frunză și ĭarbă, și n-a putut Stefan să le stee împotrivă și a venit aicĭ să se ascundă și s-a rugat mîni-sa ca să-ĭ deschidă, ĭar măsa l-a alungat.

Și atuncĭ, Stefan, suparat că mă-sa l-a cam bagĭocurit o leacă, s-a dus de s-a bătut amarnic cu Turciĭ, că i-a învins și i-a alungat pînă la Dunăre, hăt departe! Și acolo la Dunărea ceea, ĭ-a înecat Stefan pe toțĭ Turciĭ!

* * *

Despre întemeĭerea Cetățiĭ Neamțuluĭ, spun bătrîniĭ, că înainte de Stefan Vodă, cu mult înainte, aŭ venit niște Nemțĭ pe-aicĭ ș-aŭ silit pe oamenĭ de le-aŭ carat piatră și le-a clădit cetatea,—

Și așa de mult ce ĭ-a năcăjit pe oamenĭ, Nemțiĭ ciea, că aŭ rămas oameniĭ saracĭ lipițĭ pămîntuluĭ! pĭerindu-le vitele cărînd la pĭatră, și, după ce s-a mîntuit boiĭ și caiĭ, aŭ pus și vacile la gĭug. —

Și cînd s-a mîntuit cetatea, rămăsese în împregĭurimile aĭestea numaĭ un boŭ fără coarne și o vacă fără coadă.

Maĭ tîrziŭ s-aŭ sculat oameniĭ de-aŭ alungat pe Nemțĭ și le-a dărîmat cetatea, dar venind Stefan în scaunul Moldoveĭ a clădit-o ĭarășĭ.

Stefan n-a maĭ chinuit lumea ca Nemțiĭ ciea, că el a fost om mare, bun și sfînt, cum n-a fost și nicĭ n-a maĭ fi altul pe fața pămîntuluĭ. Și el vreme de 40 anĭ cît a domnit, 40 de bătăliĭ a bătut izbîndind în toate, și 40 de mănăstirĭ și bisericĭ a făcut, afară de multe alte podurĭ și fîntînĭ.

In vremea luĭ, era tare bine în țara Moldoveĭ.

Iar bătrîniĭ spun că Stefan nu-ĭ mort.

El are să maĭ vie și atuncĭ ar să fie ferice de țara asta.

128 — **Povestea florii soarelui.**

Stefan Vodă avea o fată mută, da frumoasă, de nu ĭ-aĭ fi găsĭt păreche pe pămîntul aĭsta. Domnului nu-ĭ mergea mîncarea la inimă şi odihna în oase, de amărît ce era. A întrebat el de lume, s-a sfătuit cu vrăjîtorĭ şi cu cărturariĭ timpuluĭ, dar n-a dat de leacul muţeniĭ.—

Intr-o vreme aşa în amurg de vară, ĭaca vine la Domn o babă — da bătrînă de-şĭ scărpina pĭeptul cu nasul, aşa era de ghiboasă — şi-l povăţueşte să cheme pe Soare la un ospăţ şi să-l cinstească după toate rînduĭelele cuvenite feţelor strălucite. După ospăţ, cînd toţĭ or fi în toane bune, să trimată fata şi să-ĭ ceară o sărutare de la craiul zîleĭ (de la Soare), că numaĭ aşa odrasla luĭ dragă are se prindă la graĭ.

Vodă îmbucurat pusa 'n cale un ospăţ mare.

Pe capul stăpînitorĭuluĭ era însă un blăstăm. Cum se făcu că pĭaza ră aude de gîndurile Domnuluĭ şi ca să-ĭ încurce dezlegarea, aleargă fuga în răcorile întunecoase dinspre lună-răsare şi găseşte pe stăpîna nopţiĭ bocindu-se de necredinţa Soareluĭ.—

Ea se văita că n-are parte de barbat, că nu pricepe de ce fuge, de dînsa şi o lasă să alerge ca o dezmetică în urma luĭ. Şi se tînguia:

— Maĭ bine mă tăcea maică-mea femee ca toate femeile, că tot aş fi avut parte de soţ, da nu zînă, cu pletele învălvăete de lumină şi cu sufletul întunecat şi umed ca o peşteră neîmblată.—

Soarta ră prinde la nădejde şi cu întorsăturĭ meşteşugite de vorbă, îngînă către lună:

— Pînă amu tot se cheamă că aĭ avut barbat, da de-amu 'ncolo te lasă de tot, că el să 'nsoară cu fata luĭ Stefan Vodă, stăpînitorĭul pămîntuluĭ chĭar desară li-ĭ nunta.—

Doamna nopţiĭ, numaĭ de cît se turbeze. Işĭ aprinde argintul din faţă şi fulgerînd de rĕzbunare, se gĭură pe strălucirea eĭ că are să nimicească vlastarĭul îndrăzneţuluĭ Vodă.—

In noaptea ospățuluĭ, luna s-a dosît după sprînceana codrilor, pîndind să-șĭ zărească dușmanca, pentru ca s-o zdrobească.

Soarele, un făt frumos de lumină, chetuĭa cu Vodă și cu toțĭ curteniĭ.

Cînd pe la sfîrșit, veni la petrecanie și fata Domnuluĭ, împodobită ca o primavară caldă; cade în genunchĭ la picĭoarele Soareluĭ și-ĭ cere o gură de mîntuire.

Luna furioasă, să rădică turbată peste straja (culmea) codrilor negrĭ, și aruncîndu-se 'ntr'un brîŭ tremurat de lumină și răzbătînd pe fereasta palatuluĭ, a căzut peste fața rugătoare a feteĭ ca o ploaĭe de blăstăm și ĭ-a topit chipul în floare galbănă.—

Cu toțiĭ s-aŭ îngrozit de turbarea nedreaptă a Luneĭ.

Bătrînul Vodă, cu fața îndurerată de suferință, prinde a spune stăpîneĭ rătăcite a întunericuluĭ tot jarul înlăcrămatuluĭ săŭ suflet.

Luna neîncrezătoare, sta răce și fulgerătoare. Meseniĭ boceaŭ și eĭ povestea tristă a odrasleĭ fără noroc.

Soarele furios îșĭ prinde nevasta de belșugul înstufat al razelor i-ĭ face vînt pe fereastă, de-o înămolește departe în valurile nourilor.

După asta, ia pe palmă copila înflorită a temutuluĭ stăpîn pămîntean și i-o sădește în grădină, printre celelalte podoabe, ca s-o aibă aproape, să se maĭ mîngîe.

De-atuncĭ floarea soareluĭ cu fața eĭ galbenă și înfiorătoare de durere, îșĭ întoarce veșnic chipul întristat în spre strălucirea craiuluĭ zileĭ, cerîndu-ĭ sărutarea mîntuitoare!...

---

129. — **Cu ce-ĭ bună mămăliga?**

Stefan Vodă a plecat într'o bună dimineață voios, împreună c'o mulțime de boerĭ și căpitanĭ, să caute un loc potrivit pentru o sf. mănăstire. Și avea pricină Domnul Stefan să fie voios și să caute loc pen-

tru locaş dumnezeesc, că tocmaĭ îĭ agĭutase Dumnezeŭ de se întoarse biruitor dintr'o goana a căpcînilor de Tatarĭ care năväliseră ni tam ni sam în biata ţară a Moldoveĭ. D'apoĭ, că ce aŭ căutat aŭ şi găsit eĭ. Domnul Stefan gata de luptă în toată clipeala, le-a dat o întîmpinare şi o bună dimineaţă şi o noapte bună, că era noaptea cînd i-a căsăpit, care aŭ pomenit-o cît aŭ trăit păgînii ceĭ ce aŭ maĭ scapat teferĭ fugînd în ruptul capuluĭ.

Intrînd Stefan Vodă cu curteniĭ luĭ prin codri deşĭ şi neîmblaţĭ de prin părţile Rădăuţuluĭ, descalecă într'un loc şi prinse a intra tot maĭ afund prin cele pădurĭ. Pînă la o vreme curteniĭ îl însoţiră, dară întunecînd, eĭ l'aŭ perdut din ochĭ. Căutara eı ba în coace, ba în colo, Vodă nicăerĭ. Neliniştea lor nu fu proastă. Toţĭ să împraştieră care în cotro să afle pe Vodă, dar în zadar fu truda lor. Pe Vodă nu-l aflară, una, că era întuneric ca în corb; alta, că pădurea era atît de deasă, că nu puteaĭ strabate nicĭ într'un fel. La urmă curteniĭ osteniţĭ ca vaĭ de eĭ, se aşezară pe iarbă într'un loc maĭ lărguţ din pădure, şi aprinseră un foc şi îmbucînd fie-care ce avea cu sine, se puseră ca să le treacă de urîtul nopţiĭ la povestitul întîmplărilor de prin cele răsboae. Povestind, ba unul, ba altul întîmplărĭ vitejeştĭ, ba de ale dragosteĭ cu cutare gĭupîneasă saŭ cutare fată de boĭeriŭ, se treziră, că se crapă de ziuă şi se puseră iarăşĭ pe căutat cu tot din-adinsul, pînă ce într'o vreme, cînd era soarele hăt sus, îl găsîră pe Stefan Vodă dormind într'o colibă a unuĭ biet Romîn.

In colibă agĭunse Vodă aşa într'un tîrziŭ de noapte. Rătăcise Vodă prin cel codru, pînă cînd dădu de coliba aceea. Şi de colibă n'ar fi dat, dacă n'ar fi luat sama, că într'un desiş se zăreşte ceva ca o lumină. După o bucată de vreme Vodă tot năzuind la lumina aceea se trezi înaintea uneĭ colibe, în care licăreaŭ cîţĭ-va cărbunĭ din cînd în cînd.

Vodă strigă: De este cineva în colibă să iasă afară.

Atuncĭ eşi un Romîn, care tocmaĭ se trezise din somn, şi-l întrebă, că ce vrea. Stefan îĭ spuse, că-ĭ un drumeţ şi că a rătăcit prin pădure şi-ĭ mort de trudă şi de foame. Şi dacă n'are loc în colibă, să se culce, şi să-ĭ dee ceva de mîncare?

— Ba este zise Romînul, şi una şi alta.

Vodă să tupilă şi intrînd în colibă, se aşeză pe un braţ de fîn moale, ce era aşternut gĭos şi care era patul stăpînuluĭ colibeĭ. De mîncare îĭ aduse Romînul un dărab de mămăligă rece. Vodă se uită la lumina unuĭ tăciune, ce'l ţinea Romînul în mînă, la mămăliga cea vîrtoasă şi întrebă pe om: ce are la mămăligă? Dacă n'are lapte, carne, legume orĭ altăceva.

Romînul însă iĭ zise, că n'are nimică de mămăligă.

Nu era el Vodă prea desmerdat în ale mîncăriĭ, că doară maĭ petrecea el nemîncat şi însetat prin răsboae, de cît în tienă lîngă o masă domnească plină de fel de fel de bucate şi mîncărĭ care de care maĭ alese şi maĭ gustoase. Uitîndu-se el însă la mămăliga cea rece şi vîrtoasă, tot parcă îĭ venea oare cum s'o îmbuce aşa sacă. Da văzînd că Romînul n'are alta nimica, făcu voe de nevoe şi începu să îmbuce şi să înghită din ea, parcă era un fel de cele maĭ alese bucate. După ce-şĭ sătură foamea şi-şĭ stîmpără setea c'o duşcă de apă rece ca gheaţa ce-ĭ aduse Romînul în pălăria luĭ de la isvorul din dosul colibeĭ, Vodă îşĭ puse dreapta drept pernă de puf moale sub cap, şi adormi pe loc un somn de cele voĭniceştĭ. Cînd se trezi, văzu pe unul din curteniĭ luĭ în colibă, şi pe ceĭ-lalţĭ afară, aşteptîndu-l să se scoale. Eĭ spuseră Romînuluĭ că el a găzduit în coliba luĭ pe Stefan Vodă, ceea ce uĭmi mult pe Romîn.

După ce se sculă Vodă, mulţumi Romînuluĭ pentru buna primire, c'o mînă de banĭ şi încălecînd, plecă cu curteniĭ şi căpitaniĭ cu toţĭ spre mănăstirea Putneĭ. Aicĭ îl primi stareţul Mănăstireĭ, şi-ĭ făcu o masă aleasă.

Pe timpul ospăţuluĭ, cînd vinul facea ocol împre-

giurul meseĭ, și toțĭ meseniĭ se făcură mult vorbărețĭ, întrebă Vodă pe curtenĭ: dacă aŭ mîncat eĭ mămăligă. Curteniĭ se cam mirară de această întrebare domnească, da tot răspunseră cu toțiĭ că aŭ mîncat.

— Dacă ațĭ mîncat, zise Vodă, atuncĭ trebue să științĭ cu ce-ĭ maĭ bună mămăliga.

Uniĭ gîciră, că cu friptură de puĭ cu smîntînă, alțiĭ, cu brînză de oĭ saŭ cu lapte; alțĭ, cu legume, ca: usturoĭ saŭ ceapă; alțiĭ cu alte mîncărĭ care de care cum îl învăța mintea a gîci, că curteniĭ nu prea gustase din mămăligă, nu era ea doară mîncare boerească, ci țărănească. La toate răspunsurile lor, Vodă clătina din cap necrediucios, vrînd să zică, că n'aŭ gîcit.

In urmă Stefan Vodă le zise:

— «Eŭ văd, că nu gîcițĭ, de aceea oiŭ spune eŭ cu ce este mămăliga maĭ bună: *cu foamea !*»

130.—Șolcan Țiganul.

In coastele tîrguluĭ Suceava era pe vremea luĭ Stefan cel Mare o lae de țiganĭ fierarĭ. care eraŭ robiĭ Domnuluĭ și potcoveaŭ caiĭ domneștĭ, tocmĭaŭ radvanele și carăle din curtea domnească. Maĭ mare peste dînșiĭ era bulibașa și stăpînul lor și maĭ mare era un boĭer: «Pîrcalabu».

In țigănimea ceea era un băĭețanaș care-l chema: «*Șolcan*», voĭnic de felul luĭ, frumos și isteț, și Vodă a pus ochiĭ pe dînsul și l'a luat să fie ficior în casă. adică să grijască de cĭubote și de strae.—Șolcan se purta bine, așa că-ĭ era drag luĭ Vodă și făcea mare haz de el și de incurile luĭ, maĭ ales cînd era Vodă cam supărat.

Intr'o sară, cînd nu era stăpînu-su acasă, Șolcan s-a îmbracat frumos și s-a dus, să se tudulească la neamurĭ.

Cînd l-aŭ văzut țiganiĭ și țigançele în port fain și țanțoș la statură, toțĭ s-aŭ strîns buluc împregĭurul luĭ.

— Aoleŭ, ce maĭ facĭ, Șolcane, maĭcă?
El le răspundea chefos:
— Sînt sănătos și voinic, Să trăiască Măria Sa Vodă. Da Dumnevoastră cum maĭ trăeștĭ?
Toată laĭa i-aŭ răspuns într'un glas:
— Cu bulibașa o ducem cum o ducem, da cu gĭupîn Pîrcalabu nu ne 'mpăcăm.
— Dacă'ĭ așa, facețĭ jalbă ș-o datĭ la mine, ca s-o daŭ Măriĭ Sale, să vă facă dreptate.
Țiganiĭ fac îndată jalba și-o daŭ luĭ Șolcan.
Cînd se'ntoarce Vodă acasă, Solcan ĭĭ ĭese înainte și prinse a plînge cu suspine. Vodă cum l-a văzut plîngînd îl și'ntrebă:
— Ce plîngĭ, măĭ Șolcane?
— Plîng că m'a bĕtut, taica popa, la biserică.
— De ce te-a bătut, mă?
— M-a bătut că n'am știut să zic: «Tatăl nostru».
Vodă care era din firea luĭ tare dè credință, s-a zborșit cînd a auzît că sluga luĭ din casă nu știe nicĭ «Tatăl nostru».
— Cum, mă țigane nu știĭ «Tatăl nostru»? Să poate slugă domnească să nu știĭ macar atîta?
— Ba-l știŭ, Măria Ta, da popa m-a bătut degeaba.
— Ia zi-l, mă, să-l aud cum îl spuĭ.
Șolcan sclifosînd de plîns, spune:
— Tatăl nostru care ĭeștĭ în cer, fie în voia luĭ.
— Mă, nu în voea *luĭ*, ci zi: fie în voĭa *ta*.
— Fie'n voea mè.
— Nu așa țigane! Nu în voĭa luĭ, nicĭ în voia mea, ci în voĭa ta.
— Șolcan să mădărește:
— Nicĭ în voia luĭ, nicĭ în voia ta, ci fie în voia mea.
— Mă, te cîrpesc, ce nu zîcĭ cum îțĭ spun eŭ? Zî după mine: Tatăl nostru carele ĭeștĭ în ceriurĭ, vie înpărățiea ta, fie în voĭa ta...
Șolcan zice după Vodă:
— Tatăl nostru carele ĭeștĭ în ceriurĭ, vie împărățiea mè, fie în voĭa mè....

— Mă țigane, cați batae, amuș te trezesc eŭ, ce nu zicĭ ca mine: fie în voĭa ta?

Șolcan repede întinde o hîrtie luĭ Vodă și-l roagă să scrie ceea ce se făcea că nu-ĭ intră luĭ în cap.

Vodă scrie:

«*Fie în voia ta*».

Șolcan ia hîrtiea și ĭesă afara, ca să învețe rugăciunea. Da cum a însarat sa ĭe frumușel, pe furiș și se duce la țiganĭ; strînge toată țigănimea, prinde pe gĭnpîn Pîrcalab și-l bate înaintea țiganilor de-l lasă lat pe pămînt, arătîndu-ĭ boĭeruluĭ porunca luĭ Vodă: «*Fie în voia ta.*»

A doua zi dimineața, pe vremea rugăciuniĭ, Vodă îl pune pe Șolcan să spue „Tatăl nostru», ca să vadă l-a'nvațat. Și țiganul. de frică, a zis bine rugáciunea.

După ce-a trecut o bucată de vreme, numa ce chĭamă Vodă pe boĭerĭul Pîrcalab la curte și-l întrebă de rîndul cailor.

Pîrcalab vine umilit și scîrbit în sînea luĭ de cele ce pătise. Vodă cum l-a văzut așa, l-a și'ntrebat de pricina scîrbiĭ. Boieriul de-odată să mĭeră de întrebare, gîndea că Vodă se preface numaĭ, da daca a văzut de-a binelea că Vodă nu știea nicĭ cu spatele de fapta luĭ Solcan, i-a spus tot de-adreptul.

— Și zi, țiganul meŭ, ț-a aratat hîrtiea cu: fie în voĭa ta și aĭ mîncat chelfăneala. Amu a înțeles Vodă că Șolcan a îmblat cu șiriclic și îndată l-a chemat la dînsul.

Șolcan s-a aparat cu jalba care i-o dăduse țiganiĭ, da Vodă n'a vrut să știe de nimic, ci a dat poruncă să-l spînzure.

— Cu Pîrcalabu a' *vost în voia ta*, amu las să fie *în voia mea.*

Maĭ pe urmă ș-a tras Vodă de samă, și l-a ĭertat de copilăria care-o făcusă, după cum l-a ĭertat și pe boĭer de alte greșelĭ carĭ le făcuse maĭ înainte.

131. — Stefan Vodă și Tolpa

Se zice că în vremea luĭ Stefan Vodă era pe lîngă curtea domnească un țigan, *Tolpa*, care era deștept, glumeț și tot odată foarte prefăcut.

Intr'o zi, venind niște oamenĭ de la țară ca să se jeluească înaintea domnieĭ pentru nedreptățile din partea pîrcalabuluĭ lor, întîmpinară tocma cînd avea să intre în curte pe țiganul Tolpa.

— Ce vrețĭ voĭ, oamenĭ bunĭ?—întrebă țiganul.

— Avem să vorbim oare-ce cu Măria Sa Vodă. Acasă-ĭ? răspunseră Romîniĭ viniți, socotind că cine știe ce domn mare îĭ acela cu care vorbesc.

— Acasă! Dară ce avețĭ voĭ să vorbițĭ cu Măria Sa? Nu putețĭ să-mĭ descoperițĭ și mie tainele voastre? Eŭ v'aș putea foarte mult ajuta, de oare-ce și eŭ sînt unul din ceĭ maĭ marĭ sfetnicĭ aĭ MărieĭSale!

Romîniĭ venițĭ, necunoscîndu-l cine-ĭ și văzîndu-l așa de vorbăreț, i se încrezură țiganuluĭ, gîndind că ceea ce le spune îĭ adevarat, și-ĭ istorisiră taina lor, adică: cum că pîrcalabul îĭ asuprește din cale-afară, cum că li se ia bir peste măsură, ba încă pe lîngă aceea maĭ în toate zilele îĭ bagĭocurește, îĭ bate și-ĭ chinuește, fără milă și fără v'o pricină. Iaca de ce aŭ venit eĭ să se jeluească luĭ Măria-Sa Vodă!

— Oamenĭ bunĭ! zise Tolpa, nu purtațĭ nicĭ o grijă, întoarcețĭ-vă pe-acasă în voea cea maĭ bună, că eŭ vi-s omul!... Voiŭ vorbi cu Măria Sa. Lasă dacă v'a maĭ asupri și bate pîrcalabul vostru de astăzĭ înainte!

Romîniĭ îl ascultară și se întoarseră bucuroșĭ spre case.

Tolpa, după departarea lor, căută un prilej bun să intre la Măria Sa în odae.

Intr'o zi Stefan Vodă era voios.

Știindu-l atuncĭ numaĭ singur în divan, Tolpa intră de-odată la dînsul în nuntru, plîngînd și țiindu-se cu mînele de cap.

—Ce-țĭ este ție Tolpo? Ce plîngĭ? îl întrebăVodă, văzîndu-l văetîndu-se și țiindu-se cu mînele de cap.

— Mi-a tras popa o palmă, Măria Ta!
— Pentru ce?
— Pentru-că n'am știut pe *Tatăl Nostru*.
— Eĭ. tu păgînule! îĭ zise Stefan Vodă mînios, tu să nu știĭ Tatăl Nostru? Pacat că n'am știut eŭ asta maĭ de mult, că de-atuncea te-aș fi alungat de la curtea mea!.. Mă, da ce ĭeștĭ tu? păgîn? turc? tatar? orĭ ce liftă ră? să nu știĭ tu Tatăl nostru? Stăĭ numaĭ!...
— Ba îl știŭ Măria Ta, da-l greșesc într'un loc.
— Spune-mi-l dar!
— Tatăl nostru, carele ĭeștĭ în cerĭurĭ, sfințască-se numele tĕŭ, viĭe împărăția ta...
— Maĭ departe!
— Acĭ am uitat o vorbă.
— *Fie 'nvoea ta*... zi acuma maĭ departe.
— Fie în...
— Fie în voea ta... zi odată de la început. că iarașĭ aĭ uitat!
— Tatăl nostru, carele ĭeștĭ în cerĭurĭ, sfințască-se numele tăŭ, vie împărațiea ta, fie în!.
— Fie în voea ta!... Măĭ da ce bătut cu leuca!... Un cuvînt să nu-șĭ poată însamna! Zi încă odată de la început și ține bine minte: fie în voea ta!
— Tatăl nostru, carele ĭeștĭ în cerĭurĭ, sfințască-se numele tăŭ, viĭe împărăția ta, fie în...
— N'a să maĭ ție minte! zi maĭ de multe orĭ: *fie în voea ta*
— Fie în voea mea, fie...
— Nu așa! ci *fie în voea ta*, adică a celuĭ de sus, a lui Dumnezeŭ, și nu întru a ta, prostule și năucule!
— Eĭ! fie! d-apoĭ dacă uit!
— Apoĭ nu uita, că doară nu-ți-ĭ dogit capul!
— Și ca să nu uit Maria Ta, scrie-mĭ vorbele acelea pe-o hîrtie și te iscălește, că așa să-mĭ pocĭ aduce aminte totde'auna, cînd oiŭ lua hârtia în mînă.
Ștefan Vodă, nicĭ visînd de gîndurile Țiganuluĭ, luă o hîrtie albă curată și scrise: *fie în voea ta*, a-

poi se iscăli mai de desupt *Ştefan Voda*, şi i-o dete Ţiganului, ca să nu-l mai supere...

Tolpa — bucuria lui — ia hîrtia în mînă şi ieşi din divanul domnesc, îndată a şi pornit la ţară, anume cătră satul acela, de unde erau Romînii ce au fost venit la domnie să se jeluească pentru asuprirea peste măsură din partea pîrcălabului.

Agiungînd el în satul acela, dete poruncă să se strîngă toţi sătenii la un loc, dimpreună cu dînşii şi pîrcălabul, căci vine de la curtea domnească şi le aduce o vorbă mare de la Maria Sa Vodă, pe care fie-cine trebue s'o asculte şi s'o împlinească...

După ce s'a strîns tot satul, dimpreună cu pîrcălabul la un loc, Tolpa vîrîndu-se în mijlocul oamenilor şi puindu-se faţă în faţă cu pîrcalabul, pe carele a început mai întăi al mustra înaintea satului întreg pentru neomenia lui cu sătenii şi cu toţi Romînii de prin pregiurul acela, apoi arătîndu-i iscălitura lui Ştefan Vodă, îi zise ;

— Vezi ce este scris aici ?

— Văd: *fie în voea ta* — răspunse pîrcălabul, dar eu nu ştiu ce se însemneze aceasta !

— Nu ştii?.. bine ! Lasă că ştiu eu !—strigă Tolpa furios, şi atunci pe loc porunci oamenilor să-l întindă gios înaintea oamenilor şi să-i măsoare v'o 50 beţe bune şi piperate. zicând:

— Iscălitura Măriei Sale porunceşte : să pedepsim pe toţi aceia ce nu ştiu de omenie şi asupresc pe fraţii lor din cele-afară şi fără v-o dreptate!..

Pîrcălabul era nevoit să sufere bătaia, crezînd că aşa a poruncit Vodă.

El însă era unul din cei mai credincioşi, mai supuşi şi mai plăcuţi domniei, şi ştiind aceasta, se mira foarte mult, cum de-a făcut Ştefan Vodă să poruncească să-l bată ţiganul Tolpa înaintea sătenilor, mai cu samă nefiind cu nimic vinovat !

La v'o cîte-va săptămînî însă, după ce a fost bătut, avînd treabă numai de cît să se ducă la curtea domnească, se duse, şi agiungînd intră la Măria Sa.

Stefan Vodă, bucurîndu-se de sosirea luĭ, îl primi cu aceĭașĭ prietenie și inimă bună ca și maĭ înainte.

Pîrcălabul s'a mĭerat mult de primirea asta bună.

Pricepînd atuncĭ că nu poate să fie ceva răŭ la mijloc, că trebue să-l fi pus cine-va la cale și de aceea poruncise ca să-l pedepsească, îl întreabă pe Vodă:

— De ce aĭ poruncit Măria Ta luĭ Tolpa ca să mă bată înaintea sătenilor meĭ, că doară n'am făcut nimăruĭ nicĭ un răŭ.

Stefan Vodă, uitîndu-se lung la dînsul, mĭerîndu-se și el de vorbele pîrcălabuluĭ, îĭ zise:

— Ce spui?...

— Ce spun?.. d'apoĭ ĭaca cum și ĭaca cum, și începu a-ĭ povesti toată istoria cum s'a întîmplat.

— Eĭ, mișelul! zise Vodă mînios, de aceea mĭ-a spus el să mă iscălesc eŭ la cuvintele, ce nu le știa din *Tatăl nostru*, ca să aibă cu aceea iscălitură putere sĭ te bată!.. Așa-ĭ treaba?... Lasă că mĭ ți-l oĭŭ învața eŭ!..

Stefan Vodă să făcu foc; poroncĭ curtenilor să prindă pe Tolpa și să-l spînzure.

Tolpa însă, cînd istorisia pîrcălabul luĭ Vodă și cînd Vodă poronci să-l prindă și să-l spînzure, stătea la ușă și asculta toate, și um a auzit aceasta, îndată s'a făcut nevăzut, ascunzîndu-se în grădina domnească, care era foarte mare, stiind că acolo nu va da nimenĭ de dînsul, ĭar trecînd mîniea Domnuluĭ, poate să scape cu vĭeață.

In zadar l-aŭ căutat curteniĭ să-l prindă, că Tolpa nu era nicăĭrĭ. El bĭetul, de spaimă și de frică c'a să-l spînzure, s'a fost ascuns în grădina aceea așa că nicĭ ziua mare cu lumina nu-l puteaŭ afla, de l'ar fi tot căutat.

Maĭ spre sară, fiind o zi frumoasă și călduroasă, ĭeșĭ Stefan Vodă singur din curte și se duse la primblare prin grădina Domnească tocmaĭ în partea aceea unde era Tolpa ascuns. Țiganul văzîndu-l de departe că vine Vodă, se sui iute într'un măr și se legă cu

brîul ce era încins peste mijloc de un crac, lăsîndu-și apoĭ picioarele să spînzure în gĭos, iar o ațișoară, ce-o avea asemenea pe lîngă dînsul, o legă de altă creangă deasupra capuluĭ său.

Văzîndu-l așa Vodă zise cu milă:

— Zăŭ că-'mĭ pare răŭ de sărmanul Tolpa. Bĭetul de bună samă auzînd că am poruncit să-l omoare, pentru că a bătut pe pîrcălabul, s'a spînzurat el singur, ne maĭ așteptînd pe alțiĭ...

Tolpa numaĭ trăgea cu urechia.

— Dacă ar fi viŭ, eŭ l-aș ĭerta...

— *Fie în voea ta!* strigă Tolpa, sărind gĭos și îmbrățișînd picioarele Măriеĭ Sale.

— *Fie în voea ta*! Bine că măcar de frica spînzurătoareĭ aĭ învățat *Tatăl Nostru*! zise zîmțînd de rîs Stefan Vodă. Atuncĭ m'aĭ prins cu iscălitura, acum cu vorba, dar altă dată nu maĭ scapĭ nicĭ *cu voea ta*, nicĭ fără de *voea ta*!...

Era șagagĭ Stefan Vodă și-ĭ plăcea și șăgile altora, dar între-o șagă și o altă șagă ținea la mijloc cîte nouă fulgere și vaĭ de acela, pe care îl nimerea pintre șăgĭ săgeta mînieĭ domneștĭ!

---

132. — **Aista'ĭ tatăl nostru!**

Era în Decemvrie, 1855, cînd după orînduirea ministeruluĭ din Viena se desgropară la monastirea Putneĭ moaștele luĭ Stefan Vodă și ale întregeĭ sale familiĭ, care odihnesc în acea biserică.

La desgroparea moaștelor fusese trimes Teoctist Blajevicĭ, ca comisar duhovnicesc pe lîngă alțĭ treĭ — unul politic, altul sanitar și al treile technic.

Incă se descoperise mormintele luĭ Bogdan, fiul și urmașul luĭ Stefan cel Mare; apoĭ a luĭ Stefan cel tînăr și multe altele pînă ce în sfîrșit agĭunseră la însușĭ mormîntul luĭ Stefan cel Mare: săpat frumos și bine în marmură sură.

Șese picioare sub fața pămîntuluĭ, lovi întăĭaș dată hîrlețul în lespedea de granit și lustruit a luĭ *Stefan Vodă Cel Mare și Sfînt*!

Patru călugărĭ și 4 mirenĭ coborîră în sunetul tuturor clopotelor mănăstireĭ — dar în tăcerea a toată suflarea omeniască — în mormînt răsturnînd greaua și marea lespede de pe el — iar sub ea se zăriră după treĭ sute de anĭ.... în adîncime de 2 stînjenĭ, îmbrăcat într'un pĭeptar lung, tunica de fir de aur și încă lucitor, cu mantaua de tron, aruncată pe partea de gĭos a trupuluĭ, fără săcriŭ pe 6 chingĭ late de fier...... se zăreaŭ zic moaștele celuĭ pentru care însușĭ *Papa de la Roma a poruncit ca în toate bisericile din tîrgurile lumeĭ, se facă rugăciunĭ de mulțămire către Dumnedeŭ pentru că scăpase creștinătatea întregeĭ Europe de îngenuchĭerea păgînilor Turcĭ.*

Teoctist Blajevicĭ sta pe gîndurĭ în fața mormîntuluĭ descoperit, răzamat de un stîlp de marmoră și de sîiala (emoțiune), nu putea vorbi un cuvînt.

Atuncĭ se apropie un moșneag bătrîn (Toader Nițu) din Putna în genunchĭ și plîngînd spre mormîntul descoperit a luĭ Stefan cel Mare și Sfînt și uitîndu-se în el, spuse încet și c'o jele sfășietoare:

— *Săracil de noĭ! aista-ĭ tatăl nostru*!!....

INSEMNĂRĬ. — TABLA DE MATERIE

N. B. *Se zice că Ghelasie era răzăș fruntaș si că din neamul lui se trage Inochentie, Vlădică la Huși între anii 1752—1782.* (Cronica Romanului. Apendice f. 229).

Mulțămire.

Mă simt dator a aduce aicĭ mulțămirile mele inimoase, tuturor acelora care-aŭ avut osebita buna voință să mă ajutore, cu ce-aŭ putut, la îndeplinirea gînduluĭ și datorieĭ ce mĭ-am luat-o asupră-mĭ, și ca Romîn și ca fecĭor de țaran, față de împlinirea a 400 anĭ de la moartea celuĭ maĭ scump, maĭ drag și sfînt Domn din trecutul nostru sbuciumat : ***Stefan Vodă cel Mare și Sfînt,***

S. TEODORESCU-KIRILEANU.

Inceputul este cu Dumnezeŭ,
Și sfîrșitul tot cu Dumnezeŭ

Lucrări de același:

Ieșite:

Povesti populare cu coprins moral.—Editura librăriei Ciurcu. Brașov, 1899.

Picală, întîmplări din vieața sa (scrisă în graĭ popular după o traducere evreĭască din frații Schot.) Editura librăriei Ciurcu Brașov. 1899.

Calendariul gospodarilor săteni, în tovărășie cu maĭ mulți fecĭorĭ de gospodarĭ. Redacția calendariuluĭ este în: *Gara Zorlenĭ.*

Cît de degrabă va ieși:

Cuza Vodă, istorisirĭ și cîntece populare.

Lucrări de:

Gh. Teodorescu-Kirileanu (în tovărășie cu *C. Brudariŭ*): **Cartea Țăranului Romîn**, editura Caseĭ școalelor din Bucureștĭ. 1901.

